STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
NO. 05205

SEFER DIVRE TORAH VE-HU KITSUR SHULHAN ARUKH BE-LASHON IVRE TAYTSH

Hayim Yeshayah

Permanent preservation of this book was made possible
by Julius & Dorothy Koppelman
in memory of
our parents

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

•

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

•

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified. If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

ספר דברי תורה.

והוא

קיצור שלחן ערוך

בלשון עברי טייטש מסודר על שבתות השנים. להורות לאחינו בני ישראל את דרך ה' ואת המעשה אשר יעשון כל ימיהם. והכל הוא על פי שלחן ערוך והפוסקים וספרי מוסר הקדושים:

אין דעם ספר האבין מיר געשריבען אויף עברי טייטש אלע נייטיגע דינים און גוטע מדות וואס יעדער איד דארף וויסען. פון דער גמרא און פון שלחן ערוך און הייליגע ספרים. וויא אזוי דער מענטש זאל זיך פיהרען דיא גאנצע צייט פון זיין לעבען. און אלעס מיט א גרינג לשון כדי יעדער זאל קענען פערשטיין:

מיר האבין אויך געשריבען לויט דיא סדרות פון א גאנץ יאהר. מען זאל דא לערנען אלע שבת און אין דער וואכין ווען מען האט צייט. אין יעדערן יום טוב דיא דינים וואס קערין צו איהם. אין מען זאל האלטין אזוי וויא דא שטייט. וועט מען האבין פיל גוטס אין עולם הבא אמן:

חברו הרב בעל המחבר ספר מסגרת השלחן. וספר לקוטי שושנים. ולקוטי יקרים. ולקוטים נפלאות. וספר ישועות חיים. וספר דרכי חיים:

דפוס

בגרמני

תש"ז

הסכמות

הסכמת הרב הגאון המפורסם חריף ובקי פאר הדור כבוד קדושת שמו תפארתו מוהר"ר **חיים אלעזר** נ"י. האבדק"ק קאליש. וק"ק פיעטערקוב והגליל בעל המחבר ספר נפש חיה :

הרב החריף ובקי מו' חיים ישעיה הכהן נ"י מק"ק ראחוב בעל המחבר ספר מסגרת השלחן וספר לקוטי שושנים נפשו אותה לזכות את הרבים להדפיס (ספר דברי תורה . והוא) קיצור שלחן ערוך בלשון אשכנז. והם דינים הנחוצים לפני כל איש ישראל הפשוטים אשר אין יודעים ספר ולשון מלשון הקודש. ודפיס דינים הנחוצים הללו בלשון לעז למען ירוץ הקורא בו . ויען כי טובתו רצוים לשם שמים אומר לפעלה טבא יישר חילו . והנני בא על החתום יום ח"ב למספר בני ישראל תרמ"ב לפ"ק ווארשא :

נאום **חיים אלעזר וואקס** אבדק"ק קאליש ובעת בווארשא :

הסכמת הרב הגאון המפורסם הריף ובקי כבוד קדושת שמו תפארתו מוהר"ר **חיים ברוך** ז"ל. האבד"ק לענטשנא .

גם ידי תכון עם הרב החריף המופלא והחסיד מו' חיים ישעיה הכהן נ"י אשר מדפיס והולך את ספר (דברי תורה, והוא) קיצור שלחן ערוך אשר חובר בלשון אשכנז, והוא למצוה כדי לזכות את פשוטי העם אשר אין מבינים בלשון הקודש . וכבר זיכה הרב הנ"ל את הרבים בספריו אשר חיבר מכבר, היינו ספר מסגרת השלחן אשר כבר נדפס הרבה פעמים וגם בספרו לקוטי שושנים . אשר אסף הדינים הנצרכים לידע אותם כל אדם . וזיכה את הרבים שידעו את הכל להלכה למעשה על פי הסכמת אחרונים ז"ל . ועתה מוסיף ידו שנית בזה כדי לזכות את פשוטי העם שידעו הכל להלכה למעשה . אשר יכולים לסמוך על זה על פי הדין . ומהראוי לאשר ולאמץ את ידו בזה . ולראיה באתי על החתום , יום ה' כ"ו אלול . תרמ"ב לפ"ק פה לענטשנא .

נאום **חיים ברוך** במו"ה **יחיאל צבי** ז"ל אב"ד דפה **לענטשנא** :

הסכמת הרב המופלג והמפורסם כבוד שמו תפארתו מוהר"ר **גרשון מאניש** נ"י האב"ד דק"ק סערצין :

כאשר בא לפני כבוד ידידי הרב המופלג החסיד מו' חיים ישעיה הכהן נ"י מק"ק ראחוב ובידו ספר (דברי תורה והוא) קיצור שלחן ערוך בלשון אשכנז לקוטי דינים הנצרכים מאוד לידע מה יעשה ישראל . והרב המחבר הזה כבר יצא מוניטין שלו בעולם בחיבור מסגרת השלחן ולקוטי שושנים ונתקבלו ב"ה בעולם בסבר פנים יפות . וראיתי היום בקנקן הזה גם כן מצות שכחה ופאה . היינו שהלך גם כן להלומדים השלחן ערוך ופוסקים בארוכות . אבל כל כוונתם הוא רק לימוד הפלפול . ועיקר הדין נשכח מהם . ומה גם מצות פאה היינו לפשוטי עם והנשים שהם נקראים פאת ישראל . ואינם יודעים כלל ההלכות הנצרכים להם מאוד . וזה ידוע במצות לקט שכחה ופאה שייך (ליתן) לעני . לכן מלאתי את עצמי לזכות בלקט הזה לזכות הרבים , ולעשות רצונך אלהי חפצתי ותורתך בתוך מע"י ראשי תיבות מפי עם ישראל לבשר צדק בקהל רב , הנה שפתי לא אכלא לדבר על המחבר הזה טוב ולאמץ ידיו , ובפרט שהכל הוא להלכה על פי שלחן ערוך והאחרונים כמו שראיתי בתוך הספר הזה , באתי על החתום יום א' בהעלתך תרמ"ב :

נאום המדבר לכבוד התורה ולומדיה המתאבק בעפר רגלי הצדיקים וחכמים ותלמידיהם ,

גרשון מאניש בר' מנחם מענדיל ז"ל אב"ד דק"ק סערצין :

הקדמה

(א) כל דברי ספר זה מדוקדק על פי שלחן ערוך ופוסקים . וכדי שיוכל כל פשוטי עם ונשים להבין ולקיים. ונכתב בלשון צח וקל שיבינו היטב. ושלא יטעו בהלשון מחמת הקיצור. וכל דין שבו אם היה נכתב בלשון וסגנון אחר היה יכול להיות בו ריעותא ומעשה על פי שלחן ערוך והאחרונים :

(ב) ומי שבקי היטב בשלחן ערוך ופוסקים למעשה ירא"ס גודל העמקות שיש בלשון ספר זה על פי דבריהם ז"ל. גם יש חילוק במקום שנכתב שלא יעשה כן . ובין מקום שנכתב שאסור לעשות כן :

(ג) לפעמים נשמטו איזה דינים בספר זה מחמת פשיטותם . ובלא"ה מקיימין אותם בכל פרטיהם. ולפעמים מחמת שאין איסור כל כך בדין זה . או מחמת שקשה מאוד לקיימו ואף אם יהיה נכתב לא יקיימו ומוטב שיהיו שוגגין כו' אך על פי רוב כתבתי עצות לקיים בנקל על פי שלחן ערוך ופוסקים:

(ד) גם כתבתי באופן שלא יהיה הרבה חילוקים בהדין כדי שיוכלו הפשוטי עם ונשים להבינם כפי כחן ולקיים אותו . כמבואר בפרש"י ז"ל בפרשת יתרו בפסוק כה תאמר לבית יעקב :

מפתח

אין דעם מפתח שטייען פאר צייכענט די סימנים פון אלע דינים וואס געפינען זיך אין דעם ספר. כדי אז דער וואס וועט וועלין אפ זוכען איין דין זאל ער פריער זעהן אין דעם מפתח. וועט ער שוין פאר שטיין אין וועלכין סימן דער דין געפינט זיך :

סימן

א. דינים פון אויפשטיין אין דער פריא . אונ וואשין זיך . אונ אן טוען :
ב. דינים אויף וועלכין ארט מען טאר נישט רעדין קיין היילגע ווערטער :
ג. דינים פון ציצית :
ד. דינים פון תפלין :
ה. דינים פון מזוזה :
ו. דינים פון ברכות . אונ פון ברוך הוא וברוך שמו . אונ פון אמן :
ז. דינים פון פאר דעם דאווינען .
ח. דינים פון שול . אונ פון בית המדרש :
ט. דינים פון פארינט דאווינען :
י. דינים פון ברוך שאמר ביז קריאת שמע :
יא. דינים פון נאך זאגין אמן אדער קדושה בשעת מען האלט פון יוצר אור ביז שמונה עשרה :
יב. דינים פון קריאת שמע :
יג. דינים פון שמונה עשרה :
יד. דינים פון משיב הרוח ומוריד הגשם . טל ומטר . יעלה ויבא עננו :
טו. דינים פון דער הויכע שמונה עשרה . אונ פון קדושה :

סימן

טז. דינים פון תחנון . אונ אשרי ובא לציון :
יז. דינים פון לייענען אין ספר תורה .
יח. דינים פון תורה לערנען . אונ פון היילגע ספרים :
יט. גוטע מדות וויא אזוי א יוד דארף זיך פיהרען :
כ. דינים אז מען טאר נישט רעדין קיין רכילות אדער שלעכטץ אויף א יוד . אונ מען טאר נישט זיך נוקם זיין :
כא. וויא אזוי מען זאל זיך אפ היטען דאס געזונד . אונ וועלכע זאכין מען טאר נישט טוען וועיל זייא זענען א סכנה :
כב. דינים פון צדקה געבין :
כג. דינים פון חלה נעמען :
כד. דינים פון פלייש זאלצין :
כה. דינים פון טובלין כלים :
כו. דינים פון ווערכדיקע זאכין :
כז. דינים פון וואשין צום עסין .
כח. דינים פון ברכת המוציא . אונ פון עסין
כט. דינים פון מים אחרונים . אונ פון בענטשין :
ל. דינים פון בענטשין מיט מזמן :

דינים

סימן

לא. דינים פון ברכות.
לב. דינים פון איטליכע ברכה וואס מען דארף צו מאכין איבער יעדער עסין וארק אודער משקה. על פי סדר אלף בית:
לג. דינים פון ברכה אחרונה. אונ בורא נפשות:
לד. נאך דינים פון ברכות:
לה. דינים פון ברכות אויף אגוטען ריח. אונ אויף בליטצען אונ דונערין:
לו. דינים פון מאכלים אונ משקים וואס מען טאר נישט עסין אונ טרינקען. אונ פון מילעכדיקס אונ פליישיגס:
לז. דינים פון האנדלין:
לח. דינים אז מען טאר נישט כיצער זיין דעם אנדערין אונ נארין איהם מיט רייד:
לט. דינים פון פראצענט נעמין:
מ. דינים פון נדרים אונ שבועות:
מא. דינים פון תפלת הדרך. אונ נאך זאכין וואס מען דארף געווארינט צו זיין אויף דעם וועג:
מב. דינים פון מנחה דאווינען:
מג. דינים פון מעריב דאווינען:
מד. דינים וויא אזוי מען זאל זיך נוהג זיין בנאכט איידער מען לייגט זיך:
מה. דינים פון לערנען דיא קינדער גוטע מעשים:
מו. דינים פון ערב שבת.
מז. דינים אויף א וואסער אופן מען מעג געבין א גוי פאר שבת צו טוהין א מלאכה אונ אלע וואס האבין עסקים מיט גוים וויא אזויא זייא זאלין זיך היטען שבת:
מח. דינים פון לעכט צינדען פראטיג פארנאכט:
מט. דינים פון קידוש אונ דיא סעודות פון שבת:
נ: וויא אזוי מען דארף געווארינט צו זיין מען זאל היטען שבת:
נא: דינים פון עפענען דעם איבען. אונ פון צוריק שטעלין שבת דאס עסין אדער טייא אין אויבען אריין אדער אויף דעם קיכען שרוף אדער אין איינוועניג אריין:
נב. דינים פון דיא זאכין וואס מען דארף געווארינט צו זיין שבת אין דעם עסין אונ טרינקען:
נג. דינים פון דיא זאכין וואס מען דארף געווארינט צוא זיין שבת אין דיא מלבושים אדער אין גרעט:
נד. דינים פון פיהל זאכין וואס מען טאר נישט טוען אום שבת:
נה. דינים וואס מען דארף שבת געווארינט צו זיין ווען מען איז זיך טובל אונ ווען מען וואשט זיך:
נו. דינים וואס מען דארף שבת געווארינט צו זיין ביא בהמות אונ עופות אונ אנדערע לעבעדיקע זאכין:
נז. דינים פון דיא זאכין וואס מען טאר נישט נעמין אין דער האנד אריין אום שבת:
נח. דינים וואס מען דארף שבת געווארינט צו זיין בשעת דעם גיין. אונ בשעת דעם רעדין.
נט. דינים אז מען טאר נישט פאר קויפען אדער פאר דינגען אום שבת. אונ וויא אזוי מען מעג בארגין אין עסין וארק אודער משקה. אונ נאך דינים פון א זעלכע זאכין:
ס. דינים פון א שלאפין. אדער דער וואס איז עפיס נישט געזונד. אונ פון א קימפעטארין:
סא. דינים פון דעם ארט וואס מען טאר נישט טראגין:
סב. דינים פון עירובי חצירות:
סג. דינים וויא וויט מען מעג גיין אום שבת. אונ פון עירובי תחומין. אונ פון דעם וואס איז שבת אויף דעם וואסער:
סד. דינים פון מוצאי שבת. אונ פון הבדלה:
סה. דינים פון ראש חודש. אונ פון קידוש לבנה:
סו. דינים פון יום טוב:
סז. דינים פון דיא זאכין וואס מען טאר

נישט

סימן

ניט נעמען אין דער האנד אריין אם יום טוב :
סח. דינים פון עירוב תבשילין :
סט. דינים וויא אזוי מען זאל ערליך האלטען יום טוב :
ע. דינים פון כהנים דוכענין :
עא. דינים פון חול המועד :
עב. דינים פון חודש ניסן. אונ פון מעהל וועגין דיא מצות פון פסח :
עג. דינים פון דעם וואסער וואס מען קנעט דער מיט דיא מצות :
עד. דינים פון קנעטין אונ באקין די מצות:
עה. דינים פון בודק חמץ זיין. אונ פון חמץ פאר קויפען :
עו. דינים פון כשרין דיא כלים אויף פסח:
עז. דינים פון ערב פסח :
עח. דינים פון דיא זאכין וואס מען דארף אן גרייטען צום סדר :
עט. דינים פון סדר :
פ. דינים פון ציילען ספירה. אונ וועלכע זאכין מען טאר נישט טוען אין דיא טעג פון ספירה :
פא. דינים פון תעניתים. אונ דיא זאכין וואס מען טאר נישט טוען פון שבעה עשר בתמוז ביז תשעה באב :
פב. דינים פון ערב תשעה באב :
פג. דינים פון תשעה באב :
פד. דינים פון ראש השנה :
פה. דינים פון ערב יום כיפור :
פו. דינים פון יום כיפור :
פז. דינים פון סוכה :
פח. דינים פון אתרוג בענטשין :
פט. דינים פון הושענא רבא. שמיני עצרת. שמחת תורה :
צ. דינים פון חנוכה :
צא. דינים פון פורים :
צב. דינים פון ערליך האלטין פאטער אונ מוטער :
צג. דינים פון ערליך האלטין א רבי. אדער א תלמיד חכם. אדער אין אלטין מאן. אדער א כהן :
צד דינים פון מאן אונ ווייב :

צה. דינים פון תענית וואס חתן וכלה פאסטין דעם טאג פון דער חופה :
צו. דינים אז מען טאר נישט טראכטין קיין הרהור עבירה. אונ מען מוז זיך היטען פון הוצאת זרע לבטלה :
צז. דינים אז מען טאר נישט זיין אליין מיט א פרעמדע אשה :
צח. דינים אז מען דארף זיך צו דער ווייטערין פון א פרעמדע אשה :
צט. דינים וויא אזוי דער מאן דארף זיך אפ צו היטען פון ווייב ווען זיא איז א נדה :
ק. דינים אז מען דארף זיך אפ שיידען פון ווייב נאהענט פון איהר וסת. אונ דיא דינים פון דיא בדיקות פון דער אשה אונ דיא ריינע טעג :
קא. דינים פון איין נדה. אונ פון לבישת לבנים וספירת נקיים :
קב. דינים פון איין כלה :
קג. דינים ווען צו גיין טבילה :
קד. דינים פון דיא זאכין וואס טארין נישט קלעבין אויף דעם גוף בשעת דער טבילה :
קו. דינים פון דעם קעמין אונ אנדערע זאכין וואס מען דארף טוען פאר דער טבילה :
קו. דינים פון דער טבילה
קז. דינים פון מילה :
קח. דינים פון פדיון הבן :
קט. דינים פון בכור בהמה טהורה :
קי. דינים פון דיא זאכין וואס מען דארף גיוואר ווערט זיין בייא בהמות וחיות ועופות :
קיא. דינים פון שעטנז :
קיב. דינים אז מען טאר נישט גלייבען אין זאכין וואס זעהין אויס וויא כישוף :
קיג. דינים פון געלט אנטליהען :
קיד. דינים אז מען טאר נישט גנבענען אדער גזלענען אונ מען טאר נישט קויפען קיין גנבה :

סימן

קטו. דינים אז מען טאר נישט נעמען א שאריף מעסער אין גוף אדער אין געלט:

קטז. דינים אז מען דינגט א מענטש צוא ארבייטען דארף מען איהם צו בצאלען אין דער צייט:

קיז. דינים פון א שלאפען. און פון ביקור חולים. און פון תשובה טוען:

קיח. דינים פון א גוסס ח"ו. און פון קריעה שניידען. און פון וואסער אויס גיסען:

קיט. דינים פון אין אונן:

קכ. דינים אז איין כהן טאר נישט זיך מטמא זיין צו א מת. און צו וועלכען קרוב ער זאל זיך יוא מטמא זיין:

קכא. דינים פון דער לויה. און פון דעם ערשטען עסין וואס דער אבל עסט נאך דער לויה:

קכב. דינים נאך וועמען מען דארף זיצען שבעה. און פון דעם קרוב וואס ווערט הערטשט גיוואר אין א צייט ארום:

קכג. דינים וואס דער אבל טאר נישט טוען אין דער שבעה:

קכד. דינים פון מנחם אבל זיין. און פון דאווינען ביי דעם אבל:

קכה. דינים פון שלשים. און פון צוועלף חדשים נאך פאטער און מוטער. און קדיש זאגען:

קכו. דינים פון אבילות אום שבת אדער יום טוב:

קכז. דינים פון דער יאהר צייט:

ביעזה"י

הקדמה

(א) דער אייבערשטער האט אונז גיגעבען דיא היילינגע תורה. און האט אונז גיבאטען זייגע מצות. מיר זאלען זייא מקיים זיין. ווען אונז גוט זיין אויף דער וועלט און אויף יענער וועלט: (ב) און האט אונז גיהייסען לערנען דיא תורה. חומש און גמרא מיט שלחן ערוך. דיא גמרא מיט דעם שלחן ערוך זאגען פשט אויף דעם חומש. למשל אין דעם חומש שטייט אז מען טאר ניט עסין קיין טרפות. דאצו דאך קען ניט דער רב פסקנען פון חומש אליין וועלכעס עס איז טרפה און וועלכעס עס איז כשר. אדער עס טרעפט זיך איין שאלה פון מילעכדיקס מיט פליישיקס קען ער ניט פסקנען דיא שאלה פון חומש אליין: (ג) דער טעם פון דעם איז. אז גאט ברוך הוא האט אזוי גיהייסען. אז אין דער היילינגער תורה אין חומש שטייען אלע מצות בכלל. און דיא היילינגע גמרא איז איין פירוש אויף יעדערע מצוה. ווייא אזוי דיא מקיים צו זיין. אזוי ווייא אונזערע היילינגע חכמים האבען בקבלה: (ד) און אזוי איז ווידער דער שלחן ערוך א פירוש אויף דער גמרא. יעדער זאך ווייא אזוי טוהען אקראט ווייא דער דין איז: (ה) ממילא אזוי ווייא דער רב קען ניט פסקנען קיין שאלה פון חומש און פון דער גמרא אליין. פידען ער לערענט דעם שלחן ערוך אויך. אזוי דיא אלע מצות וואס יעדער מענטש טוהט גאר זיך און פרעגט ניט אויף זייא קיין שאלה. קען ער בודאי ניט מקיים זיין זייא. פידען ער לערענט דעם שלחן ערוך אויך: (ו) אפילו דער וואס קען לערנען און לערינט ניט קיין שלחן ערוך. איז דא א סך מצות וואס ער איז ניט מקיים ווייא עס גיהער צוא זיין. און אויך א סך עבירות וואס ער טוהט און ווייסט גאר ניט אז דאס איז איין עבירה. ממילא ווערט ער גישטראפט פאר וואס ער האט ניט גילערינט. איין ראיה דער צוא לאז ער לערנען שלחן ערוך ווערט ער זעהען אז אונזערע רייד זענען אמת בעזה"י:

(ז) און דער וואס קען ניט לערנען אין דעם גרויסען שלחן ערוך מיט דיא פוסקים וויא עס גיהער צו זיין. זאל ער לערנען בספר קיצור שלחן ערוך און אויך בספר מכונת השלחן

וספר

ספר לקוטי שושנים עטליכע מאל. וועט ער אויך וויסען זיך אפ צו היטען פון דיא עבירות אונ מקיים צו זיין דיא מצות וויא עס גיהער צו זיין: (ח) אונ דיא מענטשען וואס קענין דארט אויך ניט לערנין. זאלין לערנין דא אין דעם ספר דברי התורה אויף עברי טייטש. העלין זייא אויך וויסען וויא אזוי מקיים צו זיין יעדערע מצוה. אונ אפ היטען זיך פון דיא עבירות: (ט) מיר האבין אין דעם ספר גישריבען יעדר זאך אזוי וויא דער דין איז על

פי גמרא ושלחן ערוך ופוסקים בעזה"י:

(י) מיר האבין גישריבען דאס ספר מיט אגרינג לשון. אונ אויך ניט צו פיהל הילוקים אין יעדער זאך. נאר ווערליג דעם כח פון דיא מענטשען וואס לערנין אין דעם ספר. זייא זאלין קענין פאר שטיין אונ מקיים זיין אלדינג וואס מען דארף תמיד נייטיג צו וויסען: (יא) אונ אז מען וועט גראד דארפען צוא וויסען א דין וועלכעס ער שטייט ניט אין דעם ספר. זאל מען פרעגין דעם וואס לערינט שלחן ערוך. אדער דעם וואס לערינט בספר מסגרת השלחן. דען דארטין שטייען מעהר דינים אונ טעמים. ווערליג דעם פאר שטאנד פון דיא מענטשען וואס לערנין דארט: (יב) מיר האבין ניט גישריבען אין דעם ספר קיין תומרות וועלכע אז מען איז זייא ניט מקיים איז מען אויך יוצא. נאר דיא זאך וואס מיר האבין גישריבען אז מען טאר ניט דאס טוהען. איז א גרויסע עבירה אז מען טוהט דיא זאך. דאריבער מוז מען לערנין וואלגע יעדערין דין עטליכע מאל. אונ זעהען מקיים צו זיין וויא ווייט מיגלעך איז: (יג) דער היליגער מלאך אליהו הנביא ז"ל שרייבט אין זיין ספר. אז דער מענטש וואס זאגט איך וועל זיין איין ערליכער יוד נאר דיא איינע מצוה וויל איך ניט מקיים זיין. איז איין גרויסע עבירה אזוי צו זאגין ח"ו. אונ עס קומען אויף דעם מענטש שלעכטע גזירות ח"ו. נאר א יוד דארף זיך פערנעמין ער זאל זיין איין ערליכער יוד אונ ניט טוהען קיין שום עבירה. אונ מקיים צו זיין אלע מצות וויא ווייט מיגלעך איז. וועט עס גאט ברוך הוא העלפין אז ער וועט קענין אלין מקיים זיין: (יד) אויך דארף יעדער מענטש אכטונג געבין בייא זיך אין דער היים. אז דאס ווייב מיט דיא קינדער זאלין ניט זינדיגען. נאר טוהען גוטע מעשים וויא ווייט מיגלעך איז: (טו) אויך אז מען זעהט וועלכען יוד טוהען א זאך וואס מען טאר ניט. דארף מען עס זאגין מיט א ווייך לשון. אז מען טאר ניט דאס טוהען. אויב עס איז נאר צו קלערין אז יענער וועט פאלגען (זעה אין

בסימן י"ט סעיף מ"ב ביז סעיף מ"ה):

(טז) אויך זאל מען זיך ניט קיין ראיה ברענגין פון קיינעם. צו זאגין אז יענער טוהט אזוי מעג איך אויך אזוי טוהען. נאר מען דארף צו טוהען אזוי וויא עס שטייט אין דער היליגער תורה אונ אין שלחן ערוך אונ אזוי וויא מיר שרייבען אין דעם ספר: (יז) דען יעדער מענטש האט אין זיך גוטע מדות אונ שלעכטע. דער ערליכער יוד האלט זיך זיינע גוטע מדות אונ לערינט זיך אפ פון אנדערין יענעמס גוטע מדות. אבער דער שלעכטער טוהט פאר קערט ח"ו. (יח) דיא ווייבער דארפען לערנין אין דעם ספר דיא דינים פון דיא מצות וואס זייא זענין אויך מחויב. היינו הלכות ברכות אונ הלכות שבת ויום טוב. אונ נאך אזוי אגלייכען. ווער שטועסט הלכות נדה מוזען זייא בודאי לערנין עטליכע מאל אונ מקיים זיין. מיר האבין אין דעם ספר גוט גישריבען דיא זאכען על פי דין אונ אויך מיט אגרינג לשון בעזהי"ת: (יט) עס איז דא אזעלכע מצות וואס זענין א סגולה צו פרנסה אונ צו עשירות. אונ אזעלכע מצות וואס זענין א סגולה לאנג צו לעבין. אונ אזעלכע מצות וואס זענין א סגולה צו האבין גוטע קינדער. אויך איז דא עבירה וואס דורך זייא איז ח"ו פאר קערט. מיר האבין גישריבען אין דעם ספר בייא דיא מצות דאס גוטס. אונ בייא דיא עבירות דאס שלעכטס: (כ) דער מענטש וואס דארף גיהאלפען צו ווערין אין וועלכע זאך. זאל ער מקיים זיין ערינצט דיא מצוה וואס איז א סגולה צו דעם. אונ זאל זיך שטארק אפ היטען פון דיא עבירות וואס מאכען קאליע דיא זאך. וועט ער גיהאלפען ווערין מיט אלעם גוטס:

(בראשית) סימן א. דינים פון אויפשטיין אין דער פריא. אונ וואשען זיך אונ אן טוהען. ער האלט צוואנציג סעיפים:

א יעדער יוד דארף תמיד מורא האבין פאר גאט ברוך הוא. כדי מען זאל קיין מאל ניט זינדיגען:

ב ווער שמועסט ווען עס טרעפט זיך צו טוהען איין עבירה ח"ו. איז מען מחויב צו באטראכטען זיך אז גאט ברוך הוא האט בעשאפען אלע וועלטען אונ ער זעהט אלדינג וואס מען טוהט אונ באצאלט שרעקליך דעם וואס זינדיגט קעגין איהם. אונ פיל גוטס צו דעם וואס איז מקיים זיינע מצות:

ג תיכף ווען מען האפט זיך אויף אין דער פריא פון שלאף. זאל מען זאגין דיא ווערטער. מודה אני לפניך מלך חי וקים שהחזרת בי נשמתי בחמלה. רבה אמונתך. דער טייטש פון דעם איז. איך דאנק דיר אייביגער גאט וואס דוא האסט מיר צוריק גיגעבין דיא נשמה מיט דער בארימהערציגקייט. עס איז גרויס אונ גוט אין דיר צו גלויבען:

ד דער נאך זאל מען זיך תיכף וואשען. דען מען טאר ניט אן רירען דאס מויל אדער דיא נאז אדער דיא אויגען אדער דיא אויערן פאר דעם וואשען. אויך טאר מען ניט גיין קיין פיר איילען אום גיוואשען. אויך זאל מען ניט אן רירען דיא מלבושים פאר דעם וואשען. איבער דעם זאל מען אן גריייטען וואסער לעבין בעט כדי אז ווען מען האפט זיך אויף זאל מען זיך באלד וואשען:

ה מען טאר ניט אן רירען קיין שום מאכל אדער משקה פאר דעם וואשען. דאריבער דארפען דיא ווייבער גיווארינט צו זיין תיכף אין דער פריא צו וואשען זיך אונ דיא קינדער. כדי זיא זאלין ניט אן רירען אין קיין שום עסין וואס פאר דעם וואשען:

ו דאס וואשען אין דער פריא דארף אזוי צו זיין. מען נעמט דיא כלי מיט דער רעכטע האנד אונ מען גיבט זיא אין דער לינקער האנד אריין. אונ מיט דער לינקער האנד באגיסט ער דיא רעכטע האנד. דער נאך באגיסט ער מיט דער רעכטע האנד דיא לינקע. דער נאך צוריק. אזוי זאל מען טוהען דרייא מאל. עס זאל יעדערע האנד דרייא מאל אפ גיגאסען ווערין:

ז מען זאל זיך וואשען יעדער מאל דיא גאנצע האנד ביז דעם ארביל. אז מען האט ווייניג וואסער איז גינוג ביז איבער דיא פינגער:

ח מען טאר זיך ניט וואשען אויף דער ערד. נאר אין א כלי אריין. אונ דאס וואסער וואס מען האט זיך גיוואשען דער מיט. טאר מען ניט בענוצען צו קיין שום זאך:

ט אויך דארף מען גיווארינט צו זיין. צו גיסען דאס וואסער אויף איין ארט וואס מענטשען טרעטין ניט דארויף. דען אויף דעם וואסער רוהט א רוח רעה ר"ל:

י ווען מען טוהט אן דיא שיך אדער שטיוועל. זאל מען פריער אן טוהען דעם רעכטען. דער נאך דעם לינקען. אז זיא זענין מיט בענדליך זאל ער פריער צו בינדען דעם לינקען דער נאך דעם רעכטין:

יא אויס טוהען זאל מען פריער דעם לינקען שוה דער נאך דעם רעכטין. דיא אייניגע דינים זענין אויך ביא זאקין אדער אנדערע קליידער:

יב דער שטייגער איז פון מענטש. אין דער פריא צו דארפין ארויס גיין אדער משתין זיין. דאריבער זאל ער ניט מאכען דיא ברכה על נטילת ידים ביז ער וועט זיך רייניגען. דער נאך זאל ער זיך איבער ניים וואשען אונ אויס שווענקין דאס מויל אונ זאגין על נטילת ידים. אשר יצר. אלהי נשמה. ברכת התורה:

יג אז מען גייט ארויס אין בית הכסא. דארף מען גיווארענט צו זיין גוט זיך מכסה צו זיין. דען אז ניט טאר מען ניט דער נאך זאגין קיין שום היילינ ווארט:

יד עס איז אגרויסע מצוה אויף צו שטיין פארטאג לערנין אדער תהלים זאגין. יעדער איד
וויא ווייט ער קען. עס איז גלייכער צו זאגין אביסעל תהלים אדער מעמדות וואלגע
מיט כונה איידער צו זאגין אסך אן כונה:

טו דער וואס הייבט זיך אויף פארטאג (אדער דער וואס שלאפט ניט אגאנצע נאכט) אונ
ער האט זיך גיוואשען. זאל ער זיך איבער גייט וואשען ווען עס ווערט טאג. אזויא
חיא מיר האבין גישריבען בסעיף ו. נאר ניט זאגען נאך אמאל דיא ברכה על נטילת ידים:

טז רעכט גלייכען אז מען שלאפט בייא טאג אהאלבע שעה אדער מעהר. דארף מען
זיך אויך צו וואשען דרייא מאל אן א ברכה:

יז נאך דיא זאכען דארף מען זיך וואשען דיא הענד. אז מען שטייט אויף פון שלאף.
אדער ווען עס ווערט טאג אפילו מען איז אויף פון פריער. אדער ווען מען קומט פון בית
הכסא. אדער פון באד. פון בית עלמין. אדער פון איין לויה. אדער פון איין שטוב וואו
ליגט איין מת. והמשמש מטתו. אדער מען שנייט זיך אפ דיא נעגיל. אדער מען שערט
זיך אפ דיא האר. אדער מען טוהט זיך אויס דיא שטיוועל אדער דיא שיך מיט דער האנד
וועלכעס מען טוהט פון דיא זאכען דארף מען זיך וואשען דיא הענד:

יח אז מען קראצט זיך אין קאפ אדער מען רירט אן אכנה אדער מען רירט אן דאס לייב
אויף אצוגידעקט ארט אדער אין איין אנדערע זאך וואס איז ניט ריין. זאל מען זיך אויך
וואשען אז מען האט שטיין לעבין זיך וואסער. אונ אז ניט זאל מען גוט אפ ווישען דיא האנד
וואס האט אן גירירט:

יט מען דארף גיווארינט צוא זיין אין דעם. בשעת מען לערינט אדער מען זאגט
הייליגע ווערטער:

כ בסימן י"ב ובסימן כ"ז וועלין מיר שרייבען אז צום דאווינען אדער אין מיטען עסין טוז
מען זיך וואשען מיט וואסער נאך דיא זאכען:

דיני נקיון המקום לדבר שבקדושה

סימן ב. דינים אויף וועלכין ארט מען טאר ניט זאגין קיין הייליגע ווערטער. ער האלט דרייא אונ צוואנציג סעיפים:

א דאס ארט וואו מען דאווינט אדער מען לערינט אדער מען זאגט וועלכע הייליגע ווערטער
מוז זיין ריין פון צואה אונ פון שתנה:

ב אז עס איז דא אויף דעם ארט צואה פון אמענטש. טאר מען ניט זאגין קיין הייליג
ווארט. סיידען מען דער ווייטערט זיך דער פון פיהר איילין:

ג אז דיא צואה האט א ריח דארף מען זיך צו דער ווייטערין פיהר איילען פון דעם ארט
וואס מען פיהלט שוין ניט קיין ריח:

ד וועקם פויסטען פון א מיטעל מענטש ווערט גירעכענט איין אייל. מען קען רעכטין מיט
דיא טריט. דען דיא לענג פון פוס מיט דעם שוך פון איין מיטעל מענטש ווערט
גירעכענט אהאלב אייל:

ה דאס שמועכט אלעס אז ער איז מיט דעם פנים פאר דרייט פון דער צואה. אבער אז
דיא צואה איז פאר דעם פנים אדער פארינט אין דער זייט. טאר מען ניט זאגין קיין
הייליגע ווערטער וויא ווייט עס איז אויב מען קען נאר דער זעהען דיא צואה מיט דעם אויג:

ו אפילו עס איז אצונד בייא נאכט דארף מען זיך צו דער ווייטערין וויא ווייט מען וואלט
זיא גיזעהען ווען בייא טאג:

ז פון שתנה דארף מען זיך צו דער ווייטערין אזוי וויא פון צואה. נאר צו שתנה איז דא
איין

ז אז מען גיסט אקוויטירעל וואסער מיט אמאל אויף דער שתנה מעג מען דארט זאגין הייליגע ווערטער אז מען גיסט אבער ביסלעך ווייס פעלט ניט :

ח אז מען האט צווייא מאל משתין געוועז. דארף מען אביין גיסען צווייא קוויטירלעך וואסער. אז דרייא מאל. איז דרייא קוויטירלעך וואסער :

ט דער שיעור פון קוויטירעל וואס מיר שרייבען איז וויפיל עס קען אריין אין דער שאהל פון צווייא היגערנע אייער :

י אז מען האט משתין געוועזן אויף דער ערד און עס איז איין געזאפט געווארין נאר עס איז נאך אביסעל נאס. דארף מען אויך צו גיסען וואסער :

יא אזוי אויך א מלבוש וואס מען האט משתין געוועזן דארויף. דארף מען אויך צו גיסען דארויף אביסעל וואסער אז מען ויל דארט זאגין הייליגע ווערטער :

יב צואה טאר מען ניט גיסען קיין וואסער אויף דעם מלבוש. נאר מען זאל עס צו דעקין מיט עפיס. אדער מען זאל עס אוועק הענגין אין איין אנדערע שטוב אריין :

יג צואה פון אקאץ אדער פון עופית וואס מען רופט ענגעלישע האן אדער אינדיק האט דעם אייגענעם דין ווייא צואה פון א מענטש :

יד צואה פון בהמות חיות עופות אז זיא האט ניט קיין ריח דארף מען זיך ניט צו דער ווייטערין דער פון. אז זיא האט אבער יא א ריח. דעסט גלייכען א היגער שטייג אדער אנדערע פארשטונקענע זאכין דארף מען זיך צו דער ווייטערין פון זייא :

טו אז מען דעקט צו דיא צואה אדער שתנה מיט עפיס מעג מען דארט זאגין הייליגע ווערטער אויב מען פיהלט ניט קיין ריח :

טז דעסט גלייכען אז דיא צואה איז ניט אין דעם אייגענעם שטיבעל וואס מען זאגט הייליגע ווערטער מעג מען אויך אויב מען זעהט זיא ניט און מען פילט ניט קיין ריח :

יז א קינד וואס איז שוין אלט א פערטיל יאהר דארפין זיך צו דער ווייטערין פון זיין צואה און שתנה צוזו ווייא פון א גרויסין מענטש :

יח עס איז עבירה אז דיא קיטעליך פון דיא וויגעלך אדער דאס בעט געוואשט איז איין גידעקט מיט מכשות פון צואה דארפין געווארינט צו זיין ניט צוא זאגין דארט קיין הייליגע ווערטער סיידין מען דעקט זייא צו מיט עפיס אדער מען דער ווייטערט זיך פון זייא פיער איילין באופן ווייא מיר האבין געשריבין אין אן הייב סימן זעה איין דארט :

יט אפילו דיא צואה איז שוין פאר טריקענט פועלט אויך ניט. נור מען מוז טוען אזוי ווייא מיר שרייבין :

כ אויף דעם ארט וואס מען טאר ניט רעדין קיין הייליג ווארט טאר מען דארט ניט אין זינען האבין קיין שום הייליג ווארט :

כא אין באד טארין אויך ניט רעדין אדער אין זינען האבין קיין שום הייליג ווארט :

כב אויף דיא אלע אומריינע ערטער טאר מען ניט גידענקין דעם איבערזעטינס נאכין אפילו אויף דייטש אדער אויף אנדערע לשונות :

כג אויך טארין ניט דארט געבין קיין שלום איינער דעם אנדערין .

(נח) סימן ג. דינים פון ציצית. ער האלט דרייסיג סעיפים :

א דיא מצוה פון ציצית איז זייער גרוס. דיא תורה הענגט אן אן דער מצוה אלע מצות אזוי וויא עס שטייט אין פסוק „וראיתם אותו" אז איהר וועט זעהן דיא ציצית „וזכרתם את כל מצות ה'" וועט איהר גידענקין אלע מצות פון השי"ת מקיים צו זיין :

ב אבער דעם דארף מען געווארינט צו זיין צו גיין אגאנצען טאג אין א טלית קטן אום ווייל ... ציצית וואס טאגט זייא איין ...יבער יוד :

ג דען מען דארף צו זאגין בשעת מען הייבט אן צו שפינען און צו דרייען די ציצית אז מען טוהט דאס לשם ציצית :

ד די ציצית זאלין ניט זיין הויך אן גימאכט אין דער כנפה. היינו עס טאר ניט האלטין מער וויא די ברייט פון דריי פינגער פון דעם לעביל וואס די ציצה העננט ביז דעם עק פון דער כנפה. סייא הונגען סייא אין דער זייט טאר ניט זיין מעהר :

ה אז דאס לעביל וואס די ציצה איז אריין גיצייגין איז העכער וויא די ברייט פון דריי פינגער דאמטשי מען ציהט איין די כנפה מיט דער ציצה עס זאל ניט זיין אזוי פיהל איז דאך פסול :

ו אויך מוז מען גיווארינט זיין די ציצה זאל ניט זיין אן גימאכט צו נידריק אין דער כנפה. היינו דאס לעביל וואס די ציצה העננט מוז זיין ווייט פון דער זוים אזוי פיהל וויא עס האלט פון מיטעלסטין גליד פון גראבין פינגער ביז סוף דעם פינגער. סייא הונגען סייא אין דער זייט טאר ניט זיין ווינציקער :

ז דאס אלטין מעסט מען מיט די פינגער פון אמיטעל מענטש :

ח די טרעלבעליך וואס העננין אין דער כנפה פון טלית מוז מען אפ שניידען איידער מען העננט אן די ציצה :

ט ביי דעם אלעמין איז ניט קיין חילוק צווישין א טלית אדער א טלית קטן אדער אלייבציידעקיל אין וועלכין מען מאכט אן ציצית מאר אלטץ ניט זיין דאס לעביל נידריקער אונ ניט העכער פון דעם וואס מיר האבין גישריבען :

י דאס אן מאכין פון ציצית זאל אזוי זיין. מען ציהט אריין פיר פעדים אין לעביל ממילא אז זייא ווערין איין גילייגט ווענען זייא אכט. דער נאך מאכט מען איין קניפ היינו אייגעם אויף דעם אנדערין. דער נאך דרייט מען ארום מיט דעם שמש זיבען מאל. דער נאך אגוטען קניפ :

יא דער נאך דרייט מען ארום אכט מאל. דער נאך אגוטען קניפ. דער נאך דרייט מען ארום עליף מאל. דער נאך אגוטען קניפ. דער נאך דרייט מען ארום דרייצעהן מאל. דער נאך אגוטען קניפ :

יב בשעת דעם אן מאכין זאל מען אין זינען האבין אז מען מאכט אן לשם מצות ציצית :

יג די ציצית דארפין צו זיין אזוי לאנג אז נאך דעם אן מאכין זאל האלטין די ציצה פון דעם ערשטין קנופ ביז סוף דער ציצה די ברייט פון צוועליף גראבע פינגער פון א מיטעל מענטש. דאס הייסט אהאלב איל אבער אפילו איין פאדים וועט ניט זיין אזוי לאנג פון ערשטין קניפ אן [illegible] ניט אן מאכין :

יד איידער מען טוהט אן דעם טלית אדער דעם טלית קטן דארף מען בודק צו זיין די ציצית אויב זייא זענען כשר. אפילו דאס וואס איז אריין גיצויגין אין לעביל דארף מען אויך בודק צו זיין :

טו אויך דארף מען צו צו זיידען די פעדים פון די ציצית זייא זאלין ניט זיין פאר פלאנטערט איינער אין דעם אנדערין :

טז אז מען קומט שפעט אין שוהל אריין אונ אויב מען וועט בודק זיין די ציצית וועט דער וויל דאס ציבור פון איהם אוועק דאווינען בדארף ער דענמאלט ניט בודק זיין אונ ניט צו שיידען :

יז בשעת מען האלט דעם טלית איבער דעם קאפ איידער מען הילט זיך איין אין איהם זאל מען מאכין שטייענדיג הייט די ברכה בא"י אמ"ה אשר קדשנו במצותיו וצונו להתעטף בציצית :

יח דער נאך זאל מען זיך ארום הילען דעם קאפ [illegible] פון טיל [illegible]

מען בדארף צו זיין ארום געהילט מיט דעם טלית פארנט און הינטען ביז ארונטער
פון האלבען נוף :

יט אבער די מענטשען וואס דעקען זיך נור צו מיט דעם טלית דעם קאפ און ארונטער
האלדז אליין דארף מען זיי צו זאגען זיי זאלין אזוי ניט טוהן נור אזוי וויא מיר שרייבען :

כ אויך זאלין דענסמאלט זיין צוויא ציצית פארנט און צוויא ציצית אהינטער געווארפען.
דעם עק טלית וואס איז פארנט ביא דער רעכטע האנד זאל מען לייגען אויף דעם
לינקען אקסיל בשעת דעם איין הילען :

כא מען בדארף אין יענעם האבען בשעת דעם איין הילען או גאט ברוך הוא האט
אונז געהייסען איין הילען אין ציצית כדי מיר זאלין געדענקען אלע זיינע מצות מקיים צו זיין :

כב ער זאל שטייען איין געהילט אזוי לאנג וויא מען קען אפ גיין פיהר איילין און זאל דער
וויל זאגען די פסוקים מה יקר :

כג דער נאך מעג ער שוין גיין אין טלית וויא אזוי ער וויל. נור די ציצית זאלין זיך
ניט נאך שלעפען אויף דער ערד ווען דאס איז ניט קיין כבוד פאר זיי. ער מעג זיי
איין שטעקען אין גארטעל :

כד אז בשעת מען האט אן געמאכט די ציצה איז זיא געוועזען לאנג אזוי וויא מיר האבען
געשריבען בסעיף י"ג נור דער נאך רייסט זיך אפ איין פאדים און עס בלייט זיבען
פעדים איז אויך כשר. אז דער זיבעטער פאדים רייסט זיך אויך אפ זאל מען פרעגען א שאלה :

כה אז עס רייסט זיך איבער א פאדים אויף דעם ארט וויא די ציצה איז ארייין געצויגען
אין דער כנפה איז די ציצה שוין פסול :

כו אז עס איז פסול געווארען א ציצה פון טלית דארף מען איהם באלד אויס צו טוהן.
אז דאס איז אום שבת זאל מען פרעגען א שאלה :

כז אז עס איז פסול געווארען א ציצה פון טלית קטן און ער איז צווישען מענטשען און שעמט
זיך אויס צו טוהן בדארף ער אויף דעם ארט ניט אויס צו טוהן דעם טלית קטן. נור
ער זאל גלייך אהיים גיין און אויס טוהן :

כח ווען אז מען גייט אין אמלבוש וואס האט פיהר עקען און עס איז דריינען ניט אן געמאכט
כשר'ע ציצית איז איין גרויסע עבירה :

כט דאריבער די מענטשען וואס גייען פון הינטען איין שפאלט אין דער קאפאטע דארף
מען צו מאכען הינטען דאס איין עק גוט קאליהעך כדי די קאפאטע זאל ניט זיין
מחויב בציצית :

ל דער וואס איז געווארינט אין דער מצוה פון ציצית האט איין גרויסען שכר אויף דער
וועלט. און אויף יענע וועלט :

(לד) סימן ד. דינים פון תפילין. ער האלט אין זיך אכט סעיפים :

א די מצוה פון תפילין איז זייער גרויס. דאריבער דארף מען די תפילין צו קויפען
ביא א סופר וואס איז איין ערליכער יוד האטשי עס קאסט טייער :

ב אויך זאל מען אכטונג געבען די בתים מיט די רצועות זאלין זיין תמיד שווארץ.
אז עס גייט אפ פון די רצועות דאס שווארצקייט מוז מען זיי געבען צו א סופר איבער
ניי עס אפ צו שווארצען. אז ניט וועלען זיי פסול :

ג אז די תפילין וועלען עפעס קאליע געווארען אדער די רצועות האבען זיך איבער געריסען
דארף מען צו פרעגען א שאלה אויב זיי וועלען כשר :

וואס איז געווארינט אין דער מצוה פון תפילין און רעדט ניט אין זיי קיין דברים
לעבט לאנג און האט עולם הבא :

ה בנאכט טאר מען ניט לייגען קיין תפילין. דאריבער אז איינער הייבט זיך אויף פארטאג טאר ער ניט לייגען קיין תפילין צאמען עס איז שוין אביסעל לעכטיג ער זאל דער קענען דעם מענטש וואס ער קען נור אביסעל וויין ער וועט אצונד שטיין דריי פון איהם פיהר איילין :

ו תפילין של יד דארף מען צו לייגען אויף דער לינקער האנד העכער פון עלינבויגין וויא דאס פלייש איז הויך. אונ ניט נאהענט פון עלינבויגין. נור מען זאל זיא ניט לייגען אין דיא איבערשטע העלפט ביין וואס איז לעבין אקסיל :

ז אויך דארפין דיא תפילין זיין גינייגט צום גוף צו. באופן אז ער וועט אראפ לאזין גלייך דיא האנד זאל דיא תפילין זיין קעגען הארץ :

ח דער וואס איז גלינקט זאל פרעגין א שאלה אויף וועלכער האנד ער זאל לייגין תפילין :

ט דיא תפילין של ראש דארף מען צו לייגען אויף דעם קאפ אויף דעם ארט פון דיא האר. דער עק פון דיא תפילין וואס לעבין דעם שטערין מוז אויך ליגען אויף דעם ארט וויא עס וואקסט האר. ער טאר ניט זיין נידריגער פון דעם ארט וואס דיא האר הייבין אן ארויס צו וואקסין :

י דער וואס האט לאנגע האר וועלכים זייא גרייכען אראפ אויף דעם שטערין דארף ער אכטונג צו געבין אז דער עק פון דיא תפילין זאל ניט ליגען אויף דיא האר וואס זענען אויף דעם שטערין. נור ער זאל זיך אום לאזין וויא דיא האר הייבין אן ארויס צו וואקסין. אז דיא תפילין ליגט אבער נידריגער איז אזוי גוט גלייך מען לייגט גאר ניט קיין תפילין :

יא אויך זאל מען דיא תפילין ניט לייגען גאנץ הויך אויף דעם קאפ. נור אזוי ווי מיר האבין גישריבען :

יב דער קשר דארף צו ליגען אין יענער זייט קאפ אביסעל הויך קעגען דעם פנים :

יג דיא תפילין דארפין צו ליגען פונקט אין מיטען קאפ ניט אין דער זייט. דער קשר דארף אויך צו ליגען אין דער מיט קאפ ניט אין דער זייט :

יד אויך דארף מען אכטונג צו געבין דיא תפילין זאל זיך גוט האלטין אויף דעם קאפ. מען דארף אין דעם אליין שטארק גיווארינט צו זיין :

טו מען זאל לייגען דיא תפילין שטייענדיקע הייט. פריער לייגט מען תפילין של יד. אונ נאך דעם וויא מען לייגט ארויף דיא תפילין אויף דער האנד איידער מען ציהט צו זאל מען מאכין דיא ברכה בא"י אמ"ה אשר קדשנו במצותיו וצונו להניח תפילין. דער נאך ציהט מען צו דיא רצועה אונ מען מאכט דיא זיבען כריכות :

טז דער נאך לייגט מען באלד של ראש. אונ איידער מען מאכט גלייך דיא תפילין אויף דעם קאפ זאגט מען שטילער הייט דיא ברכה בא"י אמ"ה אשר קדשנו במצותיו וצונו על מצות תפילין :

יז דער נאך מאכט מען גלייך דיא תפילין זיא זאל ליגען גוט אזוי וויא מיר האבין פריער גישריבין דער נאך זאל מען זאגין ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד :

יח דער נאך זאל ער מאכין מיט דער רצועה של יד דרייא כריכות אויף דעם מיטעלסטין פינגער איינס אין מיטעלסטין גליד פון פינגער אונ צווייא אין הינטערשטין גליד :

יט מען בדארף גיווארינט צו זיין אז דער קשר פון של יד זאל זיך קיינמאל ניט אוועק רוקען פון בית :

כ נאך דעם וויא מען לייגט של יד איידער מען לייגט דעם של ראש טאר מען ניט אום רעדין. מען טאר אפילו ניט ווינקען מיט דיא אויגין אדער מיט דיא פינגער :

כא אפילו מען הערט קדיש אדער קדושה טאר מען אויך ניט אום רעדין צו ענטפערין אמן אדער קדושה נור מען זאל אין זינען האבין וואס מען דארף צו ענטפערין :

כב דיא מענטשין וואס לייגין תפילין דר"ת טארין אויך ניט אום רעדען צווישין של יד

צווישען

צווישען של ראש נור צוא ענטפערין אמן אדער קדושה מעג מען ביא תפילין. דרבינו תם:

כג מען דארף אין זינען האבין בשעת מען לייגט דיא תפילין אז גאט ברוך הוא האט אונז גיהייסען לייגען תפילין וואס אין דיא פרשיות שטייט געשריבען אז ער איז איין גאט אין אלע וועלטין אונ ער האט אונז אויס גיצויגין פון מצרים מיר זאלין איהם דינען. אונ ער האט אונז גיהייסען לייגין של יד קעגען איבער דעם הארץ אונ של ראש קעגען מוח כדי מיר זאלין גידענקין דיא נסים וואס ער האט מיט אונז גיטוען וואס זייא ווייזין אז ער איז איין גאט אונ ער האט כח צו טוען אין אלע וועלטין וואס ער וויל. אונ מיר זאלין משעבד זיין צו איהם דיא נשמה וואס איז אין מוח אונ אלע תאוות וואס מיר האבין אין הארץ זאלין אלע זיין משועבד צו דינען איהם. אונ דורך דעם וועט מען גידענקען אין גאט ברוך הוא אונ מען וועט ניט זיך נאך געבין דיא הנאות פון דער וועלט:

כד כל זמן מען גייט אין דיא תפילין טאר מען ניט לאכין אדער שטיפען. אויך טאר מען ניט טוען אדער רעדין אין דיא זאכין פון דער וועלט אזוי לאנג מען זאל דורך דעם פאר געסין פון יראת שמים:

כה דאס גלייכסטע איז מען זאל תמיד גידענקין אין דיא תפילין כל זמן מען גייט אין זייא חוץ בשעת דער שמונה עשרה אונ בשעת דעם לערנען שאט ניט אז מען פאר געסט דערנאך פון זייא:

כו אויך זאל מען ניט עסין אונ ניט שלאפין אין דיא תפילין:

כז בשעת ווען ער גייט אין דיא תפילין אונ באווייזט ניט דארף ער אלע מאל אן צו רירען דיא תפילין כדי ער זאל ניט פאר געסין אונ לאכין אדער שטיפען אין זייא:

כח עס איז גליך בשעת דעם דאווינען אויך אן צו רירען אלע מאל אין זייא כדי ער זאל גאר ניט פאר געסין פון זייא:

כט בשעת ער זאגט וקשרתם לאות על ידך זאל ער אן רירען דעם של יד. בשעת ער זאגט והיו לטוטפות בין עיניך זאל ער אן רירען דעם של ראש:

ל מען זאל ניט אויס טוען דיא תפילין ביז סוף ובא לציון. אויך זאל מען זייא ניט אויס טוען ביז מען שטעלט אריין דיא ספר תורה אין ארון קודש. דער וואס טוהט זייא אויס איידער מען שטעלט אריין דיא ספר תורה זאל ער ניט אויס טוען פאר דער ספר תורה נור אין דער זייט:

לא דערנאך ווען עס איז אויף דעם ארט א ברית מילה זאל מען ניט אויס טוען דיא תפילין ביז נאך דעם מל זיין:

לב ראש חודש טוהט מען אויס דיא תפילין פאר מוסף:

לג מען טוהט אויס דיא תפילין שטייענדיקע הייט. פריער נעמט מען אראפ דיא כריכות פון פינגער. דער נאך טוהט מען אויס דעם של ראש מיט דער לינקער האנד. דער נאך דעם של יד:

לד עס איז גליך צו קושען דיא תפילין בשעת מען לייגט זייא אונ בשעת מען טוהט זייא אויס:

לה מען דארף גיווארינט צו זיין אז בשעת מען גייט אין דיא תפילין זאל מען זיין ריין. מען זאל ניט דארפין קיין נקיות צו האבין:

לו א יונגעל הייבט אן צו לייגין תפילין עטליכע חדשים פאר דרייצעהן יאר:

(וירא) סימן ה, דינים פון מזוזה. ער האלט צוואנציג סעיפים:

א מען איז מחויב אן צו מאכען א מזוזה אין יעדער טיר. אפילו מען גייט ניט יעדער חדש. נאר דורך אין אנדערע טיר:

ב דאָס אָרט פון די מזוזה איז אין דער רעכטער זייט פון דער טיר וואו מען קומט אַריין. אין אייבערשטין דריטעל פון ביא שטידעל:

ג אַז דאָס ביא שטידעל איז הויך. דאַרף מען אַכטונג צו געבין. די מזוזה זאָל ניט זיין אָן גישלאָגען פיל העכער פון די אַקסלען פון מענטש:

ד אויך דאַרף מען אַכטונג געבין. די מזוזה זאָל דאָקטש זיין ווייט איין פויסט פון דעם וואס ליגט אויף די ביא שטידלען:

ה עס איז אָבער גלייכער. דער סופר זאָל אָן שלאָגין די מזוזה. דען עס איז דא גאָר דינים אין דעם אָן שלאָגין:

ו איידער מען שלאָגט אָן די מזוזה דאַרף מען זאָגען די ברכה. בא״י אמ״ה אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לִקְבּוֹעַ מְזוּזָה. אַז מען שלאָגט אָן עטליכע מזוזות זאָל מען אויך ניט מעהר מאַכען ווי איין ברכה:

ז אַז מען נעמט אַראָפ די מזוזה בודק צו זיין. זאָל מען ניט מאַכען די ברכה ווען מען שלאָגט זיא צוריק אָן:

ח אַז מען האָט ניט אָן גישלאָגין די מזוזה נאָר אויף גיהאָנגען. איז מען ניט יוצא. אייבער דעם דאַרף מען אָן שלאָגין די זאַך וואס די מזוזה איז אין איהר איין גיהילט מיט אַ נאָגיל פון הונטען אונ אַ נאָגיל פון אויבען:

ט אויף דעם אָרט וואס מען האָט מורא מען זאָל ניט די מזוזה אַוועק גנבענען. זאָל מען אַביסעל איין האַקין אין ביא שטידעל אונ אַריין לעגין די מזוזה. נאָר מען זאָל ניט אויס האַקין טיף וויא אַ פויסט. אונ דער נאָך ווען מען שלאָגט מיט עפּעס צו פון אייבען דאַרף מען צו דער קענין אַז דא ליגט אַ מזוזה:

י אַז עס איז ניט מיגליך זיא אָן צו שלאָגין פאַרינט. זאָל מען זיא אָן שלאָגין אָן אַ ברכה אינטער דער טיר אין פּלאַטש פון ביא שטידעל. נאָר ניט אין דער וואַנד. אויך מוז מען גיוואַרענט זיין זיא אָן צו שלאָגין אין אָן הייב ביא שטידעל נאָהענט וואו מען גייט דורך אונטער די זאַוועצי. דען אַז זיא איז אָן גישלאָגין אַ פויסט ווייט אַריין צו דער פאַרינטרינגער זייט ביא שטידעל איז זיא פסול:

יא די טויערין פון די הייזער אָדער פון הויף דאַרפין אויך האָבין מזוזות. האַלטין מאַכען שפּאַכלערס. דאַרפין אויך צו האָבין מזוזות:

יב די שטוב אָדער די קאַמער וואס האַלט ניט פיהר איילין די ברייט אונ פיהר איילין די לענג. אָדער עס איז ניט דא אין זיא קיין טירען. זאָל מען ניט מאַכען קיין ברכה בשעת מען שלאָגט אָן די מזוזה:

יג אין די גיוועלבין זאָל מען אָן שלאָגין מזוזות אָן אַ ברכה:

יד אויף דעם אָרט וואס איז נוט ריין איז גלייך מען זאָל אַרויס זעהען דעם שם וואס איז אויף דער מזוזה. נאָר מען דאַרף אַרויף לייגען אַשטיקעל גלאָז אויף דעם שם מען זאָל ניט אָפּ מעקין דעם שם ביבלעך ווייס מיט דער האַנד וואס מען לייגט אַרויף. ווען מען גייט אַרויס אונ אַריין:

טו אויף דעם אָרט וואס קען ניט זיין אַזוי ריין דורך קינדער. זאָל די מזוזה זיין צו גידעקט מיט דעם שם:

טז מען דאַרף זעהען וויא ווייט מיגליך איז. עס זאָל זיין ריין אַרום דער מזוזה. ווער שמועסט מען זאָל דאַרט ניט אַנידער שטעלין קיין שום כלי וואס מען וואַשט זיך אין איר אפילו די מזוזה איז צו גידעקט:

יז מען דאַרף די מזוזה בודק זיין צווייא מאל אין זיבען יאָהר:

יח אַז מען נעמט אַראָפּ די מזוזה בודק צו זיין אָדער בשעת מען ווייסט די שטוב.

דאַרף

דארף מען געוואָרנט זיין. תיכף זיא צוריק אן צו שלאָגין. דען עס איז אַגרויסע עבירה צו זיין אָן אַ מזוזה:

יט מען באדף שטאַרק געוואָרנט צו זיין אין דער מצוה פון מזוזה. דען ווען מען גייט אַריין אונ אַרויס דער מאַנט מען זיך דורך דער מזוזה אַז דער אייבערשטער איז איין גאָט אין אַלע וועלטין אונ עס בלייבט ניט דעם מענטש נור וואָס מען דינט גאָט ברוך הוא אונ מען איז מקיים זיינע מצות:

כ דער וואָס איז געוואָרנט אין דער מצוה פון מזוזה וועט ער אונ זיינע קינדער לאַנג לעבין:

סימן ו. דינים פון ברכות אונ פון ברוך הוא וברוך שמו אונ פון אָמן. ער האַלט זיבעצין סעיפים:

א בשעת מען מאַכט אַ ברכה זאָל מען אין זינען האָבין דיא טייטש פון דער ברכה. אַז מען האָט אין זינען דיא טייטש מאַכט מען דיא ברכה וויא עס קער צו זיין:

ב דען דער עיקר האָט מען אונז געהייסען מאַכין דיא ברכות מיר זאָלין מיט יעדערע ברכה לויבען דעם אייבערשטין. וויל ברכות זענען צו לויבען איהם וואָס ער האָט בשאַפין דיא זאַכען. וויל ברכות זענען צו לויבין איהם וואָס ער העלפט אונז מיט דיא זאַכין. וויל ברכות זענען צו לויבען איהם וואָס ער האָט אונז געבאָטין זיינע מצות וואָס מיר וועלין דורך זיא בלייבין ביא דעם רעכטין גוטין. באַדאַרפין מיר איהם צו לויבין אויף יעדערע מצוה מיט איר ברכה:

ג איבער דעם מוז מען שטאַרק געוואָרנט זיין בשעת מען מאַכט אַ ברכה אין זינען צו האָבין דיא טייטש. דער וואָס פאַר שטייט ניט דיא טייטש זאָל פרעגין דעם וואָס פאַר שטייט:

ד אַז מען האָט געמאַכט דיא ברכה אונ מען האָט ניט אין זינען געהאַט דיא טייטש טאָר מען איצונדערט ניט מאַכען נאָך אַמאָל דיא ברכה. דען מען טאָר ניט מאַכין צווייא מאָל דורך אַנאַנדער איין ברכה:

ה מען באַרף געוואָרנט צו זיין בשעת מען דאַווינט אָדער מען זאָגט וועלכע ברכה צוא זאָגין וואָלטע דיא ווערטער אַנ נישט גלייך. דען מען איז מחויב צו זאָגין יעדער וואָרט שאַרף אַרויס מיט דיא נקודות. אונ ניט איין שלינגען קיין שום אות:

ו יעדער וואָרט וואָס לאָזט זיך אות מיט אַזאַ אות וויא דאָס אַנדערע וואָרט הייבט זיך אָן. היינו ביא קריאת שמע בכל לבבך על לבבכם. ביא דער המוציא. לחם מן. אונ נאָך אַזוי שטייגער דאַרף מען עטוואָס צו וואַרטען צווישין איין וואָרט צווישין אַנדערין. מען זאָל ניט איין שלינגען איין אות פון זייא:

ז עס איז נאָך דאָ דקדוקים פון דיא ווערטער וואָס מען דאַרף געוואָרנט צו זיין. דער כלל איז מען זאָל תמיד זאָגין אַלע דיא ווערטער אַזוי וויא זייא שטייען מיט דיא נקודות מען זאָל גאָר ניט איין שלינגען:

ח מען טאָר ניט געדענקין דעם אייבערשטינס נאָמען אומזונסט. דאָס איז אַגרויסע עבירה. אפילו אויף דייטש אָדער אויף אַנאַנדער לשון טאָר מען אויך ניט געדענקין אומזיסט דאָס וואָרט וואָס מען רופט דעם אייבערשטין מיט דעם לשון:

ט אויך זאָל מען ניט שרייבין דעם אייבערשטינס נאָמען אין אַ בריף מאָכער וועט דעם בריף דער נאָך זיך אַרום וואַלגערין אויף דעם מיסט דאָס ברענגט ר״ל צו אַריסקיים וואָס מען געדענקט זיין ליבען נאָמען אומזיסט אָדער מען שרייבט איהם וויא עס קען אויך קומען צו איין בזיון:

י אויך אַז מען ועהט צו ריסענע בלעטער פון ספרים וואַלגערין זיך אַרום איז [illegible] מצוה צו בהאַלטין זייא:

יא אויך דארף מען געווארנט צו זיין ניט צו שעלטן קיין שום יוד אדער זיך אליין מיט דעם אייבערשטנס נאמען. ווייל מענטשן זאגן איין מאל אויף איינעם. גאט זאל איהם שטראפן! וויא וויסן ניט אז דאס איז אגרויסע עבירה:

יב אפילו גלאט שעלטן א יוד אדער זיך אליין אפילו ניט מיט דעם אייבערשטנס נאמען טאר מען אויך ניט:

יג מען טאר ניט מאכן א ברכה דא וואו מען דארף ניט:

יד אז איינער הערט דעם אנדערן מאכן א ברכה. בשעת ער הערט איהם זאגן בא"י זאל ער ענטפערן ברוך הוא וברוך שמו. בשעת יענער לאזט אויס די ברכה דארף ער ענטפערן אמן:

טו דאס ווארט אמן דארף מען שארף ארויס צו זאגן. היינו די אלף מיט א קמץ. און ניט איין שלינגען די נון:

טז אויך דארף מען פונקט צו זאגן אמן ווען יענער האט אויס גילאזט די ברכה ניט פריער און ניט שפעטער. מען דארף געווארנט צו זיין אין דעם אלימען דען די מצוה פון אמן איז זייער גרויס:

יז אז דער וואס הערט די ברכה האלט אויף דעם ארט וואס ער טאר ניט אויך רייד זאל ער ניט ענטפערן קיין ב"ה וב"ש. בסימן י"א וועלין מיר שרייבן די דינים פון ענטפערן אמן אויף דעם ארט וואס מען טאר ניט אויס רעדין:

(ח"י) סימן ז. דינים פון פאר דעם דאווינען ער האלט פיהר סעיפים:

א מען טאר ניט טוען קיין מלאכה און ניט עסן אדער טרינקען פאר דעם דאווינען נור וואסער טיא קאווע מעג מען טרינקען פארן דאווינען:

ב מען דארף צו זעהן זיך ריין צו מאכן פאר דעם דאווינען. אז מען פילט עפעס אז מען דארף צו האבן נקיות אדער משתין זיין טארן ניט דאווינען צאטען מען מאכט זיך ריין דער פון:

ג מען דארף זיך צוא וואשן די גאנצע הענט מיט וואסער פארן דאווינען אפילו מען האט ניט גיהאט קיין נקיות:

ד מען דארף זיך צו שטארקן וויא וייט מיגליך עס איז מען זאל דאווינען בציבור דען דענסמאלט ווערט גענער דאס דאווינען אן גינומען פאר השם יתברך. אויך איז א גרויסע סגולה צו האבן גרינג פרנסה בריוח אז מען דאווינט תמיד בציבור בכוונה:

דיני בהכ"נ ובית המדרש

סימן ח. דינים פון שול און פון בית המדרש. ער האלט צעהן סעיפים:

א אונזערע שולען און בתי מדרשים זענען שטארק הייליג. מיר דארפן מורא האבן פאר השם יתברך וואס זיין שכינה רוהט אין זייא. איבער דעם טארין דארט ניט שמוסען קיין שום זאך חוץ לערנען אדער דאווינען אדער זאגן יראת שמים ותשבחות:

ב אפילו אויף די ערטער וואס מען איז זיך נוהג צו רייזין אין בית המדרש מעגין נור די וואס לערנען דארט תמיד זייא זאלין ניט דארפן אליע מאל צו באלמיטשען פון לערנען ארויס גיין רעדין און אויך נור די זאכין וואס זייא מוזען רעדין אבער אין שול טארין בוודאי ניט רעדין אפילו פון פרנסה וועגין אדער אנדערע זאכין וואס מען דארף:

ג מען טאר ניט עסן אדער טרינקען אדער שלאפן דארט:

ד דיא נאכט פון יום כיפור וואס מען זאגט דארט תהלים אדער שירות ותשבחות מעג מען דארט שלאפען ווייט פון ארון קודש:

ה רעכט גלייבען דיא מענטשן וואס לערנען דארט שטענדיג מעגן דארט עסן אדער שלאפען זייא זאלין נאר ניט דארפין צו באלמיטשען פון לערנען אלע מאל אהיים צו גיין:

ו מען דארף גיווארינט צו זיין צו דאוויגען אין שול אדער אין בית המדרש אפילו ווען מען האט ניט קיין מנין. אויך זאל מען קומען פריא דארט אריין. מען האט פאר דעם אגרויסען שכר:

ז מען דארף זיך קובע זיין שטענדיג צו דאווינען אויף איין ארט. נאר ניט נעבין א רשע:

ח עס איז א מצוה צו לויפען אין בית המדרש אריין אדער אין שול אריין. רעכט גלייכין צו יעדערע מצוה איז א מצוה צו לויפען אפילו אום שבת:

ט אין שול אדער אין בית המדרש זעלבסט טארין ניט לויפען. נור מען זאל גיין מיט מורא פאר השם יתברך:

י אז מען גייט אהיים פון דאווינען טאר מען ניט לויפען אדער מאכען גרויסע שפרייזין. עס זאל ניט אויס זעהן גלייך ער וויל אנטלויפין:

סימן ט. דינים פון פארינט דאווינען. ער האלט צעהן סעיפים

א אז איינער שלאפט ניט אגאנצע נאכט זאגט ער ווען עס ווערט טאג אלע ברכות חוץ דיא צווייא ברכות על נטילת ידים און אלהי נשמה:

ב אז ער איז גישלאפין בנאכט אפילו א האלבע שעה זאל ער דיא ברכה אלהי נשמה אויך זאגין. אז ער האט נקיות זאל ער דיא ברכה על נטילת ידים אויך זאגין:

ג דער וואס שלאפט ניט אגאנצע נאכט זאל הערשט זאגין ברכת התורה ווען עס ווערט טאג:

ד אבער דער וואס שלאפט בנאכט און הייבט זיך אויף פארטאג טאר ניט לערנען אדער תהלים זאגין ביז ער זאגט פריער ברכת התורה אפילו עס איז נאך ניט קיין טאג:

ה דער וואס שלאפט בנאכט און הייבט זיך אויף פארטאג מעג זאגין פארטאג אלע ברכות פון פארינט. חוץ דיא ברכה הנותן לשכוי בינה זאל ער ניט זאגין ביז עס ווערט טאג:

ו בשעת מען זאגט אין דער פריא נאך לעולם יהא אדם דעם פסוק שמע ישראל זאל מען אין זינען האבין מען זאל ניט יוצא זיין מיט דעם פאר קריאת שמע:

ז אז מען האט מורא אז איידער מען וועט זאגין קריאת שמע מיט דיא ברכות וועט פאר בייא גיין דער זמן קריאת שמע וואס מיר וועלין שרייבין בסימן י"ב זאל מען זאגין דיא גאנצע קריאת שמע ביז אמת און מען זאל אין זינען האבין צינדערט יוצא צו זיין מיט דער קריאת שמע אייב עס איז שוין טאג:

ח דיא קרבנות זאל מען ניט זאגין נור ווען עס איז שוין טאג. אויך זאל מען זייא זאגין שטייענדיג:

ט דער וואס ווייסט ניט דיא טייטש פון איזהו מקומן ביז ווברייתא בגויהם דארף ער צו פרעגין דעם וואס ווייסט דעם פשט דער פון. דען מען דארף שטארק גיווארינט צו זיין אין זינען צו האבין דיא טייטש בשעת מען זאגט דאס:

י בשעת מען זאגט הודו דארף מען אביסעל צו ווארטין נאך דעם ווארט אלילים. איידער מען זאגט דיא ווערטער וה' שמים עשה:

סימן י. דינים פון ברוך שאמר ביז קריאת שמע. ער האלט צוועלף סעיפים:

א פון ברוך שאמר ביז נאך שמונה עשרה טאר מען ניט אויס רעדין אפילו אויף לשון הקודש.

אַלֵי איז תָּמִיד אין כְּלָל ווען מען מאר ניט אויס רעדין טאר מען אויך לשון קודש אויך ניט אויס רעדין :

ב אז מען הערט א ברכה פון איינעם מעג מען זאגין אמן כל זמן מען האלט פאר יוצר אור. אויך אז מען הערט דאס ציבור זאגין קריאת שמע זאגט מען אויך דעם ערשטין פסוק שמע ישראל ביז אחד :

ג אז מען הערט קדיש אדער קדושה אדער ברכו מעג מען בוודאי נאך זאגין. אז עס איז מיגליך ער זאל זאגין צווישין איין פסוק צווישין אנדערין איז גלייכער :

ד ברוך הוא וברוך שמו טאר מען ניט זאגין פון ברוך שאמר אן. היינו זינט מען זאגט ברוך אתה ה' פון ברוך שאמר :

ה ברוך שאמר זאגט מען שטייענדיג. מזמור לתודה. ויברך דוד. אז ישיר. ישתבח זאגט מען אלין שטייענדיג :

ו שבת. יום טוב. ערב פסח. חול המועד פון פסח. ערב יום כפור. זאגט מען ניט קיין מזמור לתודה :

ז מען זאל דאווינען וואלגע. אויך זאל מען אין זינען האבין דיא טייטש. בפרט דיא דעם פסוק פותח את ידך מוז מען בוודאי אין זינען האבין דיא טייטש. דען אז ניט מוז מען דעם פסוק נאך אמאל זאגין מיט כוונה :

ח מען טאר ניט זאגין קיין קדיש אדער ברכו אדער קדושה צאמען עס איז דא צעהן יודען וואס זענען שוין אלט מעהר וויא דרייצעהן יאר :

ט מען דארף שטארק גיווארינט צו זיין צו הערין דעם קדיש און ענטפערין מיט גרויס כוונה. בפרט אמן יהא שמיה רבא. דען דער וואס ענטפערט אמן יהא שמיה רבא מיט כוונה און דורך איז ער מיט דעם מבטל אלע שלעכטע גזירות :

י מען זאגט אמן יהא שמיה רבא מברך לעלם ולעלמי עלמיא יתברך. און פון נאך יתברך אן זאל מען אויס הערין דעם גאנצין קדיש און ענטפערין אמן :

יא דער חזן זאגט חצי קדיש און ברכו. ענטפערט דאס ציבור ברוך ה' המבורך לעולם ועד. דער נאך זאגט דער חזן ברוך ה' המבורך לעולם ועד. ענטפערט דאס ציבור אמן. אבער דער חזן זאל ניט זאגין קיין אמן :

יב דער חזן דארף זיין איין ערליכער יוד. אז דאס ציבור וויל ניט טאר ער ניט דאווינען פארין עמוד :

(תולדות) סימן יא. דינים פון נאך זאגין אמן אדער קדושה בשעת מען האלט פון יוצר אור ביז שמונה עשרה. ער האלט עליך סעיפים :

א אז ער האט שוין אן גיהויבין דיא ברכה ברוך אתה ה' יוצר אור טאר ער ניט ענטפערין קיין אמן נאך א ברכה וואס ער הערט פון איינעם. חוץ אז ער הערט אויס זאגין דיא ברכה האל הקדוש און דיא ברכה שומע תפלה און דיא ברכה וואס מען מאכט בשעת מען איז עולה תורה. נאך דיא ברכות זאל ער יוא ענטפערין אמן אז ער האלט פאר גאל ישראל :

ב אז ער הערט זאגין קדיש זאל ער ענטפערין אמן יהא שמיה רבא מברך לעלם ולעלמי עלמיא יתברך. און נאך דיא ווערטער דאמירן בעלמא ואמרו אמן זאל ער זאגין אמן. דיא רעשט אמן פון קדיש זאל ער ניט זאגין ווען ער האלט נאך יוצר אור :

ג אז ער הערט קדושה זאל ער ניט מעהר זאגין מיט דעם ציבור נור דיא ווערטער, קדוש קדוש קדוש ה' צבאות מלא כל הארץ כבודו. און דיא ווערטער, ברוך כבוד ה' ממקומו. דיא רעשט זאל ער ניט זאגין ווען ער האלט נאך יוצר אור :

ד אז ער הערט ברכו פון דעם חזן אדער פון דעם וואס איז עולה תורה זאל ער
ענטפערן ברוך ה' המבורך לעולם ועד :

ה אז ער הערט דעם חזן זאגן מודים זאל ער זיך אויך בוקען און זאל זאגן די ווערטער
„מודים אנחנו לך". און ניט מער. ברוך הוא וברוך שמו זאל ער ניט נאך זאגן :

ו דעסט גלייכן אז מען האלט אין מיטען אנאנדערע לאנגע ברכה דהיינו אין מיטען
אשר יצר אדער אין מיטען וועלכע ברכה פון בענטשין האט אויך די אייגענע דינים
וואס מיר האבן געשריבן :

ז אז ער האט איים געלאזט יוצר המאורות אדער בעטו ישראל באהבה און הערט
אנאנדערין איך אויס לאזין נאך איהם די אייגענע ברכה מעג ער ענטפערן אמן
אויף יענעמס ברכה :

ח דאס שמועסט אלץ אז מען האלט פאר גאל ישראל. אבער אז מען האלט שוין ביים
דער ברכה גאל ישראל וועלין מיר שרייבין די דינים בסימן י"ג סעיף ה' וסעיף ז' :

ט אז ער ענטפערט די זאכין וואס מען מעג און ער האלט דענמאלט אין מיטען א פסוק
פון קריאת שמע דארף ער דער נאך איבער ניים אן הייבין דעם פסוק :

י אין מיטען דעם פסוק שמע ישראל טאר מען גאר ניט ענטפערין קיין שום אמן אדער
קדושה. אין מיטען ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד טאר מען אויך גאר ניט ענטפערין :

יא דעסט גלייכן צווישין ה' אלקיכם צווישין אמת טאר מען איך גאר ניט ענטפערין נאר
מען זאל זאגין תיכף דאס ווארט אמת. אויב מען קען זאל מען זאגין דאס ווארט
ויציב אויך. דער נאך זאל מען ענטפערין וואס מיר האבן פריער געשריבן :

סימן יב . דינים פון קריאת שמע. ער האט צווייא און צוואנציג סעיפים :

א די צייט פון דער קריאת שמע פון דער פריא איז ניט מער וויא ביז א פערטיל טאג.
אז ער האט זיא ניט געזאגט אין דעם ערשטין פערטיל טאג האט ער אגרויסע עבירה :

ב דאס פערטיל טאג ווערט גערעכינט לויט וויא דער טאג איז גרויס. למשל ווינטער אין
די קלענצטע טעג הייבט אן אין דעם לאנד צו טאגין האלב זיבען און עס ווערט
נאכט האלב פינף (היינו מען זעהט שוין דרייא שטערין) ממילא האלט דער טאג צעהן
שעה איז אפערטיל טאג צווייא שעה מיט א האלבע. ממילא איז דענמאלט די צייט פון
קריאת שמע ביז זייגער ניין :

ג דאס איז נור ווען די קלענצטע טעג זענען. אבער ווען עס הייבט פריער אן צו
טאגין לאזט זיך פריער אוים די צייט פון קריאת שמע. למשל זומער די גרעסטע
טעג הייבט אן אין דעם לאנד צו טאגין האלב צווייא א נ עס ווערט נאכט זייגער ניין איז
א פערטיל טאג פינף שעה ווינציקער א האלב פערטיל שעה קומט איים די צייט פון
קריאת שמע ביז נאך א פערטיל איף זיבען. דארף מען געווארינט צו זיין אין די טעג
צו זאגין די קריאת שמע א פערטיל אויף זיבען. אזויא איז אלע טעג דער רעכינונג
ווענדיג די טעג אזוי וויא מיר שרייבין :

ד אפילו מיר שרייבין אז דאס פערטיל טאג פון דער צייט פון קריאת שמע רעכינט מען
זינט עס הייבט אן צו טאגען. אבער זאגין די קריאת שמע טאר מען ניט צאטען עס
איז אביסעל לעכטיג ער זאל דער קענען דעם מענטש וואס ער קען נור אביסעל ווען ער
זאל ציתערט שטיין ווייט פון איהם פיהר איילין :

ה אז איינער האט מורא מאמער איידער ער וועט זאגן די קריאת שמע פון דאווינען
וועט דער וויל זיין נאך דער צייט פון קריאת שמע זאל ער תיכף אין דער פריא נאך
ברכות התורה זאגן די גאנצע קריאת שמע ביז אמת און זאל אין זינען האבן יוצא צו

זיין

זיין מיט דער קריאת שמע. אז מען איז ניט געווארנט אין דעם האט מען אנגרויסע עבירה:

ו מען מעג זאגן קריאת שמע סייא שטייענדיג סייא זיצענדיג:

ז דער וואס זיצט פאר קריאת שמע טאר ניט זיך אויף שטעלן צו קריאת שמע. נור זאל זאגן קריאת שמע אויך זיצענדיג:

ח ליגענדיג טאר מען ניט זאגן קריאת שמע נור צאטעמען מען ליגט אויף דער זייט:

ט בשעת מען זאגט דעם פסוק שמע ישראל דארף מען שטארק געווארנט צו זיין אין זינען צו האבין דיא טייטש:

י בשעת מען זאגט דאס ווארט אחד איז אביסעל דער נאך אידער מען הייבט אן ברוך שם זאל מען אין זינען האבין אז דער אייבערשטער איז איין גאט אין דיא זיבען הימלען אונ אויף דער ערד אונ אויף דיא פיהר זאכין פון דער וועלט. אונ ער געוועלטיגט איבער אלדינג:

יא טייל מענטשין האבין א טעות אז בשעת זייא זאגין דעם פסוק שמע ישראל ציהען זייא דאס ווארט אחד גלייך זייא זאגין אחאד. טייל זאגין אחאדע. מען דארף אבער געווארנט צו זיין נור צו זאגין אזוי וויא עס שטייט אחד. נור מען זאל דיא ח' שארף ארויס זאגין אונ דיא ד' גוט זאגין עס זאל ניט אויס וועהן גלייך מען זאגט ח"ו א ריש:

יב דעם פסוק שמע ישראל זאגט מען הויך. ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד זאגט מען שטילער הייט. יום כיפור זאגט מען ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד אויך הויך:

יג מען דארף שטארק געווארנט צו זיין בייא ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד אויך אין זינען צו האבין דיא טייטש:

יד בשעת מען זאגט קריאת שמע דארף מען געווארנט צו זיין יעדער ווארט שארף ארויס צו זאגין. אונ ניט איין שלינגען קיין שום אות אונ קיין שום נקודה. נור אזוי וויא עס שטייט אין סידור. אזוי וויא מיר האבין געשריבין בסימן ו' סעיף ה' ו' ז' אז מען דארף תמיד געווארנט צו זיין אין דעם בפרט בייא קריאת שמע. אויך זאל מען אין זינען האבין דיא טייטש בשעת מען זאגט:

טו בשעת מען האלט והביאנו פאר קריאת שמע זאל מען נעמען דיא ציצית אונ האלטין זייא אין דער לינקער האנט צווישין דעם קלענסטין פינגער צווישין דעם אנדערין קיגען הארץ:

טז בשעת מען האלט שוין ויאמר האלטין זייא צו מיט דער רעכטע האנט אויך אונ מען קוקט אויף זייא. בשעת מען גידענקט דאס ווארט ציצית קושט מען זייא:

יז בשעת מען זאגט דיא ווערטער וראיתם אותו לייגט מען זייא אויף דיא אויגין אונ מען קוקט אויף זייא אונ מען קושט זייא. בשעת מען האלט ונחמדים לעד קושט מען דיא ציצית אונ מען לאזט זייא אפ:

יח בייא קריאת שמע נאך אני ה' אלהיכם זאגט מען באלד דאס ווארט אמת. דער חזן זאגט פאר זיך אויך אזוי. דער נאך זאגט ער נאך אמאל דיא דרייא ווערטער "ה' אלהיכם אמת. הויכע הייט. יעדער מענטש דארף אויס צו הערין פון חזן דיא דרייא ווערטער.

יט דער וואס דאווינט ניט מיט קיין מנין זאל זאגין פאר קריאת שמע אל מלך נאמן:

כ בשעת דאס ציבור זאגט שמע ישראל בדארף יעדער יוד צו זאגין דעם פסוק שמע ישראל מיט זייא אפילו ער דאווינט ניט מיט זייא בנאנט:

כא פאר יעדערין דאווינען מוז מען זיך וואשין דיא הענט אין גאנצין אונ מען זאל געווארנט זיין מען זאל ניט אן רירען פון אן הייב דאווינען אן אין דיא ערטער פון גוף וואס פלעגען צו גידעקט מיט מלבושים. אויך זאל מען ניט זיך קראצין אין קאפ אויך זאל מען ניט אן רירען אין דער צואה פון אויער אדער פון דער נאז. אדער אן אנאנדערע זאך וואס איז ניט ריין:

כב אז מען רירט אן אזא מען האלט פאר שמונה עשרה דארף מען זיך איבער ניים וואשין מיט וואסער דיא גאנצע האנד וואס האט אן גירירט. אז מען האלט שוין

אין מיטן דער שמונה עשרה זאל מען זיך גוט אפ ווישן. אן עפעס דיא הענד :

(ויצא) סימן יג. דינים פון שמונה עשרה. ער האלט אכט און צוואנציג סעיפים:

א דיא שמונה עשרה דארף מען צו דאווינען איידער עס לאזט זיך אויס דאס ערשטע דריטעל פון טאג. אז מען האט נאך דערנאך נישט גידאווינט מעג מען דאווינען ביז דעם האלבין טאג. נור מען האט נישט אזא שכר וויא דער וואס דאווינט פאר דעם דריטיל טאג :

ב וייבער זענען מחויב צו דאווינען שחרית אין דער פריא און מנחה פארין נאכט :

ג בשעת מען האלט פאר שמונה עשרה תהלות לאל עליון זאל מען אפ טוען דאס שפייעכטיץ מיט אלע זאכין עס זאל איהם נישט מבלבל זיין אין מיטען דער שמונה עשרה :

ד פאר שמונה עשרה זאל מען גיין אהינטער דרייא טריט און צוריק גיין גלייך מען גייט צו א מלך :

ה באלד נאך גאל ישראל זאל ער שוין אן הייבין דיא שמונה עשרה. ער טאר נישט נאך גאל ישראל ענטפערין קיין קדושה וברכו און קיין אמן :

ו אויך זאל ער נישט ווארטין ביא שירה חדשה צו ענטפערין אמן נאך גאל ישראל פון חזן. נור ער זאל אויס לאזין גאל ישראל גלייך מיט דעם חזן אדער אביסעל פריער און זאל באלד אן הייבין דיא שמונה עשרה. ביא מעריב זאל מען יא ענטפערין אמן נאך גאל ישראל :

ז דעם פסוק כי שם ה׳ אקרא זאל מען נישט זאגין פאר דער שמונה עשרה פון שחרית און פון מעריב :

ח בשעת דער שמונה עשרה זאל מען נישט אין זינען האבין קיין אנדערע זאכין נור דיא טייטש פון דיא ווערטער. דער וואס קען נישט דיא טייטש זאל לערנען דיא טייטש אין דיא סדורים וואס זענען גידרוקט מיט טייטש :

ט בשעת דער שמונה עשרה דארף מען צו שטיין ביידע פיס בנאנד. דיא אויגין זאל מען צו האלטין. אז מען דאווינט אין א סידור זאל מען נישט ארויס קוקען ערגיץ אנדערשט נור אין סידור :

י יעדערווארט דארף מען שארף ארויס צו זאגין און אין זינען האבין דיא טייטש דער פון. דעריבער זאל מען זיך נישט באלמיטשען דעם קאפ מיט אנדערע זאכין פאר דעם דאווינען. כדי עס זאל נישט מבלבל זיין דיא מחשבה בשעת דעם דאווינען :

יא דיא שמונה עשרה זאל מען דאווינען שטילער הייט. אז מען קען נישט מכוון זיין שטילער הייט מעג מען זאגין אביסעל העכער בשעת מען דאווינט נישט בציבור :

יב בשעת דער שמונה עשרה טאר מען נישט זיך אן לענען אין קיין שום זאך. אז ער איז שלאף און קען נישט שטיין מעג ער דאווינען וויא אזוי ער קען :

יג מען זאל נישט גענעצין בשעת דער שמונה עשרה. אז מען איז גינייט דער צו זאל מען בשעת דעם גענעצין ארויף לייגין דיא האנד אויף דעם מויל מען זאל נישט אן זעהן דאס גענעצין :

יד אויך טאר מען נישט שפייען אין מיטען שמונה עשרה אז מען דארף נייטיג זאל מען אריין שפייען אין א פארטשיילע אדער אין דער לינקער זייט אהינטער :

טו מען דארף זיך צו בוקען פיר מאל אין דער שמונה עשרה. בשעת מען הייבט אן ברוך אתה פון אן הייב. און בשעת דעם ברוך אתה פון מגן אברהם. און ביא מודים. און ביא דעם ברוך אתה פון הטוב שמך ולך נאה להודות :

טז ווען ער זאגט דאס ווארט ברוך זאל ער אין בייגען דיא קניען און ווען ער זאגט

דאס

דאס וואָרט אתה זאל ער זיך נוט בוקען. און איידער ער זאגט דעם שם זאל ער זיך האלבע אויף שטעלין :

יז אזוי אויך ביא מודים זאל ער צוין ביגין דיא קניען און נוט בוקען זיך און איידער ער זאגט דעם שם זאל ער זיך וואלגע אויף שטעלין :

יח ביא אנדערע ברכות מאד מען זיך ניט בוקען נור ביא דיא פיהר ערטער וואס מיר האבין גישריבין :

יט נאך המברך את עמו ישראל בשלום זאל מען זאגין דעם פסוק יהיו לרצון אמרי פי והגיון לבי לפניך ה' צורי וגואלי. (הרגן וואס מען זאגט איהם איידער מען גייט אויס שמונה עשרה) דער נאך זאל מען זאגין אלהי נצור :

כ ווען מען האלט עושה שלום זאל מען זיך בוקען. און איינגיבויגענע הייט זאל מען אויס גיין דרייא טריט אהינטער אזוי וויא א קנעכט וואס גייט אוועק פון האר :

כא דיא טריט זאלין זיין דער עק פון דעם פוס ביא דעם אן הייב פון דעם פוס. מען זאל ניט מאכין קיין קלענערע טריט און אויך ניט קיין גרויסע. אויך ניט מער וויא דרייא טריט. מען זאל אן הייבין אויס צו גיין מיט דעם לינקען פוס :

כב ווען מען איז אויס גיגאנגין דיא דרייא טריט זאל מען איין גיבויגענע הייט ביוגען דעם קאפ צו דער לינקער זייט און זאגין עושה שלום במרומיו. דער נאך זאל מען ביוגען דעם קאפ צו דער רעכטע זייט און זאגין הוא יעשה שלום עלינו. דער נאך זאל מען זיך בוקען גלייך פאראויס און זאגין ועל כל ישראל ואמרו אמן. יהי רצון כו' :

כג אויף דעם ארט וואו עס לאזין זיך אויס דיא דרייא טריט זאל מען בלייבין שטיין ביז דער חזן וועט האלטען קדושה. אז עס איז דארט ענג צו שטיין אדער ווען מען זאגט יוצר מעג מען צוריק גיין בשעת דער חזן הייבט אן דיא הויכע שמונה עשרה :

כד אויך זאל ער ניט איבער דרייען דאס פנים צו מערב ביז דער חזן גייט אויס דיא שטילע שמונה עשרה :

כה דער וואס דאווינט ניט מיט קיין מנין דארף אזוי לאנג צו שטיין וואו דיא דרייא טריט לאזין זיך אויס גלייך ער וואלט גידאווינט מיט מנין. אז עס איז ענג איז גינוג אז ער שטייט דארט אזוי לאנג וויא מען קען אפ גיין פיהר איילין :

כו בשעת דער שמונה עשרה זאל מען ניט ווינקען מיט דיא אויגין אדער מיט דיא פינגער. אז מען הערט קדיש אדער קדושה אדער ברכו זאל מען ניט ענטפערין. נור מען זאל שווייגין און אין זינען האבין וואס מען דארף צו ענטפערין :

כז אז מען האלט שוין אלהי נצור מעג מען ענטפערין דאס איינגע וואס מען מעג ענטפערין ווען מען האלט נאך יוצר אור. (אזוי ווי מיר האבין גישריבין בסימן י"א זעה איין דארט) :

כח אז איינער איז אזויא שיכור אז ער קען ניט רעדין פאר אגרויסען מאן טאר ער דענטמאלט ניט דאווינען :

סימן יד. דינים פון משיב הרוח ומוריד הגשם. טל ומטר. יעלה ויבא. ענינו. ער האלט אכט און צוואנציג סעיפים :

א ווינטער זאגט מען משיב הרוח ומוריד הגשם פאר מכלכל חיים. ביא מוסף פון שמיני עצרת הייבט מען אן צו זאגין. דער שמש רופט אויס פאר שמונה עשרה פון מוסף „זאגט משיב הרוח ומוריד הגשם" :

ב זאגט מען אנאנצען ווינטער משיב הרוח ומוריד הגשם ביז דער חזן בענטשט טל דעם ערשטין טאג פסח ביא דער הויכע שמונה עשרה פון מוסף. דער נאך הערט מען שוין

אויף דאס צו זאגן אנגעצען זומער ביז דעם מוסף פון שמיני עצרת :

ג אז מען זאגט ניט ווינטער מוריד הגשם אונ מען דער מאנט זיך איידער מען האט געזאגט ברוך אתה ה" פון מחיה המתים זאל מען זאגן דא וואו מען האלט משיב הרוח ומוריד הגשם" דער נאך מכלכל חיים :

ד אבער אז מען דער מאנט זיך הערשט ווען מען האט שוין אן גיהויבן אתה קדוש דארף מען נאך אמאל אן צו הייבן פון אן הייב שמונה עשרה :

ה אז מען דער מאנט זיך בשעת מען האט געזאגט ברוך אתה ה" פון מחיה המתים זאל מען זאגן מחיה המתים אונ דער נאך משיב הרוח ומוריד הגשם. דער נאך אתה קדוש :

ו אויף דיא ערטער וואס מען זאגט זומער מוריד הטל אונ מען איז זיך טועה אונ מען זאגט ווינטער אויך מוריד הטל אונ מען דער מאנט זיך ווען מען האט שוין געזאגט ברוך אתה ה" פון מחיה המתים זאל מען ווייטער דאווענען. אונ ש'ין ניט זאגן קיין משיב הרוח ומוריד הגשם. אונ ניט נאך אמאל אן הייבן :

ז אז מען דער מאנט זיך איידער מען האט געזאגט ברוך אתה ה' פון מחיה המתים זאל מען זאגן דא וואו מען האלט משיב הרוח ומוריד הגשם. מכלכל חיים כו" :

ח אז מען איז זיך טועה אונ מען זאגט זומער מוריד הגשם אונ מען דער מאנט זיך בשעת מען האט נאך ניט געזאגט ברוך אתה ה" מחיה המתים זאל מען אן הייבן אתה גבור אונ זאגן חיא עס קער צו זיין. אז מען דער מאנט זיך הערשט ווען מען האט שוין געזאגט דיא ברכה פון מחיה המתים דארף מען נאך אמאל אן צו הייבן דיא שמונה עשרה :

ט ווער שמועסט אז מען דער מאנט זיך הערשט ווען מען האט שוין אפ גידאווינט דיא שמונה עשרה דארף מען בוודאי נאך אמאל איבער צו דאווענען דיא שמונה עשרה :

י אז מען איז זיך טועה אונ מען זאגט ניט טל ומטר (נאך דעם וואס מען האט שוין אן גיהייבן אין מיטען חודש כסליו צו זאגן טל ומטר) אונ מען דער מאנט זיך איידער מען האט אויס גילאזט דיא ברכה ברוך אתה ה' מברך השנים זאגט מען ותן טל ומטר לברכה כו'.

יא אז מען האט שוין אויס גילאזט מברך השנים אונ מען דער מאנט זיך איידער מען האט אן גיהויבן תקע בשופר זאל מען זאגן דא דיא ווערטער "ותן טל ומטר" דער נאך זאל מען זאגן ווייטער וואו מען האלט תקע בשופר :

יב אז מען דער מאנט זיך אבער ווען מען האט שוין אן גיהויבן תקע בשופר זאל מען ניט זאגן צינדערט קיין טל ומטר. נור ווייטער דאווענען אונ בשעת מען וועט האלטין אין מיטען דער ברכה פון שומע תפלה דהיינו בשעת מען האלט ריקם אל תשיבנו זאל מען זאגן דיא ווערטער ותן טל ומטר לברכה על פני האדמה כי אתה שומע :

יג אז מען האט זיך הערשט דער מאנט בשעת מען האט שוין אויס גילאזט דיא ברכה פון שומע תפלה אונ מען האט נאך ניט אן גיהויבן קיין רצה זאל מען זאגן ותן טל ומטר רצה כו' :

יד אבער אז מען דער מאנט זיך ווען מען האט שוין אן גיהויבן רצה דארף מען נאך אמאל אן צו הייבן ברך עלינו אונ צו דאווענען כסדר :

טו אז מען דער מאנט זיך הערשט ווען מען האט שוין אפ געזאגט דעם יהיו לרצון וכו' מען זאגט איידער מען גייט אוים שמונה עשרה דארף מען איבער נייעם אן צו הייבן פון אן הייב שמונה עשרה :

טז דיא ערשטע נאכט פון חול המועד פסח זאגט מען שוין ניט קיין טל ומטר. נור ותן ברכה על פני האדמה :

יז אז מען איז זיך טועה אונ מען זאגט זומער טל ומטר אונ מען דער מאנט זיך אין מיטען דער ש'ע דארף מען נאך אמאל אן צו הייבן ברך עלינו צו זאגן כסדר :

אז

יח אז מען דער מאנט זיך הערשט ווען מען האט שוין אפ גיזאגט דעם יהיו לרצון וואס מען זאגט איידער מען גייט אויס שמונה עשרה דארף מען נאך אמאל אן צו הייבן פון אן הייב שמונה עשרה:

יט אז מען איז מסופק צו מען האט גיזאגט מוריד הגשם אדער טל ומטר. אין דיא ערשטע דרייסיג טאג וואס מען זאגט אנדערש ווי פריער האט מען בודאי גידאווינט אזוי וויא מען איז פריער גיוואנט גיוועזן. איבער דעם דארף מען נאך אמאל איבער צו דאווינען באופן וויא מיר האבין גישריבין גליך מען וואלט וועכער גיזאגט וויא פריער. אבער נאך דרייסיג טאג האט מען סן הסתם גיזאגט אזוי וויא מען האט זיך גיוויינט אין דיא דרייסיג טאג:

כ אז מען איז זיך טועה אונ מען זאגט ניט ראש חדש ביי שחרית אדער ביי מנחה קיין יעלה ויבא אונ מען דער מאנט זיך איידער מען האט גיזאגט ברוך אתה ה' פון המחזיר שכינתו לציון זאל מען זאגין יעלה ויבא אונ נאך אמאל זאגין ותחזינה:

כא אז מען דער מאנט זיך בשעת מען האט שוין גיזאגט ברוך אתה ה' זאל מען זאגין המחזיר שכינתו לציון אונ זאגין יעלה ויבא אונ ווייטער זאגין מודים כו':

כב אז מען דער מאנט זיך ווען מען האט שוין אן גיהויבין מודים דארף מען נאך אמאל אן צו הייבען רצה:

כג אז מען דער מאנט זיך הערשט ווען מען האט שוין אפ גיזאגט דעם יהיו לרצון וואס מען זאגט איידער מען גייט אויס שמונה עשרה. אדער מען איז מסופק נאך דער שמונה עשרה צו מען האט גיזאגט יעלה ויבא צו ניט דארף מען נאך אמאל איבער צוא דאווינען שמונה עשרה:

כד דיא אייגינע דינים זענען אויך אז מען זאגט ניט חול המועד יעלה ויבא ביי שחרית אדער מנחה אדער מעריב:

כה אבער אז מען זאגט ניט ראש חודש ביי מעריב קיין יעלה ויבא אונ מען דער מאנט זיך ווען מען האט שוין גיזאגט ברוך אתה ה" פון המחזיר שכינתו לציון זאל מען ווייטער זאגין אונ שוין ניט זאגין יעלה ויבא. אויך אז מען דער מאנט זיך נאך שמונה עשרה זאל מען ניט נאך אמאל דאווינען שמונה עשרה ביי מעריב פון ראש חדש:

כו אז מען פאסט זאגט מען ביי מנחה ביי שמע קולנו עננו אזוי וויא עס שטייט אין סידור:

כז אז מען פאר געסט צו זאגין עננו אונ מען דער מאנט זיך בשעת מען האט שוין גיזאגט ברוך אתה ה" פון שומע תפלה זאל מען דאווינען ווייטער אונ איידער מען גייט אויס שמונה עשרה זאל מען זאגין עננו ביז בכל עת צרה וצוקה דער נאך זאגט מען יהיו לרצון כו":

כח אז מען דער מאנט זיך הערשט ווען מען גייט שוין אויס שמונה עשרה זאגט מען שוין ניט קיין עננו. אונ מען זאל ניט נאך אמאל דאווינען:

(וישלח) סימן טו. דינים פון דער הויכע שמונה עשרה אונ פון קדושה. עס האלט עליף סעיפים:

א ווען דער חזן גייט אויס דיא שטילע שמונה עשרה שטייט ער דארט אזוי לאנג וויא מען קען אפ גיין פיהר איילין אונ גייט צוריק צום עמוד אונ זאגט שטילער הייט אדני שפתי תפתח כו' אונ הייבט אן הויך ברוך אתה כו":

ב דיא מענטשין וואס רעדין בשעת דער חזן זאגט דיא הויכע שמונה עשרה טוען אגרויסע עבירה. דען יעדער מענטש איז מחויב דענמאלט צו שווייגין אונ גוט אויס הערין פון חזן אונ ו' זאגין ברוך הוא וברוך שמו אונ אמן נאך יעדערע ברכה וויא עס קער צו זיין:

ער

ג דער חזן דארף גיווארינט צו זיין אז ער לאזט אויס איין ברכה ער זאל ניט אן הייבן די אנדערע ברכה ביז דער עולם זאגט אָ אמן נאך דער ברכה :

ד בשעת קדושה דארף יעדער מענטש צו שטיין בנאנט די פים . בשעת מען זאגט קדוש קדוש אדער ברוך אדער ימלוך זאל מען אויף הייבן דעם גוף מיט די פים פון הינטען . די אויגן זאל מען אויף הייבן צום היכעל . עס איז גלייך צו האלטען זייא צו ניטאכט בשעת קדושה :

ה בשעת דער חזן זאגט מודים דארף זיך דער גאנצער עולם צו בוקען אונ זאגן מודים דרבנן וואס שטייט אין סידור :

ו אז איינער האלט דענמאלט אין מיטען שמונה עשרה אז ער האלט אין מיטען וועלכע ברכה זאל ער זיך אויך בוקען נור ניט זאגן קיין מודים . אבער אז ער האלט אין אן חיב אדער סוף וועלכע ברכה וואס מען בוקט זיך ניט בייא איהר טאר ער ניט זיך בוקען :

ז איידער דער חזן זאגט שים שלום זאגט ער אלהינו ואלהי אבותינו ברכנו כו' :

ח בשעת ער זאגט וישמרך אדער ויחנך אדער שלום זאל דער עולם זאגן כן יהי רצון אונ ניט קיין אמן :

ט דעם ורא זאגט מען נור בייא שחרית אדער מוסף אונ ניט בייא מנחה . תענית זאגט מען איהם יוא בייא מנחה . בייא איין אבל ר"ל אדער תשעה באב אין דער פריא זאגט מען איהם ניט :

י נאך המברך את עמו ישראל בשלום זאל דער חזן זאגן שטילער הייט יהיו לרצון אמרי פי והגיון לבי לפניך ה' צורי וגואלי . די דרייא טריט דארף ער ניט אויס גיין נור ווען ער זאגט בייא קדיש עושה שלום במרומיו כו' :

יא תענית זאגט דער חזן אין דער הויכע שמונה עשרה בייא שחרית אונ בייא מנחה עננו (מיט דעם אויס לאז פון דער ברכה) פאר רפאנו . אויב עס איז דארט דא צעהן יודען וואס פאסטען אויס דעם תענית :

סימן טז . דינים פון תחנון אונ אשרי ובא לציון , ער האלט צוועליף סעיפים :

א מען טאר ניט ריידן נאך דער שמונה עשרה איידער מען זאגט תחנון :

ב אין דער פריא ווייל מען גייט אין תפילין אויף דער לינקע האנד פאלט מען תחנון אויף דער רעכטע האנד . בייא מנחה פאלט מען אויף דער לינקער האנד :

ג מען דארף צו פאלין בתחנון זיצענדיג . אז מען האט ניט וואו צוא זיצען מעג מען שטייענדיג . והוא רחום זאגט מען שטייענדיג :

ד מען פאלט ניט תחנון נור דארט וואו עס איז דא א ספר תורה . אבער וואו עס איז ניט דא קיין ספר תורה זאגט מען אזוי תחנון :

ה אז מען דאווינט בייא איין אבל ר"ל זאגט מען ניט קיין תחנון גאנצע זיבען טאג . אז דער אבל דאווינט אין שול זאגט ניט דער אבל קיין תחנון . אבער דער עולם זאגט יוא תחנון :

ו מען זאגט ניט קיין תחנון אין דער שול וואס איז היינט אין איהר א ברית . אדער עס דאווינט דארט דער בעל ברית אדער דער סנדק אדער דער מוהל . אויך אז עס איז דא א חתן אין שול זאגט מען ניט קיין תחנון :

ז אין די טעג זאגט מען ניט קיין תחנון . ראש חודש . חמשה עשר באב . חמשה עשר בשבט . חנוכה . קליין פורים צווייא טאג . גרויס פורים צווייא טאג . ל"ג בעומר . א גאנצן חודש ניסן . תשעה באב . פון יום כיפור ביז סוכות . פון ראש חודש סיון ביז נאך אסרו חג פון שבועות . טייל זענען זיך נוהג ביז דרייצעהן טאג אין סיון . אסרו חג פון סוכות :

אין

ח אין די אלע טעג וואס מען זאגט ניט קיין תחנון אפילו ביי דער מנחה פון דעם טאג דער פריער. ערב ראש השנה און ערב יום כפור זאגט מען אויך ניט קיין תחנון אבער א טאג פריער ביי מנחה זאגט מען יא תחנון. ערב ראש השנה זאגט מען אפילו ביי די סליחות פאר טאג אויך תחנון:

ט נאך תחנון זאגט מען חצי קדיש. מאנטיג און דאנערשטיג זאגט מען אל ארך אפים שטייענדיג:

י מען דארף געווארנט צו זיין ביי אשרי ובא לציון אין זיי האבען די טייטש פון די ווערטער. בפרט ביי דעם פסוק פותח את ידך פון אשרי (אזוי ווי מיר האבען געשריבען בסימן י' סעיף ז' זעה איין דארט):

יא נאך אשרי זאגט מען למנצח. אין די טעג זאגט מען ניט קיין למנצח. ראש חודש חנוכה. קליין פורים צוויא טאג. גרויס פורים צוויא טאג. ערב פסח. ערב יום כיפור. תשעה באב. ביי איין אבל ר"ל זאגט מען אויך ניט קיין למנצח. דעמאלט ווען מען זאגט ניט למנצח זאגט מען ניט אל ארך אפים

יב מען דארף צו זאגן ובא לציון בנאנט מיט דעם ציבור

(וישב סימן יז. דינים פון לייענען אין ספר תורה. ער האט פופצעהן סעיפים:

א דער וואס איז עולה תורה זאל גיין אין נעהנטערן וועג צום שלחן. און בשעת ער גייט צוריק צו זיין ארט זאל ער גיין אין דעם וייטערין וועג. אז ביידע וועגין זענען גלייך זאל ער גיין צום שלחן אין דעם וועג פון דער רעכטער האנט און צוריק זאל ער גיין אין אנדערין וועג:

ב ער זאל ניט צוריק גיין ביז דער וואס מען רופט איהם אויף נאך איהם וועט מאכין די אנדערע ברכה:

ג בשעת ער וויל מאכין די ערשטע ברכה זאל ער פריער עפינען די ספר תורה און זעהן וואו מען וועט מיט איהם לייענין און זאל צו האלטין די ספר תורה ביי די עץ החיים מיט ביידע הענט און זאל זאגין הויך ברכו את ה' המבורך. דער עולם זאל הערין און ענטפערין ברוך ה' המבורך לעולם ועד:

ד דער נאך זאל ער אויך זאגין ברוך ה' המבורך לעולם ועד און זאל מאכין הויך די ברכה אשר בחר בנו כו'. דער עולם זאל ענטפערין אמן. דער נאך זאל ער נאר האלטין די ספר תורה מיט דער רעכטער האנט בשעת דעם לייענין:

ה בשעת דער בעל קורא לייענט זאל ער נאך זאגין שטילער הייט. דער נאך זאל ער צו האלטין די ספר תורה מיט ביידע הענט און צו וויקלען די ספר תורה און מאכין די ברכה אשר נתן לנו תורת אמת כו':

ו מען טאר ניט אן רירען אין דעם פארמיט פון דער ספר תורה נאר דורך דעם טלית אדער דורך עפיס אנדערש:

ז דער וואס איז עולה תורה און דער וואס לייענט דארפין צוא שטיין. זיי טארין זיך ניט אן לענין אויף קיין שום זאך דען מען דארף צו לייענין מיט גרויס פארכט פאר השם יתברך. א שלאפער מענטש מעג זיך עטוואס אן לענין:

ח זינט מען הייבט אן צו לייענין ביז מען לייענט אפ אין גאנצען טאר דער גאנצער עולם ניט רעדין אפילו ווען מען הויפט אויף. בפרט ווען מען לייענט דארף מען זיך גוט אוים הערין:

ט מען טאר ניט ארוים גיין בשעת דעם לייענין. אז מען דארף נייטיג צו גיין ערגיץ

מעג

מיט מען גיין בשעת מען רופט אויף:

י אז מען האט איינעם אויף גערופן און ער האלט אין מיטן דאווינען אז ער האט פאר שמונה עשרה זאל ער גיין און מאכן די ברכות און זאל ניט נאך זאגן ביז דעם וואס לייענט נאר זאל הערן פון איהם:

יא אז ער האלט שוין ברוך אתה ה' גאל ישראל אדער אין מיטן שמונה עשרה פאר המברך את עמו ישראל בשלום זאל ער ניט גיין. נור אנאנדערער זאל גיין אויף זיין ארט:

יב נאך דעם לייענען זאל מען זאגן חצי קדיש און מען זאל אויף הייבן די ספר תורה:

יג מען אל האלטן הויך די ספר תורה אפין דריא עמודים און ווייזן דאס כתב דעם עולם אין אלע זייטן. יעדער מענטש זאל זעהן דאס כתב און זאגן וזאת התורה כו':

יד דער נאך זאל מען צו וויקלען די ספר תורה. די יריעות וואו זייא זענען צונאנד גינייט זאל אויס קומען אין מיטען:

טו תמיד ווען מען לייענט זאגט מען דער נאך חצי קדיש. חוץ בייא מנחה פון שבת און פון תענית זאל מען ניט זאגן קיין קדיש נור הערשט פאר שמונה עשרה:

סימן יח. דינים פון תורה לערנין. און פון הייליגע ספרים. ער הייט צוועלף סעיפים:

א יעדער יוד איז מחויב צו לערנען תורה. אפילו דער וואס האנדילט אדער טוהט שווערע מלאכה איז מחויב זיך איבער צו לאזין צאמין בטאג און בנאכט צו לערנען:

ב אז מען קען ניט לערנען איז מען מחויב צו לערנען אין די הייליגע ספרים וואס זענען איבער גיזעצט אויף עברי טייטש. איבער דעם דארף מען צו האבין תמיד גרייט ספרים און ווען מען האט צייט זאל מען לערנען אין זייא:

ג די מצוה פון תורה לערנען איז זייער גרויס. דאריבער די מענטשין וואס האנדלין און לערנען ניט ווייא עס קער צו זיין דארף מען צו געבין די ערליכע יודען וואס לערנען תמיד אויף פרנסה וועט זיין אזוי גוט גלייך זייא אליין לערנען:

ד אז מען לערינט און מען וויל ארויס גיין זאל מען ניט לאזען אפען דאס ספר. דען דורך דעם פאר געסט מען דאס לערנען:

ה בשעת מען לערינט זאל מען ארויס זאגין מיט דעם מויל יעדער ווארט. אויך איז גלייך צו לערנען הויך. דען דורך דעם וועט מען גידענקין וואס מען לערינט:

ו עס איז א מצוה צו לאזין זיך שרייבין א ספר תורה. אויך איז א מצוה צו קויפען זיך ספרים און לערנען אין זייא אדער אנטלייען אנדערע יודען צו לערנען:

ז מען דארף שטארק ערליך צו האלטן די ספר תורה. צו האלטן זיא אויף א שיין ארט. מען זאל ניט שפייען קיגען דער ספר תורה:

ח אז מען טראגט די ספר תורה דארף מען זיך אויף שטעלין ביז זיא קומט אויף איהר ארט אדער ביז מען קען זיא שוין ניט זעהן:

ט אנדערע הייליגע ספרים דארף מען אויך צו האלטין בכבוד. אז זייא ליגען אויף א באנק זאל מען ניט זיצען אויף דער באנק צאמין זייא ליגען אויף עפעס:

י מען טאר ניט ווארפין קיין ספר. אויך ניט ניטצען מיט א ספר צו צו דעקין אוואש אדער פאר שטעלין דער מיט:

יא אויך טאר מען ניט לייגין א ספר פאר קערט. אז מען זעהט עס ליגען פאר קערט דארף מען עס גלייך לייגין:

יב מען זאל ניט לייגין קיין אנדערע ספרים אויף א חומש:

ומקן) סימן יט. גוטע מדות וויא אזויא א יוד דארף זיך פיהרען. ער האלט צווייא אונ פופציג סעיפים:

א אמענטש טאר ניט גלויבען צו איבריגע זאכען. נור צו דיא זאכען וואס ער קען ניט ג״כ אן זייא:

ב אויך טאר מען ניט זיין צו קארג אונ אויך ניט צו מילד. נור געבען צדקה וויא וויים מען קען אונ אנטלייען ווען מען דארף:

ג אויך טאר מען ניט זיין תמיד מיט געלעכטער אונ אויך ניט טרויעריג נור מיטעל פריילך אונ יעדערין צו נעמען מיט א שיין פנים:

ד אויך טאר מען ניט איין רייסען צו וועלין צו פיהל געלט אונ אויך ניט גאר ליידיג גיין נור האנדלין צו האבען פרנסה. אונ דער עיקר צו דינען השם יתברך וואס דאס וועט אידם בלייבען אויף אייביג. אונ אזוי אין אנדערע מדות איז מען אלץ מחויב צוא גיין אין מיטעל וועג:

ה מען דארף אין דיא זאכען שטארק געווארינט צו זיין דען מען קען ניט מקיים זיין דיא מצות פון דער תורה ביז מען געוויינט זיך אפ פון דיא שלעכטע מדות. דען דער מענטש וואס איז צו קארג אדער דער וואס וויל תמיד איין רייסען געלט אז עס קומט צו עפעס א מצוה וואס דארף צו קאסטען געלט בלייבט ער שטיין אונ האט שוין ריינע תירוצים אז ער איז פטור פון איהר אונ בלייבט ביא זיך גאר גירעכט. מען דארף אבער צו דינען דעם אייבערשטען מיט דעם גאנצען כח אונ מיט דעם גאנצען פאר מעגין:

ו פון דער מדה פון טרויעריקייט מוז מען זיך אויך אפ געוויינען. דען דער מענטש דארף צו וויסען אז יעדער זאך וואס גייט אידם דורך איז אלעץ פון השם יתברך אונ השם יתברך וויל תמיד דעם מענטשענס טובה:

ז דאריבער אפילו עס דאכט זיך דעם מענטש אז עס איז אידם שלעכט פון פרנסה אדער פון אנדערע זאכען דארף ער צו גלייבען אז דאס איז אלעץ פון אייבערשטען אידם צו גוטען. אונ דער אייבערשטער ווייסט אז דאס איז גוט פאר אידם:

ח מיט יעדער זאך וואס איז שלעכט אויף דער וועלט אונ מען נעמט עס צו בשמחה וויל מען ווייסט אז עס איז אלץ פון אייבערשטען צו גוטען קומט מען דער מיט אפ פון דיא זינד וויא פיהל מאל אזוי פיהל וואס מען דארף אפ צו קומען אויף יענער וועלט:

ט דאריבער דארף דער מענטש גאר ניט צו קוקען אויף קיין שום זאך אונ נור צו גלייבען אין אייבערשטען אונ צו דינען אידם בשמחה וויא וויים מען קען וועט דער אייבערשטער בוודאי העלפען אז עס וועט אידם ווערין גוט אין אלדינג אז ער וועט אליין זעהן אלדים גוטץ:

י דיא מדה פון גאוה וואס מען האלט זיך גרויס איז זייער א שלעכטע מדה. דאריבער טאר מען ניט האבען אפילו קיין ביסעל גרויסקייט אין זיך. נור מען זאל זיין ביא זיך גאנצין נידריג וויא וויים עס איז נור מיגליך:

יא דער כעס איז אויך זייער א שלעכטע מדה. מען דארף זיך צו דער ווייטערען גאנצין שטארק דער פון. היינו מען זאל זיך ניט בייזערין אפילו אויף דיא זאכען וואס מען דארף זיך צו בייזערין:

יב דאס בייזערין איז א גרויסע עבירה. ווען דער מענטש זאל זיך בארעכינען דעם אמת וואלט ער קיינמאל ניט גיהאט אויף וואס זיך צו בייזערין:

יג דען דער אמת איז אז יעדער זאך איז פון אייבערשטען. אפילו א מענטש שעלט אידם אדער שלאגט אידם אדער טוהט אשאדען זיין געלט איז אויך נור וויל דער אייבערשטער האט אזוי גווזן געוועזן אז דער מענטש זאל גשאדיגט ווערין. נור יענער

דער עליה דער פון. אבער ווען דער איבערשטער וואלט ניט אזוי גוזר געוועזן וואלט יענעם גאר ניט איין געפאלין איהם צו שאדיגען אדער ער וואלט גאר ניט געקענט איהם שאדיגען:

יד יעדער מענטש ווערט בזונדער כתוב וואס ער האט געשאדיגט דען ער האט גיהאט ביא זיך דיא בחירה ניט צו זיין דער עליה דער פון. אבער דעם מענטש וואס ווערט געשאדיגט איז ניט קיין חילוק. דען אז דער מענטש וואלט איהם ניט געשאדיגט וואלט איהם אנאנדערער גיטוהן דען דער איבערשטער האט פיהל שלוחים צו טוען וואס ער וויל:

טו כמילא פאר שטייט מען שוין אז מען האט קיין מאל ניט וואס בייז צו זיין. דען מיר האבין שוין געשריבין אז דער איבערשטער וויל נור דעם מענטשים טובה אונ אלדינג וואס ער טוהט דעם מענטש איז אלעמען אויף דעם מענטשינס גוטען:

טז דיא גמרא זאגט אז אגרויסער תנא האט געזעהן וויא מען פאר שפרייט א נעטץ צו פאנגען פייגעל. האט ער גיהערט א קול פון הימעל ביא יעדערן פויגעל צו ער וועט געפאנגין ווערין צו ניט. ביא דעם פויגעל וואס דאס קול האט געזאגט אז ער וועט געפאנגין ווערין איז ער געפאנגען געווארין. ביא דעם פויגעל וואס דאס קול האט געזאגט אז ער וועט ניצול ווערין איז ער ניצול געווארין פון דער נעטץ:

יז זעהט מען שוין אז אפילו א פויגעל ווערט ניט געפאנגין צאטין עס איז באשערט פון הימעל ווער שמועסט וואס עס קומט אויף א מענטש איז בודאי נאר פון איבערשטין:

יח איבער דעם זאגט דער פסוק מה יתאונן אדם חי גבר על חטאיו דאס איז טייטש וואס האט א מענטש צוא זארגין נאר אויף זייעע זינד. דען דיא זינד ברענגען אויף איהם דאס שלעכטין:

יט דאריבער דארף ער ניט בייז צוא זיין אויף קיין אנדערין נאר אויף זיך אליין. אונ אז ער וועט תשובה טוען אונ שוין ניט זינדיגען וועט דער איבערשטער בודאי העלפין אז עס וועט זיין גאנץ גוט:

כ אז מען דארף טיילמאל צו שטראפין די קינדער אדער דם בני בית זאל מען זיך מאכין פאר זייא גלייך מען איז בייז כדי זייא זאלין אביסעל מורא האבין פאר איהם. אבער באמת זיין בייז מאר מען קיינמאל ניט:

כא אז עס טרעפט זיך צו ביזערין זאל מען זיך איין האלטין וויא וויט מען קען. ניט צוא רעדין דאמאלס אונ ניט מאהן אונ ניט קלערין דאמאלס נאר אפ לייגען אויף מארגין ווען מען וועט זיין ביא רוהט. אבער דאמאלס ווען מען איז בייז אדער מען האט עגמת נפש איז מען נישט ביא דעם רעכטין שכל:

כב אז מען זידעלט איהם איז א מצוה ער זאל ניט ענטפעריין. אונ פאר דעם וועט ער האבין א גרויסין שכר אויף יענער וועלט:

כג א מענטש זאל ניט צו פיהל רעדין. נור אדער פון לערנין אדער דיא זאכין וואס ער באדף פון זיין גוף וועגין:

כד אפילו דיא זאכין וואס ער דארף איז אויך גלייך וואס וויניגער צו רעדין אין [illegible]

כה יעדער מענטש וואס רעדט צו פיהל זינדיגט געוויס מיט דיא רייד. ווער שמועסט [illegible] ער רעדט ליצנות אדער מיאוסה רייד איז בודאי אגרויסע עבירה. אונ עס שאט צו [illegible] פרנסה אונ צו אלדינג:

כו דאריבער איז דאס גלייבסטע פאר דעם מענטש ער זאל זיך היטען צוא רעדין [illegible] וויט ער קען:

כז דער מענטש דארף זיך צו פרייען מיט דעם ביסעל וואס ער האט. ער טאר ניט האבין קנאה אין אנאנדערין וואס האט מעהר. דען יענער האט זיך אליין גיט גינומען נור השם יתברך האט איהם ניהאלפין. אונ אלדינג וואס השם יתברך טוהט איז בודאי גלייך אונ גוט:

כח אויך טאר מען ניט גלויבען צו יענעמס זאך. אויך זאל א מענטש ניט וועלין אז מענטשען זאלין איהם גרויס האלטען דען אלדינג איז ביא השם יתברך אין דער האנד:

כט דער מענטש טאר ניט זאגין איך ווע אז עסין און טרינקען און גאך געבין זיך וואס מען גלוסט ברענגט צו זינדיגען דאריבער וויל איך מיך גאר אפ היטען פון אלימען שפייז וויל ניט עסין קיין פלייש און וויל ניט גיין אהן גיטוגען וויא א מענטש. דאס טאר מען אויך ניט:

ל אונזערע חכמים שרייבין אז א מענטש זאל זיך ניט דער ווייטערין נור פון די זאכען וואס דיא תורה האט אונז גיהייסין. אבער ניט טאהן נדרים אדער שבועות אויף דיא זאכען וואס מען מעג:

לא אויך זאל מען ניט פאסטין מעהר וויא מען דארף. דען עס איז גלייבער צו עסין מען זאל כח האבין דעם אייבערשטין צוא דינען. נור מען זאל ניט צוא פיהל זיך נאך געבין דיא תאות. נור מען זאל זיך פירען אין מיטעלין וועג אזוי וויא מיר האבין גישריבין:

לב א מענטש זאל זיך ניט שעמין פאר דיא מענטשין וואס שפעטין פון איהם וואס ער טוט אזעלכע זאכין וואס גיהער צום אייבערשטינס דינסט. נאר ער זאל ווייטער דינען דעם אייבערשטין וועט איהם בעסער זיין פון זייא:

לג נור ער זאל זיך נישט קריגען מיט זייא און אויך נישט ענטפערין קיין עזות ער זאל זיך נישט גיוויינען צו זיין איין עזות פנים:

לד אויך טאר מען ניט זיך קריגען צו וועלין דווקא באווייזען פארין עמוד אדער עולה תורה זיין:

לה עס איז פאר האנין פיל מענטשין אז דער גבאי גיט זייא ניט אזוי איין עליה וויא זייא ווילען קריגען זייא זיך מיט איהם. זייא זענין אבער גאר פאר נערט פון דער אייבערשטער איז זייא מוחל דיא מצוה זייא זאלין זיך ניט קריגען איבער איהד אז מען טוהט נור ניט קיין עבירה דארף מען זיך שוין ניט קריגען:

לו דיא טבע איז פון מענטש זיך צו פיהרען אזוי וויא זיינע חברים פיהרען זיך איבער דעם דארף דער מענטש צו זיין תמיד בנאנט מיט ערליכע יודען כדי ער זאל זיך אפ לערנען פון זייערע גוטע מעשים. און ער זאל זיך דער ווייטערען פון דיא רשעים כדי ער זאל זיך ניט אפ לערנען ח"ו פון זייערע מעשים:

לז נור וויא ווייט מען קען זאל מען בעהעפטין זיך מיט ערליכע יודען. כמשדך צו זיין זיך מיט זייא אונ געמין אידיכעם וואס קענין לערנין אונ עסין אונ טרינקען מיט ערליכע יודען אונ צלדינג צו זיין בנאנט מיט זייא. דאס אלעס איז אגרויסע מצוה:

לח עס איז א מצוה ליב צו האבין יעדערין מענטש אזוי וויא זיך אליין. דאריבער דארף מען יענעם צו טוען א טובה אזוי גוט וויא זיך אליין. און צו זעהן וויא ווייט מען קען יענעמס געלט זאל ניט גישאדיגט ווערין גלייך עס איז זיין אייגינס:

לט מען טאר ניט פיינט האבין קיין שום מענטש נאר דעם פושעי ישראל וואס מען ווארינט איהם ער זאל זיין גוט אונ ער וויל ניט איז א מצוה איהם פיינט צו האבין [illegible] זעך צו דער ווייטערען פון איהם ביז ער וועט טוען תשובה אונ שוין ניט זינדיגען:

מ אז איינער זינדיגט קיגען אנדערין אין געלט זאכין מאר ער איהם ניט פיינט האבין דער פאר. אבער אז ער איז איהם אליין שטארק מצער דארף ער איהם ניט מוחל צו זיין ביז ער וועט איהם איבער בעטין:

מא נור ער טאר ניט גלאט פיינט האבין יענעם אין הארץ און שווייגין נור ער זאל יענעם איבער פרעגין ווען קיינער הערט ניט פאר וואס האסט דוא מיר גיטוען דאס שלעכטס. און אז יענער בעט איהם איבער דארף ער איהם מוחל צו זיין.

מב אז איינער זעהט דעם אנדערין טוען איין עבירה איז א מצוה צו שטראפין איהם ער זאל ניט טוען :

מג ער זאל איהם שטראפין ווען קיינער הערט ניט מיט א ווייך לשון ער זאל ניט פאר שעמט ווערין :

מד דער וואס קען ווערין מען זאל ניט זינדיגען אונ פאר ווערט ניט ווערט ער אליין געשטראפט פאר דער זינד :

מה איבער דעם איז כתיב יעדערע באלבאסטע אכטונג צו געבין אויף איהר דינסט זיא זאל זיך וואשין אונ בענטשין ווען זיא דארף. אז זיא קען ניט בענטשין דארף דיא באלבאסטע מיט איהר צו בענטשין :

מו אויך דארף זיא אכטונג געבין דיא דינסט זאל הערין קידוש אונ הבדלה. אונ אלע מצות מקיים זיין וויא חיוב מעגליך איז :

מז אז איינער זעהט זינדיגען א מענטש וואס האט מיט איהם ניט קיין התחברות אונ אז ער ווייסט איהם שטראפין וועט ער איהם ניט הערין אונ וועט איהם גאר פיינט האבין דארפיך דארף ער איהם ניט צו שטראפין :

מח מען טאר ניט פאר שעמען קיין שום מענשין ניט מיט קיין ווארט אונ ניט מיט קיין מעשה. אויך טאר מען ניט רופען קיין מענשין אזא צונאמען וואס ער שעמט זיך מיט איהם. אויך טאר מען ניט פאר איהם דער ציילין אזא זאך וואס ער שעמט זיך דער פון :

מט מען איז מחויב געווארינט צו זיין אין יתומים אדער אין אלמנות אפילו וויא זענען רייך אין געלד מען זאל זייא ניט מצער זיין אפילו מיט רייד :

נ אז מען וויל זיא לערנען אין גוטע וועג מעג מען זייא שטראפין אביסעל. נור מיט רחמנות :

נא מען דארף דאס צו הארינען דיא שטיף טאטערס אז עס איז אגרויסע עבירה מצער צו זיין א יתום :

נב אמענטש דארף געווארינט צו זיין ניט צו טוען אזא זאך וואס מענשין קענען איהם חושד זיין אז ער טוהט איין עבירה. אפילו ער טוהט באמת ניט קיין עבירה :

(עינש) סימן כ. דינים אז מען טאר ניט רעדין קיין רכילות אדער שלעכטס אויף א מענטשין, אונ מען טאר ניט זיך נוקם זיין. ער האלט אכצעהן סעיפים :

א מען טאר ניט גיין מיט רכילות פון איינעם צום אנדערין צו זאגין איהם אזוי האט יענער געזאגט. אזוי האב איך געהערט אויף יענעם אפילו דאס איז אמת. עס איז אגרויסע עבירה צו גיין פון איינעם צום אנדערין מיט א זעלכע רייד

ב מען טאר ניט רעדין קיין לשון הרע אויף א מענטשין. דהיינו אפ צו רעדין דער מענטש איז אזוי שלעכט אפילו עס איז אמת איז עס אגרויסע עבירה. וועד כל שכן אז עס איז ליגענט :

ג דיא מענטשין וואס זייער שטייגער איז תמיד אפ צו רעדין פון אנדערע צו זאגין אזוי אונ אזוי האט יענער געטוהן. אזעלכע עלטערין האט יענער געהאט אזעלכע שלעכטע זאכין האב איך געהערט אויף איהם. דיא מענטשין וואס זענען געוואנט מיט דעם האבין ניט קיין חלק לעולם הבא נור זייא ווערין פאר שניטען אונ משפט אייביג אויף דער וועלט

ד מען דארף דאס צו ווארינען דיא מאמצביל דיא ווייבער זייא זאלין זיך שטארק היטען פון דער עבירה :

ה אז איינער דער ציילט דעם אנדערין שלעכטס אויף יענעם טאר ער איהם ניט גלייבין אונ טאר איהם ניט צו האבין דורך דעם אדער צו בצאלין יענעם שלעכטס דער פאר. נור

ה עס איז אזא זאך וואס אויב עס איז אמת דארף ער זיך צו היטען פאר יענעם זאל ער זיך היטען :

ו אפילו אזעלכע ווערטער וואס איז ניט רעכט לשון הרע טאר מען אויך ניט רעדן למש"ל צו זאגן שווייגמיר פון יענעם איך וויל ניט דער ציילן וואס עס איז געוועזן. דען פון דעם פאר שטייט מען אז ער ווייסט עפעס שלעכטס אויף יענעם :

ז אויך טאר מען ניט רעדן קיין גוטס אויף א מענטש פאר די מענטשן וואס האבן אים פיינט. דען דאס ברענגט זיי זאלן רעדן שלעכטס אויף אים :

ח אויך טאר מען ניט רעדן שלעכטס אויף יענעם מיט א לשון גילעכטער גליך מען רעט ניט מיט שנאה :

ט ביי דער מענטש וואס מען רעט שלעכטס אויף אים איז ניט דער ביי ביי ער איז יא דער ביי איז אלץ אגרויסע עבירה :

י אז מען זידעלט אים ווען ער איז דער ביי איז די עבירה נאך גרעסער. דען עס איז אגרויסע עבירה צו פאר שעמען א מענטשן :

יא דער וואס איז געוואוינט צו פאר שעמען יודען בשעת ווען אנדערע מענטשן שטייען דער ביי האט ער ניט קיין חלק לעולם הבא :

יב מען טאר ניט דער ציילן פאר מענטשן זיינע מעשים און זיין חכמה קיינעם יענעמס מעשים און יענעמס חכמה כדי מען זאל אן זעהן אז ער איז גוט און יענער איז שלעכט אפילו יענער איז ניט דער ביי. דער וואס איז געוואוינט אזוי צו טוען האט אויך ניט קיין חלק לעולם הבא :

יג דאס אלץ וואס מיר שרייבן אז מען האט ניט קיין חלק לעולם הבא איז נאר אז מען טוהט ניט קיין תשובה אבער אז מען טוהט תשובה און מען נעמט אויף זיך מען זאל שוין ניט זינדיגן און מען איבער בעט דעם מענטש וואס מען האט אים גיזידלט האט מען יא א חלק לעולם הבא. דען תשובה פועלט צו אלדינג :

יד אז איינער זאגט עפיס דעם אנדערן טאר ער עס ניט קיינעם דער ציילן צאטשען דער וואס האט גיזאגט היסט אים דער ציילן :

טו אז דער וואס זאגט די זאך זאגט בפירוש מען זאל עס ניט דער ציילן איז אפילו עס שטייען מענטשן דער ביי טאר קיינער פון זיי ניט דער ציילן :

טז אז איינער זאגט צום אנדערן אנטלייע מיר די זאך און ער וויל אים ניט אנטלייען. צוא מארגענס בעט דער אנדערער אים ער זאל אים עפיס אנטלייען טאר ער זיך ניט נוקם זיין ניט צו וועלן אנטלייען אזוי ווי ער האט אים ניט אנטליגען נאר ער דארף אים יא צו אנטלייען :

יז דען א יוד דארף מוחל צו זיין דעם אנדערן יוד און ניט זיך נוקם זיין אין אים :

יח בשעת ווען ער אנטלייעט אים טאר ער ניט זאגן איך גיב דיר און בין ניט אזוי ווי דוא וואס האסט ניט גיוואלט מיר אנטלייען. נאר ער דארף גאר צו פאר געסן פון דעם וואס יענער האט אים ניט גיוואלט אנטלייען און זאל צוריק יענעם ליב האבן מיט דעם גאנצען הארץ :

סימן כא. ווי אזוי מען זאל זיך אפ היטען דאס גיזונד. און וועלכע זאכן מען טאר ניט טוען ווייל זיי זענען א סכנה, ער האלט זעכצען סעיפים:

א אז דער מענטש איז גיזונד קען ער דינען דעם אייבערשטן. דעריבער דארף מען זיך אפ היטען פון די זאכן וואס מאכן קראנק דעם מענטש. היינו מען זאל ניט עסן קיין איבעריגע סעודות. קיין גאלט פלייש וואס האט שוין א ריח. קיין

איבער

איבער געשטאנען געקעטבץ. אדער אמאכל וואס האט אשלעכטן ריח.

ב אויך דער מענטש וואס טויג איהם ניט קיין שטארקן בראנפן אדער אנדערי שארפי זאכן אדער רייכערין דארף ער זיך צו היטען דער פון. דען אמענטש דארף נאר צו עסין אונ טרינקען אונ טוען וואס איז געזונד צום גוף. ער זאל כח האבן צו דינען דעם אייבערשטן:

ג אז מען דארף צו האבן נקיות זאל מען ניט עסין ביז מען האט נקיות:

ד אויך זאל מען ניט עסין נאר ווען מען איז הונגעריג אונ ניט טרינקען נאר ווען מען איז דארשטיג:

ה דיא גארטיל זאל מען אויס טוען פאר דעם עסין:

ו מען זאל גוט צו קייען דאס עסין דען דארך דעם ווערט עס גיכער פארדייעט:

ז מען זאל ניט צו פיהל זיך אן עסין. נור אביסעל ווייניגער פון דער זעט:

ח עס מיינכט קרענק קומען נור פון שלעכטי מאכלים אדער פון דעם וואס מען עסט צו פיהל. אויך איז ניט געזונד צו עסין ווען מען האט עגמת נפש:

ט פאר דעם עסין זאל מען ניט טרינקען קיין וואסער. נאך פיש אדער נאך א פעט עסין זאל מען אויך ניט טרינקען קיין וואסער:

י אז מען טרינקט וואסער איז בעסער אז עס איז קאלט אונ לויטער. נור עס זאל ניט זיין זייער קאלט. בפרט ווען מען איז כיהד אדער דער היצט זאל מען געווארינט זיין ניט צו טרינקען קיין קאלט וואסער. א סך וואסער טויג קיינמאל ניט צו טרינקען:

יא אז עס שמעקט אן איין עסין ווארק אונ מען קען ניט עסין דער פון זאל מען גוט אויס שפייען כדי עס זאל ניט שאטען:

יב מען טאר ניט עסין בנאנט פיש מיט פלייש אדער מיט שמאלץ. אז מען וויל עסין פלייש נאך פיש אדער פאר קע־ט זאל מען צווישען זייא עסין א שטיקעל ברויט אדער חלה אונ טרינקען עפיס אדער אויס שווענקען דאס מויל:

יג מען טאר ניט ארונטער ליינן קיין עסין ווארק אדער משקה אונטערין בעט אפילו צו גידעקטע הייט. דען א רוח רעה רוהט דארויף:

יד ווען דיא תקופה גיפאלט לייגט מען א שטיקעל אייזען אויף עסין ווארק אדער וואסער. דיא געקאכטע מאכלים אונ משקות אדער איין גיזאלטצענע דארף מען ניט צו באווארענען:

טו מען טאר ניט ברענגען מיט דעם מויל שלעכטס אויף א יוד למשל צו זאגין ווען דער זאל שטארבין ח״ו. אדער צו זאגין ווען דער וואלט גילעבט וואלט ער שוין גיוועזן גיקומען דען דאס רעדין קען שאטין דעם מענטש:

טז אויך טאר מען ניט מאכין קיין מורא צו אקינד מיט א טמא זאך. היינו צו זאגין דיא קאטין אדער דער הונד וועט דיך חאפין. דען עס איז דא א טעם אז דאס קען שאטין דעם קינד ח״ו מען טו זייער היטען דיא צונג פון אזעלכע זאכין:

סימן כב. דינים פון צדקה געבין. ער האלט פערצען סעיפים:

א יעדער מענטש איז מחויב צו געבין צדקה וויא ווייט ער קען. דאס איז אגרויסע מצוה:

ב דער מענטש ווערט קיינמאל ניט ארעם פון דעם וואס ער גיט אוועק צדקה. אונ קיין שום שלעכטץ קומט ניט פון צדקה געבין. אונ דאס וועט איהם בלייבין אויף אייביג פון זיין גאנצע ארבעט:

ג דער וואס גיט צדקה לעבט לאנג אונ שטויבט אוועק דיא שלעכטע גזירות:

ד מען דארף צו געבין דעם ארימאן מיט א פריילעך פנים אונ גוטע רייד. דען אז מען גיט איהם מיט א שלעכט פנים אפילו מען גיט אגאנצען סך האט מען ניט קיין שכר:

ה אז דער אָרימאַן רעט צדקה מאַר מען ניט לאָזן איהם אַוועק גיין ליידיג. נור מען דאַרף איהם צו געבּן וויא וויט מען קען:

ו אז מען האָט גאָר ניט צו געבּן דאַרף מען איהם איבּער צו בּעטן אַז מען וואָלט איהם גיגעבּן נור מען האָט ניט:

ז מען טאָר ניט שרייען אויף קיין אָרימאַן. דער וואָס פאַר שעמט איין אָרימאַן האָט אַגרויסע עבירה. נור מען זאָל רעדין מיט איהם גוטע רייד:

ח אז איינער זאָגט איך וויל געבּן אַ גילדען צדקה (אָדער ווינציקער) אָדער ער זאָגט דער גילדען זאָל זיין צדקה דאַרף ער איהם בּאַלד צו געבּן דיא אָרימע לייט. אַז ער גיט ניט בּאַלד האָט ער אַגרויסע עבירה:

ט אז עס איז אויף דעם אָרט ניט דאָ קיין אָרימע לייט זאָל ער אַוועק לייגן דאָס געלד עס זאָל ליגן בּיז עס וועט זיין אָרימע לייט:

י דיא גרעסטע מעלה אין דער צדקה איז צו דער האַלטן דעם גימיינעם יוד איידער ער ווערט אין גאַנצן אָרעם. דהיינו צו אַנטלייען איהם געלד אָדער מאַכן איהם אַ גישעפט ער זאָל זיך קענען דער נערין:

יא דיא פּראָסטע מענטשין מיינען אַז צדקה הייסט נור אַז מען גיט דיא אָרימע לייט וואָס גייען אויף דיא טירען. אמת מען דאַרף זייא אויך צו געבּן. אָבּער דער עיקר צדקה איז צו געבּן דיא גימיינע לייט וואָס שעמען זיך צו רעדין אונ ליידין בּחקות אָן שיעור. נור מען זאָל זייא געבּן שטילער הייט זייא זאָלין ניט פאַר שעמט ווערין:

יב דער מענטש טאָר ניט זיך בּאַריהמען מיט דער צדקה וואָס ער גיט. דען אַז ער בּאַריהמט זיך האָט ער ניט קיין שכר פון דעם געבּן נור איין עבירה:

יג דאָס מיינסטע דאַרף מען אַכטונג צו געבּן אויף אַ גימיינעם יוד וואָס קען לערנען צו געבּן איהם וואָס ער דאַרף. דער שכר פון דעם מענטש וואָס דער האַלט דעם גימיינעם יוד וואָס קען לערנען ער זאָל האָבּן פּרנסה איז זייער גרויס:

יד דער מענטש וואָס דאַרף ניט צו געבּן קיין צדקה אונ נאַרט דיא וועלט אונ נעמט צדקה וועט דער כוף זיין אַז ער וועט בּאַמע דאַרפין צו מענטשין. דען אַ מענטש דאַרף צו זעהן וויא וויט ער קען ער זאָל ניט נעמען קיין צדקה:

סימן כג. דינים פון חלה נעמען. ער האָט דרייצען סעיפים:

א אז מען פאַר קנעט אַ טייג אויס ווייטצין מעהל אָדער קאָרין מעהל אָדער גערשטין מעהל אָדער האָבּער מעהל אָדער אָרקיש מעהל אונ עס איז דאָ דרייען דרייא רוטעשע קוואָרט מעהל דאַרף מען דער פון צו נעמען חלה:

ב איידער מען נעמט חלה מאַכט מען דיא בּרכה בא"י אמ"ה אשר קדשנו בּמצותיו וצונו להפריש חלה. דער נאָך זאָל מען נעמען אַשטיקעל טייג אַזוי גרויס וויא אַהאַלבּ איי אונ זאָגין דיא ווערטער "דאָס זאָל זיין חלה" אונ פאַר בּרענען עס אין אויבּען:

ג אז מען נעמט חלה פון דיא מצות פון פּסח זאָל מען פריער אַריין לייגן אַלע מצות אין איין כלי. דיא מצות זאָלין אָן רירען איינע אין דער אַנדערער. אונ עס זאָל ניט אַרויס שטאַרען קיין שום מצה פון דיא ווענט פון דער כלי:

ד אז אַשטיקעל פון אַ מצה פון אינווייניג שטאַרט אַרויס שאַט ניט. אָבּער אַז עס שטאַרט אַרויס אַגאַנצע מצה פועלט ניט אַפילו מען דעקט זייא צו מיט עפּעס:

ה אז מען לייגט דיא מצות אַריין אין אַ לייליך אונ מען דעקט זייא אַרום מיט דעם איינעם לייליך איז אויך גוט אַז עס שטאַרט ניט אַרויס קיין שום מצה פון לייליך:

דאס

ו דאס שמועקט אלמין אז עס איז צינדערט דא אין דיא מצות דרייא ראסעשי קווארט מעהל אדער מעהר :

ז אז מען נעמט פון מייג אשטיקעל וויערטייג צו אנדער טייג דארף מען עס צו נעמען איידער מען נעמט חלה. אבער אז מען נעמט אשטיקעל וויערטייג צו מאכן בארשט דארף מען צו נעמען הערשט נאך דעם חלה נעמען

ח אז מען קנעט א טייג צו קאכען אדער צו פרעגלין אונ עס איז דא דרינען דרייא רוסעשי קווארט מעהל זאל מען נעמען דער פון חלה אן אברכה. אז מען קנעט עס צו באקן דער פון אשטיקעל זאל מען שוין נעמען חלה מיט אברכה :

ט מען דארף צו ווארינען דעם עולם זייא זאלין נעמען חלה פון לעקיך אז מען באקט דרייא רוסעשי קווארט מעהל אדער מער. פון האניק לעקיך דארף מען צו נעמען חלה מיט א ברכה. פון צוקער לעקיך זאל מען נעמען חלה אונ ניט מאכן קיין ברכה :

י אין דעם צוקער לעקיך זאל מען אריין גיסען עטוואס וואסער בשעת מען מישט אוים דיא אייער מיט דעם מעהל. נור ניט קיין סך דען אז עס וועט זיין דיא גרעסטע העלפט וואסער וועט מען אידם ניט טארין עסען אום גיוואשין :

יא פון דעם צוקער לעקיך קען מען ניט נעמען חלה פאר דעם באקן דען ער איז שיטער נור נאך דעם באקן זאל מען אריין לייגין אלע לעקיכער אין איין כלי אריין. מען זאל אכטונג געבין עס זאל ניט ארוים שטארען קיין לעקיך הערער פון דיא ווענט פון דער כלי. דער נאך זאל מען אראפ נעמען אשטיקעל לעקיך גרוים וויא אהאלב איי אונ זאגין דיא ווערטער, דאס שטיקעל זאל זיין חלה' אונ עס פאר ברענען

יב פוטער קיכליך וואס זענען גיקנעטין מיט מילך אדער קיכליך וואס זענען גיקנעטין מיט גוטען בויטעל דארף מען אויך צו נעמען פון זייא חלה מיט א ברכה אזוי וויא פון האניק לעקיך :

יג אבער קיכליך וואס זענען גיקנעטין מיט אייל אדער מיט אייער זאל מען נעמען חלה פון זייא אן א ברכה אזוי וויא מיר האבין גישריבין בייא צוקער לעקיך :

(שמות) סימן כד. דינים פון פלייש זאלצין. ער האלט זיבען אונ דרייסיג סעיפים :

א איידער מען זאלצט דאס פלייש דארף מען עס צו ווייקן אין וואסער א האלבע שעה. מען דארף אכטונג צו געבין עס זאל קיין שטיקעל פלייש ניט ארוים שטארין פון וואסער :

ב אז דאס וואסער איז שטארק קאלט דארף מען עס צו שטעלין אויף א ווארים ארט פאר דעם ווייקן עס זאל בשעת דעם ווייקן ניט אזוי קאלט זיין :

ג פלייש וואס איז פאר פרוירען פון דער קעלט דארף מען צוווארטין ביז עס וועט אויף גיין. עס טועלט ניט דער צו דאס ווייקן אונ זאלטצין ווען עס איז פאר פרוירען. נור מען זאל עס ניט לייגען נאהענט פון ווארימען אויבען אונ ניט אין ווארים וואסער אריין :

ד נאך דעם ווייקן דארף מען דאס פלייש גוט אפ צו וואשין פאר דעם זאלצין. בפרט אויף דעם ארט וואו מען זעהט בלוט אדער אין חלל פון דיא עופות דארף מען בוודאי גוט אפ צו וואשין :

ה מען זאל ניט צו שניידען דאס פלייש נאך דעם ווייקען פאר דעם זאלטצין. דען אז מען צו שנייט עס דערנאך דארף מען עס נאך אמאל צו ווייקן :

ו דיא כלי וואס איז דער שטייגער אז מען ווייקט אין איהר פלייש זאל מען זיא ניט ניטצען צו קיין עסין ווארג :

ז נאך דעם וואס מען האט גיווייקט דאס פלייש אונ אפ גיוואשין דארף מען עטוואס ווארטען.

וואַרטען עס זאָל אַראָפּ טריפען דער פון דאָס וואַסער כדי דאָס זאַלטץ זאָל ניט
אַריין פון וואַסער. נאָר מען זאָל ניט וואַרטען ביז עס וועט ווערין טרוקען:

ח דאָס זאַלטץ זאָל ניט זיין גאָר דין וויא מעהל אונ אויך ניט גראָבע שטיקלעך נאָר
מיטעל. אויך זאָל עס זיין טרוקען:

ט מען דאַרף צו שיטען דאָס זאַלטץ אויף אַלע זייטען אונ אויף יעדערן אָרט פון
פלייש. עס זאָל ניט בלייבען קיין אָרט אָן זאַלטץ:

י עופות דאַרף מען גוט צו עפינען פאַר דעם וועיקין כדי מען זאָל זיא קענין גוט וועיקין
אונ גוט זאַלטצען פון אינעווייניג אויך. אויך זאָל מען אָפּ שניידין דיא קעפּ פאַר
דעם וועיקין:

יא דאָס געזאַלצענע פלייש דאַרף צו ליגען אויף איין אָרט וואָס דאָס בלוט קען גוט
אַראָפּ רינען דער פון. איבער דעם זאָל מען ניט ליגין דיא אָהפּעלקע מיט פלייש
אויף דער ערד ווייל דאָס בלוט וועט ניט קענין גוט אַוועק רינען פון פלייש:

יב אפילו דאָס פלייש ליגט שוין מעהר וויא אַ שעה אין זאַלטץ טאָר מען עס ניט ליגין
אויף דיא ערטער וואָס מיר שרייבען:

יג אַז מען זאַלצט אויף אַ ברעט דאַרף מען צו ליגין דאָס ברעט משופּע. דאָס בלוט
זאָל קענין אַראָפּ רינען. אַז עס איז דאָ אין דעם האָלץ גריבלעך וואָס עס קען
זיך פאַר האַלטען דאָס בלוט טאָר מען ניט זאַלצען דאַרויף אפילו מען וויל עס
ליגען משופּע:

יד אַז מען זאַלצט עופות אָדער אַנאַנצע זייט דאַרף מען צו ליגען מיט דער הוילער
זייט אַראָפּ עס זאָל זיך ניט פאַר זאַמלען בלוט אויף דעם אָרט:

טו דאָס פלייש דאַרף צו ליגען אַ שעה אין זאַלטץ:

טז בשעת מען גיט אָפּ גיסען דאָס פלייש זאָל מען עס אָפּ קלאַפּען פון זאַלטץ אונ
איבער שווענקען עס דריא מאָהל אין וואַסער. מען זאָל ניט גיסען קיין וואַסער נאָר
יעדער מאָהל עס גוט איבער שווענקען:

יז אידער מען גיסט אָפּ דאָס פלייש טאָר מען עס ניט אַריין ליגין אין אַ כלי וואָס
איז אין איהר ניט דאָ קיין וואַסער:

יח מען דאַרף געוואָרנט צו זיין ניט צו ליגען אום געזאַלצען פלייש אויף דעם אָרט
וואו עס ליגט טיילמאָל זאַלטץ דען מאָמער קלעפּט זיך אָן אַ שטיקעל זאַלץ אָן דעם
פלייש פאַר דעם וועיקען:

יט אויך זאָל מען ניט אַריין ליגען אום געזאַלצען פלייש אין אַזאַ כלי וואָס מען
ליגט טיילמאָל אַריין אַנאַנדער עסין וואַרג. דען דאָס בלוט וואָס קלעפּט זיך אָן
אין דער כלי פון פלייש וועט זיך אָן קלעבין אין עסין וואַרג:

כ דעם קאָפּ דאַרף מען פאַר דעם וועיקען צו שנייהען אונ אַרויס נעמין דעם מאַרך אונ
צו רייסען דאָס הייטעל אונ איטליכעס בזונדער זאַלצען. דעם קאָפּ זאָל מען זאַלצען
פון דראַסין אונ פון אינעווייניג. מען מעג איהם זאַלצען אויף דיא האָר:

כא ביינער וואָס זענין בהעפט מיט פלייש מעגין זיא זאַלצען מיט דעם פלייש בנאַנץ
אַז זיא זענין ניט בהעפט צום פלייש זאָל מען זיא זאַלצען בזונדער. אונ ניט
ליגען בייש:

כב דיא פיס פון דיא בהמות דאַרף מען פאַר דעם וועיקען אָפּ צו האַקין דיא שפּיצען
פון דיא קלאָען דאָס בלוט זאָל קענין פון דאָרט אויך אַרויס גיין בשעת דעם זאַלצען
אויך זאָל מען זיא שטעלין באַזפן אַז דאָס בלוט זאָל פון דאָרט אויך אַרויס רינען אַז
ניט שטעלין אויף דער ערד. מען מעג זיא זאַלצען אויף דיא האָר:

כג דאָס האַרצין דאַרף מען אויף צו שניידען פאַר דעם וועיקען עס זאָל אַרויס

בלוט וואס איז איין גיזאמילט דרינען:

כד די לונגען זאל מען אויך צו שניידען און עפינען די גרויסע אדערין פאר דעם וייקען:

כה די לעביר פועלט ניט צו זאלטצען. נאר מען מוז זיא בראטין אויף דעם פייער. איידער מען בראט זיא דארף מען זיא גוט צו שניידען אין דער ברייט און אין דער לענג און לייגען מיט דעם צו שניטענים אויף דעם פייער עס זאל גוט ארויס ציהען דאס בלוט:

כו איידער מען לייגט זיא אויף דעם פייער זאל מען זיא איבער שווענקין און בשעת זיא ליגט אויף דעם פייער זאל מען זיא אביסעל זאלטצין:

כז זיא זאל זיך בראטען אויף דעם פייער ביז זיא וועט גוט זיין צו עסין. דער נאך זאל מען זיא גוט אפ וואשען דרייא מאהל. דער נאך מעגין זיא שוין קאכין:

כח אז מען וויל זיא ניור קאכין נאר עכין גיבראטינע הייט דארף מען זיא פריער ניט צו שניידען:

כט מען דארף גיווארינט צו זיין ניט צו בראטין זיא אויף אטרוקענים אייבען. אויך טאר מען ניט איין וויקלען זיא אין פאפיר צו בראטען דען דאס בלוט וועט צוריק איין גיזאפט ווערין. נאר מען זאל זיא בראטען בלויז אויף די קילען:

ל אייטער דארף מען גוט צו שניידען עטליכע מאהל אין דער לענג און אין דער ברייט פאר דעם בראטען כדי די מילעך זאל פון איהם ארויס גיין. דאצופארט זאל מען איהם ניט קאכין נאך דעם בראטען נור עסין אזוי. די רעשט דינים פון בראטען דעם אייטער איז אזוי וויא מיר האבן גישריבן ביי דער לעביר:

לא די מילטץ דארף מען צו טרייבערין פאר דעם וויקען:

לב אמאגין פון אקאלב וואס איז דא אין איהם מילעך. זאל מען די מילעך אויס גיסען פאר דעם וויקען:

לג אייער וואס מען גיפינט אין עופות סיא זיא זענין נאך קליין סיא זיא זענען שוין אין גאנטצען פארטיג דארף מען זיא צו וויקען און זאלטצען אזוי וויא אנדער פלייש:

לד דאצופארט טאר מען ניט זאלטצען זיא בנאנט מיט דעם פלייש נאר זיא זאלין ליגען ווייט פון פלייש עס זאל ניט קענין ארויף רינען אויף זיא דאס בלוט פון פלייש אויך טאר מען ניט עסין זיא מיט קיין מילעך אפילו זיא זענין שוין אין גאנטצין פארטיג:

לה מען דארף גיווארינט צו זיין גיט צו לאזין ליגען אום גיזאלטצען פלייש דרייא מעת לעת אום גיווייקט. נור מען זאל עס ווייקען אין וואסער איידער עס לאזין זיך אויס די דרייא מעת לעת פון דער שחיטה אן. אז עס איז אבער גילעגין דרייא מעת לעת אום גיווייקט דארף מען צו פרעגין א שאלה:

לו אין אן הייב סימן האבין מיר גישריבען אז ווען דאס פלייש איז פאר פרוירען פועלט ניט דער צו קיין ווייקען. איבער דעם ווען די קצבים דארפין ווינטער צו ווייקען (אדער גוט אפ גיסען) דעם דריטען טאג א גאנצע נייט און זיא איז פאר פרוירען דארף מען צו נעמען זיא אין יישוב אריין און לאזין ליגען לאנג ביז זיא וועט אין גאנצין אויף גיין. נור מען זאל זיא ניט לייגין נאהנט פון ווארימען אויבין. און ניט אין ווארעם וואסער אריין:

לז מען זאל ניט אפ זענגען די עופות נור איבער דעם פלאם פון שטרויא אדער גראביוועס. אויך זאל מען ניט מאכין קיין שטארקין פלאם. אויך דארף מען צו שנייטין דאס עוף אהין און אהער עס זאל זיך ניט דער ווארימען. כדי דאס בלוט זאל קענען דער נאך ארויס גיין בשעת דעם זאלטצין:

(וארא) סימן כה. דינים פון טובלין כלים. ער האלט פופצעהן סעיפים:

א כלים פון עסין אדער משקה זילבערנע אדער קופערנע אדער אנדער מתכות אדער גלעזערנע וואס זענען געמאכט געווארין אין אגויעשע פאבריק טאר מען ניט ניצען מיט זיא ציידעמען מען טובלת. זייא אין א מקוה אדער אין א טייך וואס איין אשה נדה מעג זיך דארט טובל זיין:

ב פאר דעם טובלין זאל מען מאכין דיא ברכה בא"י אמ"ה אשר קדשנו במצותיו וצונו על טבילת כלי. אז מען טובלת צוויא כלים אדער מער זאל מען זאגין על טבילת כלים:

ג הילצערנע כלים דארף מען ניט צו טובלין. אז עס איז אויף זייא אייזערנע רייפען זאל מען טובלין אן א ברכה:

ד ערדערנע כלים דארף מען ניט צו טובלין. אז זייא זענען פון אינעווייניג אויס געגלייזערט זאל מען זייא טובלין אן א ברכה. פארצילאנערנע כלים זאל מען אויך טובלין אן א ברכה:

ה אז מען קויפט פון אגוי איין אלטע כלי וואס מען דארף זיא צו בשרין זאל מען זיא פריער בשרין אדער גליען אונ דער נאך זיא טובלין:

ו אז מען אנטלייעט זיך א כלי פון אגוי דארף מען זיא ניט טובלין:

ז א יוד וואס האלט א הוטע פון גלאז אונ גוים מאכין דאס גלאז זאל מען דיא כלים טובלין אן א ברכה. דאריבער דארף דער גלאז הענדלער צו זאגין דיא קונים ווייל עס איז פון א יודישע פאבריק זייא זאלין ניט מאכין קיין ברכה אומזיסט:

ח אז א יוד האט געגעבין צו אגוי זילבער אדער אנדער מתכות ער זאל מאכין א כלי דארף מען דיא כלי צו טובלין אן א ברכה. דעסט גלייכין אז אגוי נייט צו מיט דראט א צו בראכענע כלי דארף מען צו טובלין דיא כלי אן א ברכה:

ט פלעשער אדער בוטעלקים זאל מען טובלין אן אברכה:

י דיא כלי דארף זיין ריין בשעת דעם טובלין. אבער ניט איין גירעבט אדער פאר זאווערט:

יא בשעת דעם טובלין דארף צו זיין דיא גאנצע כלי מיט אמאל אין וואסער:

יב דער מענטש וואס האלט דיא כלי דארף זיך איין צו טונקען דיא האנד אין דער מקוה פאר דעם טובלין. אונ זאל ניט האלטין שטארק דיא כלי נור מיטעל:

יג דאס וואסער דארף זיין אין דער כלי פון אינעווייניג אונ פון אסעטוויינינג:

יד מען טאר ניט שיקען טובלין א יונגעל וואס איז נאך ניט אלט קיין דרייצעהן יאר אדער א מיידיל וואס איז נאך ניט אלט קיין צוועליף יאהר. דען זייא זענען ניט בגל יבט דארויף:

טו שבת אונ יום טוב טאר מען ניט טובלין. אז מען פאר געסט פרייטיג צו טובלין זאל מען פרעגין א שאלה וויא אזוי מען זאל טוען מען זאל מעגין ניצען שבת מיט דער כלי:

סימן כו. דינים פון ווערמדיקע זאכין. ער האלט צוואנציג סעיפים:

א דיא ברונענס אדער טייכין וואס איז דא אין דעם וואסער ווערים טאר מען ניט דאס וואסער טרינקען צאמען מען זיט אויס דורך אטיכעל וואס דאס קלענסטע ווערמיל זאל ניט קענען אדורך גיין:

ב אויך טאר מען ניט ווייקען פלייש אין דעם וואסער אדער אפ וואשין דער מיט איין עסען וואורג אידער עס איז גיזיגען. דען דיא ווערים קלעבין זיך אן אין דעם עסין וואורג:

ג מיילמאהל איז דא אין ארבים אדער אין אנדערע פירות אזוי וויא א שווארץ פינטעלי. דאס ווייזט אז דאס ווערמיל האט זיך אן גיהויבין צו מאכין דרינען. דארף מען דאס שטיקעל ארום צו שנייען. (אונ דיא ארבים אוועק צו ווארפין) דען דאס שטיקל איז אזוי וויא דאס ווערמיל אליין:

ד אלע פירות וואס איז שכיח אין זייא ווערים. היינו קערשין פלוימען בערנעס און נאך אזעלכע פירות דארף מען צו עפינען יעדערע פרי און גוט בקוקען אויב עס איז ודאי ניט דא קיין ווערמיל:

ה מען דארף שטארק גיווארינט צו זיין אין דעם בשעת מען פרעגלט דיא פירות אויף איין גימאכטץ אדער מען מאכט פאווידלע:

ו איבער דעם טוען ניט רעכט דיא מענטשין וואס טריקענען גאנצע בערענעליך און עסין זייא דער נאך אום גיקליבען. דען אין בערענעליך גיפינט זיך ווערים:

ז אין דיא ירקות איז שכיח ווערים. היינו קרויט. פעטערעקע. קימעל. שאלאטין. יונגע ציבעלים דאס גרינע פון זייא. ארבים שוטען. ביבער. שוועמליך און אנדערע ירקות. מוז מען אלעץ גוט קלויבען יעדערס בזונדער:

ח דער שטיינער איז ווינטער לייגט מען זיין מיט אמאהל א פעסיל קרויט מוז מען באלמיפשען עטליכע מאג און גוט קלויבין יעדערס בזונדער וואלנע:

ט דאס וואס טייל ווייבער זענען זיך נוהג אז זייא זעקען אפ ירקות אין פייער פויעלט ניט. נור מען דארף יעדער שטיקעל בזונדער גוט צו בקוקען:

י עס איז דא טייל פירות אדער ירקות וואס איז דא אין זייא אסך ווערים וועלכעס עס איז אום מיגליך זייא צו דער קלויבין. דארף מען אזעלכע פירות אדער ירקות גאר ניט צו עסען:

יא אין קאהפער איז דא אסאך ווערים דאריבער טאר מען ניט איהם אריין לייגען אין דיא אונגרקים נור מען זאל אפ זיידען אלע בלעטליך און אריין לייגין דיא ריטליך אליין:

יב עס איז דא טייל פירות וואס גפינט זיך ווערים אין דיא קערליך טאר מען ניט עסין דיא קערליך:

יג אין ניס גפינט זיך מילבען. דען אז מען נעמט ארויס דיא יאנדערע און מען קלאפט דיא שאהל אויף א טוארים ארט פאלין ארויס מילבין פון דער שאהל. דאריבער זאל מען זיך היטען פון זייא:

יד אז מען האט גישניטען א פרי אדער א רעטיך מיט א מעסער און מען האט איין גישניטען א ווארים זאל מען דאס מעסער גוט אפ ווישען. און פון דער פרי אדער פון רעטיך זאל מען אפ שיילין אזוי וויא א שאהל ארום דעם ארט וואס מען האט גישניטען. ווערט מען די רעשט מעגין עסין:

טו אז מען גפינט מילבען אין מעהל אדער אין וועלכען עסין ווארק טאר מען ניט עסין נור מען זאל פרעגין א שאלה:

טז דעסט גלייכען אז מען קאכט פירות וואס איז שכיח אין זייא ווערים און מען האט זייא ניט גיקליבין דארף מען צו פרעגין א שאלה:

יז אין פאפערראנצין שאלעכץ איז שכיח מילצען. דאריבער דארף מען זייא גוט צו בקוקען אויב עס איז ניט דא אויף זייא קיין מילבען. אדער מען זאל זייא אריין לייגען אין הייסען הויבען. דיא מילבען זאלין זעבער פאר ברענט ווערין. היינו ווען מען הייצט אונטער צו באקין. אבער ניט ווען דער אויבען איז שוין אביכעל אפ גיקילט:

יח מען קער זיך אזוי נוהג צו זיין בייא פלאמען און ראזינקעס און אנדערע זאכין ווען עס איז היים וועלכים עס איז צו קלעדין טאמער גיפינט זיך אין זייא מילבען זאל מען זייא פאר דעם קאכען אריין שטעלין אין הייסען אויבען אביך דיא מילבען זאלין זעבער פאר ברענט ווערין:

יט אין דיא פיש גיפינט זיך טיילמאל ווערים אין קאפ אדער אין דער לעבער אדער אין דיא קישקעליך אדער אין טייל אדער אין דיא איערין ובפרט אין דיא העכט גפינט זיך לאנגע ווערים דינע. דעסט גלייכען אין הערינג גיפינט זיך קליינע ווערמליך אין דער

מילעך

מילעך דארף מען אלטץ שטארק צו באקוקען מען זאל ח"ו ניט גישטרויכעלט ווערין :
ב מען דארף שטארק גיווארינט צו זיין אין דעם איסור פון ווערים. דען דיא תורה האט אונז גיווארינט אויף אסך ערטער צו היטען זיך פון זייא :

(בא) סימן כז, דינים פון וואשין צום עסין. ער האלט צוויי אונ דרייסיג סעיפים:

א אז מען וויל עסין ברויט אדער אזא גיבעקין וואס מען מאכט דאריבער א מוציא דארף מען זיך דער צוא וואשין אפילו עס איז גאר אקליין שטיקל. נור דיא ברכה על נטילת ידים מאכט מען נור אז מען וויל עסען אזוי גרויס וויא איין איי אדער מער :
ב דיא כלי וואס מען וואשט זיך מיט איהר דארף זיין גאנטץ אן אין לעכיל אונ אויף דער זוים זאל ניט זיין קיין שום שטשערים :
ג אז דיא זוים איז ניט גלייך נור עס איז אויף איין ארט העכער מוז מען זיך וואשין דורך דעם נידריקען ארט :
ד מען דארף זיך צו וואשין מיט אסך וואסער. וואס מער מען איז גיווארינט אין דעם וואשין איז מען מער עושר הוץ דעם שכר וואס מען האט אויף יענער וועלט :
ה אבער דער וואס וואשט זיך ניט וויא עס קער צו זיין ווערט איין ארימאן אונ ווערט אויס גיריסען פון דער וועלט ח"ו :
ו אז מען האט ניט קיין סך וואסער מוז מען זיך האטש וואשין מיט א קווארטיל וואסער אויף יעדער האנט בזונדער. דאס קווארטיל וואסער מוז מען גיסען מיט איין מאל אויף דער גאנטצער האנט :
ז בשעת מען וואשט זיך דארף מען צוא שפרייטען דיא פינגער כדי דאס וואסער זאל קומען ארום זייא אונ אויף דיא שפיצען :
ח אז עס איז דא אשטיקעל ארט אויף דער האנט וואס איז ניט גיקומען דארויף קיין וואסער מוז מען באלד צו וואשין דאס שטיקעל ארט. עס איז אבער גלייכער מען זאל נאך אמאל איבער וואשין דיא גאנטצע האנט :
ט תיכף נאך דעם וואשין זאל מען אויף הייבין דיא הענט אונ באלד מאכין דיא ברכה אשר קדשנו במצותיו וצונו על נטילת ידים. מען טאר ניט אויס רעדין צווישען דעם וואשין צווישען דער ברכה. אפילו ייאו ידיכם איז אויך ניט גלייך צו זאגין דעמאלט. נור באלד מאכין דיא ברכה :
י נאך דער ברכה זאל מען זיך ארום ווישען דיא הענט איינע אן דער אנדערע. דער נאך זאל מען זייא גוט אפ ווישען אין עפעס :
יא וואסער וואס איז גיטוען גיווארען דער מיט איין מלאכה. היינו מען האט גיווייקט דרינען הריין אדער מען האט דרינען אריין גישפעלט א כלי מיט משקה דיא משקה זאל זיין קאלט אדער מען האט גימאכטען מיט דעם וואסער טאר מען זיך ניט וואשין מיט דעם וואסער צום עסען :
יב דאס וואסער וואס מען האט דרינען אריין גילייגט לעבידיקע פיש זייא זאלין ניט פייגערין מעג מען זיך יוא וואשין דער מיט :
יג אז איינער האט נקיות אונ דער נאך טונקט ער איין דיא האנט אין איין פעסיל וואסער ער זאל מעגין דער נאך זאגין הייליגע ווערטער טאר מען שוין ניט זיך וואשין צום עסען מיט דעם גאנטצען וואסער פון פעסיל :
יד וואסער וואס איז גיזאלטצען אדער ביטער אדער פאר שטונקען אדער גיפערבט אזוי שטארק אז א בהמה אדער אהונט. קען ניט טרינקען דער פון. טאר מען זיך דער מיט ניט וואשין צום עסין:

פאר

טו פאר דעם וואשן דארף מען אכטונג צו געבן דיא הענט זאלן זיין ריין . עס זאל אויף זייא ניט קלעבן קיין שום זאך :

טז אויך זאל מען ניט האבן גרויסע נעגיל . דער וואס האט גרויסע נעגיל מוז אפער מאכין דיא בלאטע פון אונטער דיא נעגיל פאר דעם וואשן . ווער שמועסט אז מען האט טייג אונטער דיא נעגיל מוז מען עס אפער מאכין אפילו דיא נעגיל זענין קליין :

יז אז איינער רירט אן נאך דעם וואשען אדער אין מיטען עסין דיא ערטער פון גוף וואס זענין צו גידעקט מיט מלבושים אדער אין דער צואה פון אויער אדער פון דער נאז אדער אנדערע צואה אדער ער קראצט זיך אין קאפ אדער ער רירט אן א כנה אדער אין דעם שוך אדער ער איז משתין און רירט אן אין דער שתנה דארף ער זיך איבער ניים צו וואשין אין גאנטצען דיא האנט וואס האט אן גערירט . גלייך ער האט נאך דיא האנט גאר ניט גיוואשין צום עסין :

יח אז ער האט אן גערירט בשעת ער האלט אין מויל א שטיקעל ברויט טאר ער עס ניט אראפ שלינגען ביז ער וואשט זיך :

יט אז מען האט נקיות אין מיטען עסין דארף מען זיך בוודאי איבער ניים צו וואשין ווייא עס קער צו זיין :

כ בייא דיא אלע זאכין זאל מען ניט מאכין נאך אמאהל דיא ברכה על נטילת ידים : אויך דארף מען באלד נאך דעם וואשין צו עסין א שטיקעל ברויט אדער חלה :

כא אז מען האט גראד גיהאלטען דיא האנט לעבין דעם אומריינעם ארט און מען איז מסופק צו מען האט אן גערירט דארף מען זיא ניט איבער צו וואשין :

כב איבער דעם דארף מען צו האבין אויף דיא גידאנקען ביז צום בענטשין דיא הענט זאלין ניט אן רירען אויף דיא ערטער וואס מיר האבין גישריבען . אז מען האט אבער נאר פאר געסין צו היטען זייא פון דעם און דער נאך דער מאנט מען זיך טאר מען ניט עסין קיין ברויט אדער חלה . צאמען מען וואשט זיך איבער ניים ווייא עס קער צו זיין :

כג דערכט גלייכען אז מען שלאפט אין מיטען עסין אפילו גאר א קליין ביסעל דארף מען דער נאך זיך איבער ניים צו וואשין . מען דארף אבער גיווארינט צו זיין ניט צו שלאפין אין מיטען עסין . נאר אפ צו בענטשין איידער מען ווערט דער שלאפין :

כד אז איינער פאר שמועסט זיך לאנג אין מיטען עסין מיט דעם אנדערין דארף ער זיך נאך אמאל צו וואשין צו דעם ברויט וואס ער וויל דער נאך עסין . ווען ער האט בוודאי שוין ניט אין זינען גיהאט צו היטען דיא הענט :

כה בייא דיא אלע זאכין זאל מען אויך ניט מאכין נאך אמאהל דיא ברכה על נטילת ידים :

כו אז בשעת ער שמועסט האלט ער ברויט אין דער האנט כדי ער זאל ניט פאר געסין צו היטען דיא הענט דארף ער ניט נאך דעם שמועסען זיך צו וואשין :

כז איבער דעם דארף מען שטארק צו ווארינען דיא פראסטע מענטשין אדער ווייבער וואס זייער מנהג איז אז זייא וואשין זיך אין דער פריא און בענטשין בנאכט און עסין א גאנצע טאג אויף דער קאנטע . דארפין זייא צו וויסען אז זייא זענין גאר פאר נארט . ווען דאס וואשין פועלט ניט נאר כל זמן מען היט דיא הענט זייא זאלין ניט אן רירען קיין אומריינע זאך אזוי ווייא מיר האבין גישריבען :

כח דערכט גלייכען אז מען עסט אפ און שפעטער וויל מען ווייטער עסין ברויט דארף מען נאך אמאל א מוציא צו מאכין . דיא ברכת המוציא פון דער פריא פועלט נאר ניט אויף דעם עסין פון מיטען טאג :

כט דערכט גלייכין אז מען עסט אפ דארף מען באלד צו בענטשין . אז מען באלמוטשעט אבער אזוי לאנג ביז מען ווערט אביסעל הונגעריג איז מען שוין ניט יוצא מיט דעם בענטשין אויף דעם פריערדיקען עסין

ל מטילא וועהם מען שוין אז די מענטשען וואס וואשין זיך אין דער פריא אונ בענטשין בנאכט עסין אנאנצע טאג אונ בנאכט אום גיוואשין אונ אן א מוציא. אונ מיט דעם בענטשין פון בנאכט וועלין זייא גאר ניט יוצא אויף דעם עסין פון דער פריא:

לא די עבירות וועלין זייער גרויס. חוץ דעם עונש וואס מען האט ח״ו אין גיהנם פאר זינדיגט מען זיך די פרנסה אויף דער וועלט:

לב דאריבער דארף זיך יעדער יוד צו היטען כייא מאנטצביל סייא ווייבער אז ווען מען וויל עסין ברויט אדער גיבעקץ (וואס איז גיקנעטין מיט וואסער) זאל מען זיך וואשין אונ מאכין א מוציא אונ עסין וויא פיהל מען דארף אונ בענטשין בכוונה. די קינדער וואס דארפין צו עסין אלע מאהל זאל מען גיוויינען זייא זאלין זיך וואשין אונ בענטשין האטש צווייא מאהל אין טאג. איינמאהל בטאג אונ איינמאהל בנאכט. בזכות זה וועט השם יתברך העלפען אז מען וועט האבין די פרנסה בכבוד חוץ דעם גרויסען שכר וואס מען וועט האבין אויף יענער וועלט:

(בשלח) סימן כח. דינים פון ברכת המוציא) אונ פון עסען. עד האכט זעכס אונ דרייסי סעיפים:

א אז מען וויל עסען ברויט אדער גיבעקטץ וואס איז אויס מעהל פון ווייטץ אדער קארין אדער גערשטין אדער האבער אדער ארקיש אונ עס איז גיקנעטין מיט וואסער מאכט מען דאריבער המוציא לחם מן הארץ:

ב מען זאל ניט אויס רעדין פון דעם וואשען ביז דעם עסען. נור אז מען הערט איינעם זאגין א ברכה מעג מען ענטפערין אמן אז מען האלט נאך פאר דער מוציא:

ג אבער נאך דער מוציא טאר מען קיין אמן אויך ניט ענטפערין ביז מען שלינגט אראפ דעם ערשטין ביסען:

ד איידער מען מאכט די ברכת המוציא דארף מען אביסעל איין צו שניידין אין ברויט נור ניט קיין סך:

ה שבת אונ יום טוב זאל מען גאר ניט איין שניידען ביז נאך דער ברכה:

ו בשעת מען מאכט די מוציא זאל מען אין זינען האבין די טייטש פון די ווערטער אונ זאגין שארף יעדער ווארט:

ז אויך זאל מען האלטין מיט ביידע הענט דאס ברויט בשעת דער ברכה:

ח דער נאך שניים מען אפ א קאליבעק שטיקעל אין דער זייט פון ברויט עס זאל זיין א ייטיקל פון אויבען אונ אשטיקעל פון אונטען אונ מען טונקט איין אין זאלץ דרייא מאל אונ מען עסט:

ט אז מען טיילט יעדערין א מוציא זאל מען עס ניט ווארפין. דען מען טאר ניט ווארפין קיין ברויט. אויך זאל מען ניט געבין יענעם אין דער האנד אריין נור מען זאל אנידער לייגין פאר איהם:

י עס איז א מצוה א מוציא צו מאכין איבער דעם ברויט וואס איז מעהר השוב. דאריבער אז עס ליגט פאר איהם ווייטצין ברויט אונ קארין ברויט זאל ער מאכין א מוציא איבער דעם ווייטצען ברויט אפילו עס איז נור א שטיקעל אונ דאס קארען ברויט איז גאנצין:

יא אז זייא זענען אבער ביידע איין מין ברויט נור איינס איז גאנץ זאל מען מאכין איבער דעם גאנצען:

יב אז זייא זענען ביידע גאנץ אדער ביידע שטיקר אונ איינס איז ראזייווע מאכט מען איבערין גיבאקטעלס:

יג אז זייא זענען ביידע ראזייווע אדער ביידע גיבאקטעלס מאכט מען איבער דעם גרעסערין:

ראס

יד דאס שמועקכט אלטין אז מען וויל עסן פון ביידע אבער אז מען וויל נור עסן פון איינעם מאכט מען איבער דעם דיא מוציא אפילו עס איז גימיינער :

טו אז מען וואשט זיך צו ברויט אדער גיבעקטין אונ מען וויל עסן א גיקעכטץ. היינו פייגליך. ארבים. קרויט. אונ נאך אזא שטייגער. אדער פלייש. קעז. אייער. דארף מען ניט קיין ברכה צו מאכן איבער זייא. אפילו מען עסט זייא אן ברויט :

טז אז מען עסט פירות רויע אדער גיקאכטע מיט ברויט דארף מען גיט קיין ברכה צו מאכן איבער זייא :

יז אז מען וויל זייא עסן אן ברויט אונ אן פלייש דארף מען צו מאכן איבער זייא זייער ברכה :

יח אבער א בורא נפשות אדער דיא לאנגע ברכה אחרונה דארף מען ניט צו מאכן נאך דיא פירות וואס מען עסט אין מיטן עסן. אדער פאר דעם בענטשין :

יט אז מען וויל עסן אביסעל פון דיא פירות מיט ברויט אונ אביסעל אן ברויט זאל מען מאכן איבער זייא זייער ברכה אונ עסן אביסעל אן ברויט. דער נאך מעג מען שוין עסן וויא אזוי מען וויל :

כ אז מען האט ניט עפעס אנדערשט צו עסן נור דיא פירות מיט דעם ברויט אונ מען וויל עסן אביסעל פון זייא אן ברויט זאל מען פריער עסן אביסעל מיט ברויט וועט מען שוין ניט דארפין צו מאכן זייער ברכה אפילו איבער דיא וואס מען וועט עסן אן ברויט :

כא אז מען עסט אין מיטן עסן א וועלכע פירות מען זאל דורך זייא האבן חשק צו עסן דארף מען ניט צו מאכן איבער זייא קיין ברכה אפילו מען עסט זייא אן ברויט :

כב אז מען טרינקט וויין אין מיטן עסן דארף מען צו מאכן איבער אידם א בורא פרי הגפן :

כג אבער דיא לאנגע ברכה אחרונה דארף מען ניט צו מאכן נאך דעם וויין וואס מען טרינקט אין מיטן עסן : כד אז ער הט גימאכט א ברכה איבער וויין איידער ער האט זיך גיוואשין אונ ער האט אין זינען גיהאט צו טרינקען וויין אין מיטן עסן אדער זיין שטייגער איז צו טרינקען וויין אין מיטן עסן דארף ער שוין ניט קיין ברכה צוא מאכן איבער דעם וויין וואס ער טרינקט אין מיטן עסן. נור ער זאל ניט ארויס גיין דער צווישן פון דעם שטיבעל וואס ער האט גימאכט דעם בורא פרי הגפן פאר דעם וואשין :

כה אז מען טרינקט וואסער אדער משקה אין מיטן עסן (פון ברויט) דארף מען ניט קיין ברכה צו מאכן. דעסט גלייכען איבער בראנפין וואס מען טרינקט אין מיטן עסן כדי מען זאל חשק האבן צו עסן דארף מען אויך ניט קיין ברכה צו מאכן :

כו אבער צו טרינקען בראנפין אדער טייא אדער קאווע פאר דעם בענטשין כדי עס זאל פאר דייען דאס עסן איז ניט גלייך צאמין ער האט גימאכט א שהכל איבער וועלכע משקה איידער ער האט זיך גיוואשין אונ איז ניט ארויס גיגאנגין דער צווישען :

כז אז איינער האט בהמות אדער עופות וואס ער דארף זייא צו געבין עסין מאר ער ניט עסין צאמין ער גיט זייא פריער צו עסין. אבער צו טרינקען איז דער מענטש פריער פאר זייא :

כח מען דארף גיווארינט צו זיין ניט צו ווארפין דיא קרישעליך אויף דעם ארט וואו בענטשין גייען דען מען קען חס ושלום ווערין איין אריםמאן אז מען טרעט אויף קרישעליך :

כט דאריבער זאל מען זייא לייגען אין אווינקעל אדער אין וואסער אבין אז זייא זענען קליינע קרישערליך וואס מען קען זייא שוין ניט עסין :

ל אז מען עסט ברויט אדער גיבעקטין טאר מען ניט אוועק גיין פון דער שטוב צייטען מען בענטשט :

לא אז ער האט אין זינען גיהאט בשעת ער האט גימאכט דיא מוציא ער זאל אוועק גיין אין מיטן עסין מעג ער גיין אויב ער גייט דארט אהין עסין אדער ער גייט פון אזא מצוה וועגין וואס אז ער וועט זיא צינדערט ניט טאן וועט ער זיא שוין הייזק האבין :

לב דערמיט גלייכן אז ער האט ניט אין זינען געהאט אוועק צו גיין נור ער גייט צו דערט אויף דער רעה ער זאל צוריק קומען אהער בענטשין מעג ער אויך אוועק גיין עסן ערגיץ אנדערשט אדער פון אזא מצוה וועגין וואס מיר האבין געשריבען :

לג ביי דיא אלע אופנים זאל מען אלמיץ ניט אוועק גיין צואטען מען האט שוין גיגעסן אשטיקעל ברויט וואס איז גרויס וויא אהאלב איי :

לד אז איינער איז אוועק גיגאנגין פאר דעם בענטשין . אז ער האט ברויט אדער גיבעקטץ וואס מען מאכט דאריבער א מוציא זאל ער עסין אשטיקעל אונ דא בענטשין . אז ער האט אבער ניט מוז ער צוריק גיין בענטשין וואו ער האט גיגעסין :

לה אז ער איז אבער שוין אזוי ווייט אז איידער ער וועט צוריק גיין וועט ער דער חייל ווערין אביסעל הונגעריג כמילא וועט ער דאך שוין ניט יוצא זיין מיט דעם בענטשין אויף דעם פריערדיקען עסין זאל ער דא בענטשין וואו ער איז צינדערט :

לו אז איינער האט אפ גיגעסין אונ וויל שוין בענטשין דער נאך איז ער זיך מיישב אונ וויל ווייטער עסין אדער טרינקען איז דא הילוקי דינים ווען ער דארף איבער ניים א ברכה צו מאכין אונ ווען ניט . דאריבער זאל מען גיווארינט זיין אז דערנאכאלט וועט מען חייל שוין בענטשין זאל מען באלד בענטשין אונ ניט ווייטער זיך מיישב זיין צו וועלין עסין אדער טרינקען :

(יתרו) סימן כט . דינים פון מים אחרונים אונ פון בענטשין . ער האלט זיבם אונ צוואנציג סעיפים :

א פאר דעם בענטשין זאל מען זיך וואשין דיא פינגער ביז דעם מיטעלסטין גליד . דאס וואסער הייסט מים אחרונים :

ב בשעת דעם וואשין זאל מען האלטין אראפ גיבויגין דיא פינגער כדי דאס אין רעכטעכטץ זאל אראפ גיין :

ג מים אחרונים וואשט מען זיך ניט אויף דער ערד וואו מענטשין גייען דען א רוח רעה רוהט אויף דעם וואסער . נור מען זאל זיך וואשין אין א כלי אריין :

ד אז מען האט ניט קיין כלי זאל מען זיך וואשין אונטערין טיש וועלכים מענטשין גייען ניט דארט :

ה אז מען האט ניט קיין וואסער מעג מען זיך וואשין מיט אנדערע משקה . אבער ווארים וואסער אדער ווארימע משקה טאר מען ניט נעמען אויף מים אחרונים :

ו נאך דעם וואשין מים אחרונים זאל מען זיך אפ ווישען דיא פינגער אונ תיכף בענטשין אונ ניט אוים רעדין ביז נאך דעם בענטשין :

ז מען זאל ניט אראפ נעמען דאס טישטוך מיט דעם ברויט ביז נאך דעם בענטשין :

ח מען טאר ניט פאר דעם בענטשין ארויף לייגען אגאנצין ברויט אויף דעם טיש :

ט פאר דעם בענטשין זאל מען אראפ נעמען דאס מעסער פון טיש אדער צו דעקן עס . שבת אדער יום טוב דארף מען ניט דאס צו טוען :

י אפילו מען עסט נור אזוי גרויס וויא אהאלב איי ברויט אדער גיבעקטץ וואס מען מאכט דאריבער א מוציא אונ מען וויל צינדערט ניט מער עסין דארף מען תיכף צו בענטשין :

יא בשעת דעם בענטשין דארף מען צו זיצען כדי מען זאל גוט אין זינען האבין וואס מען רעט . אויך זאל מען ניט טוען קיין שום זאך בשעת דעם בענטשין . נור מען זאל זיצען מיט גארכט פאר השם יתברך אונ בענטשין מיט גרויס כוונה . אונ דער עיקר אין זינען צו האבין דיא טייטש פון דיא ווערטער אזוי וויא מיר האבין גישריבן אין א קיצור סידור :

נאך

יב נאך יעדערע ברכה וואס מען הערט אויס לאזין פון בענטשין דארף מען צו ענטפערין אמן (זעה איין בסימן י"א סעיף ו) . דעסט גלייכין נאך יעדערין הרחמן וואס מען הערט אויס לאזין זאל מען אויך ענטפערין אמן :

יג אז מען פאר געסט שבת צו זאגין רצה אדער ראש חודש אדער יום טוב צו זאגין יעלה ויבא אונ ער האט זיך דער מאנט אייער ער האט גיזאגט דעם שם פון ברוך אתה ה' בונה ברחמיו ירושלים זאל ער דא זאגין רצה אדער יעלה ויבא. דער נאך ובנה ירושלים כו' :

אז ער האט זיך אבער ערשט דער מאנט ווען ער האט שוין גיזאגט דעם שם זאל ער אויס לאזין בונה ברחמיו ירושלים אמן דער נאך זאל ער זאגין אזוי וויא מיר וועלין שרייבין אין דיא סעיפים :

דהיינו שבת זאל ער זאגין ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם אשר נתן שבתות למנוחה לעמו ישראל באהבה לאות ולברית ברוך אתה ה' מקדש השבת (זעה איין בסעיף י"ד) :

ראש חודש זאל ער זאגין ברוך אתה ה' אמ"ה אשר נתן ראשי חדשים לעמו ישראל לזכרון :

יז ווען ראש חודש איז אום שבת אונ האט פאר געסין צו זאגין רצה אונ יעלה ויבוא זאל ער זאגין ברוך אתה ה' אמ"ה אשר נתן שבתות למנוחה לעמו ישראל באהבה לאות ולברית וראשי חדשים לזכרון ברוך אתה ה' מקדש השבת וישראל וראשי חדשים :

יח יום טוב זאל ער זאגין ברוך אתה ה' אמ"ה אשר נתן ימים טובים לעמו ישראל לששון ולשמחה את יום חג המצות (אדער השבועות אדער הסוכות) . הזה ברוך אתה ה' מקדש ישראל והזמנים (זעה איין בסעיף י"ד) :

יט ווען יום טוב גיפאלט אום שבת אונ האט פאר געסין רצה אונ יעלה ויבוא זאגט ער ברוך אתה ה' אמ"ה אשר נתן שבתות למנוחה לעמו ישראל באהבה לאות ולברית וימים טובים לישראל לששון ולשמחה את יום חג המצות (אדער השבועות אדער הסוכות) הזה ברוך אתה ה' מקדש השבת וישראל והזמנים :

כ חול המועד זאגט ער ברוך אתה ה' אמ"ה אשר נתן מועדים לעמו ישראל לששון ולשמחה את יום חג המצות (אדער הסוכות) הזה :

כא ראש השנה זאגט ער ברוך אתה ה' אמ"ה אשר נתן ימים טובים לעמו ישראל את יום הזכרון הזה :

כב נאך דער ברכה וואס מיר שרייבען זאגט מען וואו מען האלט ברוך אתה ה' אמ"ה האל אבינו מלכנו כו' :

כג פון סעיף י"ד ביז אהער שמועסט אלץ נאר אז מען האט זיך דער מאנט אייער מען האט אן גיהויבען דעם ברוך וואס איז נאך ירושלים אמן אבער אז מען דער מאנט זיך ערשט ווען מען האט שוין אן גיהויבען דעם ברוך זאל מען שוין ניט זאגין דיא ברכה . נור אויב עס איז ביא דיא ערשטע צווייא סעודות פון שבת אדער פון דעם טאג יום טוב דארף מען נאך אמאל איבער נייס צו בענטשין . אבער אז עס איז שוין ביא דער דריטע סעודה פון שבת אדער פון דעם טאג יום טוב זאל מען זאגין ווייטער אונ עס ניט איבער נייס בענטשין :

כד ראש חודש . חול המועד . ראש השנה ביא וועלכע סעודה פון זייא מען האט זיך דער מאנט בשעת מען האט שוין אן גיהויבען דעם ברוך וואס שטייט נאך ירושלים אמן איז שוין פאר פאלין אונ מען זאל שוין ניט נאך אמאל בענטשין . אויך ניט זאגין דיא ברכה וואס מיר האבין גישריבען :

כה בחנוכה אדער פורים אז מען פאר געסט צו זאגין על הנסים ביא על המחיה פון בענטשין .

בענטשין אונ מען ווער מאנט זיך ערשט בשעת מען האט שוין געזאגט דעם אם פון ברוך אתה ה' על הארץ ועל המזון זאל מען ווייטער זאגן אונ בשעת מען האלט ביי דיא הרחמן זאל מען זאגן, הרחמן הוא יעשה לנו נסים ונפלאות כמו שעשה לאבותינו בימים ההם בזמן הזה בימי מתתיהו כו' אדער בימי מרדכי כו':

כו אז מען זעצט זיך עסן שבת פארין נאכט אונ מען עסט אין דער נאכט אריין אונ מען האט נאך ניט געדאוונט קיין מעריב זאל מען זאגן רצה. דעסט גלייכען יום טוב. ראש חודש. חנוכה. פורים. זאל מען זאגן יעלה ויבוא אדער על הנסים וויל מען האט זיך גיזעצט עסן בטאג. נור אז מען האט פאר געסן צו זאגן רצה אדער יעלה ויבוא זאל מען ניט זאגן דיא ברכה וואס מיר האבן גישריבען מיט דעם ווען עס איז דאך שוין נאכט:

(משפטים) סימן ל. דינים פון בענטשין מזומן. ער האלט אכט אונ צוואנציג סעיפים:

א אז דרייא יודען עסן בנאנט דארפן זייא צו בענטשין מזומן. אויך איז א מצוה זייא זאלן בענטשין איבער א כוס וויין:

ב אז עס איז אויף דעם ארט טייער וויין אונ דיא מענטשין טרינקען אנדערע משקין ביער אדער מעד פאר וויין מעגין בענטשין איבער אנדערע משקין:

ג מען דארף פריער אן צו גיסען דעם כוס. דער נאך צו וואשין זיך מים אחרונים:

ד אז מען טרינקט אפ א ביסעל וויין פון פלעשיל אדער פון גלעזיל טאר מען ניט בענטשין איבער דעם וויין צאפען מען גיסט צו א ביסעל וויין אדער עטוואס וואסער וואס מען האט פון זייא ניט אפ גיטרונקען. דער איינער דין איז אויך ביי אנדערע משקין:

ה דער כוס דארף זיין גאנץ עס זאל ניט זיין אפ גיבראכן פון אידם אפילו דער פוס. אויך זאל ניט זיין אין אידם קיין שמוציגקייט. אויך זאל ער האלטן האטש אזוי פיהל וויא עס קען אריין אין צוויא שאהלין פון הינערנע אייער:

ו פאר דעם בענטשין דארף מען איבער צו וואשין דעם כוס פון אינוויינג אונ פון אויסעווייניג אדער גוט אויס ווישען ער זאל זיין ריין:

ז דעם וויין זאל מען אריין גיסען אין אידם פארין בענטשין פון בענטשין וועגין. אויך דארף דער כוס צו זיין פוהל:

ח דער וואס בענטשט איבער דעם כוס דארף צו נעמען דעם כוס מיט ביידע הענט אונ בשעת דעם בענטשין זאל ער אידם האלטין אין דער רעכטע האנט אליין. א ביסעל העכער פון טיש. אויך זאל ער אלע מאל קוקען אויף דעם כוס בשעת דעם בענטשין:

ט אז מען טרינקט ביי דעם טיש גוטע משקה אונ מען בענטשט איבער גימיינערע איז דאס אין עבירה. דען מען דארף צו לויבין דעם אייבערשטען מיט דעם בעסטין. דאריבער מוז מען איבער לאזין דיא בעסטע משקה צום בענטשין:

י מען בענטשט מזומן אזוי וויא עס שטייט אין סידור. נאך דעם בענטשין זאל ער מאכין א ברכה איבערין כוס אונ טרינקען מיט אמאל אזוי פיהל ער זאל מאכין דער נאך א ברכה אחרונה אויף וויין אדער א בורא נפשות אויף אנדערע משקין. (זעה אין בסימן לב אות ו'):

יא אז צווייא עסן בנאנט איז א מצוה זייא זאלין צו נעמען א דריטען צו געבן אידם צו עסן א כזית אדער אפילו צו טרינקען א גלעזיל משקה (אדער א גלעזיל וואסער אויב ער איז דארשטיג) ער זאל דארפן צו מאכין א ברכה אחרונה אדער א בורא נפשות כדי זייא זאלין קענען אידם מצרף זיין צו מזומן:

יב ער דארף צו עסן דעם כזית אדער צו טרינקן מיט זיי בנאנד ביי דעם טיש און
זאל ענטפערן ברוך שאכלנו און ווען זיי האלטן שוין נאך הזן את הכל זאל ער
מאכן די ברכה אחרונה אדער דעם בורא נפשות :

יג אז דער דריטער קומט ערשט ווען זיי ווילן שוין בענטשן קענען זיי שוין ניט איהם
מצרף זיין צו מזומן :

יד אז דריי עסן בנאנד און צוויי האבן שוין אפ געגעסן און ווילן בענטשן און
דער דריטער האט נאך ניט אפ געגעסן דארף ער אויף הערן צו עסן ביז זיי
בענטשן מזומן און ער זאל אויך ענטפערן און זאל ווארטן ביז זיי האלטן הזן את הכל
דער נאך וועט ער ווייטער מעגן עסן און ווען ער וועט אפ עסן זאל ער בענטשן :

טו אז צעהן יודען עסן בנאנד דארפן זיי צו בענטשן מזומן מיט דעם שם היינו צו
זאגן ברוך אלהינו שאכלנו משלו אזוי ווי עס שטייט אין סידור :

טז אז זיבן עסן ברויט און דריי עסן פירות אדער עפיס אנדערש אזוי גרויס ווי א
האלב איי אדער זיי טרינקן משקה אדער וואסער ביי דעם טיש אזוי פיהל וועלכעס
זיי דארפן צו מאכן א בורא נפשות קענען זיי שוין בענטשן מזומן מיט דעם שם :

יז מען טאר ניט מצרף זיין צו מזומן נור די מענטשן וואס עסן ביי איין טיש אדער
ביי איין טישטוך :

יח נור דעם משמש וואס גיט די מענטשן צו עסן מעג מען מצרף זיין צו מזומן אפילו
ער עסט שטייענדיג ניט ביי דעם טיש. דען זיין שטייגער איז אזוי צו עסן ווייל
ער דארף אלע מאהל צו גיין :

יט אז זיי עסן ביי צוויי טישן און זיי זעהן זיך איינער דעם אנדערן אדער איין
משמש ברענגט אויף ביידע טישן צו עסן מעג מען צו נאנד רעכענען די מענטשן
פון ביידע טישן צו מזומן אז די מענטשן פון ביידע טישן זענען אריין געקומען עבן
אויף דער דעה זיי זאלן בנאנד בענטשן מזומן :

כ אבער אז די מענטשן פון איין טיש זענען פריער אריין געגאנגען און האבן גאר ניט
אין זינען געהאט צו בענטשן מזומן מיט די אנדערע טאר מען ניט צו נאנד רעכענען
די מענטשן פון ביידע טישן צו מזומן :

כא מען דארף געווארנט צו זיין אז די זאבין אין דער סוכה וועלכעס מענטשן עסן
דארט אויף באזונדערע טישן :

כב דאס וואס מיר שרייבן אלטין ווען מען מעג מצרף זיין צו מזומן ווען ניט שטועכם
נור אז ביי איין טיש פעלט צו מזומן אדער צום מנין. אבער אז עס פעלט ניט
ביי דעם טיש צו מזומן מעג יעדער וואס האט געגעסן א כזית אדער ער האט געטרונקען
וועלכעס ער דארף צו מאכן א בורא נפשות און הערט זיי בענטשן מזומן מעג ער
ענטפערן ברוך שאכלנו גלייך מיט זיי :

כג אז עס עסן אסך מענטשן בנאנד זאל מען געבן דאס בענטשן דעם וואס בענטשט
הויך כדי זיי זאלן אלע הערן פון איהם חאטש ביז הזן את הכל :

כד אז זיי קענען ניט אלע הערן זאלן זיי בענטשן צו צעהן מענטשן כדי זיי זאלן
קענען הערן ביז הזן את הכל און ענטפערן אמן איידער זיי וועלן אן הייבן נודה לך :

כה אז מען בענטשט מזומן און עס איז דא איינער וואס האט ניט געגעסן אדער
געטרונקען זאל ער ניט זאגן ברוך שאכלנו נור ער זאל זאגן ברוך ומבורך שמו
תמיד לעולם ועד בשעת זיי ענטפערן ברוך שאכלנו :

כו אז זיי זענען א מנין און ענטפערן ברוך אלהינו שאכלנו משלו זאל ער דעמאלט
זאגן ברוך אלהינו ומבורך שמו תמיד לעולם ועד :

כז אז ער קומט ערשט אריין ווען זיי ענטפערן שוין און ער האט ניט געהערט דעם

דאס בענטשט זאגן נברך כו׳ זאל ער ניט זאגן חוץ זייא ענטפערין נור זאל נאך זייא ענטפערין אמן :

כח מען איז ניט מצרף צו מזומן קיין יונגעל וואס איז נאך ניט אלט קיין דרייצעהן יאר. אונ אויך ניט קיין ווייבער. אבער אז מאנטצביל בענטשין מזומן זאלין דיא ווייבער אונ קליינע יונגלעך וואס האבין געגעסין מיט זייא אויך ענטפערין ברוך שאכלנו כו׳ :

סימן לא. דינים פון ברכות. ער האלט פערצעהן סעיפים:

א אז מען טאר ניט עסין אדער טרינקען אן א ברכה. אפילו מען וויל נור עסין אקליין שטיקעל אדער טרינקען אקליין ביסעל טאר מען ניט צאמין מען מאכט דאריבער דיא ברכה חאס קער דער צו :

ב אז מען וויל עסין איין וארק וואס מען ווייסט ניט וואסער ברכה מען מאכט דאריבער מאר מען עס ניט עסין צייטין מען פרעגט דעם וואס ווייסט וואסער ברכה מען מאכט איבער דעם :

ג חאטש דער דין איז אז מען האט גימאכט א שהכל אויף יעדער זאך איז מען יוצא דאס איז נור אז מען האט שוין גימאכט. אבער צו גיין כועון אזוי מאר מען בוודאי ניט. נור מען מוז לערנען צו וויסען וואסער ברכה מען מאכט איבער יעדער זאך •

ד אז מען האט גילערינט אונ מען וויל עסין אזא זאך וואס דיא פוסקים קריגען דריטען אדער מען ווייסט ניט וואס עס איז זאל מען מאכין דאריבער א שהכל :

ה אז מען קען עס עסין אין מיטען עסין באופן וואס מיר האבין גישריבין בסימן כ״ח אז מען דארף ניט קיין ברכה צו מאכין דאריבער אין מיטען עסין איז בוודאי גלייבער :

ו מען טאר ניט מאכין קיין ברכה איבער קיין שום זאך צאמין דיא זאך איז שוין פאר אידם. אויך איז א מצוה צו האלטין דיא זאך אין דער רעכטע האנט בשעת מען מאכט דיא ברכה :

ז איידער מען מאכט דיא ברכה זאל מען זיך באטראכטען וואסערע ברכה מען דארף צו מאכין כדי מען זאל זיך ניט טועה זיין :

ח נאך דער ברכה טאר מען ניט באלטישען נור באלד עסין אדער טרינקען. מען טאר ניט אויס רעדין נאך דער ברכה איידער מען שלינגט אראפ דעם ערשטן ביסען

ט אז מען וויל עסין א פרי זאל מען דיא פרי אפ שיילען איידער מען מאכט דיא ברכה. אונ ניט צו עניידין זיא כדי מען זאל מאכין דיא ברכה איבער א גאנצע פרי. דען דאס איז סער מצוה אויב מען ווייסט אז דיא פרי איז ניט ווערמיג. דיא ברכה זאל ניט זיין ח״ו אומזיסט :

י אז מען וויל טרינקען וואסער אונ פריער אפ גיסען אביסעל אזוי וויא דער שטייגער איז זאל מען אפ גיסען איידער מען מאכט דיא ברכה. אונ ניט נאך דער ברכה עס זאל ניט זיין ח״ו קיין בזיון צו דער ברכה :

יא אז מען פאר זוכט א געקעכטץ אויב עס דארף זאלציך אדער צו עס איז גוט אונ מען שפייעט צוריק אויס דארף מען ניט צו מאכין קיין ברכה :

יב אז מען צו קייעט איין עסין ווארק אונ מען שפייעט אויס דארף מען אויך ניט צו מאכין קיין ברכה :

יג עס איז אבער גלייבער ניט צו קייען קיין עסין ווארק צאמין מען מאכט פריער דאריבער דיא ברכה אונ מען שלינגט אראפ א שטיקעל :

יד אז מען וויל פאר זוכען א געקעכטץ אויב עס דארף זאלציך אונ אראפ שלינגען זאל מען מאכין דאריבער דיא ברכה אונ מען זאל אין זינען האבין בשעת מען שלינגט אראפ אז

מען וויל זיך פון הנאה האבן גליך מען עסט וועלכעס עסן וואָרק׃

הרומה סימן לב. דינים פון איטליכע ברכה וואס מען דאַרף צו מאַכן איבער יעדער עסן וואַרק אָדער משקה על פי סדר אלף בית׃

אות א (א) איבער אגרים מאַכט מען בורא פרי העץ. נפרעגלטע אגרים אויך בורא פרי העץ. אז זייא זענין שטאַרק צו ריבען אז מען דער קענט זייא ניט מאַכט מען שהכל. אז עס טרעפט זיך מען האט גימאַכט בורא פרי העץ איז מען אויך יוצא׃ (ב) אומצייטיגע אויבס. אז עס איז ניט גוט צו עסן רואַרהייט. שהכל. ווען עס איז גיפרעגלט בורא פרי העץ. אז מען קען עס גאר ניט עסן רואַרהייט מאַכט מען גאר ניט דאַריבער רואַרהייט. אז עס איז נפרעגלט מאַכט מען שהכל׃ (ג) אתרוג איינגימאַכטץ בורא פרי העץ׃ (ד) איינגימאַכטץ פון מייערין ריבען באַרקים. בורא פרי האדמה׃ (ה) אוגרקים גיזאָרטע אָדער מיט עסיג אזוי ווי עס איז דער שטייגער זייא צו עסן בורא פרי האדמה. זיסע אוגרקים וויא עס איז ניט דער שטייגער אזוי צו עסן מאַכט מען שהכל. דאס שכועסט אלטץ ווען מען עסט זייא בלוים. אָבער אז מען עסט זייא מיט ברוט אָדער מיט פלייש זאָל מען גאר ניט מאַכן קיין ברכה איבער דיא אוגרקים (ו) ראַסעל פון אוגרקים. שהכל. אז מען טרינקט איהם בשעת מען עסט דיא אוגרקים זאָל מען ניט מאַכן קיין ברכה איבער דעם ראַסיל׃ (ז) אַרבים גיקאָכטע גאַנצע אָדער צו ריבענע בורא פרי האדמה. צמאַרק צו ריבען. שהכל. אַרבים זופ שהכל׃ (ח) אַרבים שויטען פון נארטען מאַכט מען איבער דיא אַרבים בורא פרי האדמה. אונ מען דאַרף שוין ניט צו מאַכן איבער דיא שויטען. אז מען עסט ניט דיא אַרבים נור דיא שויטין אליין מאַכט מען שהכל׃ (ט) אַרבים שויטען פון פעלד מאַכט מען שהכל אפילו איבער דיא אַרבים חען זייא זענין ניט גיקאָכט׃ (י) אייער. שהכל׃

אות ב (א) ברוט אָדער בייגיל אָדער חלה אָדער מצות פון ווייטצין מעהל אָדער קאָרין מעהל אָדער גערשטין מעהל. אז עס איז גיקנעטין מיט וואַסער אונ גיבאַקין אין אויבען דאַרף מען זיך דער צו וואַשין אונ מאַכן המוציא. אונ אז מען עסט דער פון אזוי גרוים וויא אַהאַלב איי אָדער מעהר דאַרף מען צו בענטשין׃ (ב) מען דאַרף וויסען דעם כלל אז דיא מאכלים פון האָבער מעהל אָדער אַרקיש. מעהל האט דעם אייגינעם דין פון ווייטצען מעהל. קייגין אַלדינג. נור ווייל דאס מעהל איז ניט דא אין אונזער מדינה וועלין מיר עס שוין ניט גידענקין׃ (ג) אז מען וואַשט זיך צו ברויט אָדער גיבעקין אונ מען וויל עסן אנגיקעכטין. היינו מייגליך. גריין. אַרבים. קרויט. אונ נאך אזא שטייגער. אָדער פלייש. פיש. קעז. אייער. דאַרף מען ניט קיין ברכה צו מאַכען איבער זייא. אפילו מען עסט זייא אן ברויט׃ (ד) איבער דעם דאַרף מען צו וויסען אז דאס וואס מיר וועלין שרייבין אברכה צו מאַכן איבער דיא זאַכין מיינט מען נור דענטמאלט ווען מען האט זיך ניט גיוואַשין צו ברויט׃ (ה) אז מען עסט פירות אין מיטען עסן אָדער מען טרינקט ווין אָדער משקה האבין מיר גישריבען בסימן כ״ח ווען מען דאַרף צו מאַכין אברכה אין מיטען עסין אונ ווען ניט (זעה אויין דאָרט)׃ (ו) בערנים. בורא פרי העץ. וואַלד בערנים שהכל׃ (ז) באַקכער. בורא פרי העץ׃ (ח) בוימעל. אז מען טרינקט איהם בלויס מאַכט מען גאר קיין ברכה ניט. אז מען מישט איהם מיט אנדערע משקה אונ דיא משקה איז דיא גרעסטע העלפט מאַכט מען שהכל. אז דער בוימעל איז דיא גרעסטע העלפט מאַכט מען שהכל איבער אשטיקעל צוקער אונ מען פטרת דעם בוימעל מיט דער משקה פון אברכה׃ (ט) אז ער טרינקט דעם בוימעל פון רפואה גימישט מיט אנדערע משקה דאַרף ער צו מאַכן א בורא פרי העץ. ראָמיזשי דער

ביסעל אין דיא קלענערע העלפט. אבער אז ער איז דארשטיג צו דער משקה האטשע
ער טוהט אריין דעם בויסעל פון רפואה ווען דארף ער צו מאכן א שהכל אזוי ויא
ער האבן פריער גישריבען: (י) בערעליך. בורא פרי האדמה: (יא) בונין (וואסער ארבים).
באלבים (קארטאפלים). ביבער. באנים. בארקים גיקאכטע. בורא פרי האדמה:

(יב) בארקים גיקאכטע גימישט מיט פלאמען. אז דיא גרעסטע העלפט איז בארקים מאכט
מען בורא פרי האדמה. אז דיא גרעסטע העלפט איז פלאמען מאכט מען בורא
פרי העץ: (יג) בארשט אן ברויט שהכל. הטשאף בארשט שהכל. באטפינע בארשט
שהכל: (יד) בארשט מיט קרויט אדער מיט בארקים אז מען עסט דאס קרויט אדער דיא
בארקים מאכט מען בורא פרי האדמה. אז מען עסט זייא ניט צינדערט נור מען זופט
דעם בארשט אליין מאכט מען שהכל. קוואס פון בארקים שהכל. דאס שמועסט אלטיך
אז מען זופט אן ברויט: (טו) ביער. בראנפין. טייא. קאווע. אדער אנדערע משקות
(חוץ וויין) שהכל:

אות ג (א) גערשטינע קאשע אדער האבער קאשע גיקאכטע בורא מיני מזונות. אז
מען עסט פון זייא אזוי גרויס וויא אהאלב איי אדער מער דארף מען צו מאכן
דיא ברכה אחרונה על המחיה: (ב) גערשטני גריץ אדער האבער גריץ אויך בורא מיני
מזונות אבער אז עס איז ווייניג קאשע אונ דער עיקר איז דאס וואסער אזוי ויא מען
קאכט פון אקראבגרן ויען זאל מען אן נעמן אביסעל וואסער פון דער גריץ אונ מאכן
א שהכל אונ זופען אביסעל. דער נאך איבער אביסעל גערשטענע קאשע אדער האבער
קאשע בורא מיני מזונות: (ג) גריץ פון גערשטענע קאשע אדער האבער קאשע מיט
קארטאפלים אז דיא קאשע איז אביסעל גידעכט זיא צו עסן מאכט מען בורא מיני
מזונות. אז עס איז אבער ווייניג קאשע וועלכעס עס איז נאר שיטער הוין. דיא קארטאפלים
זאל מען דיא גריץ ניט עסן צאמען מען האט זיך גיוואשן צו ברויט דענקאלט מאכט
נאר קיין ברכה ניט איבער איהר: (ד) אז קינדער ווילן עסן די גריץ אונ ווילן ניט צינדערט
עסן קיין ברויט זאלן זייא מאכן בורא פרי האדמה איבער דיא קארטאפלים אונ עסן
אביסעל. דער נאך איבער אביסעל גערשטינע קאשע אדער האבער קאשע בורא מיני
מזונות: (ה) גיברענטע זופ וועלכעס מען פרעגלט מעהל אונ מען טוהט אריין קליינע
גרעקעליך אין גריץ פון קארטאפלים האט דיא גריץ דעם אייגענעם דין פון גערשטענע
קאשע מיט קארטאפלים גריץ וואס מיר האבן פריער גישריבן: (ו) גראפליך פון טאטערקאשע
קאשע שהכל:

אות ה (א) האניג פון טייטלין אדער פון בינען. שהכל: (ב) היריז איז דא הילוקי דיעות
וועלכע ברכה מען זאל איבער איר מאכן. דאריבער איז גלייך ניט צו
עסן זיא נור אז מען האט זיך פריער גיוואשן צו ברויט. אז עס טרעפט זיך מען עסט
היריז ווען מען האלט ניט אין מיטען עסן מאכט מען שהכל:

אות ו (א) וויינטרויבן ווען זייא זענען שוין גוט צייטיג בורא פרי העץ. ווען זייא זענען
ניט זייער צייטיג. בורא פרי האדמה. מען זאל ניט עסן פון דיא אומצייטיגע
אזוי גרויס וויא אהאלב איי נור אין מיטען עסן: (ב) וויין בורא פרי הגפן. אז מען טרינקט
פון איהם מיט אמאל אזוי פיהל וויא עס קען אריין אין צווייא שאהלין פון היגערנע אייער
מאכט מען דיא ברכה אחרונה על הגפן: (ג) אז דער וויין איז זאהר וועלכעס מענטשן
ווילען ניט איהם טרינקען איבער דעם זאהרקייט מאכט מען איבער איהם א שהכל: (ד) דעם
זאהרין וויין זאל מען ניט טרינקען מיט אמאל אזוי פיהל מען זאל דארפן צו מאכן אברכה
אחרונה נור ווען מען טרינקט גוטען וויין אונ מען מאכט איבער איהם א בורא פרי הגפן
אונ צום סוף א ברכה אחרונה. ממילא וועט מען דענקאלט איבער דעם זאהרען וויין גאר
ניט בדארפן צו מאכן קיין ברכה: (ה) אז מען מאכט א בורא פרי הגפן איבער וויין אונ

מען האט בעסעת דער ברכה אין זינען צו טרינקען נאך דעם וויין בראנפן אדער אנדערע משקה דארף מען שוין ניט צו מאכן קיין ברכה איבער דער משקה: (ו) ווייטשלין. איינגעפעדליך. בורא פרי העץ. גיפרעגילטע אויך: בורא פרי העץ. אז זייא זענען שטארק צו ריבן אז מען דער קענט זייא ניט מאכט מען שהכל. אז עס טרעפט זיך מען האט גימאכט בורא פרי העץ איז מען אויך יוצא: (ז) ווישניק. שהכל. אז מען עסט דיא יאגדים אדער ווייטשלין פון ווישניק בשעת מען טרינקט דעם ווישניק מאכט מען ניט קיין באזונדערע ברכה איבער זייא: (ח) וואסער כהכבת דארשט. שהכל אז מען טרינקט וואסער אדער בירקה (הונ וויין מיט אמאל אזוי פיהל וויא עס קען אריין אין צוויא שאלין פון הינערטע אייער מאכט מען דער נאך בורא נפשות: (ט) אז מען טרינקט וואסער ניט כהכבת דארשט נור אביסען אראפ צו ברענגען מאכט מען גאר קיין ברכה ניט. איבער אנדערע משקין דארף מען צו מאכן א ברכה אפילו מען טרינקט זייא אביסען אראפ צו ברענגען: (י) ווייטץ אדער קארין גאנטצע מאכט מען בורא פרי האדמה:

אות ז זאלטין אדער זאלטין וואסער. שהכל:

אות ח (א) הרעכזוליך פון מצה מעהל אדער פון צו ריבענע חלה מיט שמאלטין און אייער. בורא מיני מזונות. אז מען עסט אזוי גרויס וויא אהאלב איי אדער מער דארף מען צו מאכן דיא ברכה אחרונה על המחיה. מען זאל ניט עסן פון זייא אזוי פיהל וועלכעס מען ווערט זאט דער פון נור ווען מען האט זיך פריער גיוואשען צו ברויט אדער צו פראסטע מצות: (ב) הרעמזליך פון באלבים (קארטאפלים) אדער פון פאטערטשאנע מצות. שהכל. אז מען עסט פון זייא אזוי גרויס וויא אהאלב איי אדער מער מאכט מען בורא נפשות. פון זייא מעג מען עסן וויא פיהל מען וויל חאטשי מען איז ניט גיוואשין: (ג) חריין גיפרעגילט. שהכל. חריין מיט עסיג אן ברויט און אן פלייש. שהכל:

אות ט (א) טייגליך גימאכטע פון ווייטצין מעהל אדער קארין מעהל אדער גערשטין מעהל. בורא מיני מזונות. אז מען עסט פון זייא אזוי גרויס וויא אהאלב איי אדער מער מאכט מען דיא ברכה אחרונה על המחיה: (ב) אז מען מישט דיא טייגליך מיט בוינען אדער מיט ארבים אדער מיט קארטאפלים (באלבים) און מען וויל זייא עסן באנאנד מאכט מען נור א בורא מיני מזונות חאטשי דיא טייגליך זענען דיא קלענערע העלפט. מען זאל גיווארינט זיין צו עסן חאטש איי גרויס וויא אהאלב איי פון דיא טייגליך און מאכן דער נאך על המחיה (אויב דיא טייגליך זענען חאטש א ווענקעל פון אנדערין מין): (ג) טייגליך פון פאטערטשאנע מעהל אדער פון טערקישע ווייטצין. מאכט מען שהכל. אז מען עסט פון זייא אזוי גרויס וויא אהאלב איי אדער מעהר מאכט מען בורא נפשות: (ד) אז מען מישט אריין מעהל פון ווייטץ אדער קארין אדער גערשטין איז דא אסך חילוקי דינים אין דיא ברכות. דאריבער זאל מען זייא ניט עסן נור אז מען וואשט זיך פריער צו ברויט: (ה) טייגלען. בורא פרי העץ: (ו) פאמערענצקעלע גיפרעגילט. שהכל:

אות י יאגדים שווארצע בורא פרי העץ. רויטע יאגדים בורא פרי האדמה. גפרעגילטע יאגדים שטארק צו ריבן אז מען דער קענט זייא ניט מאכט מען שהכל. אז מען האט גימאכט זייער ברכה איז מען אויך יוצא:

אות ל (א) לעקיך פון האניק טייג אדער צוקער לעקיך אדער טארט גיקנעטין מיט צוקער און אייער מאכט מען בורא מיני מזונות. אז מען עסט אזוי גרויס וויא אהאלב איי אדער מעהר מאכט מען דיא ברכה אחרונה על המחיה: (ב) מען טאר ניט עסן פון לעקיך אזוי פיהל וועלכעס מען ווערט זאט דער פון אז ער אזוי גרויס ויא זעכס אייער צאמען מען וואשט זיך פריער צו ברויט: (ג) דער לעקיך וואס ווערט גימאכט אויס גישטויבענע מצות אדער פון צוריבענע חלה איז ניט גלייך אפילו קיין שטיקעל צו עסן פון איהם אוב גיוואשין: (ד) אז מען עסט לעקיך אין מיטען עסען (פון ברויט) זאל מען

נים מאכין קיין ברכה איבער איהם. אויך זאל מען איהם עסין ווייל מען עסט פרדס וואס זיין דער פון. דען עס איז נים גלייך צו זיין לעקיך פאר תענוג אין קרעש עסין פאר דעם בענטשין: (ה) לאקשין פון ווייצין מעהל אדער גערשטין מעהל ארני קארין מעהל. בורא מיני מזונות. אז מען עסט פון זייא אויך גרוים וויא א האלב איי אדער מער מאכט מען דיא ברכה אחרונה על המחיה: (ו) לאקיין וואס מען מאכט פסח פון בלוים אייער מיט שמאלץ מאכט מען איבער זייא שהכל. אז מען עסט פון זייא אזויא גרוים וויא א האלב איי אדער מער מאכט מען בורא נפשות: (ז) לימונים (ציטרינען) גיפרעגעלטע בורא פרי העץ. רויע מיט צוקער שהכל. שאלין פון לימונעס גיפרעגעלט שהכל. אז מען האט גימאכט בורא פרי העץ איז מען אויך יוצא: (ח) ליקענארע. שהכל: (ט) לאקריץ האלטץ אז מען וויל איהם עסין אונ ארום שלינגען מאכט מען בורא פרי האדמה: (י) לאקריץ וואסער אדער לאקריץ זאפט. שהכל:

אות מ (א) מצה בריא דאס הייסט אויף גיבריטע מצה אדער אויף גיבריטע חלה אדער מען פרעגעלט מצה אדער חלה איז דא חילוקי דינים אין דיא ברכות. דאריבער זאל מען זיא נים עסין צאמען מען וואשט זיך פריער צו ברויט אדער צו פראסטע מצות. (זעה איין באות פ' סעיף ט"ז): (ב) אז קינדער ווילען עסין מצה בריא אונ ווילען נים צינדערט עסין קיין ברויט מעגין זייא מאכין איבער דער מצה בריא בורא מיני מזונות: (ג) מעגעלע אדער קישקע וואס מען פילט זייא אן מיט מעהל אונ עס ווערט אזוי גיקאכט מאכט מען בורא מיני מזונות. אבער אז מען עסט נים צינדערט נור דאס פלייש אליין מאכט מען שהכל: (ד) אז מען וואשט זיך צו ברויט אדער חלה דארף מען נים קיין ברכה צו מאכין איבער מעגעלע אדער קישקע וואס מען עסט דער נאך: (ה) מאנדלין זיסע גרויסערהייט בורא פרי העץ. קלייניערהייט וואס מען עסט מיט דער שאלה שהכל: (ו) ביטערע מאנדלין קלייניערהייט וואס מען עסט מיט דער שאלה בורא פרי העץ. גרויסערהייט מאכט מען גאר קיין ברכה נים איבער זייא. נור אז מען פרעגעלט זייא אדער מען קאכט זייא וועלכעס זייא ווערען גוט צו עסין מאכט מען בורא פרי העץ: (ז) מאנדלין גיפרעגעלטע אפילו דער צוקער איז ארום באדעקט מאכט מען בורא פרי העץ: (ח) מאנדיל ברויט וואס איז אסך ווייטצין מעהל דרינען מאכט מען בורא מיני מזונות: (ט) אבער מאקראנים אוים מאנדיל מעהל האמש עס איז ארין גיטואן עטוואס ווייצין מעהל עס זאל זיך האלטין מאכט מען שהכל: (י) מאנדיל מילך. שהכל: (יא) מילעך. שהכל: (יב) מערלין. בורא פרי העץ. גיפרעגעלטע האבין דעם אייגענעם דין פון ווינשלין באות ד' סעיף ו': (יג) מאלינעס. בורא פרי האדמה. דיא פרי איז שטארק ווערמיק. דאריבער איז גלייך זיא גאר נים צו עסין. דעסט גלייכין אנדערע פירות אדער וואסער דארף מען זיך שטארק צו היטען פון דיא חערים דען דער איסור פון דעם איז זייער גרוים: (יד) מאלינעס גיפרעגעלטע האבין דעם אייגענעם דין פון יאגדים באות י' (זעה איין דארט): (טו) מאלינעס קאק. שהכל: (טז) מאהן. בורא פרי האדמה: (יז) מייערין פאסטערנאק. רויע שהכל. גיקאכטע בורא פרי האדמה:

אות נ (א) נים וועלטשינע האזעטע. בורא פרי העץ. גיפרעגעלטע האבין דעם אייגענעם דין פון ווינשלין באות ד' סעיף ו': (ב) אמצייפינע נים גיפרעגעלטע האבין מיר גישריבין ווייטערע דינים באות א' סעיף ב'. ביער העקעליך. שהכל. שטעביל נים. שהכל: (ג) נאחטעפיל פון מאהן גיפרעגעלט אין האניק אפילו מען טוהט אריין בשעת דעם פרעגלין אביסעל ווייצין מעהל עס זאל זיך האלטין מאכט מען איבער דעם נאהנטיל בורא פרי האדמה: (ד) אבער דיא נאחטעליך וואס מען טוהט אין זייא אריין מעהל זייא זאלין קאנין בעסערן ... מאכט מען בורא מיני מזונות איבער א שטיקעל לעקיך אונ מען פטרת דיא נאחטעליך.

אות ס סמעטינע אדער זאהר כליינע אין ברויט. שהכל:

אות ע (א) עגיל. בורא פרי הגפן. וואלד עפעליך שהכל: (ב) עסיק שהכל: אז ער איז גאנצין שטארק זאל מען מאכין א שהכל איבער א שטיקעל צוקער אונ פארין דעם עסיק:

אות פ (א) פוטער קיכען. שמאלץ קוכען. בוימעל קוכען. אייל קוכען. אייער בייגיל. אייער קיכעל. מאכט מען אלעמען בורא מיני מזונות: (ב) אפילו עס איז אריין גימישט אין קנעטין אביסעל וואסער אז דיא גרעסטע העלפט איז גיוועזן פוטער אדער מילעך אדער שמאלץ אדער בוימעל אדער אייל אדער אייער מאכט מען בורא מיני מזונות. אונ מען דארף ניט צו וואשין זיך דער צו: (ג) אז מען עסט דער פון אזוי גרויס וויא אהאלב איי אדער מער מאכט מען דיא ברכה אחרונה על המחיה: (ד) נור מען טאר ניט עסין דער פון אזוי פיהל ועלכעס מען ווערט זאט אדער אזוי גרויס וויא זעקס אייער צאמין מען וואשט זיך פריער צו ברויט: (ה) אז מען עסט פון דיא גיבעקטצין ווען מען איז גיוואיין צו ברויט זאל מען ניט מאכין קיין ברכה איבער זייא. אויך זאל מען זייא עסין גלייך מען עסט ברויט ואס צו זיין פון זייא. דען עס איז ניט גלייך צו עסין פון דיא זאכין. פאר הענוג אין מיטען עסין פאר דעם בענטשין:

(ו) דאס גיבעקין וואס ווערט גיקנעטין מיט אסך וואסער האטשי מען מישט אריין אביסעל פון דיא זאכין וואס מיר האבין גישריבען. דעסט גלייכין חלות וואס זענין גיקנעטין מיט וואסער האטשי מען טוהט אריין זאפרין אדער עמליכע ראזינקים דארף מען זיך צו זייא צו וואשין אונ מאכין המוציא אונ בענטשין אזוי וויא צו רעכט ברויט: (ז) פייל פראכטי מענטשין האבין א טעות וועלכים זייא זידען אויף וואסער אונ טוען אריין עטוואס קאווע דער נאך קנעטין זייא מיט דעם וואסער גיבעקין אונ זאגין אז מען דארף שוין ניט זיך צו וואשין צו דעם גיבעקין. דארף מען וויסען אז דיא מענטשין וואס טוען אזעלכי זאכין נארין ניט קיינעם נור זיך אליין. דען דער מענטש וואס קען ניט גוט לערנין טאר ניט אליין זיך פסקנין. נור ער זאל טוען אזוי וויא דא שטייט. אדער ער זאל פרעגין א שאלה דעם רב: (ח) פלאדען וואס ווערט אן גפילט מיט פירות צו עסין אידם פאר הענוג האטשי ער איז גיקנעטין מיט וואסער האט ער דעם איינגענעם דין פון פוטער קוכען וואס מיר האבין פריער גישריבען: (ט) האמער טאשין אדער קניידלעך אדער פירעשקים וואס ווערין גיקנעטין מיט וואסער אונ גיבאקין אין אויבען אדער אין א בעקעלי זאל מען ניט עסין נור ווען מען וואשט זיך פריער צו ברויט אדער צו פראכטי הלה: (י) בייא דיא אלע זאכין זאל מען ניט מאכין קיין בזונדערע ברכה איבער דעם וואס איז אן גיפילט אז מען עסט עס בשעת מען עסט דיא גיבעקטצין: (יא) פעריל גרויפען. פענציק. שטארק גיקאכט וועלכים זייא זענען צו נאנט גיקליבט דורך דעם קאכין באכט מען בורא מיני מזונות. אונ אז מען עסט פון זייא אזוי גרויס וויא אהאלב איי אדער מעהר מאכט מען על המחיה: (יב) אז זייא זענין ניט צו נאנט גיקליבט איז ניט גלייך זייא צו עסין צאמען מען וואשט זיך פריער צו ברויט. אז מען קען זיך ניט וואשין צו ברויט מאכט מען איבער זייא בורא מיני מזונות אונ על המחיה אזוי וויא מיר האבין גישריבען: (יג) מען קער אבער מחמיר צו זיין האטשי בייא פענציק צו האבין אין אייער קיכעל אונ מאכין דאריבער דעם בורא מיני מזונות אונ עסין דער פון אזוי גרויס וויא א האלב איי. דער נאך עסין דעם פענציק אונ מאכין על המחיה: (יד) פעריל גרויפען מיט ארבים האבין דעם איינגענעם דין פון מיינליך מיט ארבים באות ט' סעיף ב' (זעה אין דארט): (טו) פערפיל פון ווייטצין מעהל אדער קארין מעהל אדער גערשטין מעהל מאכט מען בורא מיני מזונות. אז מען עסט פון זייא אזוי גרויס וויא א האלב איי אדער מעהר מאכט מען על המחיה. פערפיל מיט ארבים האבין דעם

איינענם

שיינקעס) ז פון מייגליך מיט ארבים באות ט סעיף ב׳ : (טז) פערפיל פון יאטשמענע מצות וואס מען עסט פסח וועלכעס זייא זענען גאר קליינע שטיקלעך (יעדער שטיקעל איז קלענער פון א האלב איי) אונ מען קאכט זייא אין פענדיל אדער אין מעפיל וואס שטייט בייא דעם פייער דארף מען ניט צו וואשין זיך צו זייא. נור מען מאכט בורא מיני מזונות אונ על המחיה אזוי וויא איבער אנדערע פערפיל : (יז) אבער אז מען קאכט זייא ניט חאטשי מען גיסט אויף זייא ארויף הייס וואסער אין שיסעלי זאל מען זייא ניט עסין נור ווען מען וואשט זיך פריער צו פראכטע מצות : (יח) פייגין. בורא פרי העץ : (יט) פלאמין. פעדערזיבעס. בורא פרי העץ. גיפרעגילטע אויך בורא פרי העץ. אז זייא זענען שטארק צו ריבען וועלכעס מען דער קענט זייא ניט דעסט גלייבין פאווידלע פון פלאמין אדער פון קערשין וואס איז אזוי שטארק צו ריבין מאכט מען שהכל. אז מען האט גימאכט בורא פרי העץ איז מען אויך יוצא : (כ) פאמעראנצין. בורא פרי העץ. פאמעראנצין שאלעכטין גיפרעגילטע. שהכל. אז מען האט גימאכט בורא פרי העץ איז מען אויך יוצא :

(כא) פלייש. פיש. הערינג. שהכל :

אות צ (א) ציבעלים און ברויט. יונגע רויע בורא פרי האדמה. אלטע שהכל. גיקאכטע ציבעלים שהכל : (ב) אז מען פרעגילט ציבעלים אין שמאלץ אדער אין פוטער פון דיא ציבעלים וועגין אונ מען עסט זייא בלויס מאכט מען בורא פרי האדמה : (ג) צימרינג. אז מען וויל איהם עסין אונ אראפ שלינגען מאכט מען בורא פרי האדמה : (ד) צוקער שהכל :

אות ק (א) קרעפליך גיקאכטע אדער גיפרעגילטע בורא מיני מזונות. אז מען עסט אזוי גרויס וויא א האלב איי אדער מער פון טייג וועלכעס מאכט מען דיא ברכה אחרונה על המחיה : (ב) מען זאל ניט עסין פון דיא גיפרעגילטע קרעפליך אזוי פיהל וועלכעס מען ווערט זאט דער פון צאטען מען וואשט זיך פריער צו ברויט. דאס אייגענע איז בייא דיא גיקאכטע אז יעדערס פון זייא איז אזוי גרויס וויא א האלב איי : (ג) קניידליך פון מצה מעהל אדער פון צוריבענע חלה. בורא מיני מזונות. אז מען עסט אזוי גרויס וויא א האלב איי אדער מער דארף מען צו מאכין על המחיה : (ד) אז יעדער קניידיל איז אזוי גרויס וויא א האלב איי בשעת דעם קאכין זאל מען פון זייא ניט עסין אזוי פיהל וועלכעס מען ווערט זאט צאטען מען האט זיך פריער גיוואשין צו ברויט אדער צו פראכטע מצות : (ה) קניידליך פון קארטאפלים מעהל (באלבים) אדער פון מאטערמשאנע מצות מאכט מען שהכל. אז מען עסט פון זייא אזוי גרויס וויא א האלב איי אדער מער מאכט מען בורא נפשות. פון זייא מעג מען עסין אום גיוואשין וויא פיהל מען וויל : (ו) קוגעל פון ווייטצין מעהל אדער קארין מעהל אדער גערשטין מעהל מאכט מען בורא מיני מזונות. אז מען עסט אזוי גרויס וויא א האלב איי אדער מער מאכט מען על המחיה : (ז) מען זאל ניט עסין פון איהם אזוי פיהל וועלכעס מען ווערט זאט אדער אזוי גרויס וויא דריי אייער צאפין מען איז גיוואשין צו ברויט אדער חלה : (ח) אז דער קוגעל איז גיקעכטין גיווארין מיט דיא רעסטע הערלעפס וואסער אונ ווייניג שמאלץ זאל מען ניט עסין פון איהם קיין שטיקעל אום גיוואשין : (ט) קוגעל פון קארטאפלים (באלבים) אדער פון מאטערמשאנע גריפליך אדער עד איז גימאכט גיוויס בלויס פלייש מיט אייער אזוי וויא מען מאכט פסח מאכט מען שהכל. אונ אז מען עסט אזוי גרויס וויא א האלב איי אדער מער וויא פיהל מען וויל מאכט מען בורא נפשות : (י) דער איינציגער דין איז בייא דעם קוגעל וואס איז גימאכט פון רייז. עס איז אבער גלייבער ניט צו עסין דעם קוגעל פון רייז אום גיוואשין (עיין באות ר׳ סעיף ט׳) : (יא) אז מען איז גיוואשין צו ברויט אדער חלה דארף מען ניט צוא מאכין קיין ברכה איבער קיין שום קוגעל : (יב) קערשין. בורא פרי העץ. גיפרעגילטע אויך בורא פרי העץ. אז זייא זענען שטארק צו ריבין וועלכעס מען דער קענט זייא ניט מאכט מען שהכל. אז עס מען פרעגט זיך מען האט גימאכט בורא פרי העץ

מען איך יוצא: (יג) קרויט גיקאכט אדער גיזייערט בורא פרי האדמה. ראסעל פון קרויט שהכל. אז מען טרינקט איהם בשעה מען עסט דאס קרויט זאל מען ניט מאכין קיין ברכה איבער איהם: (יד) קנאבעל האט דעם אייגינעם דין וויא ציבעלעס באות צ׳ סעיף א׳ יעה איין דארט: (טו) קאשע פון מאטערי-ע שהכל. אז מען האט גימאכט בורא פרי האדמה איז מען אויך יוצא. קאשע מיט ארבים אז דיא גרעסטע העלפט איז ארבים מאכט מען בורא פרי האדמה. אז דיא גרעכטע העלפט איז קאשע מאכט מען שהכל: (טז) גערשטינע קאשע אדער האבער קאשע האבין מיר גישריבין באות ג׳ דיא דינים פון זייא: (יז) קערליך פון פירות. שהכל. אויב מען עסט ניט צינדערט דיא פירות. אבער ביטערע קערליך מאכט מען גאר קיין ברכה ניט אז מען עסט זייא ביטערע הייט: (יח) קאליגעס. שהכל: (יט) קעז. שהכל: (כ) קימעל. שהכל:

אות ר (א) ראזינקעס. בורא פרי העץ: (ב) ראזינקע וויין דארף מען אזוי צו מאכין. מען נעמט פרישע ראזינקיס וועלכעס מען זאל זייא טרעטין האלט ארויס גינאנגין קאפט פון זייא. דיא ראזינקיס צו שנייט מען אונ מען לייגט זייא אריין אין וואסער כדי דאס וואסער זאל ווערין וויין. דיא ראזינקיס דארף מען צו ווייקין אין וואסער דרייא מעת לעת. היינו אז מען לייגט אריין דיא ראזינקיס דינסטאג זאל מען זייא ניט ארויס נעמין ביז פראטיג אין דער אייגינער צייט וואס מען האט דינסטאג איין גילייגט: (ג) אז זייא ווייקין אזוי לאנג אין וואסער אדער מער (אונ מען קוועטשט זייא אויס דער נאך) איז דאס גוטער וויין. מען מאכט דאריבער בורא פרי הגפן. קידוש. הבדלה. עס האט דיא אייגינע דינים פון גוטען וויין וואס מיר האבין גישריבין באות ו׳: (ד) בשעת הדחק אז מען האט פאר געסין איין צו לייגין דיא ראזינקיס ביז מיטוואך אונ מען האט ניט קיין אנדערין וויין שבת קידוש צו מאכין מעג מען זייא איין לייגען מיטוואך אונ אויס קוועטשין פראטיג נור וויל זייא האבין ניט גיווייקט גאנצע דרייא מעת לעת איז גלייך צו קאבין זייא בנאנט מיט דעם וואסער איידער מען קוועטשט זייא אויס: (ה) בשעת מען לייגט אריין דיא ראזינקיס אין וואסער זאל מען ניט אריין גיסען צו פיהל וואסער. דאס וואסער זאל ניט זיין זעכס מאל אזוי פיהל וויא דיא ראזינקיס: (ו) רוזין איינגימאכטץ. בורא פרי האדמה: (ז) רעטיך אן ברויט אונ אן כלייש. בורא פרי האדמה: (ח) ריבין דא וואו דער שטייגער איז צו עסין זייא רויערהייט בורא פרי האדמה. ברוקעף אויך בורא פרי האדמה: (ט) רייז איז דא חילוקי דיעות וועלכע ברכה מען זאל מאכין. דאריבער איז גלייך ניט צו עסין קיין רייז נור ווען מען האט זיך פריער גיוואשין צו ברויט. אז עס טרעפט זיך מען עסט רייז ניט אין מיטען עסין מאכט מען שהכל: (י) רעטשינקיס אדער באבעליך פון טאטערטשאנע מעהל מאכט מען שהכל. אז מען עסט פון זייא אזוי גרויס וויא אהאלב איי אדער מער מאכט מען בורא נפשות: (יא) מען דארף צו ווארינען דיא בעקערס זייא זאלין ניט אריין מישען מעהל פון ווייצין אדער קארין אדער גערשטין. דען אז עס איז אריין גימישט מעהל פון דיא מינים קען מען זייא ניט עסין צאטין מען איז גיוואשין צו ברויט. וויל עס איז דא אסך חילוקי דינים אין דיא ברכות: (יב) רפואה. אז מען עסט אדער מען טרינקט עפעס פון רפואה וועגין אז עס איז גוט אונ מען האט הנאה דער פון דארף מען צו מאכין דאריבער דיא ברכות וואס קערין דער צו: (יג) אז עס האט אשלעכטין טעם וועלכעס מען האט ניט דער פון קיין הנאה מאכט מען גאר קיין ברכה ניט דאריבער: (יד) אז עס איז ניט גוט אונ ניט שלעכט. דעסט גלייבין אז מען וויל איין נעמין א רפואה אונ מען ווייסט נאך ניט דעם טעם דער פון מאכט מען א שהכל איבער אשטיקעל צוקער אונ מען פטרת דיא רפואה: (טו) איידער מען טוהט וועלכע רפואה זאל מען זאגין דיא ווערטער "יהי רצון מלפניך ה׳ אלהי שיהא עסק זה לי לרפואה כי רופא חנם אתה". דאס איז א גיבעט אז השם יתברך זאל העלפין דאס זאל זיין אגוטע רפואה. בייא דער רפואה וואס מען דארף צו מאכין

אברכה זאל מען זאגן די תפלה פאר דער ברכה :

אות ש (ט) שלאטין מיט עסיק אדער מיט בימל אזוי ווי דער שטייגער איז ווי
עסין מאכט מען בורא פרי האדמה. אז מען עסט זיי אן ברויט און אן
פליש : (כ) ווצעטעליך. שרגל : (ג) שהחיינו. איבער פירות וואס וואקסן אלע יאהר נייע
(חוץ ירקות) אז מען עסט די ערשטע מאל אין יאהר מאכט מען שהחיינו :
(ד) די שהחיינו מאכט מען איידער מען מאכט די ברכה פון דער פרי. אז מען האט
פאר געסן און גימאכט פריער די ברכה מעג מען דער נאך מאכן די שהחיינו : (ה) אז
מען האט ניט גימאכט די שהחיינו בשעת מען האט גיגעסן דאס ערשטע מאל מאכט
מען שוין ניט קיין שהחיינו איבער דער פרי : (ו) אז עס ליגן פאר איהם עטליכע מיני
פירות וואס מען דארף איבער יעדערן צו מאכן א שהחיינו זאל מען ניט מאכן נור איין
שהחיינו איבער אלע : (ז) מען מאכט ניט קיין שהחיינו נור ווען די פרי איז שוין גוט
צייטיג : (ח) אז מען טוהט אן איין נייעם מלבוש אדער מען קויפט איין נייעס מלבוש
(וואס איז קיין מאל ניט גיוועזן ניין) און מען פרייט זיך דער מיט מאכט מען שהחיינו :
(ט) עס איז גלייך עס אן צו טוען אין דער כריא אונ בשעת מען זאגט די ברכה מלביש
ערומים זאל מען אין זינען האבן אויף דעם מלבוש אויך : (י) אז מען האט ניט גימאכט
די שהחיינו בשעת מען איז גיגאנגען דרינען דאס ערשטע מאל זאל מען שוין ניט מאכן :

(תצוה) סימן לג. דינים פון ברכה אחרונה אונ בורא נפשות. ער האט זיבעצין סעיפים :

א מיר האבן גישריבן בסימן ל"ב איבער וועלכע מאכלים מען מאכט א בורא מיני
מזונות אונ אז מען עסט פון זיי אזוי גרויס ווי א האלב איי אדער מער מאכט מען
דער נאך די ברכה אחרונה על המחיה. מען איז געוויינטליך תמיד צו עסן די מאכלים :
ב גם איז אבער דא מענטשן וואס ווייסן גאר ניט פון דער ברכה אחרונה. ווייל מיינען
אז זיי ווערן יוצא מיט א בורא נפשות. דער דין איז אבער אז אויף די זאכן איז
מען ניט יוצא מיט קיין בורא נפשות. נור מען מוז מאכן די ברכה אחרונה על המחיה.
די ברכה איז זייער טייער. מען דארף אין איהר שטארק גיווארינט צו זיין :
ג אונ ווייל אין די סדורים שטייט זיא אויס געמישט מיט על הגפן אונ על העץ וועלכעס
ניט יעדערער קען וויסן צו מאכן נאך יעדער זאך ווי מען דארף. דאריבער האט
מיר האבן שוין גישריבן בסימן ל"ב די דינים פון די ברכות וועלן מיר אין דעם סימן
שרייבן בקיצור פון דער ברכה אחרונה אויף יעדער זאך אונ דעם נוסח פון דער
ברכה אחרונה שארף ארויס מען זאל זיך ניט טועה זיין :
ד אז מען עסט פוטער קוכען. בוכעל קוכען. שמאלין קוכען. אייל קוכען. אייער בייגיל.
אייער קיכעל. לעקיך. פלאדין. גערשטענע קאשע. האבער קאשע. פערל גרויפען.
לאקשין. פערפיל. פיתליך. אדער אנדערע מאכלים פון ווייטצין מעהל אדער קארן מעהל.
אדער גערשטין מעהל. אז מען עסט פון זיי אזוי גרויס ווי א האלב איי אדער מער מאכט
מען דער נאך די ברכה אחרונה :

ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם על המחיה ועל הכלכלה ועל תנובת השדה
ועל ארץ חמדה טובה ורחבה שרצית והנחלת לאבותינו לאכול מפריה
ולשבוע מטובה רחם נא ה' אלהינו על ישראל עמך ועל ירושלים עירך ועל ציון
משכן כבודך ועל מזבחך ועל היכלך ובנה ירושלים עיר הקודש במהרה בימינו
והעלנו לתוכה ושמחנו בבנינה ונאכל מפריה ונשבע מטובה ונברכך עליה

בקדשה

בקדשה ובטהרה: (לשבת) ורצה והחליצנו ביום השבת הזה. (בר"ח) וזכרנו לטובה ביום ראש החדש הזה. (בר"ה) זכרנו לטובה ביום הזכרון הזה: (בפסח) זכרנו לטובה ביום חג המצות הזה. (בשבועות) וזכרנו לטובה ביום חג השבועות הזה: (בסוכות) זכרנו לטובה ביום חג הסוכות הזה: (בשמע"צ) זכרנו לטובה ביום שמיני עצרת החג הזה: כי אתה ה' טוב ומטיב לכל ונודה לך על הארץ ועל המחיה ברוך אתה ה' על הארץ ועל המחיה (ועל הכלכלה):

ה פיל פוסקים שרייבן מען זאל ניט אוים לאזן ועל הכלכלה נור ועל המחיה:

ו אין די סידורים שטייט צו זאגן יום טוב ושמחנו ביום חג (פלוני) הזה. אבער די פוסקים שרייבן צו זאגן יום טוב אויך וזכרנו כו' אזוי וויא מיר האבן געשריבן. דער גאון הקדוש ר' זלמן זלה"ה אין זיין סידור איז אויך מסכים צו דעם. דאריבער קען מען זיך אזוי נוהג צו זיין:

ז אז מען טרינקט וויין מיט אמאהל אזוי פיהל וויא עס קען ארייין אין צוויא שאהלין פון היהנערנע אייער מאכט מען דער נאך די ברכה אחרונה:

ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם על הגפן ועל פרי הגפן ועל תנובת השדה ועל ארץ חמדה טובה ורחבה שרצית והנחלת לאבותינו לאכול מפריה ולשבוע מטובה רחם נא ה' אלהינו על ישראל עמך ועל ירושלים עירך ועל ציון משכן כבודך ועל מזבחך ועל היכלך ובנה ירושלים עיר הקודש במהרה בימינו והעלנו לתוכה ושמחנו בבנינה ונאכל מפריה ונשבע מטובה ונברכך עליה בקדשה ובטהרה: (בשבת) ורצה והחליצנו ביום השבת הזה: (בר"ח) זכרנו לטובה ביום ראש החדש הזה: (בר"ה) זכרנו לטובה ביום הזכרון הזה: (ביו"ט) זכרנו לטובה ביום חג (פלוני) הזה: כי אתה ה' טוב ומטיב לכל ונודה לך על הארץ ועל פרי הגפן. ברוך אתה ה' על הארץ ועל פרי הגפן:

ח אז מען עסט צאטינע ווינטרויבן. ראזינקעס. טייטלען. פייגן. איילבירטען. מילגראמען. אז מען עסט פון זייא אזוי גרויס וויא אהאלב איי אדער מער מאכט מען דער נאך די ברכה אחרונה:

ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם על העץ ועל פרי העץ ועל תנובת השדה ועל ארץ חמדה טובה ורחבה שרצית והנחלת לאבותינו לאכול מפריה ולשבוע מטובה רחם נא ה' אלהינו על ישראל עמך ועל ירושלים עירך ועל ציון משכן כבודך ועל מזבחך ועל היכלך ובנה ירושלים עיר הקודש במהרה בימינו והעלנו לתוכה ושמחנו בבנינה ונאכל מפריה ונשבע מטובה ונברכך עליה בקדשה ובטהרה: (בשבת) ורצה והחליצנו ביום השבת הזה: (בר"ח) וזכרנו לטובה ביום ראש החדש הזה: (בר"ה) זכרנו לטובה ביום הזכרון הזה: (ביו"ט) וזכרנו לטובה ביום חג (פלוני) הזה: כי אתה ה' טוב ומטיב לכל ונודה לך על הארץ ועל הפירות ברוך אתה ה' על הארץ ועל הפירות:

ט אז מען האט געגעסן די זאכן וואס מען מאכט נאך זייא על המחיה אונ פירות וואס מען מאכט נאך זייא על העץ אונ געטרונקען וויין זאל מען ניט מאכן דרייא מאל די ברכה אחרונה נור אין איין ברכה אחרונה זאל מען זאגן אין אן הייב אלע דרייא שטיקלעך אונ צום סוף אלע דרייא על הארץ ועל המחיה ועל פרי הגפן ועל הפירות:

י אז מען האט פאר געסין אונ מען האט ניט געזאגט שבת אדער יום טוב אדער ראש חדש דיא שטיקלעך וואס קערין צו זייא דארף מען ניט נאך אמאל צו מאכין קיין ברכה אחרונה :

יא אנדערע מאכלים אונ משקות חוץ דיא וואס מיר האבין בייז אהער געשריבין . זייא פירות וואס וואקסען אויף ביימער זייא פירות וואס וואקסין אויף דער ערד זייא דיא מאכלים וואס וואקסען ניט פון דער ערד היינו פלייש פיש קעז אייער אז מען עסט פון זייא אזוי גרויס וויא אהאלב איי אדער מער מאכט מען דער נאך בורא נפשות :

יב אז מען טרינקט וואסער אדער אנדערע משקות (חוץ וויין) מיט אמאל אזוי פיהל וויא עס קען אריין אין צווייא שאהלין פון היגענע אייער מאכט מען דער נאך בורא נפשות :

יג אז מען עסט אונ מען טרינקט מאכט מען איין בורא נפשות אויף ביידע :

יד אז מען טרינקט הייסע קאווע אדער הייסע טייא מאכט מען ניט קיין בורא נפשות ׳ וויל מען טרינקט ניט מיט אמאל אזוי פיהל וויא מיר געשריבין :

טו אז מען עסט וואלגע ווערכעס מען רוהט זיך צווישן דער צייט אונ עס געדויערט לאנג איידער מען עסט אויף אזוי גרויס וויא אהאלב איי . איז אז עס האט ניט מער געדויערט וויא מען קען אויף עסין דרייא אייער דארף מען צו מאכין דער נאך א בורא נפשות . אבער אז דער כזית האט מער געדויערט וויא מען קען אויף עסין דרייא אייער זאל מען ניט מאכין קיין בורא נפשות . דער אייגענער דין איז אויך ביי דיא זאכין וואס מען מאכט אויך זייא דיא ברכה אחרונה וואס מיר האבין געשריבין :

טז חאטשי מען טאר ניט עסין אפילו אקליין שטיקעל צאמין מען מאכט דארויף זיין ברכה אבער דיא ברכה אחרונה אונ א בורא נפשות מאכט מען ניט צאמין מען עסט אזוי גרויס וויא אהאלב איי באופן וויא מיר האבין געשריבין :

יז מען דארף געווארינט צו זיין אז תיכף נאך דעם עסין אדער נאך דעם טרינקין זאל מען מאכין דיא ברכה אחרונה אדער דעם בורא נפשות . אונ ניט צוא פארגעסין אדער אוועק גיין דער צייטען :

(תשא) סימן לד . נאך דינים פון ברכות . ער האלט צוועלף סעיפים .

א אז עס ליגען פאר איהם צווייא מינים וואס מען מאכט איבער זייא אגלייכע ברכה אונ ער וויל עסין פון ביידע טאר ער ניט מאכין איבער יעדערין א באזונדערע ברכה . נור ער זאל מאכין איבער איינעם אונ פטרין דאס אנדערע :

ב אז איטס פון זייא איז צאטיגע ווינטרויבין אדער ראזינקעס אדער מייגלין אדער פייגין חאטשי זייא זענען שטיקלעך זאל ער מאכין דאריבער דעם בורא פרי העץ אונ פטרין דאס אנדערע מין חאטשי דאס אנדערע מין זענען גאנצע פירות :

ג אז עס ליגען פאר איהם אנדערע צווייא מינים וואס מען מאכט איבער זייא אגלייכע ברכה אונ ער וויל עסין פון ביידע זאל ער מאכין א ברכה איבער דעם וואס ער האט ליבער . או איין מין איז גאנטץ אונ איין מין איז אשטיקעל זאל ער מאכין איבער דעם גאנטצין :

ד אז מען וויל עסין פוטער קוכען אונ טרינקין קאווע זאל מען מאכין פריער א בורא מיני מזונות איבער דעם פוטער קוכען אונ עסין אשטיקעל . דער נאך א שהכל איבער דער קאווע אונ טרינקען חאטשי מען האט דיא קאווע ליבער :

ה דעסט גלייכין אז מען וויל עסין לעקיך אונ איינגעמאכטץ אונ טרינקען בראנפין דארף מען פריער צו מאכין א בורא מיני מזונות איבער דעם לעקיך אונ עסין א שטיקיל דער נאך א בורא פרי העץ (אדער בורא פרי האדמה אויף בארקעס) איבער דעם איינגעמאכטץ אונ פאר זעגען אשטיקעל דער נאך א שהכל איבער דעם בראנפין אונ טרינקען . חאטשי

מען האט דעם בראנפין ליבער טו כען פארט מאכין פריער די ברכות אנ פאר אכען פון וויא איידער מען מאכט דעם לחכל איבער דעם בראנפין :

ו אבער אז מען טרינקט בראנפין אנ מען וויל גאר ניט עסין צינדערט נור וויל דער בראנפין איז שטארק פאר באסט מען עפיס אקליינקיים באלד אויף דעם איינעם ארט אנ בשעת מען האט גימאכט א ברכה איבער דעם בראנפין האט מען אין זינען גיהאט דאס צו פאר באכין אדער זיין שטייגער איז דאס צו פאר באסין נאך בראנפין דארף ער גאר ניט צו מאכין קיין ברכה איבער דעם קליינקיים . דען ער האט דאך גאר קיין חשק ניט דאס צו עסין נור צו פאר באסין נאך דעם בראנפין ווייל ער איז שטארק :

ז אז מען מאכט א ברכה איבער וועלכע זאך אדער איבער פירות איז גלייך צינדערט ניט מער צו עסין נור די פירות וואס מען האט אין זינען גיהאט בשעת דער ברכה . אנ ניט זיך מיישב זיין דער נאך צו וועלין מער עסין אדער צו וועלין עבין אין אנדערש פין וואס האט אויך די איינגע ברכה . דען עס איז דא אבי חילוקי דינים אוב מען דארף בזונדער א ברכה צו מאכין איבער יענע פירות צו ניט

ח דאס ארט וואס מען מאכט א ברכה דארף זיין ריין עס זאל דארט ניט זיין קיין צואה אדער שתנה אזוי וויא מיר האבין גישריבין בסימן ב׳ :

ט אז די קינדער פון די וויגליך אדער דאס בעט גיוואנט פון די קינדער איז אין גירעכט מיט ממשות פון צואה חאטשי עס איז שוין פאר טריקנט טאר מען דארט ניט מאכין קיין ברכה אנ ניט זאגין קיין שום הייליג ווארט צאטין מען דעקט וויא צו מיט עפים . אדער מען דער וואטירט זיך פון זיי פיר איילין אזוי וויא מיר האבין גישריבין בסימן ב׳. זעה איין דארט נאך די דינים פון דעם :

י מען טאר ניט טוען קיין שום זאך בשעת מען מאכט די ברכה :

יא אויך זאל מען ניט אפ חאפין די ברכה נור זאגין וואלגע שארף ארויס יעדער ווארט אנ אין זינען האבין די טייטש פון די ווערטער אזוי וויא מיר האבין גישריבין בסימן ו׳. זעה איין דארט :

יב אויך זאל מען זיך גיוויינען צו מאכין די ברכה אביסעל הויך . דען דורך דעם מעט מען גענעבר אין זינען האבין די טייטש :

סימן לה. דינים פון ברכות אויף אגוטען ריח אנ אויף בליטצען אנ דונערין. ער האלט דרייסיג סעיפים :

א אזוי וויא מען טאר ניט עסין אדער טרינקען צאטין מען מאכט פריער א ברכה אזוי טאר מען ניט קיין הנאה האבין פון אגוטען ריח צאטין מען מאכט פריער די ברכה וואס מיר וועלין שרייבין :

ב אויף דעם ריח פון א פרי וואס מען עסט זיא היינו א ציטרין אדער א פאמעראנץ מאכט מען די ברכה ברוך אתה ה׳ אלהינו מלך העולם אשר נתן ריח טוב בפירות :

ג אז ער נעמט אבער די פרי צו עסין האטשי ער פיהלט ממילא אגוטען ריח דארף ער ניט קיין ברכה צו מאכין איבער דעם ריח :

ד אז ער נעמט די פרי צו עסין אנ צו שמעקין צו אירך זאל ער צינדערט ניט וועלין הנאה האבין פון ריח נור מאכין די ברכה פון עסין אנ עסין אשטיקעל דער נאך זאל ער מאכין די ברכה פון ריח אנ שמעקין צו אירך :

ה אז מען שמעקט צו גיברענטע קאווע וואס האט אגוטען ריח מאכט מען אויך די ברכה אשר נתן ריח טוב בפירות :

ו אויף דעם ריח פון הדס אדער פון די רויזען וואס וואכסין אויף ביימער

די ברכה ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם בורא עצי בשמים :

ז אויף דעם ריח פון די רויזען וואס וואקסען אויף דער ערד מאכט מען ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם בורא עשבי בשמים :

ח אויף דעם ריח פון פעפער אדער אינגבער איז א ספק אויב מען מאכט א ברכה . דאריבער זאל מען ניט שמעקען צו זייא :

ט אויף דעם ריח פון צימרינג אדער נעגליך אדער שאהל פון פאמעראנצען אדער פון צימרינגען מאכט מען ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם בורא מיני בשמים :

י אויף אנדערע זאכען וואס שמעקען און מען ווייסט ניט אוואסערע ברכה צו מאכען מאכט מען בורא מיני בשמים :

יא מען זאל ניט שמעקען צו וואַרים ברויט דען עס איז א ספק אויב מען מאכט דארויף א ברכה :

יב נאסער וואס איז געלעגען דרינען בשמים און מען האט זייא ארויס גינומען זאל מען ניט שמעקען צו דעם וואסער דען עס איז א ספק אויב מען מאכט דארויף א ברכה :

יג אז מען רייבערט אוים די שטוב מיט פאשטין עס זאל שמעקען אזוי וויא דער שטייגער איז מאכט מען בורא מיני בשמים בשעת דער רויך הייבט אן צו גיין איידער מען פיהלט דעם ריח :

יד אז עס איז א פאסקודנע ריח אין שטוב און מען רייכערט אויס דער פאסקודנע ריח זאל אוועק גיין מאכט מען ניט קיין ברכה :

טו בשמים וואס ליגען אין א קאמער און מען האלט זייא צו פאר קויפען זאל מען ניט מאכען קיין ברכה בשעת מען גייט אריין אין דער קאמער חאטשי מען פיהלט אגוטען ריח. דען מען האט דארט ניט אריין גילייגט די בשמים עס זאל שמעקען :

טז אבער אז מען נעמט זייא אין דער האנט אריין צו שמעקען דארף מען א ברכה צו מאכען :

יז אז מען רייכערט אוים מלבושים זייא זאלין שמעקען דארף מען ניט קיין ברכה צו מאכען דען מען רייכערט ניט אוים צו שמעקען צינדערט דעם ריח נור די מלבושים זאלין האבין אגוטען ריח :

יח אז איינער גייט אריין אין א געוועלב פון בשמים און ער פיהלט אגוטען ריח דארף ער צו מאכען בורא מיני בשמים. דען מען לייגט אריין די בשמים אין געוועלב כדי זייא זאלין שמעקען און מענטשין זאלין פיהלען כדי זייא זאלין זייא קויפען :

יט אז ער איז אריין גיגאנגען אין געוועלב אריין און האט גימאכט א ברכה דער נאך איז ער ארויס גיגאנגען דער נאך איז ער צוריק אריין גיגאנגען דארף ער ניט צו מאכען נאך אמאל קיין ברכה :

כ אז ער האט אבער אין זינען גיהאט בשעת ער איז ארויס גיגאנגען אז ער וועט ניט אזוי גיך צוריק אריין קומען אדער ער האט זיך לאנג גיזוימט אין דרויסען און קומט אריין ער נאך דארף ער נאך אמאל א ברכה צו מאכען :

כא אז ער גייט אין אנאנדער בשמים געוועלב אריין און פיהלט דארט א גוטען ריח דארף ער דארט ווידער א ברכה צו מאכען :

כב אז איינער שמעקט צו מלבושים וואס זענען אויס גירייכערט אדער עס זענען גילעגען בשמים אין א כלי און מען האט די בשמים ארויס גינומען און עס איז גיבליבען אין דער כלי אגוטען ריח און צינדערט שמעקט מען צו דער כלי דארף מען ניט קיין ברכה צו מאכען ווייל מען שמעקט ניט צו די בשמים זעלבסט :

כג אז מען זעהט א רעגנבויגען מאכט מען א ברכה ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם זוכר הברית ונאמן בבריתו וקיים במאמרו :

כד מען טאר ניט שטארק קוקען אין רעגנבויגען. מען זאל ניט זאגען דעם אנדערין אז עס איז דא א רעגנבויגען :

כה אז מען זעהט בליטצען מאכט מען א ברכה ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם עושה מעשה בראשית. אז מען הערט תיכף דונערן זאל מען איבער דעם דונער שוין ניט מאכן קיין ברכה. נור ווען מען וועט הערן נאך אמאל דונערן זאל מען מאכן א ברכה ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם שכחו וגבורתו מלא עולם :

כו אז מען האט ניט געזעהן בליצען נור געהערט דונערן אליין מאכט מען תיכף ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם שכחו וגבורתו מלא עולם :

כז אז מען מאכט ניט באלד נאכן בליצען אדער נאכן דונערן זייער ברכה זאל מען שוין ניט מאכן :

כח דיא בליטצען וואס זענען אן דונערן נור פון דער היטץ מאכט מען גאר קיין ברכה ניט איבער זייא :

כט כל זמן עס לייטערט זיך ניט אוים דעם טאג עס בליצען אונ דונערן וויא פיהל מאל דארף מען ניט מער צו מאכן וויא איין ברכה אויף דעם בליץ אונ איינע אויף דעם דונער :

ל אבער ווען דער הימעל האט זיך שוין אוים געלאטערט אונ דער נאך האט זיך דער הימעל ווידער באדעקט מיט וואלקינעס אונ עס האט ווידער אן געהויבן צו בליצען אונ צו דונערן דארף מען ווידער צו מאכן דיא ברכות :

(קיצור) סימן לו. דינים פון מאכלים אונ משקים וואס מען טאר ניט עסן אונ טרינקען אונ פון מילעכדיקס אונ פליישיגס. ער האלט צוויא אונ פערציג סעיפים :

א אז מען באקט אפ אשטיקעל ברויט אדער עפים אנדערשט אונ עס איז אויף דארויף דא בלוט פון דיא ציין דארף מען דאס שטיקעל ארט פון בלוט אפ צו קראטצען :

ב בשעת מען צו שלאגט איין איי איז גלייך אכטונג צו געבין אויב עס איז דרינען ניט דא קיין בלוטין טראפין :

ג אזוי וויא מען טאר ניט עסן פלייש מיט מילעך אדער מיט פוטער אזוי טאר מען ניט קאכן זייא בנאנד. אז מען דארף צו קאכן פון רפואה וועגין זאל מען פרעגין א שאלה :

ד אז עס טרעפט זיך א שאלה פון פלייש מיט מילעך חאטשי מען וויל עס ניט עסן דארף מען צו פרעגין א שאלה אויב מען מעג עס פאר קויפען אגוי. דען עס איז פאר באנין מיינמאל וואס מען טאר ניט דער פון קיין הנאה האבין אפילו צו געבין עס אהונט אויף צו עסין :

ה צוויא יודין וואס קענען זיך איינער דעם אנדערין טארין ניט עסין אויף איין טיש דער פליישיגם אונ דער מילעכדיגס צאמין זייא עסין יעדערער אויף א באזונדער טישטיכעל :

ו אבער אז זייא עסין אויף דעם בלויסען טיש דארף מען זייא צו שטעלין דער צווישען אזא זאך וואס איז ניט דער שטייגער עס זאל דארט שטיין :

ז אז איינער עסט אליין טאר ניט שטיין אויף דעם טיש פליישיגס אונ מילעכדיגס וועלכעס ער עסט איצט פון זייא :

ח אז איינער עסט פליישיגס אונ איינער מילעכדיקס זאלין זייא ניט טרינקען פון איין כלי. דען דאס עסין קלעבט זיך אן אין דער כלי :

ט מען דארף געווארינט צו זיין ניט צו עסין פון איין ב״ווט מילעכדיקס אונ פליישיגס :
י אויך צו האבין א באזונדער זאלטצין מיכטיל אויף יעדערין :

יא מען דארף צו צייכענען דאס מילעכדיקע מעסער אונ אלע מילעכדיקע כלים זייא זאלין ניט ווערין פאר ביטען מיט פליישיגס :

יב אז איינער עסט פליישיגס טאר ער ניט עסין קיין מילעכדיקס ביז ער וואַרט זעקס שעה

דאס. אפילו ער קיעט נור פון א קינד וועגין דארף ער אויך צו ווארטין :

יג אז מען גיפינט נאך דיא זעקס שעה פליש צווישען דיא ציין דארף מען עס ארויס נעמין. אונ ער דארף שוין ניט צו ווארטין. נור ער זאל איבער קייען א שטיקעל ברויט אונ אויס שווענקין דאס מויל :

יד אז איינער עסט איין עסין וואר וואס איז ניט גיוועזען דרינען קיין פליש אונ קיין שמאלץ נור עס איז גיקאכט גיווארין אין א פליישיג טעפיל מעג ער עסין דער נאך מילכדיקס :

טו אז איינער עסט מילכדיקס אונ וויל דער נאך עסין פליישיגס דארף ער זיך אב וואשין דיא הענט מיט וואסער אונ איבער קייען א שטיקעל ברויט אונ אויס שווענקין דאס מויל וועט ער מעגין עסין פליישיגס :

טז עס איז גלייך אז צו בענטשין אדער מאכין דעם בורא נפשות אדער דיא ברכה אחרונה נאך דעם מילכדיקס אונ ווארטין א ביסעל איידער ער זעצט זיך עסין פליישיגס :

יז אז מען עסט הארטין קעז וואס איז שוין אלט זעקס חדשים אדער פעטין קעז וואס איז זעהר דיק דארף מען צו ווארטין זעקס שעה איידער מען עסט פליישיגס :

יח אז איינער עסט מילכדיקס אונ וויל דער נאך עסין פליישיגס דארף ער אפ צו שארין פון טיש דיא מילכדיקע קריישלאך :

יט מען טאר ניט עסין קיין פליישיגס אויף א מילכדיג טישטיכעל אדער פאר קערט :

כ אויך טאר מען ניט שניידין מיט א פליישיג מעסער ברויט צו עסין עס מילכדיג אדער פאר קערט. אפילו דאס מעסער איז ריין :

כא אז מען האט ניט קיין אנדער מעסער זאל מען גוט אפ ווישען דאס מעסער עס זאל זיין גאנץ ריין. וועט מען מעגין דער מיט שניידין ברויט צו עסין מיט דעם אנדערין מין :

כב אז מען האט גינוצט מיט א פליישיג מעסער ציבעלים אדער אנדערע שארפע זאך אונ מען האט זייא אריין גיטוען אין א מילכדיקע עסין אדער פאר קערט דארף מען צו פרעגין א שאלה :

כג אז מען שיקט ווין אדער פלייש דורך א גוי דארף מען צו פאר חתמנין דיא זאך וואס זייא ליגען דרינען מיט צווייא חתימות דער גוי זאל עס ניט פאר בייטין :

כד אז מען שיקט מילך אדער ברויט אדער קעז דורך א גוי איז גינוג אז מען פאר חתמת מיט איין חתימה :

כה דיא איינגע דינים גייען אויך אן אז מען גיט א גוי צו בהאלטין דיא זאכין וואס מיר שרייבין :

כו אז דיא זאך וואס מען שיקט אדער מען גיט צו בהאלטין ליגט אין א זאק דארף מען צו פאר דרייען דעם זאק מיט דער נאט אריין אונ אריין לייגען דיא זאך אונ פאר בינדען אונ פאר חתמנין אידם :

כז אז מען האט גישיקט דורך א גוי דיא זאכין וואס מיר האבין גישריבין אונ זייא זענען ניט גיוועזען פאר חתמת דארף מען צו פרעגין א שאלה אויב מען מעג דיא זאך עסין אדער טרינקען :

כח דאריבער טאר מען ניט האלטין זיך פאר גרינג צו זאגין למשל דער גוי וועט בודאי ניט פאר בייטין נור מען זאל טוען אזוי וויא מיר האבין גישריבין :

כט מען דארף גיווארינט צו זיין ניט צו לאזין בייא א גוי א כלי דען מאמער וועט ער נוצען מיט אידער טריפות :

ל אפילו מען האט גיגעבין א כלי צו א גוי'שקין בעל מלאכה צו פארעכטין אז עס איז נור צו קלערין אז דער גוי האט אפשר גינוצט מיט דער כלי טו מען שוין פרעגין א שאלה :

לא טיינמאל טרעפט זיך אז מען נעמט א גיבונדען עיי און מען ווארפט עס אנידער אויף דער ערד. טאר מען עס ניט שעכטען דער נאך צאטין מען בינט עס אויף און עס גייט פריער אליין וויא עס קער צו זיין. און ניט שלעפדיג :

לב דעסט גלייכין ביא שעפסין אדער קעלבער דארף מען אויך גיווארינט צו זיין אין דעם :

לג זומער איז שכיח אין דיא קאטשקים אויף דיא קישקעליך פאקין אזוי וויא בלעטעליך אדער ווארטצלין אזו דורך דעם קען זיין דיא קאטשקע טרפה. דאריבער זאל מען גיווארינט זיין ניט אוועק צו ווארפין דיא קישקעליך צאטין מען באקוקט זייא פריער. און אז מען וועט עפים זעהן אויף זייא זאל מען פרעגין א שאלה :

לד אז מען באקט פוטער גיבעקטין אדער שמאלץ קוכען דארף מען עס צו מאכין בשעת דעם קנעטין עס זאל אנאנדער פנים האבין פון אנדערע חלה כדי יעדער זאל עס קענען און ניט עסין דאס פוטער גיבעקטין מיט פלייש אדער דעם שמאלצין קוכען מיט פוטער :

לה אז עס האט אזא פנים וויא אנדערע ברויט דארף מען דארויף א שאלה צו פרעגין אויב מען מעג עס עסין אפילו גאר טרוקען אן פלייש און אן פוטער :

לו מען טאר ניט באקין ברויט מיט מילעכדיקען פלאדען אדער פליישיקען אין איין אויבען. אז מען האט יוא גיבאקין דארף מען אויף דעם ברויט צו פרעגין א שאלה :

לז דעסט גלייכען טאר מען ניט בראטין קיין פלייש אין דעם אויבען בשעת מען באקט אין איהם ברויט. אז מען האט יוא גיבראטין דארף מען אויף דעם ברויט א שאלה צו פרעגין :

לח איין אויבען וואס איז אוים גילאפין אויף דער דנאי שמאלץ אדער מילעך דארף מען איהם צו גליען און צו שפרייטען דיא קוילען אויף דער גאנצער דנאי. עס זאל פון איהר שפריצען פונקען :

לט איבער דעם דארף מען גיווארינט צו זיין ביא דעם אייוועלע וואס איבער דער גרובע אז עס לויפט דארט אוים אויף דער דנאי מילעך אדער יוך פון פלייש מוז מען אריין לייגען קוילען און גוט אוים גליען דיא דנאי עס זאל פון איהר שפריצען פונקען :

מ טייל מענטשין האבין א טעות און זאגין אז עס ווערט גיגליעט ווען מען ברענט הונטען אין דער גרובע. ווערט מכלא איבער גיברענט אין אייוועלע דורך דער היטץ פון הונטען ווענען זייא זיך טועה. דען דער דין איז. אז אויף דעם איינגעם ארט וואו עס איז איין גיזאפט גיווארין מוז אויף דעם איינגעם ארט גיגליעט ווערין דורך פייער אדער דורך קוילען. אבער דאס ברענען אויף יענער זייט העלפט גאר ניט :

מא דאס איינגע מוז מען גיווארינט זיין ביא דער ענגלישע קעך וואס מען ברענט פון הינטען און מען קאכט פון אויבען. אז עס לויפט עפים אוים מוז מען אויך אוים ברענען פון אויבען אזוי וויא מיר האבין פריער גישריבין :

מב אז איינער פרעגט א שאלה איין מורה הוראה און ער האט גיפסקנט אז דיא זאך איז אסור טאר ער ניט פרעגין דאס איינגע אנאנדערין צאטין ער זאגט איהם אז דער ערשטער האט אזוי גיפסקנט :

(פקודי) סימן לז. דינים פון האנדלין. ער האלט זיבען און צוואנציג סעיפים :

א מען דארף שטארק גיווארינט צוא זיין מען זאל נישט נארין דעם אנדרין. סייא דער וואס פאר קויפט סייא דער וואס קויפט ווער עס נארט דעם אנדערין האט א גרויסע עבירה :

ב דעסט גלייכין אין אנדערי זאכין היינו מען בייט איבער וועלכע מטבע אדער מען פאר

דינגט יעניעם וועלכע זאך אדער מען נעמט צוא גיהן א מלבוש פארין אלין ניט נארין אייגער דעם אנדערין :

ג אז איינער האט עפיס צוא פאר קויפען פאר ער עס ניט שיין מאכין צוא נארין דער מיט דעם אנדערין . למשל מען טאר ניט געבין דער בהמה צוא טרינקען קלייען וואסער כדי זיא זאל אזוי גיבלאזין ווערין אונ דיא האר זאלין זיך אויף שטעלין זיא זאל אויס זעהן פעט . אויך טארין ניט פארבין אלטע כלים זיא זאלין אויס זעהן וויא נייע אונ נאך אזא שטייגער

ד מען טאר ניט רעכנין אפאלטשי מאס אדער וועגין אפאלטשי וואג היא צוא א יוד ביא צוא א גוי . דיא עבירה פון דעם איז זייער גרוים :

ה מען דארף אפילו צוא זעהן אז דאס וואס מען פאר קויפט זאל עטוואס מעהר וועגין פון דער גירעכטי וואג אונ דאס וואס מען מעסט זאל אביסעל מעהר זיין פון דער גירעכטי מאס :

ו אויך זאל מען גיוואהרינט זיין תמיד אפ צוא ווישען דיא מאס אונ דיא וואגשאהל פון דיא נאסי זאכין כדי דאס וואס עס קלעבט זאל ניט ווערין צוא גירעכינט .

ז אין דעם רעכענין אונ אין דעם וועגין קען זיין גרוים פאלטשקייט . דער איבערשטער ווייסט אפער דעם אמת . איבער דעם אז מען טוהט אין דעם וועלכעס פאלשקייט טוהט מען זיך אלין שלעכטץ .

ח אזוי וויא אונזערע חכמים האבין גישריבען . אז דער וואס וועט יענעם געבין גוטע מאס אונ גוטע וואג וועט דער איבערשטער העלפין אז ער וועט האבין געלט אונ וואס ער בדארף . אבער אז מען וועט יענעם נארין וועט מען אלין ניט האבין :

ט נאך שרייבען אונזערע חכמים אז א מענטש וויל רייך ווערין זאל ער האנדלין ערליך ער זאל קיינעם ניט נארין אונ זאל בעטין דעם איבערשטען וועט ער איהם העלפין אז ער וועט האבין אלדים גוטין :

י מען טאר ניט האבין אין דער הים אדער אין געוועלב אפאלטשי מאס האטשי מען מעסט גאר ניט מיט איהר :

יא אז עס איז א מנהג אין דער שטאט אז מען מעסט ניט נאר מיט אזא מאס וואס איז גיצייכענט אונ דיא מאס איז ניט גיצייכענט מעגין זיא האבין אין דער הים נאר ניט מעסטין ח"ו קיינמאהל מיט איהר

יב אז איינער וויל קויפען אדער דינגען א זאך אדער א הויז אונ האט זיך שוין משוה גיוועזען וויא פיהל צו געבין דער פאר טאר קיין שום מענטש ניט אוים דינגען אדער אוים קויפען פון יענים דיא זאך :

יג א מענטש דארף צו האלטען זיין ווארט . היינו אז ער וויל עפיס קויפען אדער פאר קויפען האטשי מען האט נאך קיין געלט ניט גיגעבין אונ מען האט נאך ניט קונה גיוועזען דיא זאך מיט קיין שום קנין אז מען האט זיך נאר אפ גישמועסט צו קויפען דיא זאך אונ מען האט זיך משוה גיוועזען דעם מקח איז שוין ניט גליך חרטה צו באקומען :

יד דעסט גליכען אז איינער זאגט צו דעם אנדערין עפיס צו שענקין אונ דער נאך באקומט ער חרטה טוהט ער ניט גליך :

טו אז ער זאגט איהם צו צו געבין אגרויסע מתנה אונ דער נאך איז ער זיך מישב אונ וויל ניט געבין וואס ניט אז יענער איז ניט קיין ארימאן :

טז דאס דערמאנטע איז נאר אז ער באקומט דער נאך חרטה אבער בשעת ער זאגט צו בדארף ער אין הארצען אויך אין זינען האבין צו געבין . דען אז ער זאגט צו אונ האט אין זינען אין הארצען אנדערשט וויא ער זאגט . האט ער א גרויסי עבירה :

יז דער מענטש בדארף תמיד צו גיין מיט דעם אמת אונ ניט מיט קיין ליגענט

אביש

יח אפילו אין אזעלכע זאכין וואס עס קומט נישט ארוים פון זייא קיין געלט טארין אויך נישט זאגין קיין ליגענט . אז איינער דער ציילט וואס ער האט גיהערט אונ זאגט פיל העכער אנדערשט וויא ער האט גיהערט חאטשי ער מאכט נישט היזק קיינעם דער מיט דאצופארט האט ער אגרויסע עבירה

יט אז מען זאגט צו איין ארימאן צו געבין אהם מיא אקליינע מתנה מיא אזויכע מתנה טארין נישט חרטה באקומען . נאר מען איז מחויב וויא אין געזאגטין מקיים צו זיין . דען דאס איז שוין אנדר :

כ אפילו מען זאגט נישט מיט דעם מויל נאר מען פאסט זיך אפ אין הארצין צו געבין עם ארימאן דארפין אויך מקיים צו זיין :

כא יעדער זאך וואס שטייט אין דער תורה אז מען טאר דאס נישט עסין טארין נישט ער מיט האנדלין . למשל צו האנדלין מיט חזירים אדער צו הרגנין בהמות אונ פאר קויפען דיא גוים דאס פלייש חאטשי מען מעג דאך פון דיא זאכין הנאה האבין אז דער שטייגער איז פון גוים דיא זאכין צו עסין טארין נישט האנדלין דער מיט :

כב אבער פערד אדער אייזלין וואס דער שטייגער איז נישט זייא צו עסין נאר צוא ארבעטין מיט זייא מעגין האנדלין מיט זייא . מיט חלב מעגין אויך האנדלין

כג אז עס טרעפט זיך איינעם גראט אזאך וואס מען טאר נישט עסין למשל איינער האפט פיש האט ער גיחאפט אפיש וואס מען טאר איהם נישט עסין . אדער ער האט גיקוילעט אבהמה אדער איין עוף אונ עס איז טרפה גיווארין מעג ער עס פאר קויפען . ווייל ער האט זיך נייט מכוין גיוועזן צו דיא זאכין :

כד נאר מען דארף גיווארינט זיין דיא זאכין באלד צו פאר קויפען אונ נישט צו באלטין זייא ביא זיך עס זאל בעסער ווערין :

כה אז מען קען נישט אליין פאר קויפען מעגין געבין אנאנדערין יוד ער זאל זייא פאר קויפען . אונ מען מעג איהם געבין עפיס ריוח פון זייא . אבער צו פאר קויפען דיא זאכין אנאנדערין יוד אונ ער זאל זייא ווייטער פאר קויפען טארין נישט :

כו דיא אלע זאכין וואס מען מאר נישט האנדלין מיט זייא טארין נישט אנטלייען אויף זייא קיין געלט :

כז אז מען האט אנטליגען אגוי געלט אונ מען האט נייט פון וואנית אפ צו נעמען מעגין אפ נעמען דיא זאכין פאר דעם חוב . נאר מען זאל זייא וויא אין געכבטין פאר קויפען אונ נית האלטין צו פאר דינען אין זייא :

סימן לח . דינים אז מען טאר נית מצער זיין דעם אנדערין אדער נארין איהם מיט רייד . ער האלט ניין סעיפים :

א עס איז אגרויסע עבירה מצער צו זיין אמענטש אונ נארין איהם מיט רייד . למשל מען פרעגט איינעם וויא פיהל ווילכטו פאר דער זאך אונ מען וויל עס גאר נישט קויפען . דעסט גלייכען אז איינער פרעגט דעם אנדערין ווא קריגט מען דיא זאך צו קויפען אונ ער נארט איהם אונ ווייזט איהם אויף אזא ארט ווא דיא זאך איז נישט דא איז דאס אגרויסע עבירה :

ב אז איינער איז א בעל תשובה טארין נית איהם זאגין גידענק וואס דוא האסט דענמאלט גיטוהן :

ג אז מען פרעגט איינעם א קלוגע זאך טאר ער נית זאגין צו דעם וואס איז נישט קיין חכם וואס ענטפערסט דוא אויף דער זאך . אונ נאך אזעלכע ווערטער וועלכעם ווענין מצער דעם אנדערין מענשען טארין זאגין נית :

ד מען באדארף געוואָרענט צו זיין מען זאָל ניט מצער זיין דאָס ווייב מיט שלעכטע רייד. ווייל דער שטייגער איז פון איין אשה אַז זיא וויינט באַלד. און השם יתברך איז שטאַרק מקפיד אויף טרערן געצאָלט צו ווערן פון דעם מענטש וואָס איז מצער:

ה אַז איינער האָט אַ מיאוס נאָמען האָט (חאָטשע ער איז שוין געוואוינט) לען זאָל איהם רופען מיט דעם צוא נאָמען דאַרף מען ניט רופען איהם מיט דעם צוא נאָמען אַז מען איז זיך מכוון צוא פאַר שעמען איהם דער מיט. אפילו ער איז ניט דער ביי. טאָרן אויך נישט:

ו מען טאָר ניט קיינעם נאַרן אפילו יענער האָט דער פון ניט קיין שאָדען למשל מען פאַר קויפט איהם אַזאַ זאַך וואָס האָט אַפּעלער חאָטשי זיא איז מאַקי אַזוי פיהל ווערט וויא פיהל יענער גיט איהם דאַצו פאַרט מוז ער. איהם זאָגען אַז דיא זאַך האָט דעם פעלער, אפילו אַ גוי טאָרן אויך ניט נאַרן אַזאַ שטייגער:

ז דעסט גלייכען טאָרן ניט שטאַרק בעטען יענעם ער זאָל עסין ביי איהם אַז מען ווייסט אַז ער וועט ניט עסין און אַז ער וואָלט מאַקי געוואָלט ביי איהם עסין וואָלט ער איהם ניט געוואָלט בעטין:

ח דעסט גלייכן אַנדערע זאַכין וואָס איז נישט ביי איהם אין האַרצען אַזוי וויא ער זאָגט מיט דעם מויל טאָרן אַלץ ניט:

ט דען אַ יוד איז מחויב צו זיין ערליך אַז אַלדינג וואָס ער זאָגט מיט דעם מויל זאָל זיין מיט דעם גאַנצען האַרצען און ניט גנבנען יענעמס דעה:

(ויקרא) סימן לט. דינים פון פּראָצענט נעמין. ער האָט זעכס און דרייסיג סעיפים:

א עס איז אַגרויסע עבירה צו אַנטלייען אויף פּראָצענט אַז עס איז ניט על פי היתר עיסקא וואָס מיר וועלין שרייבין:

ב אפילו ער האָט איהם ניט צו געזאָגט בשעת ער האָט זיך אַנטליגען נור דער נאָך בשעת יענער מאָנט איהם דעם חוב וואָס ער איז שולדיג פון אַוואָסערע זאַך עס איז ניט ער איהם געלט אָדער עפּיס אַנדערשט ער זאָל איהם וואַרטען עטליכע טעג איז דאָס אַגרויסע עבירה. סייא אויף דעם וואָס גיט סייא אויף דעם וואָס נעמט ניט:

ג אפילו ער אַנטלייעט איהם ער זאָל געבין דאָס פּראָצענט אַנאַנדערן אָדער ער זאָל עס אַוועק געבין איין אָרימאַן טאָר מען אויך ניט דען אַז ער גיט דעם וואָס ער הייסט געבין איז גלייך וויא ער גיט עס איהם אַליין:

ד אפילו מען האָט גאַר ניט אויס גירעט קיין פּראָצענט נור בשעת ער בצאָלט איהם גיט ער איהם עפּיס מער וויא ער האָט איהם אַנטליגען הייסט דאָס שוין פּראָצענט:

ה אפילו ער זאָגט איהם ניט אַז ער גיט איהם דאָס פאַר פּראָצענט און אפילו ער אַליין איז אויך ניט מכוון זיך דאָס צו געבין פאַר פּראָצענט און אפילו ער איז געוואוינט געוועזין צו געבין איהם מתנות פון תמיד טאָר מען אַלץ ניט. דען אַז ער גיט איהם נור עפּיס מער בשעת ער בצאָלט איהם ועהט שוין איטס אַז דאָס איז פּראָצענט. אפילו דער וואָס האָט זיך גילגין זאָגט איהם בשעת ער גיט איהם פּראָצענט אַז ער שענקט עס איהם גלאַט פאַר אַ מתנה טאָר ער אויך ניט צו נעמין פון איהם:

ו אַז איינער האָט אָבער שוין גינומען פּראָצענט און ער וויל טוען תשובה און אָפּ געבין דעם לוה און דער לוה זאָגט אַז ער איז עס איהם מוחל דאַרף ער שוין ניט אָפּ געבין:

ז דעם כלל זאָל מען ווייסען אַז דער וואָס אַנטלייעט הייסט מלוה. און דער וואָס לייעט

זיך הייסט לוה. מען זאל דאס גידענקען כדי מען זאל זיך ניט טועה זיין

ח אפילו איידער ער לייעט זיך אדער נאך דעם בצאהלין פאר ער אויך ניט געבן קיין פראצענט. למשל ער וויל זיך לייען פון איהם געלד און שיקט איהם עפיס א מתנה אפילו ער זאגט ניט אז דאס איז כדי ער זאל איהם אנטלייען נור דאס איז אזא זאך וואס מען ווייסט אז ער זאל ניט דארפין פון איהם צו אנטלייען וואלט ער איהם דאס ניט גישיקט הייסט דאס שוין פראצענט:

ט דעסט גלייכן אז ער שיקט איהם נאך דעם בצאהלין עפיס א זאך וואס מיר האבין גישריבין הייסט דאס אויך פראצענט:

י מען טאר ניט אנטלייען געלד דעם אנדערן אויף דעם תנאי אז ווען ער וועט דארפין זאל ער איהם אויך אנטלייען:

יא אבער אז ער רעט ניט אוים מיט יענעם נור יענער אנטלייט איהם אנאנדערט מאל אזוי פיהל וויל ער האט אים צינדערט אנטליגען. דאס איז קיין איסור ניט:

יב אז דער לוה איז ניט גיוואהנט גיוועזען צו זאגין דעם מלוה גוט מארגין טאר ער איהם צינדערט אויך ניט זאגין. דען א גוט ווארט הייסט אויך פראצענט:

יג דאריבער טאר ער איהם ניט לויבין בשעת ער הערט אדער צו זאגין איהם א שיינעם דאנק אדער צו בענטשין איהם ווען ער הערט וויל ער האט איהם אנטליגען אדער וויל ער ווארט איהם ביז ער וועט אפ געבין טאר מען אלטין ניט:

יד אז ער דארף איהם צו בעטין ער זאל איהם אנטלייען אדער ער זאל איהם ווארטען עטליכע טעג זאל ער איהם גלאט בעטין מיט וויכע רייד. אבער ניט לויבען איהם אדער תחנונים:

טו נור מען זאל זיך פאר לאזין אויף השם יתברך אז מען וועט בודאי קריגען וואס מען דארף אז מען וועט ניט זינדיגען קיינען איהם מיט דיא זאכין וואס מיר שרייבין. אפילו מען וועט ניט קריגען פון דעם מענטש וועט השם יתברך צו שיקען דורך אנאנדערין מענטש אזוי וויא זיין גוטער ווילען איז:

טז דעסט גלייכען דער וואס אנטלייעט טאר ניט שאפין קיין שום זאך מיט דעם לוה. ער טאר איהם אפילו ניט זאגין דוא זאלסט מיר צו וויסען טוען ווען דער מענטש וועט קומען צו פארין האמשער איז איהם ניט מטריח נור מיט גלאטע רייד טאר מען אויך ניט אז ער איז ניט גיוואהנט גיוועזען מיט דיא זאכין איידער ער האט איהם אנטליגען:

יז ווער שמועכט אז ער טאר ניט פון איהם קיין הנאה האבין אין אזעלכע זאכין וואס ער וואלט ניט גיטוען ווען ער וואלט ניט גיוועזען אנטליגען:

יח אז איינער האט זיך אנטליגען פון א בעל מלאכה טאר ער ניט געבין איהם צו ארבעטין אז ער איז פריער ניט גיוואהנט גיוועזען צו געבין איהם נור ער גיט איהם צו פאר דינגען וויל ער האט איהם אנטליגען טאר ער ניט:

יט אז מען אנטלייעט זיך א ברויט זאל מען ניט אפ געבין קיין גרעסערס וויא מען האט זיך גיליגען און אויך ניט קיין גיעכערס. היינו אז מען האט זיך גיליגען א ראזיווע ברויט טאר מען ניט אפ געבין קיין גיבאטעלטס. דער איינגער דין איז אויך אז מען לייעט זיך וועלכעס עסין ווארג:

כ דאס שמועס אלטין נור אז עס איז צקליינקייט צווא שטיינער וויא א ברויט. אבער א קערין תבואה טאר מען ניט זיך לייען אפילו אפ צו געבין פונקט אזא קערין תבואה. צאהלין מעג רעט זיך אויס אז דיא תבואה וועט טייערער ווערין זאל מען גיט אפ געבין קיין תבואה נור געלט וויא פיהל דיא תבואה איז צינדערט ווערט. אז מען רעט ניט אזוי אויס איז דא אסך הילוכי דינים דאריבער זאל מען טוען אזוי וויא מיר שרייבין:

כא אז איינער אנטלייעט דעם אנדערין געלט נאר ער ניט דינגען ביא דעם לוה דאס

הויז אדער עפּיס אנדערשט פאר ווייניגער ווי א אנאנדערער וואלט גיגעבין :

כב אז איינער אנטלייעט דעם אנדערין געלד אונ דער לוה גיט איהם א משכון א הויז אדער א פעלד ער זאל זיצען דרינען אדער ער גיט איהם א משכון וועלכע זאך ער זאל ניטצען דער מיט זאל ער פרעגין א שאלה ווי אזוי ער זאל טוען צו זיצען דרינען אדער ניטצען מיט דעם משכון פאר וועלוועלער :

כג אבער צו זיצען אין דעם הויז אדער ניטצען מיט דעם משכון אונ גאר ניט אפּ צאלען פון חוב טאר מען בוודאי ניט :

כד אזאך וואס יעדערער ווייסט ווי פיהל זי א דארף צו קאסטין טאר מען ניט פאר קויפען פאר מער ווייל מען ווארט דאס געלט אפילו מען זאגט ניט ארויס אז פאר דעם וואס איך ווארט דיר דאס געלד וויל איך מער :

כה אבער אזא זאך וואס ניט יעדערער ווייסט ווי פיהל זי א דארף צו קאסטען מעג מען זי א פאר קויפען פאר אביסעל מער אונ אין זיגען האבין ווייל מען ווארט דאס געלד. מען זאל ניט נעמען אסך מער וואס יעדערער וועט פאר שטיין אז דורך דעם וואס ער ווארט איהם דאס געלד הייסט ער זיך געבין אזוי פיהל :

כו אפילו מען וויל ניט אסך מער נור מען זאגט צו דעם קויפער אז דוא וועסט מיר געבין באלד דאס געלד וועל איך דיר פאר קויפען פאר אזוי פיהל אונ אז דוא וועסט דאס בארגין וויל איך מער טאר מען אויך ניט :

כז מען טאר ניט קויפען תבואה אדער אנאנדערע סחורה צו געבין פריער געלד מען זאל הערשט נעמען די א סחורה אין אצאט ארום. דען טאמער וועט די א סחורה טייערער ווערין ביז דעמאלט אונ ער וועט איהם מוזען אפּ געבין אזוי פיהל ווי א ער האט גיקויפט ביי א איהם צינדערט ווען עס איז וואלוועל ווייל ער האט איהם צינדערט גיגעבין דאס געלד :

כח אז דער וואס וויל פאר קויפען האט צינדערט אין גאנצין די א תבואה אדער סחורה אונ עס פעלט ניט קיין שום ארבעט זי א פארטיג צו מאכין למשל די א תבואה איז שוין אפּ גישניטען פון פעלד אונ שוין גיכדיטשעט דערט גליגין ביי א אנדערע סחורה וואס איז שוין פארטיג מעג ער איהם פאר קויפען אפילו וועלוועלער ווי א זי א איז צינדערט ווערט חאטשי ער גיבט צינדערט געלד אונ וועט איהם הערשט געבין די א סחורה אין אצאט ארום :

כט נור ער זאל ניט ארויס זאגין אז לוא וועסט מיר צינדערט געבין דאס געלד וועל איך דיר פאר קויפען פאר אזוי פיהל אונ אז דוא וועסט מיר הערשט געבין דאס געלד ווען דוא וועסט זי א נעמען זאלסט דוא מיר מער געבין :

ל בסעיף ל״ד וועלין מיר שרייבין אז מען מאכט א היתר עיסקא מעג מען געבין געלט חאטשי ער האט נאך ניט די א סחורה. זעה אין דארט :

לא דאס וואס די א וועלט אנטלייעט געלט אויף פראצענט אויף א וועקסיל וואס מען שרייבט על צד היתר עיסקא איז דער ענין דער פון אזוי. ער גיט איהם דאס געלט צו האנדלין אויף שותפות. העלפט געלט אנטלייעט ער איהם ער זאל זיך נעמען דעם ריוח און מיט דער אנדערי העלפט זאל ער האנדלין פון מלוה ווענין אונ געבין איהם דעם ריוח. אז עס וועט ח״ו זיין היזק. זאל אויך זיין שותפות. בזונדער דארף מען עפּיס אפּ צו צאלין פאר דעם וואס דער לוה באמיט זיך מיט יענעמס העלפט. עס זאל ניט הייסען אז ער באמיט זיך פאר דעם וואס ער האט איהם גיליגען זיין העלפט. נאר דער לוה זאל ניט באגלייבט זיין אויף דעם ריוח נאר מיט א שבועה. אויך האט ער די א ברירה צו געבין דעם מלוה אזוי פיהל אלע חודש (נאך דעם וואס ער וועט זיך אפּ צאלין

פון יענעמס חלק ריוח א גילדען שכר טירחה) וועט שוין די רעשט ריוח קערין צו איהם אליין :

לב סמילא אז דער נאך וויל דער לוה ניט שווערין וויא פיהל ריוח עס איז גיוועזן אדער אז עס איז גאר ניט גיוועזן קיין ריוח אונ גיט זעם פראצענט מעג ער אויך . דען א מענטש מעג זיך פטרין מיט זיין געלט פון א שבועה :

לג בספר מסגרת השלחן האבין מיר גישריבען דעם נוסח פון שטר עיסקא אונ נאך דינים פון דיא זאכין :

לד אז איינער גיט דעם אנדערין פריער געלט אויף אזעלכי תבואה אדער סחורה וואס ער האט נאך ניט אדער ויא איז נאך ניט פארטיג ער זאל זיא איהם געבין אין עטליכע חדשים ארום טארין דאס ניט טוהן (אזוי וויא מיר האבין גישריבען בסעיף כ"ז) צאטען ער מאכט מיט איהם א היתר עיסקא . אז ער גיט איהם דאס געלט ער זאל קויפען אדער פארטיג מאכין דיא סחורה אונ דער ריוח אדער היזק זאל זיין שותפות . נאר אז ער וועט וועלין דער נאך געבין איהם אזוי פיהל סחורה פאר דעם געלט וואס ער האט איהם גיגעבין אונ פאר זיין חלק ריוח (נאך דעם וואס ער ייעט זיך אפ שלאגין פין יענעמס חלק ריוח א גילדען פאר דער טירחה) זאל ער נישט דארפען צו שווערין וויא פיהל ריוח עס איז גיוועזן . אזוי וויא מיר האבין פריער גישריבען :

לה דאס אלטץ וואס מיר האבין גישריבען אז מען מעג נעמין פראצענט אויב מען שרייבט א היתר עיסקא איז נאר אז יענער האנדילט טאקי מיט דעם געלט :

לו אבער אז יענער לייעט זיך דאס געלט צו בצאהלין א חוב אדער אויף עפים אנדערשט טארין נישט נעמין ביא איהם קיין פראצענט . אויך טאר ער נישט געבין קיין פראצענט אזוי גוט וויא ער וואלט זיך אנטרינען אין א היתר עיסקא :

(צו) סימן מ . דינים פון נדרים אונ שבועות . עד האלט עליף סעיפים :

א מען דארף גיווארינט צו זיין נישט צו שווערין קיינמאל . אונ אויך נישט צו טוהן קיין נדר . אפילו צדקה איז אויך נישט רעכט מנדר צו זיין נאר ווען מען האט זאל מען גלייך געבין אין א נדר :

ב אז דער עולם זאגט צו צו געבין צדקה וועלכעס מען דארף אויך צו זאגין אדער בשעת מען איז מזכיר נשמות זאל מען זאגען בפירוש בלי נדר . היינו מען זאל זאגין איך וויל געבין אזוי פיהל בלי נדר :

ג אז מען זאגט אבער איך וועל געבין אונ מען זאגט נישט באלד דאס ווארט בלי נדר איז דאס שוין א נדר אונ מען מוז זעהן וויא אין געבסטין צו געבין :

ד דעסט גלייכען אז איינער זאגט אויף וועלכע מצוה איך וועל דאס טוהן אונ זאגט נים (באלד) בלי נדר איז דאס שוין א נדר אונ ער מוז זעהן וויא אין געכסטין דיא זאך צו טוהן :

ה דעריבער דארף א מענטש צו גיוויינען זיך ווען ער זאגט צו טוהן וועלכע זאך זאל ער זאגין דיא ווערטער בלי נדר . דאס היסט דיא זאך זאל אויף מיר נישט זיין קיין נדר :

ו דעסט גלייכען דער וואס וויל זיך נוהג זיין וועלכע מצוה וואס ער איז נים מחויב זיא צו טוהן נאר פון פרומקייט ווענען דארף ער אוים צו נעמין בשעת ער הייבט זיך אן נוהג צו זיין אז דיא זאך זאל אויף איהם נישט זיין קיין נדר . אויך זאל ער זאגין אז ער וויל נישט זיך אזוי נוהג זיין נאר ציינדערט אדער ווען ער וועט וועלין . אבער גיט תמיד :

ז אז ער האט נישט גיזאגט דיא ווערטער וואס מיר שרייבען אונ ער וויל דער נאך שוין

נישט

גילט אזוי זיך נוהג זיין דארף ער צו לאזען זיך מתיר זיין גלייך ער האט געשטען וועלבין נדר :

ח אז איינער וויל זיך לאזען מתיר זיין א נדר אדער א שבועה זאל ער גיין צו דריא ידען וואס קענין לערנין אונ וויסען דיא דינים פון מתיר נדר זיין אונ האבין שוין בעדר זייא זאלין איהם מתיר זיין :

ט עס איז פאר האנין טייל מענטשין וואס זענין געוואוינט צו שווערין אדער זאגין אסור אויף יעדער זאך . אדער אויף נאמנות . דארפען זייא וויסען אז דאס איז איין עבירה . דיא עבירה פון שבועות אונ נדרים איז זייער גרויס . דאריבער מוז מען זעהן זיך אפ צו געוויינען דער פון :

י דיא היילינע ספרים שרייבען אז מען טאר ניט שווערין אפילו מיט דעם לשון כמען זאל אזוי לעבין . אונ נאך אזא שטייגער :

יא אפילו אקליין יונגעל אדער אמיידיל טארין ניט שווערין אונ ניט קיין נדר טוהן . אז זייא האבין יוא געשווארען אדער גיטוהן א נדר זאלין זייא פרעגין אשאלה וויא אזוי זייא זאלין זיך נוהג זיין :

סימן מא. דינים פון תפלת הדרך אונ נאך זאבין וואס מען דארף געווארינט צוא זיין אויף דעם וועג . ער האלט פופצען סעיפים :

א אז מען גייט אדער מען פארט אין וועג אריין ווען מען איז שוין א תחום שבת פון שטאט אדער מער זאל מען זאגין תפלת הדרך אזוי וויא עס שטייט אין סדור . דיא תפלה איז צו בעטין דעם אייבערשטין עס זאל זיך נישט טרעפין קיין שום שלעכטס אויף דעם וועג ח״ו :

ב בשעה מען זאגט דיא תפלה דארף נאך צו זיין האטש אבט טוזענט איילין פון דאנים ביז דעם ארט וואס מען וויל געכטיגען :

ג עס איז גלייך צו זאגין דיא תפלת הדרך נאהנט צו אנאנדערי ברכה . דהיינו מען איז משתין אונ מען וואשט זיך דיא הענט אונ מען זאגט דיא ברכה אשר יצר דער נאך זאגט מען באלד דיא תפלת הדרך :

ד אויך איז גלייך צו זאגין דיא תפלה שטייענדיגע הייט ווען מען שטעלט זיך :

ה איידער מען גייט אין וועג אריין איז גלייך צו געבין צדקה :

ו אויף דעם וועג זאל מען לערנין אדער זאגין תהלים אזוי וויא עס שטייט אין דער תורה ודברת בם בשבתך בביתך ובלכתך בדרך . דאס איז טייטש דוא זאלסט רעדין דברי תורה בשעה דוא זיצט אין דער היים אונ בשעה דוא גייסט אין וועג :

ז אז עס קומט אוים צו דאווינען אויף דעם וועג זאל מען זעהן וויא ווייט מיגליך זיך צו דאווינען בשעה מען רוהט אין כטאנציע אדער אין מיטען וועג ערגיץ אין דער זייט ווא עס איז ריין :

ח מען מעג אויף דעם וועג דאווינען מנחה באלד נאך האלב איינס אבי מען זאל דאווינען שטייענדיגע הייט :

ט אז מען איילט זיך אבער אין וועג אריין מעגין דאווינען אויף דער פוהר . נאר אז מען קען זאל מען זיך אויף שטעלין אייף דער פוהר בשעה מען דארף זיך צו בוקען אין מיטען שמונה עשרה אונ בשעה מען דארף אויס צו גיין דיא דריי טריט :

י אויך זאל מען געווארינט זיין צו וואשין זיך מיט וואסער פאר יעדערין דאווינען אזוי וויא מיר האבין געשריבען בסימן ז׳ סעיף ג׳ ובסימן מ״ב סעיף י״א י״ב :

יא אז מען האט אבער מורא אז איידער מען וועט קריגען וואסער וועט דער צייט פאר

בייא גיין די צייט פון דאוונען אדער מען וויל זאגן קריאת שמע אין דער פריא אויף דער פודר און מען האט נישט קיין וואסער און מען האט מורא אז איידער מען וועט האבן וואסער וועט מען דער ווייל עובר קריאת שמע זיין זאל מען זיך ארום ווישען די הענט אין עפים און זאגן קריאת שמע אדער דאווענען :

יב אז מען גייט פרייטאג אין וועג דארפין גיווארינט צו זיין אריין צו קומען אין א סטאנציע אריין ווען עס איז נאך גרויסער טאג כדי מען זאל ניט מחלל שבת זיין ח״ו . און אויך מען זאל קענין אן גרייטען פון זיינט וועגין אויף שבת :

יג אז איינער איז אויף דעם וועג אין א סטאנציע און ער האט ביי זיך געלט און האט עס מורא צו גיטרויען די מענטשין און האט ניט קיין ארט וואו עס צו לייגען מעג ער האלטען דאס געלט בייא זיך אין קעשינע גאנץ שבת אויף דעם ארט וואס מען מעג טראגין שבת . נאר ער זאל נישט נעמין שבת אין דער האנט אריין דאס כלבוש מיט דעם געלט נאר גלאט גיין דרינען :

יד אז מען טאר ניט שבת טראגין אויף דעם ארט און ער האט מורא צו זיצען גאנצין שבת אין שטוב טאמער וועט מען זיך משער זיין אז ער האט ביי זיך געלט און מען וועט עס פון איהם אוועק נעמין . מוז ער פרייטאג איין נייען דאס געלט אין דעם מלבוש וואס ער גייט דרינען זועט ער קענין שבת ארויס גיין אין דעם מלבוש :

טו עס איז א גרויסע מצוה צו באלייטען דעם מענטש וואס ציהט אין וועג אריין . אויך איז דאס א סגולה צו דעם מענטש . עס זאל זיך איהם ניט טרעפין קיין שום שלעכטין ח״ו אויף דעם וועג :

סימן מב. דינים פון מנחה דאווענען . ער האט אכטצעהן סעיפים :

א מען דארף צו גידענקין מנחה צו דאווענען אין דער צייט . די צייט פון מנחה דאווענען איז פון דריטהאלבין שעות פארין נאכט . זומער וואס דער טאג איז גרויס קומט אויס די צייט מער ווייא דריטהאלבין פראסטע שעות פארין נאכט . דען די שעות ווערין גירעכינט לויט דעם טאג א צוועליפטעל טאג ווערט גירעכינט א שעה . דאריבער קען אויס קומען ווינטער ווינציגער ווייא דריטהאלבין פראסטע שעה :

ב אז מען דארף צו גיין אין וועג אריין אדער צו עסין מעג מען דאווענען מנחה פון האלב איינס און דאס הייסט פון א האלבע שעה נאכין האלבין טאג :

ג די וואס דאווענען מנחה שפעט פארין נאכט דארפין גיווארינט צו זיין חאטש צו דאווענען איידער עס שטייט שטערין . דען אז עס שטייט שוין שטערין איז בוודאי שוין ניט די צאט פון מנחה :

ד מען טאר ניט זיך זעצין עסין א סעודה פאר מנחה פון דרייא שעה פארין נאכט אן . די שעות ווערין אויך גירעכינט לויט דעם טאג . דאריבער דארף מען צו וויסען ניט צו עסין קיין סעודה פאר מנחה דאס לעצטע פערטיל טאג :

ה אפילו ניט קיין סעודה נור ברויט אדער לעקיך וואס איז גרעסער פון איין איי טאר מען אויך ניט עסין פאר מנחה :

ו פירות אדער א גיקעכטץ מעג מען עסין פאר מנחה . אפילו דאס גיקעכטץ איז פון טייג שאט אויך ניט בשעת הדחק אז מען עסט עס האפינדיק ניט צו באלמיטשען דער בייא :

ז אויך טאר מען ניט פאר מנחה גיין אין מרחץ אריין אדער זיך לאזען אפ שערין אדער טוען אנאנדערע מלאכה אדער א חשבון וואס דארף צו גידויערין טאר מען אלטין ניט אן הייבין דאס לעצטע פערטיל טאג :

ח א גרויסע סעודה דהיינו פון א חתונה אדער פון א ברית מילה טארין ניט אן הייבין פון

האלבען

דאלבין טאג אן נאר מען זאל ווארטען א האלבע שעה און דאווינען פריער מנחה אזוי ווי מיר האבין געשריבען בסעיף ב׳ :

ט אויף דעם ארט וואס מען קלאפט אין שול צו מנחה און דער מענטש איז געוואוינט צו גיין דאווינען מעג ער עסין אדער טוהן דיא זאכין (וואס מיר האבין געשריבען) פאר מנחה . נאר ער זאל געווארינט זיין אז ווען מען וועט קלאפין אין שול זאל ער שוין אויף הערין צו טוהן דיא זאך און גיין דאווינען מנחה :

י אבער אגרויסע סעודה דהיינו אויף א ברית מילה פועלט ניט דאס וואס מען קלאפט אין שול מען זאל מעגין אן הייבען דאס לעצטע פערטיל טאג . מען דארף אפילו מחמיר צו זיין ניט אן צו הייבען קיין גרויסע סעודה באלד נאכין האלבין טאג אפילו ווא מען קלאפט אין שול :

יא צו מנחה דארפין זיך אויך צו וואשין דיא גאנצע הענט מיט וואסער אזוי ווי מיר האבין געשריבען בסימן ז׳ סעיף ג׳ :

יב דערפט גלייכען צו מעריב דארפין זיך אויך צו וואשין אז מען האט זיך אפ גערוהט נאך מנחה :

יג דעסט גלייכען אז מען האט זיך אפ גערוהט נאך שחרית דארף מען פאר מוסף איבער נייס צו וואשין דיא הענט :

יד אז מען האט אבער אין זינע געהאט נאך איין שמונה עשרה צו היטען דיא הענט ביז דער אנדערער שמונה עשרה זייא זאלין ניט אן רירען אין אומריינע ערטער דארפין ניט נאך אמאל זיך צו וואשין . (זעה אין בסוף סימן י״ב) :

טו אז איינער איז געקומען אין שול אריין צו מנחה און דער עולם שטעלט זיך שוין דאווינען שמונה עשרה זאל ער דאווינען שמונה עשרה בציבור און נאך שמונה עשרה זאל ער זאגין קרבנות מיט אשרי . ער זאל זאגין דער נאך דעם אשרי גלאך ער זאגט גלאט תהלים און ניט ווייל ער איז מחויב :

טז אז מען האלט אבער שוין אזוי ווייט אין דער שמונה עשרה אז ווען ער וועט זיך צינדערט שטעלין שמונה עשרה וועט ער זיא ניט קענין ענדיגען איידער דער חזן וועט זאגין קדושה און אז ער וועט ווארטין ביז דער חזן וועט אפ זאגין דיא גאנצע שמונה עשרה כדי ער זאל נאך זאגין אשרי ווייל פאר בייא גיין דיא צייט פון מנחה אדער ער וועט ניט קענין דאווינען מעריב בציבור זאל ער אן הייבין גלייך מיט דעם חזן דיא שמונה עשרה :

יז און זאל טיטלער הייט גלייך דאווינען יעדערווארט און זאל מיט איהם זאגין דיא גאנצע קדושה און זאל גלייך מיט איהם אויס לאזען דיא ברכת האל הקדוש און ברכת שומע תפלה . אויך זאל ער זאגין מודים גלייך מיט דעם חזן כדי ער זאל זיך בוקען בנאנט מיט דעם עולם :

יח אז ער איז געקומען בשעת דער חזן האלט שוין באלד ביי קדושה זאל ער ווארטין ביז נאך האל הקדוש און ענטפערין אמן דער נאך זאל ער זיך שטעלין שמונה עשרה :

(שמיני) סימן מג . דינים פון מעריב דאווינען . ער האלט זעקס סעיפים :

א דיא צייט פון מעריב הייבט זיך אן ווען מען זעהט שוין דרייא קליינע שטערין . דער מענטש וואס דאווינט נישט בציבור טאר ניט אן הייבין פריער צו דאווינען :

ב אז עס איז דעם טאג הימלדיג זאל ער ווארטען ביז ער באר שטייט אז עס שטייט שוין געווענע דרייא קליינע שטערין :

ג אז דאס ציבור דאווינט אביסעל פריער דארפין צו דאווינען מיט זייא. (זעה איין בסימן מ״ד סעיף ז׳):

ד אהאלבי שעה איידער עס שטייט שטערין טארין נישט זיך זעצין עסין אונ נישט טוהן קיין מלאכה אזוי וויא מיר האבין געשריבען בסימן מ״ב סעיף ד׳ ה׳ ז׳. וואס מען טאר נישט פאר מנחה דאס אייגענע טארין ניט טוהן פון אהאלבי שעה פאר נאכט ביז מען דאווינט אפ מעריב. נאר מען זאל עפיס לערנין ביז עס וועט שטיין שטערין אונ באלד דאווינען מעריב אונ נישט אפ לייגען אויף דער נאך:

ה אז מען האט זיך גראט פאר שפעטיגט מעגין דאווינען מעריב ביז עס הייבט אן צו טאגין:

ו מען טאר ניט אויס רעדין פון אן הייב מעריב ביז נאך שמונה עשרה:

סימן מד. דינים וויא אזוי מען זאל זיך נוהג זיין בנאכט איידער מען לייגט זיך. ער האלט פערצען סעיפים:

א מען דארף געוואריינט צוא זיין צוא לערנען בנאכט. דאס לערנין פון בנאכט איז זייער טייער:

ב אפילו ווער זאל מען אויך אביסעל לערנין בנאכט אונ פון חמשה עשר באב אן זאל מען אלע מאהל מער לערנין בנאכט.

ג מען דארף זיך היטען נישט צו פיהל צו עסין בנאכט. נאר אביסעל ווינציגער פון ביי טאג. דורך דעם וועט בעסיר זיין אין אסך זאכין:

ד אויך זאל מען גיט שלאפען אליין אין א באזונדער שטיבעל:

ה איידער מען גייט זיך לייגען זאל מען זיך בארעכינען מיט וואס מען האט פאר ברענגט דעם טאג. אונ מען זאל חרטה האבין אונ תשובה טוהן אויף דיא שלעכטי מעשים אונ אויף דיא שלעכטע מדות. אונ נעמין אויף זיך שוין גוט צוא זיין (זעה איין בסימן קי״ז סעיף ח׳):

ו אויך זאל מען מוחל זיין צו דעם וואס האט געזינדיגט קעגען איהם. כדי עס זאל קיינער נישט געשטראפט ווערין דורך איהם. אונ דורך דעם וועט מען האבין א גרויסען שכר:

ז אז ער האט געדאווינט מעריב בציבור וועלכים עס איז נאך דענמאלט נישט געשטאנען קיין דרייא קליינע שטערין דארף ער איידער ער לייגט זיך צו זאגין דיא גאנצי קריאת שמע ביז אמת אונ אין זינען האבין אז ער וויל צינדערט יוצא זיין דיא קריאת שמע פון בנאכט:

ח דיא קריאת שמע וואס מען זאגט איידער מען לייגט זיך אונ דיא מזמורים אונ פסוקים וואס שטייט בסידור זאגט מען אלעמין פאר דער ברכת המפיל בשעת מען איז נאך אן גיטוהן. אונ דיא ברכת המפיל זאגט מען בשעת מען ליגט שוין אין בעט:

ט אז עס איז ארום בעט נישט ריין מעג ער זאגין ברכת המפיל אויך איידער ער לייגט זיך:

י בשעת ער זאגט דיא ברכת המפיל אדער אנדערי היילינע ווערטער אין בעט זאל ער לייגען דיא האנד אויף דעם העמד אונטער דעם הארצין עס זאל זיין א צווישען שייד צווישען דעם הארצין אונ צווישען דער ערוה ווייל ער גייט דאך נישט דענמאלט אין מכנסים. אונ נישט אין קיין גארטעל:

יא נאך דער ברכת המפיל טארין נישט עסין אדער טרינקען אדער אוים רעדין פראכבי ריייד ביז מען ווערט דער שלאפין. אז מען וויל משמש המטה זיין זאל מען נית זאגין פריער דיא ברכת המפיל:

יב עס איז נישט געזונד צו שלאפין אין דיא מלבושים. אויך זאל מען נישט לייגען דיא

מלבושים צו קאפענס דען מען פאר געסט דורך דעם דאס לערנען :

יג מען טאר ניט שלאפין אויף דעם רוקען מיט דעם פנים ארויף . אויך זאל מען ניט שלאפין מיט דעם פנים אראפ נאר אויף דער זייט :

יד עס איז געזונד צו שלאפין תחילת אויף דער לינקער זייט . אונ צום סוף שלאפן אויף דער רעכטע זייט :

סימן מה . דינים פון לערנען דיא קינדער גוטע מעשים . ער האלט ניינצעהן סעיפים :

א יעדער פאטער איז מחויב צו לערנען זיינע קינדער פון קליינע הייט אן אונ זאל זיי געוואוינען אין אלע מצות . יעדערי מצוה ווען דאס קינד קען פאר שטיין :

ב היינו דאס קינד וואס פאר שטייט פון ענין שבת דארף צוא הערין קידוש אונ הבדלה. דאס קינד וואס קען אן טוהן א לייבצידאקיל דארף דער פאטער דינגען אן צו מאכן כשרי ציצית . אונ נאך אזא שטייגער אלע מצות וואס דאס קינד קען פאר שטיי דארף דער פאטער איהם צו געוואוינען פון קליינער הייט אן :

ג מען דארף צו געוואוינען דיא קינדער זיא זאלין נאך זאגין אמן אונ אמן יהא שמיה רבא אונ קדושה וברכו . דאס איז זייער טייער :

ד אויך זאלין זיי זיין אין שול אדער אין בית המדרש מיט פארכט אונ ניט מבלבל זיין דעם עולם פון דאוונען :

ה אלדינג וואס מען טאר נישט עסין אדער טוהן דארף דער פאטער ניט לאזין זיין קינד דאס עסין אדער טוהן אז עס פאר שטייט נאר וואס מען זאגט דער צו אז מען טאר נישט טוהן דיא זאך :

ו אויך דארף ער צו געוואוינען דאס קינד נישט צו זאגין קיין ליגענד אונ נישט שווערין אויף קיין שום זאך :

ז אז דאס קינד וויל נישט פאלגען זאל ער עם אביסעל שלאגין כדי עם זאל פאלגען . נאר ניט שטארק . ער קער עם צו זאגין צו קויפען גוטע זאכין ווען עם וועט פאלגען וויא ווייט ער איז פאר מעגליך :

ח דיא מוטערס וואס לאזען נישט לערנען דיא קינדער אין גומען וועט טוהן א גרויסע עבירה . זייא דאכט זיך אז זייא האבין רחמנות איף דיא קינדער אונ דאס איז גאר פאר קערט . ווען אז דאס קינד ווערט קאלע אין דער יוגענד קען מען שוין נישט פארעכטין דער נאך :

ט קיין שום מענטש טאר נישט געבין א קינד צו עסין אזאך וואס מען טאר נישט עסין . אויך טארין נישט עס הייסען טוהן קיין שום זאך וואס מען טאר ניט . אפילו דאס קינד איז נאך גאר קליין :

י אז דאס קינד איז ניט געזונד אונ עס דארף צו עסין אדער טרינקען אזאך וואס מען טאר ניט זאל מען פרעגין א שאלה :

יא מען מעג געבין דעם קינד צו עסין שבת פאר קידוש אדער דערנאך ווען קען פאסט :

יב דער עולם איז זיך נוהג אז דא וואו מען טאר ניט שבת טראגין געבען זייא דעם קינד צו טראגין . מען טאר דאס ניט נאר ווען מען דארף נייטיג פון א מצוה וועגין . אבער וויא ווייט עס איז מיגליך זאל מען דעם קינד אויך ניט געבין צו טראגין :

יג אז דאס קינד הייבט אן צו רעדין זאל מען עם לערנין דעם פסוק תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב :

יד אז עס קען שוין רעדין זאל מען עם געוואוינען צו זאגין אין דער פריא ברכות מיט קריאת

שמע וואס מען זאגט מיט די קינדער :

מו אויך זאל מען עס גיוויינען צו מאכן אברכה איבער עסן ווארק אדער משקה. און בענטשין דער מיט נאך דעם עסין :

מז נאר מען מוז גיווארינט זיין דאס קינד זאל זיין ריין בשעת ער זאגט הייליגע ווערטער (זעה איין בסימן א' סעיף י"ג) . אויך זאל דאס ארט זיין ריין אזוי ווי מיר האבען גישריבען בסימן ב' :

יז א מיידעל דארף אויך דער פאטער צו לערנען די זאכין וואס מיר האבין גישריבען. אויך דארף ער זיא צו לערנין דאווינען און בענטשין און לייענען :

יח אז דאס יונגעל קען שוין גיין אין חדר אריין דארף דער פאטער עס אן צו דינגען ביי א מלמד . ער דארף איהם צו האלטין ביי מלמדים ביז ער וועט קענין גוט לערנין :

יט אויך זאל ער אכטונג געבין צו האלטין איהם ביי דעם מלמד וואס איז איין ערליכער יוד וועלכים ער וועט מיט איהם ערינמיץ לערנין און אויך לערנין איהם גוטע מעשים אזוי ווי מיר האבין אויבען גישריבען :

הלכות שבת

(תזריע) סימן מו. דינים פון ערב שבת. ער האלט צוויי און דרייסיג סעיפים :

א שבת קודש איז דער צייבען וואס גאט ברוך הוא האט אונז גיגעבין מיר זאלין וויסען אז אין זעקס טאג האט גאט בשאפין די וועלט און האט גירועט דעם זיבעטין טאג :

ב דער וואס היט שבת ווי עס קער צוא זיין איז אזוי גוט גלייך ער איז מקיים די גאנצע תורה :

ג עס איז א מצוה פרייטאג אייף צו שטיין פריא אן צו גרייטען און אין קויפען אויף שבת. יעדער זאך וואס מען קויפט זאל מען זאגין דאס איז לכבוד שבת :

ד האטשי מען האט אסך משרתים זאל מען אליין אייך טוהן אזאך לכבוד שבת. אזוי ווי די גמרא זאגט אז גרויסע רבנים האבין אליין גיטוהן לכבוד שבת :

ה מען זאל באקען חלות און אן גרייטען פיש און פלייש און אנדערי גוטע מאכלים און משקה ווי ווייט מען קען :

ו אויך זאל מען אן שלאפין דאס מעסיר לכבוד שבת. און שיין מאכין די שטוב. און פאר שפרייטען א טישטיך אייף דעם טיש. גלייך ווי עס קומט אן איין טייערער גאסט :

ז אויך זאל מען האבען שיינע מלבושים לכבוד שבת. עס איז א גרויסע מצוה ערליך צו האלטין שבת מיט די אלע זאכין :

ח די בעלי מלאכות זאלין אייף הערין פרייטאג צו ארבייטען האטש דריט האלבען שעות פאר נאכט. זומער ווען דער טאג איז גרויס זאל מען אויף הערין פריער. וואריך די שעות ווערין דא גירעכינט לויט דעם טאג. א צוועליפטעל טאג ווערט גירעכינט א שעה.
דאריבער קען אוים קימען ווייטער ווינציגער פון דריט האלבין פראסטי שעה :

ט פון שבת ווענין היינו צו פארעכטין אמלבוש לכבוד שבת מעגין ביז לעבט ציירען נאר מען זאל נישט נעמין פאר דעם קיין גיצאלט :

י איין ארימאן וואס דארף צו פאר דינען אויף שבת מעג טוהן ביז לעבט צייגרען :

יא אקליינקייט היינו עס קומט אוים אבריוועל צו שרייבען מעג מען ביז לעבט ציירען

יב די גיוועלבין זאלין פאר מאכין אשעה פאר נאכט :

יג עס איז א מצוה פרייטאג נים צו עסין קיין סעודה אין דעם לעצטין פערטיל טאג. אפילו א פראסטי אן בייסין .

יד אגרויסע סעודה מאכין נישט מאכין פון דער פריא אן. ציימן דאס איז א סעודת מצוה וואס איר צייט איז היינט היינו אברית מילה אדער א פדיון הבן מעגין מאכין דיא סעודה. נאר מען זאל זיא מאכין פריא אונ נישט עסין. קיין סך כדי מען זאל קענין עסין בנאכט סעודת שבת:

טו יעדער ייד איז מחויב אלע וואך מעביר צו זיין דיא סדרה וואס מען וועט לייענען שבת. עס איז גלייך דאס צו טוהן פרייטאג נאכין האלבין טאג אויב מען האט צייט:

טז מען דארף צו זאגין יעדערין פסוק חומש צוויי מאהל אונ דער נאך דעם פסוק תרגום:

יז אויך זאל מען לערנין דיא רש"י פון דער סדרה. דער וואס קען נישט. קיין רש"י זאל לערנין מיט עברי טייטש כדי ער זאל פאר שטיין דאס חומש:

יח צום לעצט סדרה איז גלייך צו זאגין נאך דעם תרגום א פסוק פון תורה:

יט עס איז נים גלייך אויס צו רעדין אין מיטען מעביר זיין:

כ עס איז גלייך צו זאגין דער נאך דיא הפטורה אונ שיר השירים:

כא עס איז א מצוה פרייטאג אפ שניידין דיא נעגיל אונ אפ שערין דיא האר (אויב זייא זענין גרוים) לכבוד שבת. עס איז נים גלייך אפ צו שניידען דיא נעגיל פון דיא הענט אונ דיא פים אין איין טאג. מען זאל נים אפ שניידען דיא נעגיל אדער אפ שערין זיך אום ראש חודש אפילו ער גיפאלט אום פרייטאג. עס איז נים גלייך דאגערשטיג זיך אפ צו שניידען דיא נעגיל:

כב מען טאר נישט אוועק ווארפין דיא נעגיל. נאר מען זאל זייא בהאלטין אדער פאר ברענין:

כג עס איז א מצוה פרייטיג זיך אפ צו וואשין דאס פנים אונ דיא הענט מיט ווארעם וואסער אויך זאל מען גיין אין מקוה אריין לכבוד שבת:

כד עס איז גלייך פרייטאג תשובה צו טוהן אויף דעם וואס מען האט גיזינדיגט א גאנצע וואך. (זעה איין בסימן קי"ז):

כה מען טאר נישט פרייטאג אריין שטעלין אין זאמד אריין איין כלי מיט עסין אדער באוועס זיא זאל זיין שבת ווארים צייטין דיא כלי איז פון אייבען נישט ארום גידעקט. אז מען דארף אבער נייטיג זאל מען פרעגין א שאלה:

כו מען דארף צו זעהן אז דיא טעפליך פון עסין וואס מען דארף בנאכט זאלין נישט אן רירען אין דיא ברענענדיגי קוילען. כדי אז מען וועט בנאכט אוועק נעמין דיא טעפליך זאלין נים שאקלין דיא ברענענדיגי קוילען אום שבת:

כז מען דארף גיווארינט צו זיין פרייטיג פארין נאכט אריין צו שטעלין דאס טשאלינט אדער טייא פריא אין באק אויבען אריין עס זאל נאך זיין צייט איידער עס ווערט נאכט עס זאל ווערין האלב גיקאכט פון דעם וואס עס דארף זיך צו קאכין:

כח אז מען האט זיך פאר שפעטיגט אונ עס איז נישט דא אזוי פיהל צו נאכט טארין עס נים אריין שטעלין צייטען מען וועט דיא קוילען אביסעל פאר שיטען מיט אש. אדער מען וועט נאך דעם אריין שטעלין פאר קלעבין דאס טירעל מיט ליים:

כט מען דארף גיווארינט צו זיין נים צו פאר שטעלין דאס טירעל פון באק אויבען מיט העלטצער וואס מען האט זייא נישט אן גיבריים אויף הגיד צו פאר שטעלין מיט זייא. דען מען וועט שבת נים טארין נעמין זייא אין דער האנט אריין אזוי וויא מיר וועלין שרייבען בסימן נ"ז סעיף י"א:

ל פרייטאג פארין נאכט ווען עס קומט דיא צייט פון לעכט צינדען דארף יעדער מענטש צו זאגין אין דער היים מען זאל אן צינדען דיא לעכט. ער זאל זאגין דאס מיט א ווייך לשון. נישט מיט קיין גיבייזער כדי מען זאל איהם פאלגען.

לא מען זאל אבער זעהן דיא קליידער פרייטאג פארין נאכט אויב עס ליגט נישט עפים
אין

אין די קעשענעס געלט אדער אנדערע זאכן וואס מען טאר ניט שבת נעמען אין דער האנט אריין :

לב ווער עס קוקט אויף דעם ארט וואס מען טאר נישט טראגן איז בוודאי א מצוה איבער צו זעהן די מלבושים אויב עס ליגט נישט עפעס אין זיי :

(מצורע) סימן מז. דינים אויף וואסער אופן מען מעג געבן זאכן פאר שבת צוא טוהן א מלאכה. און אלע וואס האבן עסקים מיט גוים וויא אזוי זיי זאלן זיך פירען שבת. ער האלט אכטצען סעיפים :

א מען טאר נישט זאגן צו א גוי אפילו פאר שבת ער זאל טוהן א מלאכה אום שבת :

ב אז מען גיט איהם פאר שבת עפעס צו מאכן און דער גוי מאכט עס אום שבת דארפן נישט איהם צו ווערן אויב עס איז אויף די אופנים וואס מיר וועלן שרייבן :

ג היינו (א) דווקא אז דער גוי נעמט ארויס די זאך פון יודס שטוב פאר שבת. אבער אום שבת טארן ניט איהם לאזן ארויס נעמען די זאך פון יודס הויז. אויך טארן נישט לאזן איהם טוהן די מלאכה אין יודס הויז אויף קיין שום פאל :

ד (ב) דווקא אז ער זאגט צו דעם גוי צוא געבן שכר פאר דער גאנצער מלאכה. כדי דער גוי זאל זיך מכוין זיין מיט דעם טוהן די מלאכה פון זיך זעלבסט וועגן, אבער נישט פון יודס וועגן.

ה איבער דעם אז איינער האט איבערגעבעט א גוי אדער אריינגעזעצט א גוי טאר ער ניט לאזן זיי טוהן א מלאכה אום שבת פיר יודס וועגן. אויך טאר ער נישט פרייטיג זיי געבן א מלאכה צוא טוהן נאר אז זיי וועלן קענען עס פארטיג מאכן פאר שבת. דען מען וועט דאך זיי נישט באצאלן בזונדער פאר דעם טאהן.

ו אז אזוי פארט ערגיץ און איינער גיט איהם מיט א בריף און דער יוד ווייסט אז דער גוי וועט דעם בריף פיהרען שבת דארף ער צוא געבן עפעס דעם גוי כדי דער גוי זאל פיהרען דעם בריף פאר דעם געצאלט.

ז (ג) דווקא אז דער גוי האט זיך אונטער גענומען די זאך צוא מאכן און דעם יוד גייט נישט אן ווען ער וועט זיא מאכן. אבער אז דער גוי איז פאר דונגען ביא דעם יוד אויף דעם טאג טארן נישט לאזען אים ארבייטען אום שבת.

ח (ד) מען טאר ניט זאגען דעם גוי ער זאל טוהן שבת דען צוא זאגן דעם גוי ער זאל טוהן שבת א מלאכה פון יודס וועגן פועלט ניט קיין שום היתר. דען די היתרים וואס מיר שרייבן זענען נאר כען זאל מעגן אים לאזן טוהן אום שבת.

ט אפילו מען זאגט איהם ניט ארויס ער זאל טוהן שבת נאר מען זאגט איהם פראטיג מאך מיר די זאך אויף זונטאג אדער אויף מאנטיג און דער גוי וועט ניט קענען מאכען די זאך אויף דעם טאג צאטשין ער וועט טוהן שבת טאר מען נישט פראטיג איהם דאס זאגן. ווארען דאס הייסט אזוי גוט גליך מען זאגט איהם ארויס ער זאל טוהן שבת.

י דעסט גלייכען אז א יוד שיקט פראטיג א גוי מיט א בריף טאר ער ניט איהם זאגן זעה דוא זאלסט זיין אויף דעם ארט אין דעם טאג אויב דער יוד ווייסט אז דער גוי וועט ניט קענען זיין דארט צאטשען ער וועט גיין שבת.

יא אויך טאר מען ניט געבן דעם גוי א זאך ער זאל עס פאר קויפן אום שבת :

יב (ה) דאס שטוסט אלץ ביא א זאך וואס איז ניט בהעפט צוא דער ערד אבער דער גוי זאל מאכען דעם יוד א הויז אדער ארבייטען אין יודס פעלד טארין ניט לאזען אויב

די זאך איז אין די צווייא טויזנט איילן וואס יודען וואוינען דארט אפילו ער דינגט

נישט איהם אויף דעם טאג. נאר ער האט זיך מיט איהם מתפשר געווען אויף דער גאנצער צייט, מאר קיין אויך ניט לאזען איהם טוהן אום שבת.

יג אפילו דער גוי זאל מעגעסין די שטיינער אדער די בעלקעס ביא זיך אין דער היים אום שבת פון יודם הויז וועגן טאר מען אויך נישט.

יד אז איינער האלט א פעקסעטע אדער א מיהל אדער א דראבטע אדער א ציגעלניע אדער די ראנאמטקים אדער טבח דארף ער צו פרעגען א שאלה קיגען שבת. וויא אזוי ער זאל זיך נוהג זיין.

טו אז איינער האלט א באד אונ האלט א גוי אויף איהר ער זאל טוהן אלי זאכען וואס מען דארף דארט זאל ער אויך פרעגען א שאלה אויב ער מעג לאזען דעם גוי עפעס טוהן דארט שבת.

טז א יוד וואס האט א שענק טאר ניט דינגען א גוי אויף שבת ער זאל פאר קויפען שבר בראנפין צוא די גוים. אפילו ער גיט איהם געליכע קאפעק פון יעדער גילדען וואס ער וועט לייזען טארין אויך ניט. נאר מען זאל פרעגען א שאלה וויא אזוי מען זאל טוהן.

יז די סוחרים פון דער וויסיל אדער פון וועלדין מייך אונ זייערע מענטשין זאלין אויך פרעגען א שאלה וויא אזוי זייא זאלין זיך נוהג זיין שבת מיט די גוים.

יח אז א גוי טוהט שבת א מלאכה פון יודם וועגן זאל מען פרעגען א שאלה צוא מען מעג דיא זאך ניטצען אום שבת. עס איז דא אין דעם אליטען א סך חילוקי דינים.

(אחרי) סימן מח. דינים פון לעכט צינדען פרייטיג פארין נאכט ער האלט ניין אונ צוואנציג סעיפים:

א מען איז מחויב פרייטיג פארין נאכט אז צו צינדען די לעכט צום ווייניגסטען א האלבע שעה פארין נאכט. אונ פון דענמאלט אן זאל מען שוין נישט טוהן קיין שום מלאכה.

ב מען קען אבער מחמיר צו זיין אונ טוהן אזוי וויא די פוסקים וואס שרייבן אז מען דארף צוא צינדען לעכט ווען די זון שטייט נאך אביסעל אונ עטוואס אידער זיא גייט אונטער זאל מען שוין ניט טוהן קיין שום מלאכה.

ג מען דארף צוא האבען גוטע לעכט אויף שבת. דער וואס איז גיווארינט אין דער מצוה איז זוכה צוא האבין גוטע קינדער. דאריבער זאל די אשה בעטין בשעת זיא בענטשט לעכט זיא זאל האבין זיהן וואס זאלען לייכטען אין דער תורה.

ד באלד נאך דעם אהן צינדען דארפין צוא פאר האלטין מיט די הענד דאס פנים אונ מאכין די ברכה ,ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם אשר קדשנו במצותיו וצונו להדליק נר של שבת. דיא ברכה פון יו״ט איז בא״י אמ״ה אשר קדשנו במצותיו וצונו להדליק נר של יום טוב.

ה מע טאר נישט אויס רעדין צווישען לעכט צינדען צווישען דער ברכה.

ו אז זיא צינדט לעכט אויף דעם טיש וואס מען עסט אונ אויף אנדערע ערטער זאל זיא פריער אן צינדען אויף די אנדערע ערטער. דער נאך אויף דעם טיש. ווארין דער עיקר מצוה ווענן די לעכט וואס אויף דעם טיש וואס מען עסט ביי זיא. אונ נאך [illegible] צינדען טאר זיא שוין נישט טוהן קיין שום מלאכה:

ז דאמאלט די אשה צינדט די לעכט דארף דער מאן אויך עוסק צו זיין אין דער מצוה היינו ער זאל אן צינדען אין די אנדערע חדרים וואס דאס ווייב צינדט נישט דארט:

ח אויך זאל ער פאר לעכט צינדען אפ ברענין די שנאין פון די לעכט. כדי דאס פייער זאל

זאל זיך אן זייא גוט אן האפין בשעת דעם צינדען :

ט אז דאס ווייב איז ניטא אין דער היים איז דער מאן מחויב אן צוא צינדען לעכט מיט אברכה :

י דעסט גלייכען ווען דאס ווייב איז א קימפעטארין זאל דעם ערשטין שבת דער מאן לעכט בענטשין וויא עס קער צו זיין :

יא אז דער מאנטצביל צינט לעכט מעג ער טוהן נאך לעכט צינדען א מלאכה אקליינע אויב עס איז נאך מער וויא אהאלבי שעה צו נאכט :

יב דיא ווייבער זענין זיך נוהג אז זייא וואשין זיך אפ אונ טוהן אן שיינע מלבושים לכבוד צו צינדען דאס איז גאנץ גוט. אבער אז דיא אשה פאר שפעטיגט זיך פיינמאל אונ עס איז שוין נישט נאר עפים מער וויא אהאלבי שעה צו נאכט זאל זיא נישט טוהן קיין שום זאך נאר זיא זאל שוין צינדען לעכט וויא אזוי זיא גייט אן גיטוהן זיא זאל נישט מחלל שבת זיין ח"ו :

יג אז דער מאן זעהט אז זיא צינט נאך נישט זאל ער אליין לעכט צינדען אונ זאל נישט קיין מורא האבין וואס זיא וועט זיך ביזערין :

יד אויך זאל מען נישט קוקען אויף דעם וואס איז נאך ערגיץ אנדערשט נישט גיצונדען קיין לעכט. דעסט גלייכען אין אנדערי מצות זאל מען אויך נישט קוקען אויף אנדערי. נאר מען זאל טוהן אזוי וויא דער דין איז. אזוי וויא מיר שרייבען :

טו יעדער מענטש דארף צו האבין שטיין פרייטיג צו נאכט איין אן גיצונדען לעכט אין יעדערין שטיבעל וואס ער קומט דריגען אריין פרייטאג צו נאכט :

טז איין אשה וואס עסט קעסט ביא איר פאטער אדער ביא איר שווער זאל זיא בענטשין לעכט אין איהר שטיבעל וואס זיא וואונט דארט :

יז אז זיא האט נית קיין באזונדער שטיבעל זאל מען זיא הייסען בענטשין לעכט אין אזא שטיבעל וואס קיינער צינט נישט דארט קיין לעכט נאר זיא אליין. אויך זאל מען ניטצען בנאכט מיט וועלכען עסין ווארק ביא דיא לעכט :

יח דער אייגינער דין איז אויך ביא איין איי"ה וואס דינט וועלכים זיא עסט ביא דעם באלבאים :

יט אבער איין אשה וואס וואונט ביא איינעם אין שטוב אונ עסט פאר זיך. מעג זיא בענטשין לעכט אין דער אייגענער שטוב וואס דעם באלבאעס ווייב בענטשט לעכט :

כ אין אזא שטיבעל וואס מען קומט נישט אריין פראטיג צו נאכט בשעת דיא לעכט ברענין זיך טארין נישט מאכין קיין ברכה איבער דיא לעכט וואס מען צינט דארט. אפילו מען שטעלט זייא דער נאך אריין אין דער פארינדיגי שטוב :

כא אז דיא אשה צינט לעכט אונ דער מאן צינט אויך אן לעכט אין אנדערי חדרים דארף ער גיוויס צו מאכין קיין ברכה איבער יענע לעכט. ווייל זיא מאכט שוין אברכה :

כב אבער אז איינער איז גיוויס אין דער היים אונ שטייט איין אין א באזונדער שטיבעל וועלכים דער באלבאים ניצט נישט דארט דארף ער דארט צוא צינדען לעכט מיט אברכה :

כג דאס לעכט דארף זיך צו ברענין ביז ער קומט בנאכט אין דעם שטיבעל אריין. און אז נים טאר ער נית קיין ברכה מאכין דאריבער :

כד אז עטליכע פרעמדע מענטשין שטייען אין א באזונדער שטיבעל זאל איינער אן צינדען לעכט מיט אברכה אונ זייא זאלין הערין אונ ענטפערין אמן אונ יוצא זיין מיט דער ברכה :

כה אז איינער איז נים ווא עס ווייב איז אונ האט נישט קיין באזונדער שטיבעל. איז אז איין ווייב צינט לעכט אין דער היים פאר זיין געלט איז ער דא פטור. דעסט גלייכע

אז ער עסט דאן בייא איינעם איזער יוצא מיט דעם וואס יענער צינט לעכט :

כו אבער אז זיין ווייב צינט ניט אין דער היים פאר זיין געלט אונ ער עסט דא פאר זיך דארף ער עפיס צו שטייער געבין דעם באלבאס צו דיא לעכט וואס מען צינט דא :

כז איין אשה וואס איז בלינד אונ זיא האט א מאן זאל דער מאן צינדען לעכט מיט א ברכה אונ נישט זיא :

כח אז זיא האט נישט קיין מאן אונ זיא וואונט אין א באזונדער שטיבעל זאל זיא צינדען לעכט מיט א ברכה. אבער אז זיא וואונט מיט אנדערי וואס בענטשין לעכט זאל זיא נים מאכין קיין ברכה איבער דיא לעכט וואס זיא צינט אן :

כט איידער מען בענטשט לעכט זאל מען לייגען דיא חלות אויף דעם טיש :

(קדושים) סימן מט. דינים פון קידוש אונ דיא סעודות פון שבת. איז האלט פידר אונ פערציג סעיפים :

א מען טאר נים עסין אונ טרינקען פאר קידוש :

ב עס איז א מצוה קידוש צו מאכין איבער גוטען וויין. אז ער האט נישט זאל ער קידוש מאכין איבער ראזינקי וויין :

ג אז ער האט נים אפילו קיין ראזינקי וויין זאל ער פרייטאג צו נאכט קידוש מאכין איבער דיא חלות. אבער נים איבער קיין אנדערי משקה :

ד אז ער מאכט קידוש איבער דיא חלות זאל ער זיך וואשין פארין קידוש אונ בשעת ער וועט זאגין ויכלו זאל ער ארויף לייגען דיא הענט אויף דעם טישטיכעל וואס ליגט אויף דיא חלות. אונ ווען ער וועט האלטען אשר ברא אלהים לעשות זאל ער אויף דעקין דיא חלות אונ ארויף לייגען דיא הענט אויף זייא אונ מאכין דיא ברכת המוציא. אונ נאך דער ברכת המוציא זאל ער זייא צוריק צו דעקין מיט דעם טישטיכעל אונ זאל ארויף לייגען דיא הענט אונ זאגין בא"י אמ"ה אשר קדשנו במצותיו ביז סוף קידוש דער נאך זאל ער צו שניידען דיא חלה אונ עסין :

ה מען זאגט שטילער הייט ויהי ערב ויהי בוקר. דער נאך זאגט מען הויך יום הששי. דער נאך זאגט מען ויכלו שטייענדיגי הייט. אונ קוקען דערנאך אויף דיא לעכט. אונ פון בורא פרי הגפן אן זאל מען קוקען אויף דעם כוס :

ו דיא ווייבער זענין אזוי גוט מחויב אין קידוש וויא דיא מאנצבלל. אז זייא הערין קידוש פון א מאנטש וואס האט נאך נישט קיין בארד מוזען זייא נאך זאגין יעדער ווארט פון קידוש. אונ אז נים זענין זייא נים יוצא :

ז אונ אפילו זייא הערין קידוש פון דעם וואס האט שוין א בארד איז אויך גלייך זייא זאלין נאך זאגין יעדער ווארט פון קידוש :

ח אז זיא קענן אונ מאכט אליין קידוש איז זיא בוודאי יוצא. אז זיא מאכט נישט אליין קידוש נאר הערט פון אנאנדערין זאל זיא נישט זאגין קיין ברוך הוא וברוך שמו נאר אמן אליין :

ט וויין וואס איז זויער וועלכעס מענטשין ווילען נישט טרינקען אידם איבער דעם זויערקייט טאר מען נים קידוש מאכין איבער אידם :

י וויין וואס איז געשטאנען אויף גידעקט אפאר שעה טאר מען אויך נישט קידוש מאכין איבער אידם :

יא דער כוס דארף זיין גאנץ אן א שטיעריפ. אויך זאל ער זיין ריין. אלע דינים וואס מיר האבין געשריבען בסימן ל' סעיף ד' ה' ו' ז' ח' בייא דעם כוס פון בענטשין געהען
דז אן בייא דעם כוס פון קידוש נון בייא נאכט אונ פון פיי טאג אונ בייא דעם כוס

פון הבדלה. וועה איין דארט אלע דינים:

יב דער כוס פון קידוש אונ פון הבדלה אונ פון בענטשן דארף יעדערער צו האלטן
האטש אזוי פיהל וויא עס קען אריין אין צווייא שאלין פון היגערני אייער. סייא דער
כוס אין וויין אדער אנדערי משקה אדער בראנפין מאר אלטין ניט זיין ווינציגר:

יג דיא חלות זאלין זיין צו גידעקט בשעת דעם קידוש:

יד דער וואס מאכט קידוש דארף צו טרינקען מיט אמאהל אזוי פיהל וויא עס קען אריין
אין דעם מענטשס מויל אין איין זייט. אזוי וויא דער שטיינער איז פון א מענטש
וואס נעמט אין איין זייט מויל אריין משקה אז עס ווערט דיא באק פון דרויסען אויף
גיהויבען דאדארך:

טו עס איז א מצוה אז דיא אלע וואס זענין יוצא מיט דעם קידוש זאלין אויך טרינקען
פון קידוש:

טז שבת אין דער פריא איז אויך גלייך צו מאכין קידוש איבער וויין. אז ער מאכט דעם
קידוש איבער בראנפין אדער אנדערי משקה איז ער אויך יוצא:

יז נאר דער כוס זאל האלטין אזוי פיהל וויא עס דארף צו האלטין דאס קידוש גלעזיל פון
בנאכט היינו האטש אזוי פיהל וויא עס קען אריין אין צווייא שאהלין פון היגערני
אייער. אויך דארפין צו טרינקען מיט אמאהל אזוי פיהל וויא מיר האבין גישריבען
בסעיף י"ד:

יח אז מען האט נישט שבת אין דער פריא קיין וויין אונ קיין שום משקה זאל מען זיך
וואשין אונ מאכין המוציא איבער דיא חלות וועט מען אויך יוצא זיין דשעת הדחק.
אונ פאר דער מוציא זאל מען נישט עסין אדער טרינקען קיין שום זאך:

יט תיכף נאך דעם קידוש סייא פון בנאכט סייא פון בטאג מוז מען באלד אויף דעסין
ארט זיך וואשין אונ עסין אזוי גרוים ווא אהאלב איי חלה אדער ברויט.

כ אז מען וואשט זיך ניט צינדערט זאל מען עסין לעקיך אדער אייער קיכעל אזוי גרויס
וויא אהאלב איי תיכף נאך דעם קידוש. מען טאר ניט דער ציישען זיך אפ רוען:

כא אויך טארין ניט קידוש מאכין אין דעם שטיבעל אונ עסין אין דעם שטיבעל:

כב עס איז נישט קיין חילוק סייא דער וואס מאכט קידוש סייא דער וואס איז יוצא מיט
דעם וואס ער הערט קידוש סייא מאנטצבול סייא וייבער דארפין אלטין תיכף אין
איינעם שטיבעל צו עסין אזוי וויא מיר האבין גישריבען:

כג בשעת הדחק אז מען קען אנדערשט ניט נאר מען זאל נאך דעם קידוש גיין עסין אין
אנדערין שטיבעל זאל מען אין זינען האבין בשעת דעם קידוש אז מען וויל עסין
אין אנדערין שטיבעל. וועט מען אויך יוצא זיין. דאס מעג מען נאר אז דיא ביידע
שטיבלעך זענען אונטער איין דאך:

כד דער וואס מאכט קידוש זאל אין זינען האבין אז אלע זאלין יוצא זיין מיט דעם קידוש.
אונ דער וואס הערט קידוש זאל אין זינען האבין אז ער וויל יוצא זיין מיט דעם קידוש:

כה שבת אין דער פריא פארין דאוונען מעגין טרינקען וואסער אדער טייא אזוי וויא
אנאנדערין טאג. אבער אז מען האט שוין גידאווינט טארין ניט טרינקען אפילו קיין
וואסער ביז מען מאכט קידוש:

כו אז איינער האט אפ גידאווינט שחרית אונ וויל עפיס מועם זיין מעג ער קידוש מאכין
פאר מוסף אונ פאר באסין תיכף דער נאך אזוי גרוים וויא אהאלב איי לעקיך אדער
אייער קיכעל. דער נאך מעג ער עסין אנדערי זאכין:

כז אז ער פאר בייסט נישט באלד קיין לעקיך אדער אייער קיכעל טאר ער ניט טרינקען
אפילו דעם קידוש:

כח אז מען מאכט קידוש פאר מוסף מעגין נאר עסין אקליינקייט. אבער ניט זיך זעצין

עסין

עסן א סעודה פאר מוסף. אונ אויך ניט קיין שטיק לעקיך אדער אייער קיכעל וואס איז גרעסער פון א היגערין איי:

כט איטליכער יוד סייא מאנטצביל סייא ווייבער זענין מחויב שבת צו עסן דריי סעודות. היינו חוץ דער סעודה פון פרייטיג צו נאכט זאל מען שבת ביי טאג עסן צוויא סעודות איינע אין דער פריא אונ איינע פאר נאכט:

ל דאריבער זאל מען זעהן אין דער פריא ניט אזוי פיהל צו עסן כדי מען זאל קענין עסן פאר נאכט:

לא ביי יעדער מאלצייט פון שבת מוז מען אמוציא מאכין איבער צוויי גאנצע חלות. סייא מאנטצביל סייא ווייבער:

לב בשעת דער מוציא האלט מען ביידע חלות אין דער האנט אונ נאך דער מוציא הייבט מען אן איינע פון זייא:

לג פרייטאג צו נאכט מאכט מען המוציא איבער דער אונטערשטער חלה אונ דיא חלה זאל ליגען נעהנטער צו איהם:

לד שבת בטאג אונ יום טוב בנאכט מאכט מען המוציא איבער דער אייבערשטער חלה:

לה איידער מען מאכט דיא מוציא זאל מען אן צייכענען ארום דער חלה וויא אזוי מען זאל נאך דער מוציא איבער שניידען:

לו עס איז א מצוה שבת אפ צו שניידען אגרויסע מוציא. כדי מען זאל זעהן אז דיא סעודה פון שבת איז ביי איהם טייער:

לז עס איז א מצוה שבת צו עסן פירות אונ גוטע שפייזן. מען זאל דער פיהלען דיא ברכות וואס זענין שבת ווינציגער אין דער שמונה עשרה פון דער וואכין:

לח מען טאר נישט פאסטען אום שבת.

לט אויב ער האט הנאה פון שלאפין בטאג נאך דעם עסן זאל ער שלאפין. נאר ער זאל ניט זאגין איך וויל שלאפין כדי איך זאל קענין בנאכט טוהן א מלאכה אדער פארין אין וועג אריין:

מ נאך דעם שלאפין דארפין צו לערנין אדער תהלים זאגין. דען שבת אונ יום טוב איז נאר גיגעבין גיווארין מען זאל לערנין אין זייא:

מא וועה שמוסט דיא פראכטי מענטשין וואס לערנין ניט אגאנצע וואך מוזען בחדאי שבת לערנין אסך אין דיא הייליגע ספרים בלשון הקודש אדער אויף דייטש. אדער תהלים זאגין. יעדער מענטש וויא וייט ער קען:

מב שבת ביי מנחה זאגט מען צדקתך צדק. אז עס איז ראש חודש אדער אנאנדערין טאג וואס מען וואלט אין דער וואכין ניט גיזאגט קיין תחנון זאגט מען ניט צדקתך:

מג אז מען דאווינט שבת ביי איין אבל ר״ל חאטשי אין דער וואכין זאגט מען נישט קיין תחנון בייא איין אבל. אבער צדקתך זאגט מען יוא:

מד אז מען קען גיט זיך וואשין נאך מנחה צו דער דריטער סעודה זאל מען עסן לעקיך אדער אייער קיכעל אביסעל גרעסער פון איין איי:

אמור) סימן נ. וויא אזוי מען דארף גיווארינט צוא זיין מען זאל היטען שבת. ער האלט זעקס סעיפים:

א דער אייבערשטער האט אונז גיבאטין אין זיין הייליגע תורה מיר זאלין שבת רוען אונ נישט טוהן קיין שום מלאכה. האבען אונזערע חכמים אפ גילערינט פון דער תורה וועלכע זאכין עס הייסט א מלאכה:

ב נישט אזוי וויא דעם מענטשס שכל איז אז איין זאך וואס איז שווער צו טוהן הייסט

מלאכה . דען אז מען טראגט אין שטוב אגרויסען טיש פון איין ארט צום אנדערין איז נישט קיין עבירה . אונ אז מען טראגט ארויס אקליינע שפילקע ווא מען טאר נישט טראגין איז יוא איין עבירה :

ג איבער דעם טארין ניט שטעלין אין דיא זאכין אויף דעם פראסטען שכל . עס איז דא פיהל זאכין וואס מען טאר נישט טוהן שבת וועלכים זייא זענען גרויסע עבירות אונ מען ווייסט גאר ניט פון זייא :

ד איבער דעם וועלין מיר שרייבין פון דער גמרא אונ פון דעם שלחן ערוך וועלכע זאכין מען טאר נישט טוהן אום שבת וואס מען ווייסט ניט פון זייא מען דארף זייא צוא לערנין עטליכע מאהל . אונ גוט צו גידענקין מקיים צו זיין :

ה ווען דאס בית המקדש איז גישטאנין האט מען פאר שטייטט דעם וואס האט מחלל שבת גיוועזין . אונ אז ער האט עס גיטוהן אובגערין האט ער גימוזט ברענגין א קרבן חטאת . ציגעדעט ווערט איהם איך ניט גישענקט . דען דער אייבערשטער באצאלט איהם אזוי וויא ער האט זיך פאר דינט :

ו דער וואס איז מחלל שבת איז אזוי גוט גלייך ער לייקענט אין דער גאנצער תורה . אבער דער וואס היט שבת אונ טוהט נישט קיין שום זאך וואס מען טאר נישט איז אזויא גוט גלייך ער איז מקיים דיא גאנצע תורה . ער וועט האבין דיא וועלט אונ יענע וועלט :

סימן נא . דינים פון עפינען דעם אויבין . אונ פון צוריק שטעלין שבת דאס עסין אדער טייא אין אויבין אריין אדער אויף דעם קומען ארויף אדער אין אייוועלע אריין . ער האלט אכטצען סעיפים :

א מען טאר נישט עפענין דאס טירעל פון באק אייבען אדער עס פאר מאכין פראטיג צוא נאכט כל זמן עס איז דא אין אייבען פייער אדער ברענדיקי קוילען :

ב אז עס קען זיין אז דאס עסין וואס שטייט אין אויבען איז נאך נישט אין גאנצען פארטיג טארין נישט פאר מאכין דעם אויבען חאטשי עס איז שוין נישט דא אין איהם קיין ברענעדיגי קוילען :

ג אז מען האט פאר קלעבט דאס טירעל פון באק אויבען מיט ליים זאל א יוד נישט עפענין דאס טירעל אום שבת . נאר ער זאל הייסען אגוי עפינען . אז עס איז ניט דא קיין גוי זאל מען הייסען א קינד עפינען :

ד אז עס איז קיין קינד אויך ניט דא מעגין אליין עפינען נאר מען זאל אביסעל אנדערש עפינען וויא מען וואלט גיעפענט אין דער וואכין :

ה אזא גיקעכין אדער קאווע טייא וואס איז נאך נישט אין גאנצען פארטיג טארין נישט צוריק שטעלין אין אויבען אריין אדער אויף דעם קומען אדער אין אייוועלע אריין אונ נישט אויף קיין שום ארט ווא עס קען זיך דער ווארימען :

ו א גיקעכין אדער טייא אדער קאווע וואס איז שוין קאלט טארין אויך נישט אריין שטעלין אויף דיא ערטער וואס מיר האבען גישריבען :

ז א גיקעכטץ אדער קאווע אדער טייא וואס איז שוין אין גאנצען פארטיג אונ עס איז נאך אביסעלווארים (וועלכים מען קען עס עסין אדער טרינקען דורך דעם ווארימקייט) מעגין צוריק שטעלין באופן וויא מיר וועלין שרייבען :

ח היינו אין אויבען אריין מעגין צוריק שטעלין שבת אין דער פריא אדער בטאג וואס דיא קוילען זענין שוין אויס גיגאנגען אונ אויך נאר אז עס איז נישט הייס אין אויבען :

ט אויף דעם קויבען ארויף מעג מען נאר צוריק שטעלין אז דער קומען איז אפ גישאט

פון די קילען אדער זיא ועגין שוין אויס גיטאנגין :

י אז מען שטעלט צוריק אויף דער ענגלישע קעך אדער מען שטעלט אריין אין דעם אייוועלע וואס איז איבער דער גרובע דארפין עפיס אונטער צו שטעלין אונטער דעם טעפיל אדער אונטער דעם טעליר :

יא אז מען שטעלט צוריק פלייש אדער אנאנדער גיקעכטץ אויף דיא ערטער וואס מען מעג צוריק שטעלין זאל עס נישט זיין טרוקען אויב עס איז מיגלעך נאר מיט וואריטע יך . דען טייל פוסקים שרייבען אז מען טאר נישט צוריק שטעלין קיין טרוקען גיקעכץ ווא עס קען היים ווערין :

יב אויך דארפין וויסען אז דאס וואס מיר שרייבען אלעץ דאס ווארט צוריק שטעלין מיינט מען אז מען האט דאס גיקעכטץ שבת אראפ גינומען דענסטאלט מעגין צוריק שטעלין אויף דיא אופנים וואס מיר האבין גישריבען :

יג אלדינג וואס א יוד טאר נים טוען טאר ער נים הייסען אגוי טוהן נאר ווינטער אז עס איז שבת גוט קאלט וועלכים מען מעג הייסען אגוי איין הייצען איבער דער קעלט מעגין זאגין דעם גוי אז איידער ער צינט אונטער אין גרובע זאל ער אריין שטעלין אין אייוועלע אריין אדער אויף דער ענגלישע קעך טייא אדער א גיקעכטץ אפילו עס איז קאלט אינ דער נאך אז ער וועט אונטער הייצען דיא גרובע וועט דאס אליין דער ווארימט ווערין :

יד אבער אז ער האט שוין אונטער גיצונדען אין גרובע טאר מען נישט לאזין איהם ארויף שטעלין :

טו ווער שטוסט אז ער הייצט נאר כדי ער זאל קענין דער ווארימען דאס גיקעכץ אדער דיא טייא טארין נישט לאזין איהם ארויף שטעלין אפילו איידער ער צינט אונטער :

טז דער יוד טאר אליין נישט ארויף שטעלין א קאלט גיקעכטץ אדער קאלטי טייא אפילו איידער מען צינט אונטער :

יז מען טאר נים לייגען קיין פירות אדער ארויף שטעלין וואסער אויף אזא ארט ווא זייא קענין זיך דער ווארימען אפילו מען וויל נאר זייא זאלין אויף גיין פון דער קעלט :

יח מען טאר נישט צו גיסען וואסער צו א גיקעכטץ אדער צו טייא אונ אריין שטעלין אין אייוועלע אריין אדער ווא עס קען זיך דער ווארימען . (זעה אין בכימן נ"ב סעיף ל"ז ל"ח נאך דינים פון דעם) :

(בהר) סימן נב . דינים פון דיא זאכין וואס מען דארף גיווארינט צו זיין שבת אין דעם עסין אונ טרינקען . ער האלט זיבען אונ פופציג סעיפים :

א אז מען עסט שבת אין דער יוך פערפיל מיט בונען אונ איינער וויל נישט עסין דיא בונען טאר ער נים ארויס נעמין דיא בונען אוועק צו לייגען נאר ער דארף ארויס צוא נעמין דיא פערפיל אונ עסין זייא . דיא בונען זאלין ממילא בלייבין ליגען :

ב דעסט גלייבען אז ער ויל עכין דיא בונען אונ נישט דיא פערפיל דארף ער ארויס נעמן דיא בונען אונ עסין זייא . אבער נישט דיא פערפיל אוועק לייגען :

ג דען דאס איז אכלל אז מען דארף שבת ארויס צוא נעמין דאס מין וואס מען וויל עסין פון דעם אנדערין אבער נישט פאר קערט דער נאס איז נישט גיווארינט אין דעם האט אגרויסע עבירה :

ד דעסט גלייבען אז איינער האט צווי מינים פיש אונ וויל ארויס נעמין איין מין דארף ער חבקא ארויס צו נעמין דאס מין וואס ער וויל צינט עסין אבער נים פאר קודם . אזוי איז שבת דער דין בייא אלע זאכין :

ה אז מען עסט שבת חלה אדער מצה מיט הייסע יוך זאל מען אריין גיסען דיא יוך אין א שיסעלע אריין אונ פון דער שיסעל אין איין אנדער שיסעלע אריין דענסמאלט קען מען הערשט מעגין איין ברעקין דיא חלה אדער דיא מצה אין דער יאך. אבער אז מען טוהט ניט אזוי וויא מיר שרייבין זאלען זייא ניט אריין לייגען אין דער יאך אריין אויב דיא יאך איז הייס:

ו ווער ס'מוטשט אויף צוא גיסען ווארימע יאך אויף חלה אדער מצה טארטען בווארעט ניט אום שבת:

ז אז מען האט אראפ גינומען פון קויטען א טעפעל מיט הייס גיקעכץ וואס איז נאך ניט אין גאנצען פארטיג טארין ניט ארויס נעמען אביסעל מיט א לעפיל.

ח אז עס שטייט נאך ביי דעם פייער טאר מען ניט ארויס נעמען מיט א לעפיל חאטש עס איז שוין פארטיג:

ט מען טאר ניט אריין לייגען אום שבת איין טעפיל מיט ווארים עסין אין בעט גיוואנד אדער אין אנדערע מלבושים אריין.

י אז עס איז פון פרייטיג אן גילעגין ארום ווארעם און מען האט עס שבת ארויס גינומען מעגין עס צוריק לייגין אונטער דיא קישענס:

יא אז מען האט איבער גיגאסין דאס עסין פון דעם טעפיל וואס איז דרינען גיקאכט גיווארין אין איין אנדערע כלי אריין מעג מען עס שוין אריין לייגין שבת אין דיא קישענס אדער אין מלבושים:

יב אז מען גיפינט שבת א פליג אדער אנאנדערע פאסגודנע זאך אין עסין אדער אין משקה טאר מען ניט ארויס נעמין דיא זאך אליין. אויך טאר מען ניט בלאזין דארויף עס זאל ארויס. נור מען דארף אן צו נעמען אביסעל עסין בנאנט מיט דער זאך אונ אוועק ווארפין. ביי משקה דארף מען אפ צו גיסען אביסעל משקה בנאנט מיט דער פאסגודנע זאך:

יג מען דארף גיווארינט צו זיין אין דעם פוס אין זאהרין וואס מען עסט שבת וועלכיס דער מנהג איז אריין צו טוען קנאבעל זאל מען דיא אייבערשטע שאהל פון הייבטיל קנאבעל אפ שיילען פרייטיג. דען שבת טאר מען ניט זיא אפ שיילין אויף קיין שום פאל:

יד אונ דיא קליינע שאהל וואס איז אויף יעדערין צייגדיל טאר מען ניט אפ שיילין שבת נור ווען מען וויל עס באלד עסין:

טו דען מען טאר ניט שבת אפ שיילען קיין שום פרי נור ווען מען וויל זיא שיין עסין:

טז אויך טאר מען ניט צו רייבין דעם קנאבעל נור מיט דער שטיל פון מעסיר עס זאל זיין שטארק אנדערש וויא מען צו רייבט אין דער וואכין:

יז אויך טאר מען ניט אן רייבען דעם קנאבעל אויף דעם פלייש ווען עס איז נאך הייס:

יח אויך טאר מען ניט גיסען אויף איהם קיין ווארימע יוך:

יט ווער שמועכט אז מען טאר ניט איהם אריין טוען אין טעפיל ווען דאס עסין איז נאך ווארים:

כ מען דארף שטארק גיווארינט צו זיין אין דיא זאכין וואס מיר שרייבין דען וועלכעס מען טוהט איז אזוי גוט גלייך מען צינט אן שבת א ליכט ח"ו:

כא מען טאר ניט שבת אן הייבין צו שיילען אונ צו שניידין דיא ציבעלים אדער דעם רעטיך נור ווען מען קומט פון שוהל ווען מען גייט שוין עסין:

כב אויך דארף מען גיווארינט זיין ניט צו מאכין דיא ציבעלים זייא זאלין זיין בנאנט וויא איין שטיק אונ ווער שמועכט מען זאל ניט פאר גלעטין. נור מען זאל זייא לאזין נאך דעם צו שניידין אזוי וויא זייא זענין:

כג דעסט גלייכין אז מען מאכט ציבעלים מיט מילעך פון הערינג דארף מען אויך גיווארינט צו זיין אין דעם אליכען:

כד אזא זאך וואס דאס זאלטץ פועלט שטארק דער צו דהיינו ציבעלים אדער רעטיך אדער געהאקטע ארבים אדער רויע אוגערקים טאר מען ניט זייא זאלטצין אום שבת. נור מען זאל איין טונקען יעדעס שטיקעל אין זאלטץ אונ עס תיכף אויף עסין:

כה אבער אייער אדער געקאכט פלייש וואס דאס זאלטץ פועלט ניט מיין צו זיין. נור עס ניט אריין א מעם מעג מען זאלטצין באלד צו עסין אבער ניט זייא איבער צו לאזין אויף דער נאך:

כו אז מען טוהט אריין בוימעל אדער עסיג אין די ציבעלים אדער אין רעטיך אדער מען מאכט רויע אוגערקים מיט עסיג מעג מען זייא זאלטצען באלד צו עסין אזוי ווייא מיר האבין געשריבין ביי געקאכט פלייש. נור מען זאל געווארינט זיין אז תיכף נאך זייער זאלטצין זאל מען אין זייא אריין גיסען דעם בוימעל אדער עסיק:

כז אבער וואס טייל פראסטע מענטשין זענין זיך נוהג אז זייא זאלצין שלאטין אדער רויע אוגערקים אונ לאזין זייא ליגען אונ זייען דער נאך אויס דאס וואסער פון זייא. דאס טאר מען בודאי ניט האמטשי מען טוהט דער נאך אריין בוימעל אדער עסיק:

כח אז מען האט פראטיג ניט צריין געגאסין קיין עסיק אין חריין אריין אדער אין אנדערע זאכין וואס מען צו שנייט דינע שטיקלעך טאר מען ניט שבת אריין טוען קיין עסיק נור באופן ווייא מיר שרייבין:

כט דהיינו (א) מען זאל אריין טוען אסך עסיק אונ ניט ווייניג. (ב) אויך זאל מען טוען אנדערש פון אין דער וואכין דהיינו שבת זאל מען אריין טוען פריער דעם עסיק אין א כלי אריין דער נאך זאל מען אריין לייגין דעם חריין אין דעם עסיק אויב עס איז אין דער וואכין ניט אזוי דער שטייגער צו טוען:

ל (ג) אויך זאל מען ניט אויס מישען דעם עסיק מיט א לעפיל נור מיט דעם פינגער; אדער מען זאל שאקלין מיט דער כלי ביז עס וועט זיך אויס מישען:

לא מען טאר ניט שבת שניידין מיט א מעסיר פעפער אדער זאלטץ. אויך טאר מען ניט שטויסען זייא אין א מערדזאר אונ ניט מיט קיין שטייסעל. נור מען מעג זייא צו רייבין מיט דער שטיל פון מעסיר אויף דעם טיש עס זאל זיין שטארק אנדערש פון אין דער וואכין:

לב מען טאר ניט שבת אריין לייגין פעפיר אין אווארים עסין ווען דאס עסין ליגט נאך אין דעם טעפיל וואס עס איז דריגען געקאכט געווארין:

לג אז דאס עסין ליגט שוין אין שיסעלע מעג מען אריין טוען פעפיר. נור מען זאל געווארינט זיין ניט אויף צו גיסען אויף איהם קיין ווארימס פון טעפיל. די איינציגע דינים גייען אויך אן ביי אנדערע בשמים:

לד דעסט גלייכען בלעטליך פון טייא טאר מען אויך ניט אריין לייגין אין ווארים וואסער. אונ ניט אויף גיסען אויף זייא קיין ווארים וואסער:

לה מען זאל ניט אויף גיסען קיין ווארימע טייא אדער קאווע אויף צוקער וואס ליגט אין גלאז. נור מען זאל פריער אריין גיסען די טייא אדער קאווע אין גלאז אריין אונ דער נאך אריין טוען דעם צוקער:

לו אז מען האט ווארים וואסער אין דער כלי וואס עס איז דריגען דער ווארימט געווארין טאר מען ניט צו גיסען דער צו אביסעל קאלטע וואסער:

לז אבער אז דאס ווארימע וואסער איז שוין אין איין אנדערע כלי מעג מען צו גיסען קאלט וואסער. נור ניט אריין שטעלין אין אייזעלע אריין אדער וויא עס קען זיך דער ווארימען:

לח די איינציגע דינים זענען ביי ווארימע טייא אדער קאווע אדער [illegible]

לט מען טאר ניט שבת אפ רייסין פירות פון דער ערד אדער פון בוים:

מ אויך טאר מען ניט שאקלען דעם בוים די פירות זאלין אראפ פאלין. אויך טאר [illegible]

גים

ניט אפ בייסן דיא פירות מיט דעם מויל :

מא פירות וואס זענען שבת אראפ גיפאלען פון בוים אדער אפ גריסען מאר מען ניט עסין ויא דעם איינגענעם שבת אונ ניט נעמין אין דער האנט אריין :

מב איבער דעם זאל מען ניט נעמין שבת פון דיא פירות וואס מען גיפינט אונטער בוים טאמער זענען זייא היינט אראפ גיפאלין פון בוים :

מג דעסט גלייכין פירות פון אגוז וואס עס איז צו קלערין טאמער האט ער זייא היינט אפ גריסין מאר מען ניט עסין זייא אונ ניט נעמין אין דער האנט אריין אום שבת :

מד פירות וואס איז דא צווישין זייא ווערמיקע אדער פאר שימעלטע אדער בלעטליך מאר מען ניט ארויס נעמין זייא אונ אוועק ווארפין . נור מען זאל ארויס נעמין דיא גוטע פירות אונ עסין :

מה אפילו דיא גוטע ארויס נעמין מעג מען נור אז מען וויל זייא באלד עסין . אבער ניט אוועק צו לייגין אויף אביסעל שפעטער :

מו אויך טאר מען ניט זיפען שבת דורך קיין שום כלי :

מז דעסט גלייכין פירות וואס זענין אראפ גיפאלין אויף דער ערד אונ זענין אויס גימישט גיווארין מיט ערד אדער מיט שטיינדליך מאר מען ניט ארויס נעמין קיין שטיינדיל אדער ערד פון זייא נור מען זאל אויף קלויבין דיא פירות מיט דער האנט באלד צו עסין :

מח אויך טאר מען ניט אריין קלויבין זייא אין אקויבער אריין . נור מען זאל אויף קלויבין איינציג ווייס אונ עסין :

מט אז מען עסט שבת ניס דארף מען גיווארינט צו זיין אז נאך דעם אראפ נעמין דיא שאהל פון זייא זאל מען דיא שאהל שוין ניט נעמין אין דער האנט אריין :

נ סייא דיא שאהלין ליגען באזונדער סייא עס ליגט שטיקלעך שאהלין צווישען דיא ניס טארין ניט ארויס נעמין דיא שאהלין . נור מען זאל ארויס נעמין דיא ניס אונ דיא שאלין זאלין בלייבין ליגען :

נא מען טאר ניט שבת אפ שיילען קיין שום פרי נור דעמאלט ווען מען וויל זיא שוין עסין :

נב ארבים שוטען ווערלכים מען קען ניט עסין דיא שוטען טאר מען ניט שבת ארויס נעמין דיא ארבים פון זייא :

נג מען זאל ניט שבת אראפ נעמין דיא גרינע שאהל וואס איז אויף דער ניס נור מען זאל אזוי צו קנאקין דיא ניס מיט ביידע שאהלין בנאנט :

נד אויך איז ניט גלייך ארויס צו נעמין דעם מאהן פון דער שאהל וואס ער איז גיוואקסין דרינען :

נה מען טאר ניט שבת אויס קוועטשין קיין ווינטרויבין אדער ראזינקים אדער איילבירטען . אפילו מען וויל ניט טרינקען דיא משקה וואס גייט ארויס פון זייא :

נו אנדערע פירות טארין אויך ניט אויס קוועטשין אז מען דארף דיא משקה פון זייא :

נז טייל פוסקים שרייבין אז מען טאר ניט אפילו אריין קוועטשין דיא לימענים אין וואסער אריין צו מאכין לימענאדע :

(בחקתי) סימן נג . דינים פון דיא זאכין וואס מען דארף גיווארינט צו זיין שבת אין דיא מלבושים אדער אין גרעט . עס האלט צוויא אונ דרייסיג סעיפים :

א מען טאר ניט וואשין קיין קלייד אדער גרעט אום שבת . אונ אז עס פאר נעצט זיך אין וואסער אדער אין שתיה טאר מען עס ניט אויס קוועטשין :

ב א קלייד אדער גרעט וואס איז דארויף דא אפלעק אדער צואה טאר מען ניט אויף דעם ארט ארויף גיסען קיין וואסער אדער אנדערע משקה אפילו מען קוועטשט ניט אויס .

מען דארף אין דיא זאכין שטארק געווארינט צו זיין. דאס איז גרויסע עבירות:

ג נור מען זאל אפ ווישען דא וואו עס איז איין גערעכט מיט א שמאטע. מען זאל געווארינט זיין צו ווישען גרינג. אונ ניט שווער. מען זאל ניט אויס קוועטשין דאס פאסגיסטעווע וואס איז איין געזאפט:

ד אפילו אויף אזא קלייד אדער גרעט וואס איז ניט דא קיין פלעק זאל מען אויך ניט גיסען קיין וואסער. אבער אפ ווישען זיך נאך דעם וואשען מעג מען דעם ארט וואו עס איז ניט דא קיין פלעק:

ה וואסער אדער משקה וואס איז דא דרינען ווערים אדער בלאטע טאר מען ניט זייען עס אום שבת:

ו אז מען איז שטארק דארשטיג מעגין עס טרינקען דורך א פארשיילע אדער דורך אנדער גרעט. נור מען זאל אכטונג געבין עס זאל אויף דעם ארט ניט זיין קיין פלעק:

ז דורך דעם ארביל פון העמד וואס מען גיט דרינען זאל מען ניט טרינקען. ווען אז עס וועט איהם זיין נאס דער נאך קען זיין אז ער וועט אויס קוועטשין:

ח מען טאר ניט צו דעקין קיין וואסער אדער בראנפין נור מיט דעם שטיקעל לאווינט וואס מען דעקט שטענדיג דער מיט צו. אבער ניט מיט א קלייד אדער גרעט:

ט אז עס איז פאר גאסין געווארין וואסער אנדערע משקין אויף דעם טישטעך אדער אויף גרעט טאר מען ניט אפ שעפין מיט א לעפיל חאטשי מען וויל עס אוועק גיסען.

י אויך טארין ניט אפ קראטצין מיט א מעסר דאס וואסער אדער דיא משקין. אויך טאר מען ניט דיא זאך אויס קלאפין:

יא אז עס איז פאר נאסין געווארין וואסער אויף דעם טיש אדער אויף א באנק טאר מען ניט אפ ווישען זייא מיט א קלייד אדער גרעט וואס מען איז מקפיד עס זאל ניט זיין פאר נעצט. נור מען זאל זייא אפ ווישען מיט אזא שמאטע וואס מען איז ניט מקפיד אז זיא איז פאר נעצט:

יב אויך זאל ניט זיין קיין פלעק אויף דעם ארט פון דער שמאטע וואס מען ווישט אפ דער מיט. אז עס איז שווארץ פון ניטצען הייסט ניט קיין פלעק:

יג א בעבעריל אדער א גלעזיל וואס עס איז דרינען געווען וואסער אדער משקה טאר מען ניט עס אויס ווישען אפילו מיט א שמאטע:

יד א מלבוש אדער גרעט וואס איז פאר נעצט פון וואסער אדער פון שווייס טאר מען עס ניט שבת פאר שפרייטין עס זאל זיך אויס טריקענען. אויך טאר מען עס ניט אויס קוועטשין אונ ניט אויס קלאפין פון וואסער:

טו אז עס איז אזא זאך וואס מען איז מקפיד עס זאל ניט זיין פאר נעצט טאר מען עס ניט נעמין שבת אין דער האנט אריין אויב עס איז פאר נעצט געווארין מיט וואסער. נור אז מען גייט דרינען אין גיטויען דארף מען עס ניט אויס צו טוען:

טז אפילו ווען מען גייט אין גיטויען אין א פארי נעצט מלבוש טאר מען ניט שטיין לעבין פייער אויף דעם ארט וואו עס קען זיך דער ווארימען:

יז מען טאר ניט פאר שטאפען מיט א נאס טיכעל אדער מיט נאס פאפיר א פלעשיל וואס איז דרינען דא משקין. וואריען דורך דעם פאר שטאפען וועט זיך אויס קוועטשין דיא משקה וואס איז דרינען איין געזאפט אין פלעשיל אריין:

יח עס איז ניט גלייך שבת אפ צו קלאפין א שווארץ מלבוש פון שטויב. אויך איז ניט גלייך אראפ צו נעמין דיא פעדערין פון א מלבוש אפילו מיט דער האנט:

יט אבער אז א געקעכטץ קלעפט זיך אן אויף דעם מלבוש מעג מען עס אראפ נעמין:

כ פאר טריקענטי בלאטע וואס איז אויף א קלייד אדער אויף שיך טארין ניט אפ רייבין. אבער נאסי בלאטי מעגין אפ וואשין:

כא אז מען רעכט זיך איין דעם שוך מעגין איהם שבת אפ ווישען מיט א שמאטע אדער
אין א בעליק . אבער אין א וואנט אדער אן דער ערד איז ניט גלייך אפ צו ווישען :

כב מען טאר נישט שבת אפ קראטצען דעם שוך אדער אנדערי פעהל מיט דעם נאגיל
אדער מיט א מעסיר . אפילו מיט דער אנדערי זייט פון מעסיר טארין אויך ניט :

כג איבער דעם טארין נישט שבת אפ וואשען דעם שוך אין דעם אייזען וואס איז פאר
דעם הויז אויב עס איז אזוי שארף האט ט וויא דיא אנדערי זייט פון מעסיר :

כד מען טאר נישט שבת פארבין קיין שום זאך . אז מען עסט שבת יאגדים אדער
קערשין זאל מען נישט באלד דער נאך אן רירען אין א מלבוש אדער גרעט וואריין
עס ווערט גיפארבט אום שבת :

כה מען טאר ניט שבת פלעכטין אדער דרייען פעדים אדער האר :

כו מען טאר ניט שבת מאכין א קנופ אין בענדליך אדער אין אנדערי זאכין נאר א שלייף
מעגין מאכין אין אזא זאך וואס איז דער שטייגער דעם אייגנעם טאג בנאכט אויף
צו שלייפען . אבער ניט אויף עטליכע טעג :

כז מען טאר נישט אויף קניפען א קנופ אום שבת . נאר אז מען איז זיך שטארק מצער
וואס עס איז פאר קניפט מעג מען אויף קניפען אזא קנופ וואס איז דער שטייגער
דעם אייגענעם טאג איהם אויף צו קניפען :

כח אזא שלייף וואס איז דער שטייגער מען זאל איהם דעם טאג אויף שלייפען מעגין שבת איהם
אויף שלייפען . אבער אזא שלייף וואס איז נישט דער שטייגער מען זאל איהם דעם אייגענעם
טאג אויף שלייפען טארין נישט שבת אויף שלייפען . אז מען דארף נייטיג מעגין הייסען
אגוי אויף שלייפען :

כט דיא פעדים וואס דיא שניידערס סטריגיווען אין דיא מלבושים מיט דער פאטשעווקע
איידער זיא מאכין פארטיג דאס מלבוש . טארין נישט דיא פעדים ארויס ציען אום שבת :

ל מען טאר ניט שבת אריין ציען בענדליך אין שיך אדער אין הויזען דיא שיך וואס דער
שטייגער איז זייערי בענדליך אלע טאג אריין צו ציען אונ ארויס צו ציען מעגין שבת
אריין ציען דיא בענדליך וואס מען האט נעבטין ארויס גיצויגען :

לא א מלבוש וואס דיא נאט האט זיך צו שייד טארין ניט שבת אן נעמין בייא דעם עק
פון פאדים אונ צו ציען דיא נאט :

לב מען טאר ניט שבת צו לייגען דעם טלית אדער קליידער אדער גרעט . אונ אז מען
לייגט ניט צו אין דיא אייגענע קנייטשען פון דער וואכין נאר אנדערש מעגין בייא
דיא קליידער אדער גרעט וואס מען וויל הייגט נאך גיין אין זייא :

(במדבר) סימן נד . דינים פון פיהל זאכין וואס מען טאר נישט טוהן אום שבת . ער האלט צווייא אונ דרייסיג סעיפים :

א מען טאר ניט שבת אראפ נעמין א טיהר אדער א פענצטער . אויך טארין נישט ...
צוריק ארויף זעצין :

ב אלעכט וואס שטייט נאהענט פון דער טיהר וועלכים מען זאל עפענען דיא טיהר ווען
דער ווינט בלאזט אין דרויסען וואלט דאס לעכט פאר לאשען גיווארין טארין נישט
עפינען דיא טיהר . אפילו ווען דער ווינט בלאזט נישט . דער אייגענער דין איז בייא
א פענצטער וואס איז נאהענט פון דעם לעכט :

ג מען טאר נישט גישצען שבת בייא א לעכט פון בוימעל אדער אייל אזא זאך וואס מען
דארף דריגען אכטונג צו געבין . היינו צו לערנין דער בייא אפילו ער זאגט נישט מיט
דעם מויל נאר קוקט גלאט אריין אין ספר אדער צו זעהן אין דיא מלבושים אויב עס אז

דא כתים. טארין אלטץ ניט :

ד ביא אוועקסן לעכט אדער פון חלב אזוי וויא מיר זענין זיך נוהג צוא צינדען מענין לערנין ביא זייא. נאר מען זאל זיך גוט היטען מען זאל נישט פאר געסין פון שבת אונ אפ שנייצען דאס לעכט ח"ו :

ה מען טאר ניט שבת האבין נקיות אין א גיאקערט פעלד :

ו מען זאל ניט שבת משתין זיין אויף ליים אדער אויף זאמד אדער אויף צו ריבענע ערד :

ז אז מען דעקט צו שתנה מיט זאמד אדער מיט אש (וואס איז פון פראטינג) זאלין ניט שיטען ווייניג זאמד אדער אש נאר א סך :

ח אויך איז ניט גלייך משתין צו זיין אויף שנייא אז מען האט אנאנדער ארט :

ט מען טאר נישט אויס קערין שבת דיא שטוב מיט א בעזים אפילו עס איז דאס דא א פארלינע :

י מיט א פלעדיר וויש אדער מיט א שמאטע מעגין אויס קערין דיא שטוב :

יא מען טאר ניט שבת פאר רייבין מיט דעם פוס דאס שפייעכץ אדער לייבעמץ וואס ליגט אויף דער ערד אדער אויף א פארלינע. אבער ארויף שטעלין דעם פוס דארויף אונ ניט צו פאר רייבין מעגין יוא שבת :

יב מען טאר נישט שבת גיין מיט א פראסאל וואס איז פאר דעם רעגין אדער פאר דער זון :

יג מען טאר נישט שבת ארויף גיין אויף א ביים אדער עפיס אנדער לייגען אויף אידם אדער עפיס ארויס נעמין פון אידם אדער אן בינדען אן אידם א בהמה ואפילו מען שאקעלט אידם נישט :

יד אז רירען מעגין אן א בוים נאר מען זאל ניט טהון קיין שאקיל :

טו א שלאפער בוים וואס אז מען לעגט זיך אן אידם אן שאקעלט ער זיך טארין נישט אן לעגין זיך אן אידם :

טז מען טאר ניט שבת גיסען וואסער אדער משקה אויף גראז אדער וואו עס איז גזייעט :

יז מען טאר ניט שבת שרייבין אדער עפיס אויס מאהלין אפילו מיט דעם פינגער מיט משקה אויף דעם טיש. אדער אויף דעם פענצטער ווען עס איז פייכט :

יח אויך טאר מען ניט מאכין אין ערד קיין צייכען מיט דעם נאגיל אזוי וויא דער שפייגער איז צו מאכין פאר א סימן :

יט אז עס האט ארויף גישפריצט וואקס אויף איין אות טארין ניט אפ קראצין. אויך טאר מען ניט שבת אפ מעקין קיין שום כתב :

כ מען טאר ניט שבת שפייען אויף דעם ארט וואו דער ווינט זאל צו שפרייט דאס שפייעכץ. אפילו אויף דעם ארט וואס מען מעג שבת טראגין :

כא מען טאר ניט צו קעמען אדער אויף פלעכטען דיא האר אום שבת. אויך טארין ניט קעמין דיא האר אום שבת :

כב אז עס ליגען עטליכע מיני כלים אונ מען וויל צו דערווייל נוצען מיט איינע טאר מען ניט ארויס נעמין א כלי אונ אוועק לייגען אויף שפעטער. נאר מען דארף ארויס נעמין דיא כלי וואס מען וויל צו דערווייל נוצען. אזויא וויא מיר האבין גישריבען אין אן הייב סימן נ"ב ביא עבין ווארק :

כג איין אשה טאר ניט שבת אפ ציען מילך פון דיא בריסטען אין א כלי ארין. אדער צו וועלכע זאך :

כד אבער אויף דער ערד ארויף מעג זיא אפ ציען אביסעל מילך אז דאס קינד וויל אנדערש ניט זייגען. דעמט גלייכען אז דיא מילך איז זיא שטארק מצער מעג זיא אויך אפ ציען אביסעל מילך מיט דער האנט אויף דער ערד ארויף :

כה א פאנק וואס עס האט זיך ארויס גינומען פון איהר איין פוס טארין ניט שבת אידם

אריין זעצן. אויך טאר מען ניט די באנק נעמען אין דער האנט אריין און אַרויף ליגען זיא אויף איין אנדערע באנק צו זיצען אויף איהר ציינען מען איז איינמאל פראטיג אויף איהר אזוי גיזעסען אן פים:

כו א זייגער וואס גייט ניט טארין ניט איהם אן דרייען שבת אדער יום טוב. בשעת ער גייט זאל מען איהם אויך ניט אן דרייען צאטין מען דארף פון א שלאפין וועגין:

כז דעם אנדערין טאג יום טוב מעגין אן דרייען א זייגער וואס גייט ער זאל ניט דעם טאג אויף הערין צו גיין:

כח מען טאר ניט שבת שפילען אדער קלינגען מיט א גלעקיל אדער קלאפין איין זאך אן דער אנדערער כדי עס זאל קלינגען:

כט אז מען וואשט אפ שבת כלים וואס זענין פאר פעצט טארין ניט אויף גיסען אויף זיא ווארים וואסער. נאר מען זאל פריער אריין גיסען דאס וואסער אין א כלי אריין. דער נאך זאלין אריין ליגען דיא כלים:

ל מען טאר ניט שבת אפ וואשין נאר דיא כלים וואס מען דארף דעם שבת צו עסין אדער טרינקען אין זייא:

לא מען טאר ניט אן גרייטען קיין שום זאך פון שבת אויף אין דער וואכין. היינו צוא בעטין דאס בעט שבת אויף מוצאי שבת אדער ברענגין וואסער אדער ווין אויף מוצאי שבת אונ נאך אזא שטייגער טאר מען אלטין ניט:

לב מען טאר ניט אויס רייסין אדער אויס ברעכין א ריטעל פון בעזים אום שבת:

סימן נה. דינים וואס מען דארף שבת גיווארינט צוא זיין ווען מען איז זיך טובל אונ ווען מען וואשט זיך. ער האלט פערצען סעיפים:

א מען טאר ניט זיך באדין שבת אין ווארים וואסער. אז מען באד זיך נישט נאר מען וויל אפ וואשין דאס פנים מיט דיא הענט מעגין מיט ווארים וואסער וואס איז פראטיג דער ווארימט גיווארין:

ב מען טאר ניט שבת שטיין אין באד אויף דער באנק וואס מען קען צינדערט דארט שוויצען:

ג אז מען איז זיך טובל שבת אין מקוה טאר מען ניט שווימען. אויך טאר מען ניט מאכין שווימען דיא שפענדליך וואס אויף דעם וואסער. אפילו אוועק שארין זייא אונ מאכין שווימען כדי דאס וואסער זאל זיין ריין טארין אויך ניט:

ד אויך טארין ניט אויס קוועטשין דיא האר פון וואסער:

ה אז מען דארף שבת אין דער פריא זיך טובל צו זיין אונ מען איז זיך טובל אין טייך וואו מען טאר ניט טראגין דארפין גיווארינט צו זיין אין דעם אויך. אז איידער מען גייט ארויס פון וואסער זאלין אפ ווישען פון זיך דאס וואסער מען זאל עס ניט טראגין. אויך זיך קיין פיר איילין אדער אין שטוב אריין:

ו דערפט גליבען אין טייך אליין זאל מען אויך נישט טראגין אויף זיך דאס וואסער קיין פיר איילין:

ז אז מען שטייט לעבין טייך מעגין וואשין דיא הענט אין טייך נאר מען זאל זייא גוט אפ ווישען איידער מען וועט גיין פיהר איילין:

ח מען טאר נישט שבת רייבען שנייא אדער אייז מיט דיא הענט כדי עס זאל זיין פון זייא וואסער:

ט אז מען דארף וואסער מעגין עס שטעלין לעבין אויבען דא ווא עס וועט ניט קענין דער ווארימט ווערין נאר עס זאל צו גיין פון זעך זעלבערט:

י עס איז ניט גלייך צו וואשין זיך שבת מיט וואסער וואס עס איז ווארעמט דא שנייא אדער אייז.

אז

יא אז מען וואשט זיך דער מיט זאל מען גיווארינט זיין מען זאל דאס שנייא אדער אייז ניט צו רייבען מיט דיא הענט:

יב מען זאל זיך ניט וואשין שבת אויף שנייא. און ניט אויף ליים. און ניט אויף זאמד. און ניט אויף צו ריבענע ערד:

יג מען טאר ניט זיך וואשין שבת אויף גראז אדער וואו עס איז גיזייעט

יד סייא מען איז זיך טובל סייא מען וואשט זיך נאר דיא הענט טאר מען ניט זיך ווארימען דער נאך ביי דעם הייצען אויבען ביז מען ווישט גוט אפ דאס וואסער:

נשא) סימן נו. דינים וואס מען דארף שבת גיווארינט צוא זיין ביי בהמות און עופות און אנדערע לעבעדיקע זאכען. ער האלט פערציג סעיפים:

א אז א בהמה אדער א חיה אדער אין עוף אנטלויפט טארין עס ניט חאפין אום שבת:

ב מען דארף צו ווארינען דיא ווייבער זייא זאלין ניט האפין שבת אין עיף וואס אנטלויפט. דען דאס איז אזא גרויסע עבירה גלייך מען צינט אן שבת א לעכט ח"ו:

ג זייא דארפין זיך צו בארעכינען אז דער שבת קאסט זייא אסך מעהר ווי דאס עוף און פאר וואס זאלין זייא אזוי שטארק מחלל שבת זיין דורך דיא פאר גילדען וואס דאס עוף איז ווערט:

ד דער אייבערשטער וואס ניט אונז אויף שבת וועט בוודאי אונז גוט אפ געבין פאר דעם עוף אדער פאר דער בהמה וואס אנטלויפט שבת און מיר חאפען עס ניט וויל אונז ווילען מקיים זיין זיינע מצות צו דינען איהם וואס דאס איז אונזער גאנץ לעבין:

ה דיא בהמות וואס זענין גיוואינט מיט דעם מענטש. און זייא דרייען זיך ציגערדם ארום אין דראסען. און מען האט מורא טאמער וועט מען זייא אוועק גנבנין מעג מען זייא אריין טרייבין אין הויז אריין אויב זייא אנטלויפען ניט:

ו נאר מען זאל ניט נעמין זייא אין דער האנט אריין. דען מען טאר ניט שבת נעמען אין דער האנט אריין קיין שום בהמה אדער א חיה אדער אין עיף. אפילו אין שטוב:

ז אז עס איז דא אין שטוב א בהמה אדער א חיה אדער אין עוף וואס זענין ניט גיוואוינט אליין אהיים צו קומען טארין ניט פאר מאכין דיא טיהר. דען אז מען וועט ניט פאר מאכין דיא טיהר וועלין זייא ארויס כמילא הייסט מיט דעם וואס מען פאר מאכט דיא טיהר גלייך מען פאנגט זייא:

ח דעסט גלייכען אז דאס עוף איז אין דער שטייג און דאס טירעל עפינט זיך טארין עס ניט פאר מאכין איבער דעם טעם:

ט מען טאר ניט שבת פאנגין קיין שום לעבידיקע זאך. אפילו א פלויא טאר מען ניט שבת חאפין. נאר אז זיא בייסט איהם מעג ער זיא חאפען און אוועק ווארפין. אבער הרגינן זיא טאר מען נישט. דען מען טאר ניט שבת הרגינן קיין שום לעבעדיקע זאך אפילו א שפין:

י חוץ א כינה מעגין הרגינן שבת אז מען גיפינט זיא גראט. אבער אז מען זוכט זייא אין דיא קליידער טאר מען ניט הרגינן אפילו דיא כינים וואס מען גיפינט. נאר מען זאל זייא אוועק ווארפין:

יא מען טאר ניט שבת אויף שטעלין דיא ווינטקע זיא זאל חאפין עכברים:

יב אז מען פאר מאכט שבת א כלי וואס איז אין איהר דא פליגען זאלין פריער ארויס יאגען דיא פליגען וואס מען וועהט אין דער כלי. כדי דיא פליגען זאלען ניט גיפאנגען ווערין:

יג מען טאר ניט שבת לאזין בלוט פון קיין שום לעבעדיגע זאך. אויך טארין ניט מאכין קיין באהל אין א מענטש אדער אין א בהמה אדער אין א חיה אדער אין איין עוף אדער אין איין עכבר אדער אין אנדערי שרצים אזא שטייגער:

יד אויך טארין ניט שבת נאגין קיין בלוט אפילו פון די ציין:

טו אויך טאר מען ניט ארויף לייגין אויף דער מכה א פלאסטער וואס ציעט ארויס בלוט אדער אנדער פאסגיסטווע:

טז ווער שבוטט אז מען טאר ניט קוועטשין די מכה עס זאל ארויס גיין דאס בלוט אדער פאסגיסטווע. (זעה איין בסימן ס'):

יז א יוד טאר ניט מעלקין קיין בהמה אום שבת. (נאר ווייל די מילעך איז כצער דיא בהמה אז מען וועט ניט מעלקין דאריבער) מעגין הייסען א גוי מעלקין די בהמה:

יח די מילעך טאר מען ניט טרינקען שבת אונ ניט נעמין אין דער האנט אריין. נאר דער גוי זאל זיא נאך דעם מעלקין אוועק שטעלין אין א ווינקעל:

יט מען טאר ניט שבת מעסטין תבואה צו געבין דער בהמה. נאר מען זאל זיך משער זיין וויא פיהל מען דארף איהר צו געבין:

כ אז מען ניט קלייען דיא בהמות טאר מען ניט שבת אריי גיסען וואסער:

כא אז מען האט פראטיג אריין גיגאסען דאס וואסער טאר מען ניט קנעטין זיא שבת. נאר מען מעג דיא קלייען איבער מישען פון איין כלי אין דער אנדערער אריין:

כב יעדער יוד איז מחויב גיווארינט צו זיין זיינע בהמות אונ חיות אונ עופות זאלין רוען שבת פון א מלאכה. דאריבער אז א יודס בהמה טראגט עפיס אויף דעם א"ט וואס מען טאר ניט טראגין שבת האט ער איין עבירה. דען ער איז מחויב צו זעהן זיא זאל רוען אזוי וויא ער אליין:

כג דוץ וואס מען מעג שבת לאזין די בהמה רייסען גראז אונ עסין ווייל דאס איז ניט ביי איהר קיין מלאכה. דען זיא האט נאך הנאה דער פון:

כד אזא זאך וואס די בהמה גייט דרינען פון רפואה ווענען היינו א טיכעל אויף איהר מכה מעגין זיא לאזען טראגין:

כה דעקט גלייבען וואס די בהמה דארף צו גיין און גיטוהן זיא זאל ווערין דורך דעם גיהיטען אזוי וויא מיר וועלין שרייבען מעגין אויך זיא לאזין טראגין:

כו בשעת א בהמה טוהט א מלאכה אדער זיא שלעפט עפיס אויף דעם א"ט וואס מען טאר ניט טראגין טאר ניט קיין שום יוד יאגין זיא אדער שרייען אויף איהר זיא זאל גיך גיין. אפילו די בהמה איז ניט זיין:

כז קיין מעג לאזין ארויס גיין א פערד מיט א צוים. דען דאס איז נור אז דאס פערד זאל זיין גיהיטען עס זאל ניט אנטלויפען (זעה איין בסעיף ל"ב):

כח אבער עפיס אנדערש טאר מען ניט לאזען עס טראגין אדער שלעפין אויף דעם א"ט וואס מען טאר ניט טראגין:

כט מען מעג דעם עק פון צוים ארום וויקלען דעם פערד ארום האלדז. נאר עס זאל זיין לויז ארום גיוויקעלט מען זאל קענין אריין שטעקין די האנט צווישען דעם צוים צווישען דעם האלדז אז עס וועט וועלין אנטלויפען:

ל בשעת מען לייגט ארויף די צוים אויף דעם פערד זאל מען גיווארינט זיין מען זאל זיך ניט אן שפארין דארויף. דען מען טאר זיך ניט שבת אן שפארין אן קיין לעבעדיגע זאך. (חוץ אן א מענטש):

לא איין אקס אדער א קוה טאר מען ניט לאזען ארויס גיין מיט א שטריק אויף דעם האלדז. דען מען דארף זייא ניט צו האלטין מיט קיין שטריק. אבער אז זייא זענין גיוואוינט צו אנטלויפען מעגין זייא לאזען ארויס גיין מיט א שטריק אויף דעם האלדז:

בשעת

לב בשעת מען פיהרט דאס פערד מיט דעם צוים אדער מיט דעם שטריק וואס דארין עדר גייט דרינען זאל דער שטריק נישט ארויס שטארין פון דער האנט. נאר ער זאל האלטין אין עק שטריק:

לג דעסט גלייכין צווייען זיין האנט צווישין פערד זאל נישט אראפ שטארין איין פיסט נאהנט פון דער ערד. אז דער שטריק איז לאנג זאל ער עהם ארום וויקלען ארום דעם האלדז פון פערד:

לד מען טאר נישט אין דער וואכין פאר דינגען אדער אנטליהען א בהמה צו א גוי צייטין מען נעמט אויס מיט עהם ער זאל זיא אפ געבן פר שבת. דען אז דיא בהמה וועט זיין שבת ביא דעם גוי אונ ער וועט מוזען שבת מיט איהר א מלאכה וועט דער יוד האבין איין עבירה:

לה אז דער יוד האט אויס גינומען מיט דעם גוי ער זאל זיא עהם אפ געבין פאר שבת אונ דער גוי וויל זיא נאך נישט פרייטיג אפ געבין זאל דער יוד פרייטיג מפקיר זיין דיא בהמה. דהיינו ער זאל זאגין איך בין מפקיר דיא בהמה. דאס ווארט מפקיר איז טייטש אז דער יוד וויל אז דיא בהמה זאל שוין נישט זיין דעם יודס אונ ווער עס וויל קען זיא שוין נעמען. אונ אז דער יוד וועט מפקיר זיין דיא בהמה וועט דער יוד שוין נישט האבין קיין עבירה וואס דער גוי טוט מיט איהר שבת א מלאכה:

לו דער יוד מעג מפקיר זיין שטילערהייט. קיינער זאל נישט הערין. נאר ער זאל מפקיר זיין מיט דעם גאנצין הארצין כדי ער זאל נישט האבין קיין עבירה. אונ נאך שבת וועט מעגין דער יוד אפ נעמען דיא בהמה פון גוי:

לז דאס אלין איז נאר אז דער גוי וויל נישט פרייטיג אפ געבין דיא בהמה. אבער מען טאר נישט אנטליהען אדער פערדינגען צו א גוי א בהמה איבער שבת אונ פאר לאזין זיך אויף דעם וואס דער יוד וועט פרייטיג מפקיר זיין דיא בהמה:

לח דעסט גלייכין א יוד וואס האלט פערד אונ א גוי א בעל עגלה אונ האט עהם גישיקט פאר שבת מיט דער פוהר אונ דער יוד זעהט פרייטיג פארין נאכט אז דער גוי קומט נישט אויף שבת זאל ער מפקיר זיין דיא פערד אזוי וויא מיר האבין גישריבין כדי ער זאל נישט האבין קיין עבירה פון דעם וואס דיא פערד שלעפין שבת דעם וואגין:

לט אבער צו שיקין דעם גוי ער זאל פארין שבת אונ זיך פאר לאזין אויף דעם וואס ער איז פרייטיג מפקיר דיא פערד טארין בוודאי נישט:

מ אז א בהמה איז שלאף אונ מען האט מורא טאמער וועט זיא פיגערין מעג מען הייסין א גוי ער זאל איהר לאזין בלוט אדער טוען איין אנדערע רפואה. אבער דער יוד אליין טאר נישט דאס איהר טוען:

(בהעלתך) סימן נז. דינים פון דיא זאכין וואס מען טאהר נישט נעמען אין דער האנט אריין אום שבת. ער האלט דרייא אונ דרייסיג סעיפים:

א יעדער זאך וואס איז נישט קיין כלי צו ניצין דער מיט. דהיינו האלץ. פעל. בהמות. חיות. עופות. אנדערע לעבעדיגע זאכין. שאהלין פון ניס אדער פון אייער. אדער הארטע ביינער וואס אפילו א הונט קען נישט זיא עסין. טירין אדער פענסטער פון דיא הייזער וואס זענען אראפ גינומען גיווארין פון זייא. שטיקליך פון צו בראכענע כלים וואס מען האט פרייטיג אוועק גיווארפין אויף דעם מיסט אדער זיא טוגין שוין נישט צו ניצין מיט זייא. רויע עסין ווארק וואס מען דארף עס צו קאכין פון מענטשין וועגין אונ עס איז נישט דער שטייגער אוועק צו געבין עס דיא הינט אדער דיא בהמות. דיא אלע זאכין טאר מען נישט שבת נעמען אין דער האנט אריין:

ב נאר אז עס איז צו בראכן געווארן גלאז ווארג אויף דעם ארט וואס מען קען געשעדיגט ווערן מעגין זיא אוועק לייגין :

ג אויך פון דעם האלץ וואס איז דעם שבת פאר ברענט געווארן. דעסט גלייכן איין איי וואס דאס עוף האט עס געלייגט דעם שבת. אדער מילך וואס איז גימאלקען געווארן דעם שבת. אדער פירות וואס זענען דעם שבת אראפ גיפאלין פון בוים. אדער אנוי דאס דיא תורה אנגירירן. טאר מען צלין דעם שבת נישט עסין אונ נישט נעמען אין דער הייגט ארין :

ד דיא כלים וואס דער נוץ פון זייא איז אונ דער וואכן צוא אזא זאך וואס מען טאר ניט טוען אום שבת. היינו א האמער. א האק. א בעזעם א שופר. א נאדיל אונ נאך אזא שייגער אונ מען וויל מיט זייא שבת ניצין אזא זאך וואס מען מעג דהיינו מען וויל מיט עם האמער אדער מיט דער האק צו קנאקן ניס אדער מען דארף דאס ארט וויא זייא ליגין מעגין זייא נעמען אונ דער האנט ארין :

ה נעבעך צו באהאלטין זייא כדי זייא זאלין ניט צו בראכין ווערין אדער מען זאל זייא ניט אוועק גנבנן פארין ויט נעמען זייא אין דער האנט ארין :

ו אלאבער וואס מען האט ניט גיברענט אין עהם דעם שבת דאס דעם איינענעם דין וויא דיא כלים וואס מיר האבין גישריבן בסעיף ד׳ ה׳ :

ז אדער דיא לאמפער וואס מען ברענט אין זייא ליכט פרייטיג צו נאכט טאר מען ניט נעמען אין דער האנט ארין גאנצין שבת אויף קיין שום פאל :

ח זאלין טאר מען ניט נעמען שבת אונ דער האנט צייטין מען דארף דאס ארט וויא זייא ליגין. אדער זייא ליגין אויף אזייא ארט וואס קענען אין גירעבט ווערין :

ט אלע כלים וואס מען איז מקפיד מען זאל ניט נוצען מיט זייא נור דיא זאך וואס מען טאר ניט טוען אום שבת. דהיינו א כלי פון א בעל מלאכה וועלכים ער לאזט ניט טוען מיט איהר קיין אנדערע זאך כדי זיא זאל ניט קאליע ווערין. אדער א חליף פון דעם שוחט. אדער שרייב פאפיר. אדער וועקסלין. קאנטראקטין. רעכינקים. בריף פון כלא ומתן וועלכים מען דארף זייא נאך. אדער כלים וואס מען האלט צו פאר קייפען אין מען איז מקפיד ניט צו ניטצען מיט זייא. אדער אבאטיל פון געלט. דיא אלע זאכין טאר מען ניט שבת נעמין אין דער האנט ארין אויף קיין שום פאל :

י דיא זאכין וואס זענין גאר קיין כלים ניט. דהיינו העלצער. שטיינער. געלט. שטיקער איזין. אונ נאך אזייא שטייגער טאר מען ניט נעמין שבת אין דער האנט ארין אויף קיין שום פאל :

יא נאר אז מען האט פרייטיג אן גיגרייט א האלץ אדער א שטיין מען זאל ניצען דער מיט וועלכי זאך תמיד. הייסט דאס שוין א כלי אונ מען מעג עס נעמין שבת אין דער האנט ארין :

יב דיא כלים וואס דער נוצין פון זייא איז צו אזייא זאך וואס מען מעג טוען אום שבת. דהיינו א בעכעריל. אדער א שיסל אין נאך אזייא שטייגער מעגין זייא נעמין אין דער האנט ארין אפילו צו באהאלטין זייא כדי זייא זאלין ניט צו בראכין ווערין אדער כדי מען זאל זייא ניט אוועק גנבנין. אבער אז מען דארף גאר ניט צו זייא אונ ניט צוא זייער ארט טארין ניט זייא נעמין אין דער האנט ארין :

יג עסין ווארג אדער משקה אדער הייליגע ספרים מעגין נעמין אין דער האנט ארין אפילו מען דארף גאר ניט :

יד מען טאר אנדערש ניט נעמין קיין זאמד שבת אין דער האנט ארין צאגין מען האט עס אן גיגרייט פאר שבת אויף א באזונדער ארט אדער אין א כלי :

טו בשעת מען נעמט דאס זאמד זאלין געווארינט זיין מען זאל ניט גייען פון זיטען. דעם

טו ווערט אויף דעם ארט אזוי וויא א גריבעל. אונ דאס טאר מע ניט באקען אום שבת
אפילו דאס זאמד ליגט אין א כלי. דאריבער זאלין אפ שארען גלייך פון אויבען:

טז יעדער זאך וואס מען טאר נישט נעמען שבת אין דער האנט אריין טאר מען עס ניט
געבין קיין שאקעל:

יז איבער דעם טאר מען ניט אן רירען אין דעם הענגיל לייכטער. דען מיט דעם אן רירען
שאקעלט מען איהם אביסעל:

יח אז עס פאלט עפיס ארויף אויף א לאכטער מעגין עס אראפ נעמין:

יט מען טאר ניט שטופען מיט א מעסיר אדער מיט עפיס אנדערש דיא זאך וואס מען טאר
ניט נעמין אין דער האנט אריין:

כ אז דאס איז א גרינגע זאך מעגין עס בלאזין עס זאל אוועק פליען:

כא אז עס ליגט אויף דער ערד מעגין עס צו שארין מיט דיא פיס אזוי וויא מען גייט.
אויך מעגין זיצען דארויף חאטשי עס שאקעלט זיך אונטער איהם:

כב אז אגוי ברענגט שבת געלט זאל ער עס אליין אריין לייגען אין שופלעדיל. אבער אז
ער לייגט עס אזוי אנידער טאר ניט דער יוד אריין ווארפין עס דורך דעם טישטוך
כדי עס זאל ניט פאר לירען ווערין:

כג מען טאר ניט פראטיג צו נאכט שלעפין דאס טישטוך מיט דיא לעכט צו זיך כדי עס
זאל זיין לעכטיגער דא ווא מען זיצט. אפילו מען האט פאר לעכט צינדען געלייגט
דיא חלות אויף דעם טישטוך:

כד אז איינער האט פרייטיג פאר געסין געלט אין א קעשינע פון א מלבוש און שבת
דארף ער דאס מלבוש אדער דאס ארט פון מלבוש זאל ער אויס שאקלין דאס געלט
פון קעשינע דער נאך מעג ער נעמין דאס מלבוש ווא ער דארף:

כה אז ער בארף דאס ארט און קען ניט דא אויס שאקלען מעג ער טראגין דאס מלבוש
מיט דעם געלט אויף דעם ארט וואס ער וויל. און דארט מעג ער אויס שאקלין:

כו אז ער דארף ניט דאס מלבוש און ניט דאס ארט נאר ער האט מורא מאמער וועט
מען דאס געלט דא אוועק גנבענין. פון דעם וועגין טאר ער ניט נעמין אין דער האנט
אריין דאס מלבוש. אויך טאר ער ניט עס שאקלען כדי דאס געלט זאל ארונטער פאלען
מען זאל עס ניט אוועק גנבענין:

כז דאס שמועסט אזין נאר אז ער האט פראטיג פאר געסין דאס געלט אין קעשינע.
אבער אז ער האט פראטיג אריין געלייגט דאס געלט אין קעשינע עס זאל דארט ליגען
שבת. און דיא קעשינע איז אין גאנטצען אן גינייט אן מלבוש (און עס ליגט ניט אין
קעשינע בעסערי זאכין פון געלט וועלכעס מען מעג וויא נעמען אין דער האנט אריין) טאר
מען ניט רירען שבת דאס גאנצע מלבוש אויף קיין שום פאהל אזוי וויא דאס געלט אליין:

כח דעסט גלייכען אז איינער האט פראטיג פאר נאכט אנידער געשטעלט אריין אן גיצונדען
לעכט אויף א טיש עס זאל דארט שטיין שבת. און ווען עס איז פראטיג נאכט
געווארין איז אויף דעם טיש ניט געלעגין דיא חלות פון שבת אדער אנדערי זאכין וואס מען
מעג וויא שבת נעמין אין דער האנט אריין וועלכעס זייא זענין מעדה השוב פון לעכט. טאר
מען ניט דעם טיש רוקען אדער רירען גאנץ שבת. אזוי וויא דאס לעכט אליין. אפילו ווען
מען האט שוין שבת אראפ גינומען דעם לאכטער:

כט דעסט גלייכען אז ער האט פראטיג אריין גילייגט געלט אין א שופלעדיל דאס געלט
זאל דארט ליגען שבת. און דאס שופלעדיל איז גימאכט אז מען קען עס אין גאנצין
ארויס נעמין פון טיש טאר מען ניט דאס שופלעדיל רירען גאנץ שבת פונקט אזוי וויא דאס
געלט אליין. און אז עס איז ניט אויף דעם טיש געלעגין דיא חלות פון שבת אדער אנדערי
זאכין בעסערי פון געלט וועלכעס מען מעג וויא נעמין אין דער האנט אריין טאר מען ניט

דעם

דעם באנצין טיש נעמין שבת אין דער האנט אריין :

ל אז מען האט אבער פראטיג פאר געסין דאס געלט אין שופלעדיל . אדער ווען עס איז פראטיג נאכט געווארין איז אין דעם שופלעדיל געלעגין אנדערי זאכין בעסערי פון געלט וועלכעם מען מעג זייא נעמין אין דער האנט אריין . מעגין שבת רוקין דאס שופלעדיל אדער דעם טיש . נאר אז מען קען ארויס שאקלין דאס געלט פון שופלעדיל מען זאל קיין היזק ניט האבין דארפין פריער ארויס צו שאקלין דאס געלט :

לא דעסט גלייכין אז מען האט ניט אריין געלייגט דאס געלט פרייטיג פאר נאכט נאר אגוי אדער א קינד האט שבת אריין געלייגט דאס געלט אין שופלעדיל טארין איך נעמין אין דער האנט אריין דאס שופלעדיל אונ דעם טיש אזויא וויא מיר האבען פריער געשריבען :

לב איבער דעם מעגין אפ שאקלין דאס טישטוך פון דיא שאהלין פון ניס חאטשי מען טאר נישט דיא שאהלין נעמין אין דער האנט אריין אזוי וויא מיר האבען געשריבען בסעיף א' :

לג איינער דער מאנט זיך אום שבת אז ער טראגט בייא זיך אזאך וואס מען טאר נישט נעמין אין דער האנט אריין . מעג ער גיין אין א ווינקעל אריין אונ דארט עס ארויס שאקלען :

(שלח) סימן נח. דינים וואס מען דארף שבת געווארינט צו זיין בשעת דעם גיין אונ בשעת דעם רעדין . ער האלט זיבען אונ דרייסיג סעיפים :

א מען טאר ניט לויפען אום שבת אפילו מיט שטאלע טריט :

ב אויך טאר מען ניט מאכין קיין גרויסע שפרייזען אפילו מען לויפט נישט . היינו דער גאנג זאל זיין אז צווישען איין פוס צווישען אנדערין זאל ניט זיין מעהר וויא א האלב איל :

ג אפילו אין דער וואכין איז אויך ניט געזונד צו מאכין גרויסע שפרייזין :

ד אז עס איז אוועקגעלייגט א בלאטע אונ עס איז איהם שלעכט איין צו רעכטין דעם פוס מעג ער אפילו שבת מאכין אגרויסען שפרייז איבער דער בלאטע :

ה פון א מצוה וועגען דהיינו אין שול אריין אדער אין בית המדרש אריין איז א מצוה צו לויפען אפילו אום שבת :

ו מען טאר ניט ארום גיין שבת אין זיין פעלד אדער אין דעם הויז וואס מען שטעלט זיך צו זעהן וואס מען דארף נאך שבת צו טוהן דרינען אזעלכע זאכין וואס מען טאר ניט טוהן אום שבת :

ז דעסט גלייכען צו גיין שבת וועגין אנדערי זאכין אזא שטייגער טארין אלין ניט

ח מען טאר ניט גיין שבת אויף אזא ארט וואס מען קען זיך אויס גליטשען אונ פאלין אין וואסער אריין :

ט מען מעג גיין אויף גראז אום שבת :

י אזא זאך וואס מען טאר ניט טוהן אום שבת . דהיינו קאפען אדער וואשין אדער קויפען אדער דינגען טארין ניט זאגין שבת איך וועל דיא זאך טוהן נאך שבת :

יא אויך טאר מען ניט שבת זאגין איך וועל פארין מארגען אין דער שטאט אריין . נאר מען מעג זאגין איך וועל גיין מארגען אין דער שטאט אריין :

יב אפילו פראסטע רייד טאר מען אויך ניט שבת רעדין קיין סך :

יג אויך טארין ניט שבת שמועסין פון אזא זאך וואס מען האט דער פון עגמת נפש :

יד אויך טאר מען ניט שבת רעכינען מיט דעם מויל אזעלכע חשבונות וואס מען דארף :

טו פון א מצוה ווענין מעגן רעדין שבת פון אזעלכע זאכין וואס מען טאר ניט טוהן שבת (דהיינו מען זאל צו זאגען צדקה זעה איין בסימן מ' סעיף ב'). אדער שמועסין מיט א מלמד אויב ער וויל צו נעמין א קינד צו לערנין. אדער שמועסין מיט א בעל מלאכה אויב ער וויל צו נעמין א קינד צו לערנין די מלאכה. דען דאס איז אויך א מצוה ווארען אז דאס קינד וועט גרויס ווערין און וועט נישט האבין מיט וואס זיך מפרנס צו זיין קען ער ח"ו ווערין א גזלן:

טז נאר מען טאר ניט שבת אן דינגען דאס קינד ביי דעם מלמד אדער ביי דעם בעל מלאכה האטשי עס איז א מצוה:

יז מען טאר ניט אפילו מיט איהם שמועסין פון געלט ווי פיהל מען וויל געבין אדער ווי פיהל ער וויל נעמין:

יח אז מען האט עגמת נפש דורך דעם וואס מען טראכט אין די וואכידיגע עסקים טאר מען ניט טראכטין פון זיי אום שבת:

יט עס איז א מצוה שבת ניט צו טראכטען פון קיין שום עסק. נאר עס זאל שבת זיין ביי איהם גלייך ער האט שוין אלדינג אפ געטוהן:

כ וועקסלין. קאנטראקטין. רעכינגים. האנדיל בריף. טאר מען אלץ ניט לייענין שבת. אפילו נאר צו קוקען אין זיי האטשי מען זאגט ניט מיט דעם מויל טארין אויך ניט:

כא דאס וואס שטייט אויף געשריבען ביי די פאטרעטין פון וועמין דער פאטרעט איז טאר מען אויך ניט קוקען דריגען שבת:

כב אז עס קומט צו איינעם א בריף און ער ווייסט ניט וואס עס שטייט אין איהם מעג ער אריין קוקען אין איהם. נאר ער זאל ניט לייענען מיט דעם מויל:

כג אז מען ווייסט אז עס שטייט ניט אין דעם בריף א זעלכע זאכין וואס מען באדף פון גוף וועגען טאר מען ניט אריין קוקען אויך אין איהם:

כד יעדער כתב וואס מען טאר ניט אריין קוקען דריגען שבת אז ער דארף עס צוא האבין נאך שבת וועלכעס ער איז מקפיד מען זאל ניט דער מיט עפיס פאר שמוצען אדער איין וויקלען עפיס דריטען טאר מען עס ניט נעמין שבת אין דער האנט אריין:

כה ביכלעך פון אזעלכע זאכין וואס שטייט ניט אין זיי פון תורה לערנין און מען לערינט ניט אפ פון זיי קיין יראת שמים טאר מען ניט אריין קוקען אין זיי שבת:

כו אפילו אין דער וואכין טאר מען אויך ניט קוקען אין אזעלכע ביכלעך וועלכעס זיי נוטצען ניט אפילו צום האנדיל. אפילו זיי זענין געשריבען אדער גידרוקט אויף לשון קודש:

כז אלדינג וואס דער יוד טאר נישט טוהן שבת טאר ער נישט זאגען צוא א גוי ער זאל טוהן שבת:

כח אויך טארין ניט שבת זאגין צו א גוי אדער צו א יוד ער זאל טוהן נאך שבת אזא זאך וואס מען טאר ניט טוהן שבת:

כט נאר פון א מצוה וועגין מעגין זיא הייסען טוהן נאך שבת וייל מען הייסט דאך ניט טוהן אום שבת זעלבסט:

ל אז מען האט ניט וואס צו עסין אדער צו טרינקען מעגין זאגין צו א גוי ער זאל ברענגין פון אזא ארט וואס א יוד טאר ניט טראגין אויב עס איז אין די צוויי טויזענד איילין:

לא נאר מען זאל ניט געבין איהם די געלט אין דער האנט אריין. נאר דער גוי זאל זיא אליין נעמען. און ווען ער ברענגט זאל דער יוד ניט נעמין פון איהם אויס דער האנט נאר דער גוי זאל עס אליין אנידער שטעלין. דער אייגענער דין איז ביי אלע זאכען וואס א גוי ברענגט שבת:

לב אז דיא לעכט ווערין שבת אוים געגאנגען פאר דעם עסין מעגין הייסען א גוי אהער

ברענגין

ברענגען אין אן גיצונדען לעכט פון ערגיץ אנדערש :

לג אבער צו הייסען א גוי אן צינדען א לעכט טאר מען ניט דאמאלט מען האט ניט קיין לעכט צו עסין דער ביא :

לד דעסט גלייכען טאר מען ניט הייסען אגוי אן צינדען א לעכט צו לערנין דער ביא :

לה אז עס איז שבת גוט קאלט מעגין הייסען אגוי איין הייצען . אבער אז עס איז ניט אזוי קאלט טאר מען ניט הייסען איין הייצען ציימען מען האט קליינע קינדער וואס זענין זיך שטארק מצער :

לו מען טאר ניט הייסען דעם גוי איין הייצען שבת אין מיטען טאג עס זאל זיין ווארים מוצאי שבת :

לז מען מעג הייסען אגוי דער ווארימען איין עסין פון א קינדס וועגען וואס האט ניט שבת עפים אנדערש צו עסין :

(קרח) סימן נט . דינים אז מען טאר ניט פאר קויפען אדער פאר דינגען אום שבת און ויא אזוי מען מעג באר גין איין עסין ווארק אדער משקה . און נאך דינים פון אזעלכע זאכין . ער האלט צוואנציג סעיפים :

א מען טאר ניט קויפען אדער פאר קויפען אום שבת . אויך טאר מען ניט דינגען אדער פאר דינגען . אפילו ער איז היינט ניט זיך מצוה מיט איהם :

ב אז מען וויל שבת בארגין איין עסין ווארק אדער משקה מוז מען גיווארינט זיין אין די זאכין וואס מיר שרייבען . אזא זאך וואס מען וויסט ניט אקאראט דעם מקח דער פון טאר מען ניט גידענקין דאס ווארט געלט . דהיינו מען טאר ניט זאגין גיב מיר פאר א קאפיק עפיל אויף דעם ארט וואס מען וויסט ניט אקאראט וויא פיהל יענער וועט געבין . נאר מען זאל זאגין גיב מיר צוויי עפיל אדער דרייא . וויא פיהל מען דארף :

ג אזא זאך וואס מען וויסט אקאראט דעם מקח דער פון מעג מען זאגין גיב מיר פאר אזוי פיהל :

ד נאר מען טאר ניט זאגין למשל גיב מיר פאר דרייא קאפיק און פון לאנג קומט דיר אויך דרייא קאפיק וועט דיר סך הכל קומען זעקס קאפיק . אפילו ער לייעט זיך כוו אנדערין טאר ער אויך ניט אזוי זאגין :

ה אזא זאך וואס מען וויסט ניט די מאס דער פון טאר מען ניט זאגין גיב מיר צו מאס פון דער זאך . היינו מען טאר ניט זאגין גיב מיר א קווארט עפיל אויף די ערטער וואס איז ניט דער שטייגער זייא צו מעסטין אויף דער קווארט . און אנדערע זאכין אזא שטייגער וואס איז ניט דער שטייגער זייא צו מעסטין :

ו אזא זאך וואס דער שטייגער איז עס צו מעסטין אויף דער קווארט היינו וויין אדער בראנפין אדער ביער מעג מען זאגין גיב מיר א האלבע קווארט אדער א קווארט דער פון :

ז נאר ער זאל ניט זאגין מיט דעם לשון מעסט מיר אפ א קווארט אדער אפאר קווארט :

ח דער וואס בארגט זאל ניט שבת געבין די מאס פונקט גלייך נאר ער זאל געבין א ביסעל מעהר אדער א ביסעל ווינציגער :

ט דאמאלט אין דער וואכין טאר מען ניט געבין ווינציגער פון דער מאס . אבער שבת וויסט שוין דער וואס נעמט אז מען איז זיך אזוי נוהג שבת וויל מען טאר ניט שבת מעסטין פונקט גלייך :

אויך טאר ניט זאגין דער וואס בארגט מיט דעם לשון גיב מיר דרייא קווארט ביער און פון לאנג קומט דיר אויך פאר דרייא קווארט וועט דיר סך הכל קומען פאר זעקס קווארט . אפילו ער לייעט זיך כון אנדערין טאר ער אויך ניט אזוי זאגען :

יא מען מעג זאגן שבת צום אנדערין גיב מיר צוואנציג ניט אדער פופציג. נאר מען טאר ניט זאגן מיט דעם לשון עס קומט דיר שוין ביא מיר פאר פופציג נים גיב מיר נאך פופציג וועט דיר קומען פאר הונדערט:

יב ביא דעם אלימען טאר מען ניט זאגן דאס לשון פאר קויף מיר. נאר מען זאל זאגען דאס לשון גיב מיר אזוי וויא מיר האבין גישריבען:

יג אז מען נעמט עפיס פון אגוי טאר מען ניט בצאלין שבת דאס געלט. אפילו מען חייוט דעם גוי וויא דאס געלט ליגט ער זאל זיך אליין נעמין טאר מען אויך ניט. אפילו דורך איין אנדערין גוי טאר מען ניט בצאלין שבת:

יד דערמיט גליובען אז דער גוי נעמט עפיס ביי א יוד און ער לייגט אנידער דאס געלט. האמשי ער לייגט עס אליין אריין אין יודס טיש קעסטיל. טאר מען אליין ניט:

טו מען טאר ניט שענקען שבת איינער דעם אנדערין נאר אזא זאך וואס איז פון שבת תיכען:

טז אויך טאר מען ניט שבת געבען דעם אנדערין א משכון נאר (פון א מצוה וועגין אדער פון שבת וועגען און ער זאל איהם ניט זאגן נאדיר א משכון נאר ער זאל עס איהם אזוי געבין:

יז אז איינער פאר דינגט דעם אנדערין אין מיטען דער וואך א דירה אדער כלים אויף מעג דהיינו ער זאגט איהם פאר יעדערין טאג וואס דוא וועסט זיצען אין דער דירה אדער ניצען מיט דער כלי זאלסטו מיר געבין אזוי פיהל טאר ער ניט נעמין פון איהם קיין גיצאלט פאר דעם שבתדיגען טאג. אפילו ער גיט איהם אין איינעם מיט דעם געלט פון דיא רעשט טעג. סייא ער פאר דינגט צו אגוי סייא צו איוד איז אלץ דער אייגענער דין:

יח איבער דעם דארפין גיווארינט צו זיין אין דיא נאכט הייזער אז מען פאר דינגט א נומער אויף שבת מען זאל ניט רעכינען פאר יעדערין טאג באזונדער. נאר מען זאל פאר דינגען צו געבין פאר יעדערי צוויי טעג אזוי פיהל. אדער פאר יעדער וואך אזוי פיהל, אויף אזא אויפן מעגין אלע זאכין פאר דינגען:

יט אז איינער דינגט פראטיג א יוד ער זאל איהם שבת היטען וועלכע זאך זאל ער איהם דינגען ער זאל היטען פרייטיג און מוצאי שבת אויך א פאר שעה. און ער וועט איהם אין איינעם געבין דער פאר אזוי פיהל:

כ אבער פאר דעם וואס ער היט שבת אליין טאר ער ניט נעמין קיין גיצאלט:

(חקת) סימן ס. דינים פון אשלאפין אדער דער וואס איז עפיס ניט גיזונד. און פון א קימפעטארין. ער האלט דרייא און דרייסיג סעיפים:

א אז איינער איז עפיס ניט גיזונד און ער גייט ארום טאר ער ניט טוהן שבת קיין שום רפואה. אפילו צו שמירען זיך מיט עפיס א רפואה:

ב און אנדערי טארין אויך ניט טוהן פון זיינעט וועגען. אפילו דורך אגוי טארין אויך ניט טוהן קיין מלאכה:

ג אויך אזא עסין וואס אדער משקה וואס גיזונטע מענטשין עסין ניט און טרינקען ניט דאס. טאר ער עס ניט עסין אדער טרינקען אום שבת פון רפואה וועגין:

ד אז איינער איז עפיס ניט גיזונד אויף דיא אויגין טאר ער ניט ארויף לייגען אויף זייא קיין ניכטערין שפייעכטץ פון רפואה וועגין:

ה אבער אז מען קען ניט עפינען דיא אויגען מעגין זייא איין נעצין מיט ניכטערין שפייעכטץ מען זאל זייא קענין עפינען:

ו אז איינער האט צו פיהל גיגעסין און איז זיך מיאוס און וואלט עס גערין אפ גיבראכין

מעג ער איין שמעקין דעם פינגער אין מויל אריין ער זאל אפ ברעכן:

ז אבער איין נעמין א רפואה צו ברעכין טאר מען ניט צייטען ער איז שלאף באופן וויא מיר וועלין שרייבען בסעיף כ״ב כ״ג:

ח אז איינער האט ח״ו א מכה וואס איז ניט קיין סכנה טאר ער ניט שבת ארויף לייגען קיין פלאסטער אפילו ער האט איהם פראטיג געמאכט:

ט אויך טאר ער ניט שבת ארויף לייגען קיין שום זאך וואס היילט. היינו בלעטליך וואס היילען אדער א שטיקעל אלט הייד וואס איז נאך קיינמאל ניט געווען אויף דער מכה. דען דאס היילט אויך די מכה:

י אבער אזא זאך וואס איז נאר צו היטען זיא זאל זיך ניט רייבען מעג ער ארויף לייגען:

יא אז עס ליגט אויף איהר א פלאסטער פון פראטיג מעג ער אויף דעקין א שטיקעל פלאסטער אונ אפ ווישען דיא זייט מכה. דער נאך אויף דעקין דאס אנדערי שטיקעל פלאסטער אונ אפ ווישען דיא אנדערי זייט מכה:

יב אבער דעם פלאסטער זעלבערט טאר מען ניט אפ ווישען דען ער פאר גלעט דעם פלאסטער. אונ צוא פאר גלעטין שבת א פלאסטער איז אזוי גוט איין עבירה גלייך מען צינט אן א פייער ח״ו:

יג אז ער האט דעם פלאסטער אראפ גינומען טאר ער איהם שוין ניט שבת צוריק לייגען אויף דער מכה:

יד אז דער פלאסטער פאלט שבת אליין אראפ אויף דער ערד טאר ער איהם אויך ניט צוריק לייגען אויף דער מכה. אבער אז ער פאלט ארויף אויף א כלי מעג ער איהם צוריק לייגען:

טו אז ער איז זיך משער פון דעם וואס דער פלאסטער ליגט ניט אויף דער מכה מעג ער זאגין צו א גוי ער זאל דעם פלאסטער ארויף לייגען:

טז נאר ער טאר ניט זאגין דעם גוי ער זאל אן שמירען שבת דעם פלאסטער צייטין ער איז שלאף באופן וויא מיר וועלין שרייבען בסעיף כ״ב:

יז מען טאר ניט ארויף לייגען א פארטשיילע אדער א שטיקעל לאווינט אויף א מכה וואס גייט פון איהר בלוט. דען דאס בלוט פארבט דיא זאך אום שבת. דאמשי דיא פארטשיילע איז אזוי אויך רויט טאר מען אליין ניט:

יח אויך טאר מען ניט קוועטשין דיא מכה עס זאל ארויס גיין פון איהר דאס בלוט:

יט נאר מען זאל אפ וואשין דאס ארט מיט וואסער כדי דאס בלוט זאל אויף הערין צו גיין אונ דער נאך מעג מען ארום וויקלען א טיכעל:

כ אז דאס בלוט הערט ניט אויף צו גיין מעג מען ארום וויקלען שפינוועבאכטץ אויף דעם ארט. אז עס איז דא א גוי זאל מען היסען דעם גוי ארויף לייגען דאס שפינוועבאכטץ. אונ דער נאך מעג מען שוין אליין ארויף לייגען דאס טיכעל:

כא דעסט גלייכין אז מען טוהט זיך א שניט אונ עס גייט בלוט דארף מען אויך גיוואורינט צו זיין אין דעם אלימען:

כב אז איינער איז אזוי שלאף אז ער קען ניט ארום גיין נאר ליגט אין בעט. אדער ער האט אזא שלאפקייט וואס זיין גאנצער גוף איז קראנק פון דעם מעג מען היסען א גוי אלדינג טוען פון זיינעט וועגין אפילו קאכען וואס ער דארף שבת. נאר נאך שבת דארף מען פרעגין א שאלה אויף דיא כלים אונ אויף דעם עסין וואס איז גיבליבען פון דעם קאכען:

כג אויך מעג דער שלאפער עסין אדער טרינקען אלע רפואות וואס ער דארף:

כד אז מען דארף איהם צו לייגען א רפואה זאל מען היסען א גוי צו לייגען. אז עס איז ניט דא קיין גוי זאל א יוד צו לייגען אנדערש וויא ער לייגט צו אין דער וואכין.

למשל

לעכעל מיט דיא אנדערע זאט פינגער אונ נאך אזא שטייגער :

כה אבער פראקטי צו ליגען אונ ווער שמועסט מאכין דיא רפואה טאר ניט קיין יוד . נאר דורך אגוי :

כו דאס אלין שמועסט נור אז עס איז ניט קיין סכנת נפשות . אבער אז א רופא אפילו א גוי אדער דער יוד וואס ווייסט זאגט אז עס איז סכנת נפשות איז א מצוה יעדער יוד זאל אויף איהם מחלל שבת זיין . פייער צו ברענגין אונ אלדינג צו טוען וויא וויט מען קען נאר איהם באחיוען . אויב מען האט ניט היכף אגוי דאס צו טוען :

כז אז מען ווייסט ניט אזוי אויב עס איז סכנת נפשות זאל מען אלץ טוען דורך א גוי אדער אנדערש פון אן דער וואכין אזוי וויא מיר האבען פריער געשריבען:

כח א קימפעטארין האט אויך דעם דין וויא א שלאפער וואס איז סכנת נפשות. איבער דעם מעג מען ביי איהר מחלל שבת זיין אז מען דארף אונ מען האט ניט קיין גוי :

כט אז מען קען טוען דיא מלאכות אנדערש פון אין דער וואכין זאל מען טוען :

ל זיא ווערט אן גירופין קימפעטארין ביז סוף דעם זיבעטין טאג פון קינד האבין :

לא נאך דעם זיבעטין טאג ביז דרייסיג טאג האט זיא דעם דין וויא א שלאפער וואס איז ניט קיין סכנת נפשות . דאריבער טוט מען וואס זיא דארף דורך אגוי :

לב נאר מען טו גיווארינט זיין מען זאל זיא ניט פאר קילין . דען דאס איז ביי איהר סכנת נפשות :

לג איבער דעם אז מען דארף צו הייצען אונ מען קריגט ניט קיין גוי מעג דער יוד הייצען אום שבת פון דיא דרייסיג טאג פון קינד האבין :

(בלק) סימן סא, דינים פון דעם ארט וואס מען טאר ניט טראגין . ער האלט זיבען אונ צוואנציג סעיפים :

א איף דעם ארט וואס איז ניט דא קיין עירובין אדער דער עירוב איז איבער גריסען גיווארין טאר מען ניט טראגין שבת קיין שום זאך אפילו אין קעשענע :

ב אויך טאר מען ניט דארט ווארפין קיין שום זאך אונ ניט שלעפין קיין שום זאך :

ג נאר ווינציגער פון פיהר איילין מעגין טראגין אין דראסין אליין . איין אייל ווערט גירעכינט זעקס פאסטען . מען קער זיך אבער היטען פון דעם . דען עס איז דא אין דעם חילוקי דינים :

ד אין רשות היחיד מעגין יוא טראגין . רשות היחיד הייסט א שטוב אדער א הויף וואס איז ארום ניצוימט מיט פיהר ווענט וואס דיא ווענט זענין ניט נידריגער פון צעהן פאסטען מעגין טראגין אין דער שטוב אדער אין דעם הויף . (זעה איין בסימן ס״ב) :

ה פון רשות היחיד ארויס אדער פון דראסין אין רשות היחיד אריין טאר מען ניט טראגין אדער ווארפען אדער שלעפין קיין שום זאך :

ו איבער דעם טאר מען ניט שבת שעפין קיין וואסער פון דער ברונען וואס שטייט אויף דעם ארט וואס מען טאר ניט טראגין . דען דיא ברונען הייסט א רשות היחיד . וויל דער גרוב איז ארום מיט פיהר ווענט פון דער ערד ממילא טאר מען ניט ארויס טראגין פון גרוב ארויס :

ז א הויז אדער א הויף וואס אז מען קומט ארויס דער פון איז מען שוין אין דראסין אונ דיא טיהר עפינט זיך אריין טאר מען ניט טראגין קיין שום זאך פון דער שוועל ארויס . אונ ניט פון דראסען אויף דער שוועל ארויף . אונ ניט פון דער שוועל אין הויז אריין . אונ ניט פון הויז אויף דער שוועל ארויף :

ח מען טאר ניט טראגין פון הויז אויף דער פאטשיגע ארויס חאטשי דיא פאטשינע איז אונטער איין דאך מיט דעם הויז . דען דיא פאטשענע האט ניט קיין ווענט . דאריבער

טאר מען אויך ניט טראגין איף דער פאטשינע ועלבערט :

ט אז מען דארף זאל מען פרעגין דעם וואס קען לערנען וויא אזוי מען זאל דיא פאטשינע פאר שבת פארעכטין מען זאל מעגין אויף איהר טראגין :

י אין א גארטען אדער אין א פעלד אדער וואו עס איז גיצוימט טאר מען ניט טראגין חאטשי עס איז ארום גיצוימט מיט ווענט . נאר אז זייא זענין ניט גרוים איז דא איין אופן וואס מען מעג דארט טראגין פיער זאבין . אז מען דארף זאל מען פרעגין א שאלה :

יא יעדער זאך וואס איז ניט קיין מלבוש אונ נישט קיין צירונג טאר מען ניט טראגין אויף זיך וויא מען טאר ניט טראגין :

יב דאריבער טאר ניט דער מאנצביל ארוים טראגין אויף זיך קיין נאדעל אונ ניט קיין שפילקע . אפילו דאס מלבוש איז מיט איהר פאר שפילעוויט :

יג דיא ווייבער מעגין ארוים גיין מיט דיא שפילקעס וואס זענין פאר שפילעוויט . אבער ניט מיט מעהר וויא זייא דארפין צו פאר שפילעווין . אונ אויך נור מיט א שפילקע וואס האט ניט קיין לעכיל . אבער ניט מיט קיין נאדיל חאטשי זיא איז פאר שפילעוויט :

יד מען טאר ניט טראגין אפילו א ווייגעריל אין קעשענע אדער אבריל אויף דער נאז אויף דעם ארט וואס מען טאר ניט טראגין :

טו מען טאר ניט ארויף לייגין א פערטשיילע אויף דער הויב אדער אויף דעם היטעל כדי זייא זאלין ניט בארעגינט ווערין :

טז א לאמער אדער א שלאפער אדער איין אלטער מאן וואס קען ניט גיין אן קיין שטעקין אונ אפילו ער גייט ארום אין שטוב מוז ער אויך גיין מיט א שטעקין מעג ער גיין ארוים מיט דעם שטעקין :

יז אבער אז ער גייט אין שטוב אן א שטעקין טאר ער ניט גיין מיט דעם שטעקין וואו מען טאר ניט טראגין . א בלינדער טאר אויך ניט דארט גיין מיט א שטעקין :

יח אז עס איז א בלאטע מעגין זיך אויף הייבען אביסעל דאס מלבוש עס זאל ניט איין גירעכט ווערין . אבער שטארק אויף הייבען טארין ניט :

יט אז מען גייט נור דאס מלבוש אויף זיך אויף גיהאנגין אדער מען גייט אין א טלית וואס ער האט גאר ניט קיין ארביל טאר מען ניט אויף הייבען אפילו אביסעל פאר דער בלאטע . וואו מען טאר ניט טראגין :

כ אויך מוז מען דארט גיין אן גיטוען אין טלית וויא עס קער צו זיין . אבער ניט ארום וויקלען איהם ארום האלדז :

כא אויף דעם ארט וואס מען טאר ניט טראגין טאר מען ניט גיין אין צוויא מאנטלין איינער אויף דער אנדערע אז דער שפיגער איז ניט אזוי צו גיין :

כב אבער אז עס איז א מלבוש א צווישען שייד דהיינו איין מאנטעל איז אויף דיא הויזען אונ דיא אנדערע איז אויף דער קאפוטע מעגין יוא גיין אזוי :

כג אז מען וויקעלט ארום דיא נאז פארטשיילע אויף דיא הויזען זאל מען ניט מיט קיין אנדערע זאך דערנמאלט זייא ארום בארטלין :

כד דעכטי גלייכין אן צו טוען דיא נאז פארטשיילע אויף דעם האלדז מעגין נאר אז מען גייט ניט אין קיין אנדערע פארטשיילע אויף דעם האלדז אונ דער שפיגער איז דארט צו גיין אן גיטוען א פארטשיילע אויף דעם האלדז :

כה מען טאר ניט ארום וויקלען דיא פארטשיילע אויף דעם פוס אדער ארום דער האנט אונ אזוי גיין וואו מען טאר ניט טראגין :

כו דיא מענטשין וואס טראגין פאפיר ווען זייא דארפין צו האבין נקיות זאו מען טאר גיט טראגין זאלין זייא האטש ניט מיט נעמין נאר וויא פיהל זייא דארפען צינרערט אונ אויך נור ווען מען גייט האבין נקיות . אבער צו טראגין תמיד פאפיר טאמער ווען

מען דארפין טארין ניט ווייל מען טאר ניט. כ״ואגן;

כז איוף דעם ארט וואס מען טאר ניט טראגין טארין ניט טראגין. הרן נגר כ״י מען אלין גיין. ביי נים:

(פנחס) סימן סב . דינים פון עירובי חצרות. ער האלט פינף און צוואנציג סעיפים:

א אז צוויא יודען אדער מעהר וואוינען אין איין הויז יעדער אין א באזונדער שטיבעל און צווישען דיא שטיבלעך איז דא אפעדער הויז וואס מען גייט דער פון אריין אין יעדען שטיבעל. טארין ניט טראגין פון קיין שום שטיבעל אין פעדער הויז אריין. און ניט פון פעדער הויז אין וועלכין שטיבעל אריין. צאמען מען האט פריאטיג גימאכט איין עירובי חצירות:

ג אפילו עס איז דארט ניט דא קיין פעדער הויז אין קיין הויף נאר זייא וואוינען אין צוייא שטיבלעך און איינער האט דעם גאנג דארך דעם אנדערין. טאר מען אויך ניט טראגין פון איין שטיבעל אין אנדערין אריין צאמען מען האט פריאטיג גימאכט איין עירובי חצירות:

ד דאס שטוקט אלטין נאר איוף דעם ארט וואס מען טאר ניט טראגין. אבער אין דער שטאט וואס איז מיט עירובין מען זאל מעגין טראגין איז גינוג וואס דער רב מאכט איין עירובי חצירות פאר דער גאנצער שטאט:

ה נאר אז דער עירוב איז פריאטיג איבער גריסען גיווארין טאר מען ניט טראגין אפילו פון איין שטוב אין דער אנדערער אריין (וואס וואוינט דארט איין אנדערער) אין אלע בייער וואס מען האט נים דארט פריאטיג גימאכט איין עירובי חצירות. אזוי וויא מיר האבין פריער גישריבען:

ו דעם עירובי חצירות זאל מען אזוי מאכין. איינער פון דיא בעלי בתים וואס וואוינען דארט זאל נעמין פריאטיג א חלה אדער א ברויט וואס איז אזוי גרויס האטש וויא זעקס הינערני אייער. און זאל עס געבין איין אנדערין אין דער האנט אריין (נאר ניט איינעם פון זיינע קינדער). און זאל זאגין איהם נעם דיא חלה און זייא זוכה פון אלע יודען וואס וואוינען אין דעם הויף (אדער אין דעם הויז). דיא חלה זאל קערין צו אלע יודען וואס וואוינען אין דעם הויף אדער אין דעם הויז:

ז און דער אנדערער נעמט פון איהם און הייבט עס איוף א פאסט הויך אין זאל אין זיינען האבען אז ער וויל עס זוכה זיין פון דיא אלע מענטשין וועגין

ח דער נאך זאל דער וואס מאכט דעם עירוב נעמין פון איהם דיא חלה און זאגט אזוי, בהדין עירובא יהא שרי לנא לאפוקי ולעיולי מן הבתים לחצר ומן החצר ומבית לבית לכל ישראל הדרים בבתים שבחצר זה":

ט דיא טייטש פון דיא ווערטער איז אז דורך דעם עירוב זאלין מיר אלע מעגין ארויס טראגין און אריין טראגין פון דיא שטובען אין הויף אריין אדער אין פעדער הויז אריין און פון הויף אדער פון פעדער הויז אין דיא שטובען אריין. און פון איין שטוב אין דער אנדערער אריין. דאס אלין זאל זיין כותר צו אלע יודען וואס וואוינען אין דעם הויף אדער אין דעם הויז:

י דיא חלה דארף מען ליגען אין א שטוב וואס האלט האטש פיר איילין דיא ברייט און פיר איילין דיא לענג:

יא דיא חלה דארף צו ליגען ביז פריאטיג צו נאכט ווען עס איז שוין גוט נאכט. דער נאך מעג ער שוין איבער איהר א מוציא מאכין בנאכט אדער שבת בטאג:

יב נאר עס זאל זיין ביי איהם אין דער דיעה אז ער וועט ניט מקפיד זיין אז יענער וואס וואונט דארט וועט זיא עסין . ווען דער עירוב איז טייטש אז דאס גאנצע הויז זענען שותפות אין דער חלה :

יג אז פריטיג איז יום טוב טאר מען ניט מאכין קיין עירובי חצירות . נאר מען זאל מאכין ערב יום טוב :

יד אז צווייא יודען וואוינען מיט אגוי אין איין הויף אדער אין איין הויז יעדערער אין א באזונדער שטיבעל . איז חוץ וואס זיא דארפין צו מאכין איין עירובי חצירות דארפין זיא צו דינגען פון דעם גוי דאס רשות וואס ער האט אין דעם הויז . אונ אז ניט טאר מען זיא ניט טראגין אין דעם הויז אזוי וויא מיר האבין גישריבען :

טו אז עס וואוינען אין דעם הויז עטליכע גוים יעדערער אין א באזונדער שטיבעל דארפין צו דינגען פון יעדערין גוי :

טז אז עס וואונט ניט מיין וויא איין יוד אין דעם הויז דארף ער ניט צו מאכין קיין עירובי חצירות אונ ניט צו דינגען פון גוי :

יז אפילו דער גוי וואונט אין איין אנדערין הויף נאר ער האט ניט קיין אנדערין דורך גאנג ארויס נאר דורך דעם יודי'יען הויף . אדער דער גוי וואונט אויף שטיגען אונ גייט אראפ דורך דעם יודישען הויף אדער דורך דעם יודישען פעדער הויז . טאר מען אויך ניט טראגין דארט צאטען מען דינגט דאס רשות פון גוי :

יח אז דיא דירה וואס דער גוי וואונט איז א יודס נאר דער גוי האט זיא פון איהם גידונגען דארפין ניט צו דינגען דאס רשות פון גוי :

יט בשעת דער יוד וויל דינגען פון גוי זאל ער נעמין א מטבע אדער אנאנדערי זאך . אונ זאל זאגין צום גוי פאר דינג מיר דיין רשות וואס דוא האסט אין דעם הויף אדער אין דעם הויז . אונ זאל איהם געבין דיא זאך :

כ אבער אז דער יוד גיט ניט דעם גוי געלט פאר דעם העלפט ניט האטשי דער גוי שענקט איהם דאס רשות :

כא מען דארף ניט צו דינגען ביא דעם גוי אליין נאר אפילו מען דינגט פון גוים ווייב זיין רשות איז אויך גינוג :

כב אפילו מען דינגט נאר דעם גוים רשות פון דעם גוים משרת פועלט אויך שוין כל זמן דער משרת איז דארט ביי דעם גוי :

כג אז דער גוי שטארבט אדער ער ציעט זיך אויס פון דער דירה דארפין דער נאך צוא דינגען דאס רשות פון דעם גוי וואס וואונט יצונדערט אין דער דירה :

כד אז עס וואונט אין דעם הויף א משומד ר"ל אדער א פושעי ישראל וואס איז מחלל שבת פאר א סך יודען דארפין פון איהם צוא דינגען דאס רשות אזוי וויא פון אגוי :

כה דאס וואס מיר האבין ביז אהער גישריבען צו דינגען פון דעם גוי איז אויף אזא ארט וואס מען טאר ניט טראגין . אבער אין דער שטאט וואס דער רב מאכט זיא ארום מיט עירובין מען זאל מעגין דארט טראגין קער דאס אלץ צום רב . אונ ער בווארינט שוין על פי דין וואס עס וואוינען גוים אויך אין דער שטאט :

(מטות) סימן כג . דינים וויא ווייט מען מעג גיין אום שבת . אונ פון עירובי תחומין . אונ פון דעם וואס איז שבת אויף דעם וואסער . ער האלט דרייא אונ דרייסיג סעיפים :

א מען טאר ניט גיין שבת (פון דעם ארט וואס ער איז גיוועזן אין אן הייב שבת) מיין וויא צווייא טויזענט איילין אין יעדער זייט פון דעם ארט :

ב ווערם פאסטען פון א מיטעל מענטש ווערט גירעכנט איין אייל. דיא אלע דינים פון דעם סימן גייען אויך אן ביא יום טוב:

ג דער וואס איז אין אן הייב שבת אין שטאט מעג שבת גיין צוויא טויזנד איילען פון עק שטאט אן. אויף יעדער זייט פון דער שטאט:

ד אז איינער איז ניט אין אן הייב שבת אין שטאט און ער וויל שבת גיין אין שטאט אריין טאר ער ניט מיין גיין נאר צוויא טויזנט איילין פון דעם ארט וואס ער איז געוועזין אין אן הייב שבת:

ה דאריבער אז דיא צוויא טויזנט איילין לאזען זיך אוים אין מיטען דער שטאט טאר ער ניט מעהר גיין נאר ביז צו דעם ארט וואס זיינע צוויא טויזנט איילען לאזען זיך דארט אוים:

ו אז מען לייגט איין עירוב אזוי ווי מיר וועלין שרייבען בסעיף י״ב מעגין גיין צוויא טויזענט איילען פון עירוב אן. דאריבער אז איינער דארף שבת צו גיין פיהר טויזענט איילען זאל ער פראטיג לייגען איין עירוב אויף דעם ארט וואו עס לאזען זיך אוים זיינע צוויא טויזענט איילין. וועט הייסען אזוי גוט גלייך ער וואלט געוועזן אין אן הייב שבת אויף דעם ארט ווא דער עירוב ליגט. ממילא וועט ער שבת מעגין גיין דיא צוויא טויזענט איילען פון דעם ארט וואס ער איז געוועזן אין אן הייב שבת ביז צו דעם עירוב. און נאך צוויא טויזענט איילען פון עירוב אן:

אבער צו גיין שבת מעהר פון פיהר טויזענט איילין פיעלט ניט קיין עירוב:

ח דער מענטש וואס לייגט איין עירוב צו גיין פיהר טויזענט איילין למשל אויף מזרח זייט טאר ער ניט גיין אויף מערב זייט אפילו איין טריט ווייטער פון דעם ארט וואס ער איז אין אן הייב שבת. דען עס הייסט דאך אזוי גוט גלייך ער איז געוועזן אין אן הייב שבת אויף דעם ארט ווא דער עירוב ליגט. ממילא האט ער ניט מיין צו גיין נאר ארום דעם עירוב צוויא טויזענט איילען. און דאס ארט וואס ער איז אין אן הייב שבת איז דאך שוין ווייט צוויא טויזענט איילען פון דעם עירוב. ער מעג נאר גיין צו דעם עירוב און פון דעם עירוב ווייטער צוויא טויזענט איילען:

ט דער מענטש וואס איז אין אן הייב שבת אין שטאט מעג גיין אין דער גאנצער שטאט חאטשי ער האט פריטיג געלייגט איין עירוב צוויא טויזענט איילען פון דער שטאט. נאר ער טאר ניט גיין ארוים אוים דער שטאט אין קיין שום זייט נאר אין דער זייט וואס ער האט געלייגט דעם עירוב:

י דער וואס איז אין אן הייב שבת ניט געוועזן אין שטאט און האט פרייטיג געלייגט איין עירוב ער זאל מעגין שבת גיין אין שטאט אריין טאר ער ניט מיין גיין נאר צוויא טויזענט איילין פון דעם ארט וואס דער עירוב ליגט. ממילא אז דיא צוויא טויזענט איילין לאזען זיך אוים אין מיטען דער שטאט טאר ער ניט גיין ווייטער:

יא אז איינער לייגט איין עירוב מעהר וויא צוויא טויזענט איילען פון דעם ארט וואס ער איז אין אן הייב שבת. דעכט גלייכע אז דער וואס וואונט אין שטאט לייגט איין עירוב מעהר וויא צוויא טויזענט איילען פון דער שטאט. איז דער עירוב קיין עירוב ניט. און זייא האבין דעם אייגענעם דין וויא דער וואס האט גאר ניט געלייגט קיין עירוב:

יב דער עירובי תחומין דארף אזוי געמאכט צו ווערין. מען זאל נעמען ברויט אדער חלה וואס איז חאטש אזוי גרוים וויא זעקס אייער. אדער ציבעלע וואס איז אזוי גרוים וויא צוויא אייער און מען זאל פראטיג גיין צו דעם ארט וואס מען וויל עס לייגען און מען זאל עס דארט אנידער לייגען און מען זאל זאגין דיא ווערטער „דורך דעם עירוב זאל איך מעגין גיין פון דעם ארט אן צוויא טויזענט איילין אין אלע זייטען פון דעם ארט" און זאל

דאס

דאס ראזען ליגען אויף דעם ארט אביסעל צו גידעקט כדי דאס זאל ליגען דארט האטשי ביז עס וועט זיין גוט נאכט :

יג און נאך דעם אנידער ליגען מעג ער שוין צוריק אהיים גיין. און שבת וועט ער שוין מעגין גיין ביז דעם עירוב און צוויי טויזנט איילין ווייטער פון עירוב :

יד אז מען לייגט אנידער דעם עירוב און זאגט גאר ניט איז דאס קיין עירוב ניט :

טו עס מעג אנאנדערער מענטש אויך לייגען איין עירוב פון זאגעט וועגען. נאר יענער מענטש זאל שוין אדם זיין דרייצעהן יאהר :

טז בשעת יענער לייגט דעם עירוב זאל ער זאגין דאס לשון. דורך דעם עירוב זאל דער מענטש מעגין גיין פון דעם ארט אן צוויי טויזנט איילין אין אלע זייטען פון דעם ארט :

יז אז מען לייגט איין עירוב פאר עטליכע מענטשין וועגען זאל מען זאגין דאס לשון. דורך דעם עירוב זאל דער און דער מעגין גיין פון דעם ארט אן צוויי טויזנט איילין אין אלע זייטין פון דעם ארט :

יח מען דארף גיווארינט צו זיין דער עירוב זאל אזוי גרויס זיין עס זאל זיין פון יעדערין מענטשים וועגין אזוי גרויס וויא מיר האבין גישריבען בסעיף י"ב. און אויך יעדער עירוב זאל זיין דעם מענטשים זעלבערט וואס מען לייגט פון זאגעט וועגען. און ניט קיין אנדערינס :

יט אויך זאל מען יעדערין פון זייא זאגין בראטיג אז מען לייגט פון זייעט וועגען איין עירוב :

כ דיא אייגענע דינים גייען אן בייא דעם וואס לייגט פון איין מענטשים וועגען איין עירוב :

כא אז מען לייגט דעם עירוב אריין א גריבעל און דעקט איהם צו מיט ערד איז דאס קיין עירוב נישט. אבער אז מען דעקט איהם צוא מיט א שטיין איז דאס יוא א גוטער עירוב :

כב אז מען לייגט דעם עירוב אויף א בוים איז אויך גוט. אבער אז מען לייגט איהם אויף א ווייך שטעקעלי וואס וואקסט פון דער ערד איז דאס ניט קיין עירוב :

כג מען זאל ניט לייגען קיין עירוב נאר ווען מען דארף שבת צו גיין פון א מצוה וועגען :

כד אז פרייטיג איז יום טוב זאל מען לייגען דעם עירוב ערב יום טוב. אבער נישט אום יום טוב :

כה אז זונטאג איז יום טוב און מען וויל לייגען איין עירוב מען זאל מעגין גיין שבת אדער יום טוב זאל מען לייגען פרייטיג :

כו אז מען וויל גיין שבת און יום טוב אדער ביידע טעג יום טוב דארף דער עירוב צו ליגען אויף דעם ארט ביז עס איז שוין גוט נאכט פון דעם טאג ווען מען וויל גיין אין איהם. חוץ ראש השנה איז ניהוג (אויף יום טוב) אז עס ליגט ביז דער ערשטע נאכט פון ראש השנה :

כז אז איינער וויל שבת אוועק גיין אויף דעם וואסער אויף טראטווס פאר ער אנדערש ניט צאמען ער איז דארט אריין גיגאנגען פרייטיג פאר נאכט און איז דארט גיוועזן ביז עס איז גיווארין גוט נאכט. האטשי ער איז דער נאך אהיים גיגאנגען מעג ער שבת אין דער פריא צוריק אריין גיין און דיא גוים זאלין מיט איהם אוועק שווימען אויב זייא שווימען ניט דער עיקר פון זייערט וועגין :

כח נאר נאך דעם וואס ער שווימט אפ צוויי טויזנט איילין טאר ער ניט דעם שבת ארום גיין פון דארט אזוי וויא מיר וועלין שרייבען בסעיף ל' :

כט אז דיא טראטווס גייען אויף נידריג וואסער וואס איז ניט דיק פון גרונט צעהן פאדעמען טאר ער ניט שבת שווימען דארט מעהר וויא צוויי טויזנט איילין צאמען ער איז דארט אריין גיגאנגען דינסטאג אדער פריהער :

ל אז איינער שווימט אויף טראמוועס אונ איז שבת ארויס גיגאנגען אויף דער פרקנאס
אונ איז דער נאך צוריק אריין גיגאנגען אונ איז ווייטער אז גיווארען צוויא טויעס
איילען אונ קומט ווייטער צו איין ארט. מאר ער שוין ניט דעם שבת ארויס גיין:

לא אבער אז ער איז דעם שבת נאך ניט ארויס גיגאנגען פון דיא טראמוועס ביז ער
ארויס גיין ווען ער שפעלט זיך אונ גיין אויף דעם ארט צוויא טויענט איילען גלייך
וויא אנאנדערער:

לב אז מען ווייסט אז דיא טראמוועס זענען גיוועזן דעם שבת אויף אזא ארט וואס איז
ניט גיוועזן קיין צעהן פאכמען פון דעם גרונד ביז דיא טראמוועס האט ער דעם איינעם
דין גלייך ער וואלט אויף דעם ארט ארויס גיגאנגען וואס מיר האבן פריער גישריבן:

לג דיא איינציגע דינים גייען אן ביא דעם וואס גייט יום טוב אויף דעם וואסער. יעדער
טאג יום טוב וואס ער גייט:

(מסעי) סימן כד. דינים פון מוצאי שבת אונ פון הבדלה. ער האט צוויא אונ דרייסיג סעיפים:

א מען טאר ניט מוצאי שבת טוהן קיין מלאכה צאמען מען ווערט אין הימעל דריא
קליינע שטערין אויף איין ארט. אונ ניט צו שפרייט:

ב אז עס איז א האמערנע טאג טאר מען ניט טוהן קיין מלאכה ביז מען ווייסט ווער
אז ווען דער הימעל וואלט גיוועזן לויטער וואלט מען שוין גיזעהן דריא קליינע
שטערין בנאנט:

ג ווען מען ווערט שוין דריא קליינע שטערין בנאנט איז דער מנהג נאך אביסעל צו
ווארטען מיט מעריב כדי מען זאל צו לייגען נאך אביסעל פון דער נאכט צום שבת.
זעהט איין בסעיף י"א:

ד ביא דער שמונה עשרה פון מעריב זאגט מען אתה חוננתנו. אז מען פאר געסט צו
זאגין אתה חוננתנו אונ מען דער מאנט זיך איידער מען האט גיזאגט דעם שם פון
חונן הדעת זאל ער זאגין אתה חוננתנו כו' ותתנו מאתך כו':

ה אבער אז ער דער מאנט זיך הערנאך נאך דעם שם זאל ער ווייטער דאווענען אונ שוין
ניט זאגין אתה חוננתנו:

ו דעסט גלייכן אז ער דער מאנט זיך הערנאך נאך שמונה עשרה זאל ער שוין ניט נאך
אמאל דאווענען:

ז נאך שמונה עשרה זאגט דער חזן חצי קדיש. דער נאך זאגט מען ויהי נועם אונ
ואתה קדוש כו'. דער נאך זאגט דער חזן גאנץ קדיש:

ח אז עס גיפאלט יום טוב אין מיטען דער וואך זאל מען ניט זאגין ויהי נועם ואתה קדוש:

ט שבת פאר נאכט א פערטיל שעה איידער עס שטייט שטערין טאר מען ניט עסין
אדער טרינקען ביז דער הבדלה. אבער דער וואס הייבט אן צו עסין דיא סעודה פון
שלש סעודות ווען עס איז נאך טאג אונ זיצט אין דער נאכט אריין מעג ער עסין אונ
טרינקען ביז צום בענטשין:

י אויך טאר מען ניט טוהן קיין מלאכה אפילו עס איז שוין גוט נאכט צאמען מען
מאכט הבדלה אדער מען דאווענט מעריב אונ מען זאגט אתה חוננתנו:

יא אז מען באדארף אן צו צינדען ליכט פאר מעריב אדער מען האט פאר געסן צו זאגין
אתה חוננתנו זאל מען זאגין דיא ווערטער ברוך המבדיל בין קודש לחול' ווערט
מען שוין מעגין אן צינדען ליכט:

יב דיא ווייבער מוזען אויך זאגין דיא ווערטער איידער זיא צינדען אן א ליכט:
יג

יג עס איז אבער גלייכער נים צו טוען קיין מלאכה חאטשי מען האט געזאגט המבדיל ביז מען זאגט אפ ואתה קדוש נאך מעריב:

יד אז מוצאי שבת איז יום טוב און מען וויל טוען א מלאכה וואס מען מעג יום טוב דארפען צו זאגען דיא ווערטער „ברוך המבדיל בין קודש לקודש":

טו אז מען וויל יוצא זיין מיט וואס מען הערט הבדלה מוז מען גוט אויס הערין דיא ברכת הבדלה און נים אפילו זאגען קיין ברוך הוא וברוך שמו. נאר אמן אליין:

טז אויך מוזען דיא ווייבער גוט אויס הערין דיא הבדלה כדי זייא זאלין יוצא זיין:

יז אויף דעם ארט וואס וואקסט נים קיין ווייטרויבען ווערכים דער וויין איז דארט טייער מעגין מאכין הבדלה איבער ביער אדער אנדערע משקה אזוי וויא מיר האבן געשריבן בסימן ל' סעיף ב'. זעה איין דארט ובסעיף ד' ה' ו' ז' ח' ובסימן מ"ט סעיף י"א י"ב דיא זאכען וואס מען דארף געווארינט צו זיין בייא דעם כוס פון הבדלה:

יח בשעת מען גיסט אן דעם כוס זאל אביסעל איבער גיין. דען דאס איז א סימן ברכה:

יט בשעת מען זאגט דיא ברכה בורא פרי הגפן אדער שהכל זאל מען האלטען דעם כוס אין דער רעכטע האנט. און בשעת מען מאכט דיא ברכה בורא מיני בשמים זאל מען האלטען די בשמים אין דר רעכטע האנט. דער נאך מאכט מען בורא מאורי האש.

כ דער נאך זאל מען צוריק נעמין דעם כוס אין דער רעכטע האנט אריין און האלטען איהם ביז מען מאכט אפ דיא הבדלה:

כא דער נאך זאל מען זיך אנידער זעצין און אויס טרינקען דעם כוס און מאכין א ברכה אחרונה נאך וויין אדער בורא נפשות נאך משקה. (זעה איין בסימן ל"ב אות ו)

כב דאס ביסעל וואס בלייבט זאלין פאר גיסען און פאר לעשין דרינען דיא הבדלה אויך זאלין דער מיט איין נעצין דיא אויגין צו ווייזין דאס ליבשאפט פון דער מצוה:

כג ווייבער זאלין נים טרינקען פון דער הבדלה:

כד עס איז א מצוה צו מאכין אויס וואקס א געדרייטע הבדלה אזויא ווי דער מנהג איז. אז מען האט נים זאל מען צו נאמט קלעבין צוויי לעכט אז דר פלאם זאל זיין בנאנט:

כה א בלינדער זאל נים מאכין קיין בורא מאורי האש:

כו דער וואס פילט נים קיין ריח בשעת ער שמעקט זאל ער נים מאכין קיין בורא מיני בשמים:

כז דער וואס קען זאל עסין דיא סעודת מלוה מלכה וויא עס קער צו זיין דער וואס קען נים זאל מקיים זיין מלוה מלכה מיט איין אייער קיכעל. אדער לעקיך. אדער חאטש מיט פירות:

כח וואס ער עסט זאל ער אלץ דעקין דעם טיש גלייך ער עסט א גאנצע סעודה:

כט דער וואס האט שוין געמאכט הבדלה אדער געהערט פון אנאנדערין מאר ער שוין נים נאך אמאהל מאכין פון ווייבערס וועגין:

ל דאריבער אז איינער הערט מאכין הבדלה און זיין ווייב האט נאך נים געהערט. זאל ער אין זינען האבין ער זאל נים יוצא זיין מיט דעם הערין. כמילא וועט ער מחויב זיין אליין צו מאכין הבדלה. וועט ער שוין קענין דער נאך מאכין איז בער ביים הבדלה:

לא אז איינער האט מוצאי שבת נים געמאכט קיין הבדלה קען ער מאכין הבדלה [illegible] אדער מאנטאג אדער דינסטאג. און פון דינסטאג אויף דער נאכט אן טאר ער שוין נים מאכין קיין הבדלה:

לב אז מען מאכט הבדלה פון זונטאג אן זאל מען נים זאגין די ברכה בורא מיני בשמים און נים דיא ברכה בורא מאורי האש. נאר דיא ברכה בורא פרי הגפן איבער וויין אדער שהכל איבער משקה. און דיא ברכה המבדיל:

סימן סה. דינים פון ראש חודש אונ פון קידוש לבנה. ער האלט זעכצעהן סעיפים:

א ווייל מענטשין וועלין זיך נוהג צו פאסטען ערב ראש חודש. אויך זאגין זייא יום כפור קטן. דען דענסמאלט דארפין תשובה טוהן אויף די זינד פון א גאנצען חודש. וואָרען דענסמאלט איז א גוטע צייט דער אייבערשטער זאל אונז מוחל זיין:

ב איבער דעם אפילו דער וואס זאגט ניט יום כפור קטן זאל זאגין עכ״פ ערב ראש חודש די וידוי או״א כו׳ אשמנו. אונ זאל פאר שטיין די טייטש. אונ זאל האבין חרטה אויף די זינד. אונ נעמין אויף זיך שוין גוט צו זיין (זעה איין בסימן ק״ז סעיף ח׳):

ג מען טאר ניט פאסטען ראש חודש. עס איז א מצוה צו עסין ראש חודש בעסער וויא אנאנדערין טאג. אז ראש חודש געפאלט אום שבת זאל מען אן גרייטען לכבוד ראש חודש איין עסין וואס מעהר פון אלע שבתים. אדער מען זאל ביי מלוה מלכה עפיס עסין לכבוד ראש חודש:

ד די ווייבער וועלין זיך נוהג אז זייא טוהן ניט קיין מלאכה אום ראש חודש. עס איז דא טעמים דער צו. דאריבער זאלין זייא ניט מיקל זיין אין דעם:

ה הלל דארפין צו זאגין שטייענדיגע הייט. אויך טאר מען ניט אויס רעדין אין מיטען:

ו מען דארף צו זאגין הלל בנאנט מיט דעם עולם אויב עס איז מיגליך. דאריבער דער עולם זאגט הלל בשעת ער האלט נאך פאר ברוך שאמר דארף ער צו זאגין דעם הלל מיט זייא. דער נאך זאל ער דאווינען:

ז ראש חודש זאגט מען האלב הלל. אונ די טעג זאגט מען גאנץ הלל. דער סימן איז בבט״ח. די ב׳ איז די ערשטע צווייא טעג פסח. די אנדערי ב׳ איז צווייא טעג שבועות. די ט׳ איז ניין טאג סוכות מיט שמחת תורה. די ח׳ איז אכט טעג חנוכה:

ח אלע חודש איז מען מחויב מחדש צו זיין די לבנה. מען איז זיא ניט מחדש נאר דענסמאלט ווען עס איז שוין גוט נאכט. וואס מען דער קענט דאס שיינין אויף דער ערד. ווייל עס איז א שאטען אויף טייל ערטער אונ מען קען הנאה האבין פון איהר לייכטען:

ט אויך דארף זיא צו זיין לויטער אונ ניט אונטער קיין וואלקין:

י מען דארף זיא מחדש זיין בשעת מען שטייט אונטער דעם הימעל. אויך מוז מען אכטונג געבין דאס ארט זאל זיין ריין אזוי וויא מיר האבין געשריבען בסימן ב׳:

יא אז מען האט ניט קיין ריין ארט אין דראסען אדער מען קען ניט ארויס גיין מעגין זיא מחדש זיין אין פעדער הויז אדער אין שטוב אז מען עפינט דאס פענצטער:

יב בשעת מען וויל מחדש זיין די לבנה זאל מען זעהן די לבנה פאר דער ברכה אונ זיך גלייך שטעלין אונ מאכין די ברכה:

יג זינט מען הייבט אן צו מאכין די ברכה זאל מען שוין ניט קוקען אויף דער לבנה:

יד בשעת מען זאגט די ווערטער כשם שאני רוקד זאל מען זיך אויף שטעלין אויף די שפיץ פים דרייא מאהל קייגען דער לבנה. נאר מען זאל ניט איין בייגען די קניען עס זאל ניט אויס זעהן אז ער קניט צו דער לבנה ח״ו:

טו מען זאל ניט מחדש זיין די לבנה פאר זיבען טאג פון מולד. צייטען עס געפאלט מוצאי שבת נאך דרייא טאג פון מולד:

טז אויך זאלין זיא ניט מחדש זיין נאר ביז פערצעהן מעת לעת אונ אכטצעהן שעה צווייא אונ צוואנציג מינוט פון מולד:

סימן כו . דינים פון יום טוב . ער האלט צוויי און פופציג סעיפים :

א עס איז א מצוה אויף יעדערן ייד ער זאל פאר יום טוב לערנען די דינים וואס קערען צו יום טוב . כדי ער זאל וויסען וואס מען טאר ניט טוען יעדערן יום טוב :

ב אלדינג וואס מען טאר ניט טוהן שבת טאר מען ניט טוהן יום טוב אפילו דורך א גוי . נאר די זאכן וואס גייען אן אין עסין מארק . דהייטו קנעטין . באקן . שעכטן : קאכען . פייער ברענען . ארום טראגן . די זאכן מעגין טוהן יום טוב אז מען דארף אזוי ווי מיר וועלין שרייבען :

ג אז מען דארף צו שטויסען פעפער אדער בשמים אום יום טוב זאל מען איין בייגען דעם מערזער אין דער זייט בשעת מען שטויסט כדי עס זאל זיין אנדערש פון דער וואכן :

ד קאווע זאל מען ניט מאהלין אין א מילעכין . נאר שטויסען אין א מערזער און איין בייגען דעם מערזער אויף דער זייט :

ה עס איז אבער גלייכער דאס אלץ צו טוהן ערב יום טוב . אויך טאר מען ניט יום טוב שטויסען א סך עס זאל בלייבען אויף בנאכט אדער אויף מארגען :

ו אז מען וויל יום טוב קנעטין זאל מען ניט מעסטין דאס מעהל . נאר מען זאל נעמען אביסעל ווינציגער פון דער מאס אדער אביסעל מעהר :

ז לאקשין אדער פערפיל וואס ווערין ניט קאלע אז זיי זענען גיקנעטין ערב יום טוב זאל מען זייא קנעטין ערב יום טוב :

ח אז מען האט ניט גיקנעטין ערב יום טוב זאל מען זייא קנעטין יום טוב אנדערש פון אין דער וואכין . דהיינו אז דער שטייגער איז צו קנעטין אויף א ברעט זאל מען יום טוב קנעטין אויף עפיס אנדערש :

ט דעסט גלייכען פירות וואס ווערין ניט קאלע אז מען זאל זייא קאכען ערב יום טוב דארפין זייא צו קאכען ערב יום טוב . אדער צו קאכען יום טוב אביסעל אנדערש פון אין דער וואכין :

י פון דעם טייג וואס מען האט גיקנעטין יום טוב מעגין יום טוב נעמין חלה . נאר מען זאל דאס שטיקעל טייג באלד אוועק לייגען אין א ווינקעל . און ניט פאר ברענען עס יום טוב . און אויך ניט נעמין עס דער נאך אין דעם באקאויוון . נאר נאך יום טוב זאל מען עס פאר ברענען :

יא אז מען האט ניט גינומען קיין חלה פון דעם טייג וואס מען האט גיקנעטין ערב יום טוב זאל מען פרעגין א שאלה :

יב די עופות וואס דרייען זיך ארום אין שטוב אדער אין הויף און זיי זענען שוין דאס גיוואוינט אז אפילו זייא גייען ארום קומען זייא בנאכט אהיים מעג מען זייא כאפען צו שעכטין פון סעודות יום טוב וועגין . אבער אז ניט פון דעם וועגען טאר מען ניט כאפען זייא :

יג די עופות וואס מען האט הערשט גיקויפט וואס זענין נאך ניט גיוואוינט אליין צו היים צו קומען טאר מען ניט יום טוב כאפין אפילו פון שעכטין וועגען :

יד נאר אז זייא זענין אויף אזא ארט וואס מען קען זייא כאפען אז מען ווערט זיך נאר איינמאל איין בייגין אדער הענער וואס זיצען בנאכט ווילכעס זייער שטייגער איז דענטמאלט זיך ניט צו רירען מעגין זייא נעמין צו שעכטין פון סעודת יום טוב וועגען :

טו בייא די אופנים וואס מען מעג נעמען די עופות זאל מען ערב יום טוב אן גרייטען וועלכע עופות מען וויל שעכטין . און ניט צו קלויבען יום טוב וועלכע צו שעכטין :

טז די עופות וואס מיר שרייבען אז מען טאר ניט נעמען זייא צו שעכטין טאר מען ניט

זיא גיבן צו עסן אדער צוא טרינקען צייטען מען שטייט אביסעל חיוש פון זיא. פאמער ווערט מען פאר געסן אונ מען וועט זיא נעמן:

יז טובען אדער פייגעל טאר מען ניט יום טוב געבין אין דער האנט אריין אפילו זיא זענין שוין געוואוינט אליין צוריק צו קומען. אז זיא זענין גאר קליין זאל מען פרעגין א שאלה:

יח אז מען דארף יום טוב צו פאר גייען א מעגאלי מיט מעהל אזוי ווי דער שטיינער אין טאר מען ניט פאר גייען נאר צייטען מען האט ערב יום טוב אריין גיצונגען דעם פאדים אין דער נאדיל. אויך דארפען ערב יום טוב צו זעהן דער פאדים. זאל ניט זיין צוא לאנג:

יט אז מען האט אזוי גיטוהן נאר עס בלייבט יום טוב נאך דעם צוא גייען א שטיקעל פאדים מעגין עס אפ ברענין:

כ א לעכט אויס וואקס אדער אויס חלב טארין ניט עס דער ווארימען אונ אן קלעבין אין לייכטער אדער אין דער וואנט:

כא אז דאס רעדיל אין פוהל מיט חלב מעגין עס א"ם מאכין מיט אזא נאך וואס מען מעג יום טוב נעמין אין דער האנט אריין:

כב מען טאר ניט פאר לעשין פייער אום יום טוב. אויך טארין ניט גורם זיין עס זאל פאר לאשין ווערין. דהיינו צו שטעלין דאס לעכט אויף דעם ווינט:

כג אפילו עס איז צינדערט ניט קיין ווינט טארין אויך ניט האלטען דאס לעכט אויף דעם ארט וואס אז עס וואלט גיוועזן א ווינט וואלט דאס לעכט פאר לאשין גיווארין:

כד אויך טארין ניט עפינען קיין פענצטער אדער א טיר קיגען דעם לעכט אז עס איז אזוי נאהנט אז עס וואלט פאר לאשין גיווארין ווען דער ווינט וועט בלאזין אין דראסען טארין ניט עפינען אפילו דער ווינט בלאזט ניט צינדערט:

כה אז מען ציגט אן א לאמפ פון נאפט מוז מען גיווארינט זיין מען זאל ניט אריין דרייען דאס קנייטעל אום יו"ט. ווען דאס הייסט גלייך מען פאר לעשט אביסעל פייער פון קנייטעל. דאריבער זאל מען יום טוב פאר דעם אן צינדען אראפ נעמין דאס קיינמענדיל אונ גוט אריין דרייען עס זאל נאר בלייבען עטוואס אז דאס פייער זאל זיך קענין אן נאמין. אונ מען זאל אן צינדען אונ ארויף זעצין דאס קיינמענדיל מיט דעם גלעזיל. דער נאך מעגין ארויס דרייען ווייא פיהל מען דארף עס זאל זיין לעכטיגער נאר ניט אריין דרייען:

כו אויך טארין ניט אוועק נעמין פון פייער אזא האלטץ וואס האט זיך שוין אן גידויבען צו ברענין. ווען מיט דעם וואס מען נעמט עס אוועק גייט עס אויס:

כז אבער אז מען נעמט עס אוועק צו לייגען עס אין דער אנדערער ואט פייער אדער אין אנדער פייער אריין איז ניט קיין איסור:

כח מען טאר ניט יום טוב איין הייצען אין שטוב אז מען קאכט ניט דער ביא צאמין עס איז גוט קאלט אדער דורך אנוי:

כט אז מען האט ניט קיין גוי אונ דיא קליינע קינדער זענין זיך מצער פון דער קעלט מעגין איין הייצען. אויב מען קען זאל מען דער ביא עפיס קאכין. היינט צו עקין:

ל מען טאר ניט זיך באדין יום טוב אין ווארים וואסער. נור דאס פנים מיט דיא הענט מעגין אפ וואשין אין דער היים מיט ווארים וואסער:

לא מען טאר ניט יום טוב מאכין פייער פון אנייב קינדעל אדער פון א ברענגלאז אדער פון שטיינער:

לב מען טאר ניט יום טוב לייגען בשמים אויף קוילען אום צו רייכערין דיא שטוב אדער מלבושים. אויך טארין ניט לייגען בשמים אויף א מלבוש דאס מלבוש זאל שמעקין:

לג פיל פוסקים שרייבען אז מען טאר ניט רייכערין קיין טיטון אדער ציגארין אום יום טוב. דער וואס רייכערט תמיד מעג זיך פאר לאזען אויף דיא פוסקים וואס זענין

מתיר

[illegible] נור מען זאל ניט פאר רייכערן מיט אזא פאפיר וואס שטייט דארויף אותיות. כט
אז ער פאר ברענט עס הייסט גלייך ער מעקט אפ די אותיות:

לד אויך זאל מען ניט ווארינט זיין בשעת מען פאר רייכערט מיט א קויל אדער מיט פאפיר
מען זאל זיא ניט אוועק ווארפען נאך דעם פאר רייכערן. דען זיא ווערן דארף
דעם פאר לאשין. דאריבער זאל מען זיא נאך דעם פאר רייכערן וואלגע אנידער לייגין:

לה אויך טארין ניט צו שנייזען דעם טיטון אום יום טוב. אויך טארין ניט אפ בייסין
דאס שפיצעל פון די ציגארין. (נור מען זאל פאר רייכערן פון דער זאט) אויף
טארין ניט קלעבין די פאפיראסין:

לו אויך איז ניט גלייך יום טוב צו רייכערן אוג אין א נייע קטאנבאלקי אוים שארבין וואס
איז ניט גיגלייזט:

לז דעסט גלייכען איז ניט גלייך יום טוב צו קאכין אין נייע ערדיענע טעפ וואס זענען
ניט גיגלייזט. אויב מען האט נאך ניט גיקאכט אין זיא פאר יום טוב

לח מען טאר ניט אפ שנייצען א לעכט וואס ברענט זיך. אבער אז מען וויל אן צינדען א
לעכט וואס האט זיך שוין גיברענט אוג עס איז שוין לאנג פאר לאשין גיווארין מעגין
עס אפ שנייצען איידער מען צינט עס אן:

לט אויף דעם ארט וואס מען טאר ניט שבת טראגין מעגין נאר יום ט״ב טראגין אז מען
דארף היינט אזא הנאה פון גוף וועגין וואס יעדערער דארף אזעלכע זאך. אדער מען
דארף צו טראגין א ספר צו דאווינען. אדער צו לערנען דרינען דעם טאג:

מ אבער אזא זאך וואס מען דארף ניט היינט חאטשי מען טראגט עס ביא זיך וויל
מען דארף עס צו היטען. טארין אויך ניט:

מא איבער דעם דארף מען גיווארינט צו זיין אז מען וויל גיין יום טוב אויף אזא ארט
וואס מען טאר ניט שבת טראגין. זאל מען אוועק לייגען פון זיך די שליסלעך פון
די קעסטליך וואס עס ליגען ניט אין זיא א זעלכי זאכין וואס מען דארף יום טוב

מב אבער דאס שליסעלי פון דעם קעסטיל וואס ליגען דרינען די מלבושים אדער
עכין ווארק וואס מען דארף היינט מעגין האבען ביא זיך אז מען האט עס מורא
איבער צו לאזען אין דער היים:

מג אויך זאל מען ניט טראגין קיין גרויסע משאות אויף די ערטער וואס עס דריסען
זיך מענטשין:

מד אויך זאל מען ניט טראגין אויף דעם רוקען אדער אויף דעם אקסיל אזוי וויא אין
דער וואכען. נור אין דער האנט אויב עס איז מיגליך:

מה פון אגוי וועגין טארין ניט יום טוב קאכען אדער באקען אדער טראגין וואו מען
טאר ניט שבת טראגין:

מו דא וואו מען טאר ניט שבת טראגין טארין ניט יום טוב טראגין פון בהמות וועגין:

מז אויך טארין נישט טוען פון בהמות וועגין קיין שום זאך וואס מען טאר ניט טוען
אום שבת:

מח אלע מלאכות וואס מען מעג טוען יום טוב מעגין נור פון דעם איינעם טאג וועגין
אבער צו קאכען אדער טוען וועלכע מלאכה אויף בנאכט אדער אויף מארגין טארין
ניט. חאטשי דער אנדערער טאג איז אויך יום טוב. ווער שמועכט אז מען טאר ניט
יום טוב טוען אויף אין דער וואכען:

מט אפילו אזא זאך וואס איז ניט קיין מלאכה היינו צו ברענגין וואסער אויף בנאכט
אדער וויין אויף קידוש פון בנאכט אדער אויף הבדלה אדער אפ צו וואשין כלים אויף
בנאכט טארין אלץ ניט:

נ ער אז עס איז יום טוב פאר נאכט אביסעל פריצטער מעגין שוין אן צינדען א לעכט.

דען

דען דאס אן צינדען איז עס זאל צינדערש זיין לעכטיג :

נא ער יום טוב פאר נאכט דארף מען צו פאר מאכען די גיוועלבן חאטש א האלבע שעה פאר נאכט :

נב אויך טו מען גיווארינט זיין מען זאל חאטש פון א האלבע שעה פאר נאכט אן שוין ניט טרינקען קיין שום זאך וואס מען מאר ניט טרינקען אום יום טוב :

סימן טז . דינים פון די זאכן וואס מען מאר ניט נעמען אין דער האנט אריין אום יום טוב . ער האלט זיבעצין סעיפים :

א די דינים וואס מיר האבען גישריבען בסימן נ"ז פון די זאכן וואס מען מאר ניט נעמען שבת אין דער האנט אריין . אדער די זאכן וואס מיר האבין דארט גישריבען אז מען מעג זיא נעמען אין דער האנט אריין וועגין דער זאך אונ ניט וועגין דעם . גילטען אויך דארט אן אום יום טוב :

ב נור חילוק עס איז דא זאכין וואס מען מעג מוצען יום טוב אונ ניט שבת למשל ברענין אדער קאכין אדער שעכטין דאריבער איז דא אזעלכע זאכין וועלכיס מען מעג זיא יום טוב נעמען אין דער האנט אריין אונ שבת ניט . למשל פייער אדער לאמפער אדער איין עוף צו שעכטין וועלכעס מען מעג יום טוב . אבער רוב די זאכען האט יום טוב די דינים פון שבת :

ג מיט די זאכן איז יום טוב האַרטער פון שבת . דהיינו אז מען שיילט אפ יום טוב א פרי אונ די שאהל נוצין נאך פון בהמות וועגין . אדער מען עסט יום טוב פלייש אונ עס בלייבט ביינער וואס א הונט קען זיא עסין . אדער כלים וואס וועגין יום טוב צו ברעכין גיווארין אונ זיא טויגען נאך צו עפיס נאר ניט צו דעם וואס זיא האבין פריער גינוצט . דאס אלעס זאל מען ניט יום טוב נעמען אין דער האנט אריין . אונ שבת יוא :

ד אבער שאהלין פון ניס אונ פון אייער אונ הארטע ביינער אונ שטיקלעך צו בראכענע כלים וואס טויגען . נאר ניט האבין מיר גישריבען בסימן נ"ז סעיף א אז מאר ניט אפילו שבת זיא נעמען אין דער האנט אריין :

ה האלץ מעגין נאר נעמען יום טוב אין דער האנט אריין צו ברענין דער מיט פייער . אבער ניט צו פאר שמעקין דער מיט די מיהר אדער צו שארין דער מיט דאס פייער . אונ נאך אזא כמיגער אז מען דארף נייטיג זאל מען פרעגין א שאלה :

ו דאס אש פון דעם האלץ וואס איז ערב יום טוב פאר ברענט גיווארין מעגין יום טוב געמין אין דער האנט אריין :

ז אבער דאס אש פון דעם האלץ וואס איז יום טוב פאר ברענט גיווארין מעגין עס נאר נעמען אין דער האנט אריין ווען עס איז ווארים אז מען קען דארויף עפיס בראטען . אבער ווען עס איז קאלט מאר מען עס ניט נעמען אין דער האנט אריין :

ח מען מאר ניט יום טוב אפ רייסען פירות אדער האפין פיש פון טייך אדער פון סאזשעלקע :

ט אז א גוי ברענגט יום טוב פירות וואס איז צווא קלערין אז ער האט זיא היינט אפ גריסען אדער ער ברענגט פיש וואס איז צווא קלערין אז ער האט זיא היינט גיכאפט מאר מען ניט עסין זיא אונ ניט נעמען אין דער האנט אריין דעם טאג . אונ אויב זיא זענין סוחר דעם צו געדין טאג יום טוב אדער שבת איז דא חילוקי דינים . דאריבער זאל מען פרעגין א שאלה :

י אזא זאך וואס דער גוי האט ניט גיטוהן דער ביא קיין מלאכה אום יום טוב נאר ער האט עס גיברענגט פון יודענס וועגען פון דעם ארט וואס איז ווייטער פון צוויא טויזנט איילען . דארפין צו פרעגין א שאלה אויב מען מעג עס עסין היינט בטאג אדער בנאכט :

יא מען טאר ניט יום טוב מעלקן א בהמה. אז א גוי מעלקט זיא טאר מען נישט הײנט טרינקען די מילך און ניט נעמען אין דער האנט אריין. נאר בנאכט מעגן זיא שוין טרינקען אויב א יוד האט געזעהן דאס מעלקן. חאטשי בנאכט איז דער אנדערער טאג יום טוב:

יב אז עס איז פרײטיג יום טוב טאר מען ניט שבת אויך נעמען אין דער האנט אריין די מילך וואס ער האט פרײטיג גימאלקן. דעסט גלייכען אז יום טוב איז זונטאג און האט גימאלקן שבת. טאר מען ניט נעמען זיא אין דער האנט אריין שבת און זונטאג:

יג אז ער האט גימאלקן דעם ערשטן טאג ראש השנה טאר מען ניט נעמען זיא אין דער האנט אריין בײדע טעג ראש השנה:

יד אז ראש השנה איז דאנערשטאג און פרײטיג טאר מען ניט נעמען זיא אין דער האנט אריין ביז נאך שבת:

טו אז איין עוף לייגט יום טוב איין איי טאר מען עס ניט עסן און ניט נעמען אין דער האנט דעם טאג:

טז אז מארגען איז שבת אדער ראש השנה טאר מען עס ניט נעמען אין דער האנט אריין אפילו דעם אנדערן טאג. דאס איי האט די אייגענע דינים פון דער מילך וואס מיר האבין פריער גישריבען:

יז אבער אז מען שעכט יום טוב איין עוף און מען גיפינט דרינען איין איי מעגן עס עסן אפילו דעם אייגענעם טאג:

סימן כח. דינים פון עירוב תבשילין. ער האלט פופצען סעיפים:

א אז עס גיפאלט יום טוב ערב שבת טאר מען ניט באקן אדער קאכען אויף שבת צייטן מען מאכט ערב יום טוב איין עירוב תבשילין:

ב דהיינו מען זאל נעמען ערב יום טוב אשטיקעל גיקאכט פלייש אדער פיש וואס איז חאטש אזוי גרויס וויא אהאלב איי און עס איז שוין גוט גיקאכט אדער גיבראטן אז מען קען עס עסין. אויך זאל מען נעמען חלה אדער ברויט וואס איז ניט קלענער פון איין איי. און מען זאל מאכין די ברכה ברוך אתה ה׳ אלהינו מלך העולם אשר קדשנו במצותיו וצונו על מצות עירוב. און מען זאל זאגין די ווערטער בדין עירובא יהא שרי לנא לאפויי ולבשולי ולאטמוני ולאדלוקי שרגא ולמעבד כל צרכנא מיומא טבא לשבתא:

ג די טייטש פון די ווערטער איז אזוי. דורך דעם עירוב זאלין מיר מעגין באקן און קאכען און אן גרייטען וואריכס און אן צינדען לעכט און טוהן אלדינג וואס מיר בדארפען פון יום טוב אויף שבת

ד בשעת מען זאגט דארפין אין זיינען צו האבין די טייטש. אדער מען זאל זאגין די ווערטער אויף דייטש אזוי וויא מיר שרייבען:

ה אז מען נעמט אשטיקעל פלייש מיט א ביין אויף איין עירוב תבשילין דארף צוא זיין חאטש אזוי גרויס וויא אהאלב איי פלייש חוץ דעם ביין:

ו עס איז גלייך צו נעמען א שיין שטיקעל פלייש עס זאל זיין אכבוד צו דער מצוה:

ז אז מען האט ניט קיין גיקאכט פלייש אדער פיש מעגין מאכין דעם עירוב תבשילין מיט א גיקאכט איי:

ח אויך איז גלייך די חלה זאל זיין גאנץ. און שבת זאל מען איבער איהר א מוציא מאכין:

ט דער עירוב תבשילין פועלט נאר צו טוהן יום טוב אויף שבת ווען עס איז נאך גרויסער טאג אז עס וואלט גיקומען מענטשן וואלט ער זיא גיקענט געבין צו עסין פאר לעבט דאס וואס ער דאס גיקאכט פון שבת וועגין. אבער אז מען קען ניט עסין דער

פון

פון יום טוב פאר נאכט דהיינו צו קאכען שפעט פאר נאכט טאר מען גיט װאטשי מען האט גימאכט איין עירוב תבשילין :

י דאס טשאלינט דארף מען אריין שטעלין פריא עס זאל װאטש זיין האלב גיקאכט פאר לעכט צינדען :

יא דער עירוב תבשילין פועלט נאר צו טוהן פון פראטיג אויף שבת. אבער אז דאנערשטיג איז אויך יום טוב טאר מען ניט טוהן דאנערשטיג קיין שום זאך אויף שבת װאטשי מען האט מיטוואך גימאכט איין עירוב תבשילין :

יב דער עירוב תבשילין דארף צו ליגען ביז פראטיג נאך לעכט צינדען :

יג יעדערער בעל הבית דארף צו מאכין איין עירוב תבשילין. ער טאר ניט זיך פאר לאזען אויף דעם וואס דער רב מאכט פון דער שטאט וועגען. דען דאס וואס דער רב מאכט פון דער שטאט וועגען פועלט נאר פון דעמס וועגען וואס האט גראד פאר געסען צו מאכין איין עירוב תבשילין. אדער פון דעמס וועגען וואס איז איהם פאר לוירען גיווארין דער עירוב תבשילין פראטיג פאר לעכט צינדען :

יד דער עירוב תבשילין וואס דער בעל הבית מאכט פועלט פון זיין גאנץ הויז גזינד וועגען וואס עסין ביי איהם. אבער אז עס איז דא צווישען זייא טייל וואס עסין גיט ביי איהם אפילו זייא עסין ניט פאר זייער געלט נאר ער גיט זייא געלט אדער מעהל מיט פלייש זייא זאלין זיך באזונדער קאכען און באקין. זענען זייא ניט יוצא מיט זיין עירוב תבשילין. נאר זייא מוזען באזונדער מאכין איין עירוב תבשילין :

טו אפילו מען מאכט איין עירוב תבשילין מעגין נאר טוהן יום טוב אויף שבת דיא זאכין וואס קערין צום עסין. אבער דיא זאכין וואס קערין גאר ניט צום עסין. דהיינו צוא וויקלען יום טוב דיא ספר תורה ווא מען דארף שבת צו לייענין. אדער צו טוהן אנדערע זאכין אזא שטייגער. פועלט ניט קיין עירוב תבשילין :

סימן כט. דינים ווי אזוי מען זאל ערליך האלטין יום טוב. ער האלט זיבעצען סעיפים :

א עס איז א מצוה זיך אפ צו שערין און אפ שניידען דיא נעגיל ערב יום טוב לכבוד יום טוב :

ב אויך איז א מצוה צו גייך אין מרחץ אריין און אויס קעמין זיך לכבוד יום טוב און ניט צו עסין ערב יום טוב דאס לעצטע פערטיל טאג. אלץ אזוי ווי מיר האבין גישריבען בסימן כ״ו ביי ערב שבת. זעה איין דארט :

ג אז עס גיפאלט שבת ערב יום טוב אדער דעם ערשטין טאג יום טוב זאל מען עסין דיא דריטע סעודה פאר דעם לעצטין פערטיל טאג. אז מען האט זיא ניט גיגעסען דאפער זאל מען זיא עסין דער נאך :

ד מען איז מחויב יעדערין טאג יום טוב צו עסין צוויי סעוד.. איינע ביינאכט און דיא אנדערי ביטאג :

ה אויך איז מען מחויב קידוש צו מאכין ביינאכט און ביטאג פאר דער סעודה און אמוציא מאכין איבער צוויי חלות אזוי וויא שבת :

ו דיא דינים וואס מיר האבין גישריבען בסימן מ״ט ביי דעם קידוש פון שבת גייען אויך אן ביי יום טוב :

ז אויך זאלין עסין פלייש און גוטע מאכלים און טרינקען ויין. יעדערער וויא פייל ער קען :

ח א מענטש איז מחויב יום טוב און חול המועד צוא פרייען זיך און צו דער פרייען זיין

ווייב

ווייב אז די קינדער אונ זיין גאנץ הויז געזינד. יעדערין אזוי וויא עס קער צו איהם:

ט דהיינו די קינדער זאל מען געבין ניס אונ אנדערי זאכין וואס איז גוט פאר זיא. דעם ווייב זאל מען מאכין אויף יום טוב קליידער אדער צירונג וויא וויים מען קען. די מאנטצביל דארפין צו עסין פלייש אונ טרינקען וויין לכבוד יום טוב:

י האטשי עס איז א מצוה יום טוב צו עסין אונ טרינקין זאל מען ניט עסין אונ טרינקען אגאנצע טאג. נאר מען דארף אויך צו לערנין. אדער תהלים זאגין:

יא אויך בדארפין געווארינט צו זיין צו געבין די ארימע לייט מיט די יתומים אונ אלמנות אויך צו עסין יום טוב. יעדער מענטש וויא וויים ער קען. דען אז ניט איז דאס עסין אונ טרינקען קיין מצוה ניט אונ מען ווערט ח"ו געשטראפט אז מען וויל נישט יום טוב זיך אום קוקען אויף די ארעמע לייט זיא זאלין האבין צו עסין וויא עס קער צו זיין:

יב אז מען פרייעט זיך יום טוב מיט עסין אינ טרינקען זאל מען ניט זיך אן שיכערין אונ שטיפען. דען מיר זענין געבאטין געווארין צו פרייען זיך יום טוב אונ צו דינען גאט ברוך הוא מיט דער שמחה. אבער ניט צו לאכען אונ שטיפען דורך איהר:

יג יעדער מענטש איז מחויב אכטונג צו געבין אויף זיין הויז געזינד זיא זאלין נישט גיין שפאצירען אדער זיין אויף אזעלכע ערטער וואס קענין זיך אום מישען מאנטצבול מיט ווייבער. כדי מען זאל ניט קומען צו קיין עבירה ח"ו. דען יודען דארפין זיין היליג אינ אפ געהיטען פון די זאכין:

יד מוצאי יום טוב זאגט מען אין דער שמונה עשרה ביא אתה חונן אתה חוננתנו אזוי וויא מוצאי שבת. אויך זאל מען מאכין מוצאי יום טוב הבדלה. נאר מען זאל ניט מאכין קיין בורא מאורי האש אונ ניט קיין בורא מיני בשמים:

טו ביא דעם אלימען איז ניט קיין חילוק ביא מוצאי יום טוב. איז חול המועד ביא עס איז שוין אין דער וואכין:

טז אסרו חג קער אויך אביסעל צו יום טוב. דאריבער זאל מען דעם טאג אביסעל בעסער עסין פון אין דער וואכין. אויך זאל מען ניט פאסטען דעם טאג. אפילו דער וואס האט יאר צייט. אדער חתן וכלה וואס האבין דעם טאג חתונה:

סימן ע. דינים פון כהנים דוכענין. ער האלט זעקס אונ דרייסיג סעיפים:

א פאר דעם דוכענין זאל דער כהן ניט טרינקען קיין וויין אדער אנדערע משקה וואס מאכט שיכור:

ב דער כהן דארף זיך צו וואשין פאר דעם דוכענין די הענט ביז דעם ארביל:

ג די לוים וואשין די כהנים. אונ זיא וואשין זיך פריער די הענט איידער זיא וואשין די כהנים:

ד מען טאר ניט דוכענין אין די שיך:

ה בשעת די כהנים שטייען שוין אויף דעם ארט וואו זיא דוכענין זאלין זיא שטיין מיט דעם פנים צוא מזרח ביז דעם דוכענין. אונ בשעת דער חזן זאגט מודים זאלין זיא זאגין מודים דרבנן בנאנט מיט דעם ציבור:

ו דער נאך זאלין זיא זאגין די תפלה יהי רצון מלפניך ה' אלהינו ואלהי אבותינו שתהא הברכה הזאת שצויתנו לברך את עמך ישראל ברכה שלימה ולא יהיה בה שום מכשול ועון מעתה ועד עולם:

ז זיא זאלין אוים לאזען די תפלה בשעת דער חזן לאזט אויס הטוב שמך ולך נאה להודות. כדי דער אמן וואס דער עו"ם זאגט זאל זיין אויף דער תפלה אויך:

ח דער נאך זאגט דער חזן אלהינו ואלהי אבותינו ברכנו בברכה כו' המשלשת היים. אזא

דאס

דאס ווארט כהנים זאגט ער הויך. מיט דעם ווארט כהנים הייסט ער דיא כהנים חזנ'ען.
און זאגט שטילער היינט עם קדושיך באמור:

ט דער נאך זאלין דיא כהנים זאגין אלע בנאנט דיא ברכה אשר קדשנו בקדושתו של אהרן כו'. בשעת זייא האלטין ביי דעם ווארט וצונו זאלין זייא זיך אום דרייען מיט דעם פנים צום עולם און זאלען אויס לאזען וצונו לברך כו':

י נאך דער ברכה זאל דאס ציבור זאגין אמן. אבער דער חזן זאל ניט זאגין אמן נאך דער ברכה:

יא דאס וואס מען לאזט אויס אין דער ברכה דאס ווארט באהבה איז דיא טייטש מען זאל בענטשין דיא יודען מיט ליבשאפט. אבער דער כהן וואס ווייסט אז דאס ציבור האט איהם פיינד אדער ער האט פיינד דאס ציבור טאר ער ניט דוכנין ביי דעם ציבור.
נאר ער זאל גיין צו אנאנדער כנין:

יב אויף דעם ארט וואס איז ניט מיין דא וויא איין כהן זאל ניט דער חזן זאגין דאס ווארט כהנים הויכע הייט. נאר דער כהן אליין מאכט דיא ברכה בשעת דער חזן האלט דארט:

יג נאך דער ברכה דארפין דיא כהנים אויף צו הייבען דיא הענט פאר דעם פנים קייגען דיא אקסלין. וויא אזוי דיא פינגער זאלין זיין צו טיילט ווייסען שוין דיא כהנים אויך זאל דיא רעכטע האנט זיין אביסעל העכער פאר דער לינקער האנט:

יד דיא כהנים זאלין פאר דעם דוכנין אראפ לאזען דעם טלית איבער דעם פנים כדי זייא זאלין ניט קוקען אויף דיא הענט אדער ערגיץ אנדערש. נאר זייא זאלין אין זינען האבין וואס זייא רעדין:

טו דעמאלט גלייכען דאס ציבור זאלין זיך אויך אראפ לאזען דיא טליתים פארין פנים זייא זאלין ניט קוקען אויף דיא הענט פון דיא כהנים. נאר זייא זאלין גוט אויס הערין דאס דוכנין. אויך זאלין זייא שטיין מיט דעם פנים צו דיא כהנים:

טז דער חזן זאגט פאר דיא כהנים פון סידור'על ארויס. און דיא כהנים זאגען נאך יעדער ווארט:

יז נאך דעם ווארט וישמרך און נאך דעם ווארט ויחנך און נאך דעם ווארט שלום זאל דער עולם ענטפערין אמן:

יח בשעת דיא כהנים זאגין דיא ווערטער יברכך. וישמרך. אליך. ויחנך. אליך. לך. שלום. זאלין זייא זיך אביסעל אום דרייען דאס פנים צו דרום זייט און צו צפון זייט:

יט בשעת דיא כהנים דוכנען זאל דאס ציבור ניט זאגין קיין שום פסוקים. נאר זייא זאלין גוט אויס הערין דיא ווערטער:

כ דעם רבש"ע זאל דאס ציבור זאגין בשעת דיא כהנים ווארטין ביי וישמרך ויחנך שלום. דער חזן טאר ניט זאגין דעם רבש"ע:

כא נאך דעם דוכנין זאל דער חזן אן הייבען שים שלום. דער נאך זאלין דיא כהנים זיך צוריק דרייען מיט דעם פנים צו מזרח און זאגין דיא תפלה. רבון העולמים עשינו מה שגזרת עלינו כו' אדיר במרום כו' אזוי וויא עס שטייט אין סידור:

כב דיא כהנים זאלין אויס לאזין דיא תפלה בשעת דער חזן לאזט אויס המברך את עמו ישראל בשלום. כדי דער אמן וואס דער עולם זאגט זאל זיין אויף זייער תפלה אויך:

כג דיא כהנים טארין ניט אן הייבען דיא ברכה אשר קדשנו בקדושתו של אהרן ביז דער חזן וועט האבין גיזאגט דאס ווארט כהנים:

כד דער חזן טאר ניט אן הייבען דאס ווארט יברכך ביז דער עולם וועט האבין גיזאגט אמן נאך דער ברכה פון דיא כהנים:

כה דעמאלט גלייכען ביי דעם אמן וואס דער עולם זאגט נאך וישמרך און נאך ויחנך און
גאר

נאך שלום טאר ניט דער חזן אן הייבן דאס ווארט דער נאך ביז דער עולם וועט האבין גיזאגט דעם אמן:

כו אויך טאר ניט דער עולם זאגין אמן ביז דאס גאנצע ווארט לאזט זיך אויס פון די כהנים:

כז די כהנים זאלין ניט אן הייבען יעדער ווארט ביז דער חזן וועט האבין אם גיזאגט דאס גאנצע ווארט:

כח אויך טארין ניט די כהנים זיך דרייען מיט דעם פנים צו דער וואנט ביז דער חזן הייבט אן שים שלום:

כט אויך טארין זייא ניט אראפ נעמין די הענט וויא זייא האלטען בשעת דעם דוכענין ביז זייא האבען זיך שוין צוריק גידרייט מיט דעם פנים צו דער וואנט:

ל אויך טארין זייא ניט אוועק גיין פון דעם ארט וואס זייא האבין גידוכענט ביז דער עולם האט שוין גיענטפערט אמן נאך הכברכה את עמו ישראל:

לא בשעת די כהנים דרייען זיך איבער מיט דעם פנים פאר דעם דוכענין פון מזרח צו מערב זאלין זייא זיך דרייען דורך דרום זייט. און בשעת זייא דרייען זיך נאך דעם דוכענין צוריק צו מזרח זייט זאלין זייא זיך דרייען דורך צפון זייט:

לב בשעת זייא גייען אוועק פון דעם דוכענין זאל זייער פנים אביסעל זיין קיגען ארון קודש:

לג בשעת זייא טוען אן די שיך זאלין זייא ניט אן רירען אין זייא. אז זייא רירען אן דארפין זייא זיך צו וואשין די הענט:

לד אז דער כהן איז איין אבל ח"ו זאל ער ניט דוכענין:

לה אז ער איז שוין נאך דער שבעה נאר אין די שלשים אדער אין די צוועליף חדשים איף פאטער און מוטער זאל ער אויך ניט דוכענין צאמען עס איז דארט ניט דא קיין אנדערע צוויא כהנים:

לו די אלע וואס דוכענין ניט דארפין ארויס צו גיין פון שוהל אידער מען גייט וואשין די כהנים. און זאלין ניט אריין קומען ביז נאך דעם דוכענין:

סימן עא. דינים פון חול המועד. ער האלט פערציג סעיפים:

א מען דארף ערליך צו האלטין חול המועד און פרייען זיך מיט גוטע מאכלים און משקאות און שיינע מלבושים וויא וויט מען קען:

ב דער וואס איז מבזה חול המועד און האלט איהם ניט ערליך מיט די זאכין האט אגרויסע עבירה:

ג חול המועד איז פאר האנין טייל מלאכות וואס מען טאר ניט טוען און טייל וואס מען מעג טוען. מען דארף גיווארינט צו זיין מען זאל ניט טוען חול המועד די זאך וואס מען טאר ניט. דען עס איז אגרויסע עבירה:

ד בספר מסגרת השלחן האבין מיר גישריבען אלע הילכי דינים וועלכי זאכין מען מעג טוען חול המועד און וועלכי מען טאר ניט. נור דא וועלין מיר שרייבען בקיצור:

ה אזעלכי גרינגע זאכין וואס יעדער מענטש טוהט ביא זיך. היינו פייער ברענין. קאכין. באקען. פאר לעשין פייער. צו רייבען. קעמין זיך. אויס קערין די שטוב. און נאך אזא שטייגער זאכין מעגין אלטין טוען חול המועד פון יום טוב וועגין. נור מען טאר ניט אפ לייגען פון אין דער וואכין אויף חול המועד. ווער שכועקט די מלאכות פון עסין וואס מעגין בוודאי אלטין טוען אויף יום טוב:

ו רעכטי מלאכות אזעלכי וואס מען טוהט געלט צו פאר דינען זאל מען ניט טאהן צאמען מען האט ניט וואס צו עסין מעגין טוען צו פאר דינען אויף עסין פון יום טוב וועגין. און אנאנדערער יוד מעג איהם געבין צו טוען אלע מלאכות כדי ער זאל האבין צו עסין. נור וויא וויט ער קען זאל

ער

ער טוען עבילער הייט קיין אנדערער זאל ניט זעהן :

ז אז איינער דארף צו טוען וועלכי מלאכה וואס אז מען וועט עס ניט טוען חול המועד וועט ער האבין א שטארקין היזק ווייל דיא זאך וועט איבער יום טוב אמאך קאליע ווערין מעג ער טוען חול המועד . נור ער זאל טוען וואס ווינציגער ער קען :

ח אז ער וויל דאס טוען דורך אנדערע זאל ער דינגען אזעלכין וואס האט ניט צו עסין אדער א גוי . אז ער קריגט ניט . מעג ער דינגען וועלכין יוד עס איז :

ט אז ער האט געקענט טוען דיא זאך פאר יום טוב נור ער האט אפ געלייגט אויף חול המועד . טאר ער ניט טוען חול המועד אפילו דורך אגוי :

י אז ער וועט ניט האבין קיין היזק פון קרן נור אז ער וועט ניט טוען חול המועד וועט דיא זאך קאליע ווערין אונ וועט ניט קענין אין איהר פאר דינען . טאר ער ניט טוען דיא מלאכה . חאטשי דער ריוח מרעפט אן אסך :

יא אלדינג וואס א יוד טאר ניט טוהן חול המועד טאר ער ניט הייסען אגוי טוהן . ציבען דיא זאך איז פון א מצוה וועגען מעג ער הייסען אגוי זיא טוהן :

יב מען טאר ניט חול המועד קויפען סחורה אדער פאר קויפען סחורה :

יג נאר דער מענטש וואס איז ארעם אונ דורך דעם איז ער קארג איהם צו געבין לכבוד יום טוב מעג ער פאר קויפען סחורה ער זאל מעהר אויס געבין אויף שמחת יום טוב . נאר דאס געוועלב זאל זיין צו . נאר אביסעל אפען ווען דער קונה גייט אריין :

יד דער עולם איז מיקל אונ האלטין אין גאנצען אפען דאס געוועלב . מען קער אפשר צו טוהן וויא וייט מען קען אזוי וויא מיר האבין געשריבען . חוץ דיא וואס פאר קויפען עסין עווארק וואס עס ווערט קאליע אז עס שטייט לאנג אדער בשמים פון יום טוב וועגען מעגין האלטין אין גאנצין אפען דאס געוועלב . ממילא אז זייא האלטין אפען מעגין זייא דעם גוי אויך פאר קויפען :

טו אפילו דער מענטש וואס איז ניט ארעם נאר עס טרעפט זיך איהם גראד אגרויסען ריוח מעג ער קויפען אדער פאר קויפען שטילער הייט . אונ זאל אויס געבין לכבוד יום טוב מער וויא פיהל ער וואלט אזוי אויס גיגעבין :

טז אז עס טרעפט זיך אזא יריד וואס איז ניט שכיח . אדער פאר זייערע פיערטעג וואס מען לייזט אסך מעגין פאר קויפען :

יז אויך איז פאר האנין מיינמאהל קומען סוחרים מיט סחורה אונ פאר קויפען וואלוויל . אדער פאר קערט זייא דארפין גראט סחורה ווילען זייא געבין אסך צוא פאר דינען . מעגין קויפען אדער פאר קויפען :

יח בייא דיא אלע זאכין דארפין גיווארינט צוא זיין אז מען וויל אפ שניידען איין איל צייג אדער טוהן איין אנדערי מלאכה זאל מען חאטש טוהן אנדערש פון אין דער וואכין :

יט אזא סחורה וואס אז מען וועט זיא ניט צינערט פאר קויפען וועט מען נאך יום טוב טוען היזק האבין פון קרן וואס זיא קאסט אליין מעגין זיא פאר קויפען חול המועד :

כ צו דיא מענטשין וואס זענין גיוואונט צו קויפען בייא איהם מעג ער פאר קויפען . זייא זאלין ניט זיך גיוויינען צו קויפען ערגיין אנדערש :

כא דיא זאכין וואס מען דארף פון יום טוב וועגען מעגין פאר קויפען חול המועד עפנטליך הייט . (זעה איין בסעיף י"ג) :

כב דעסט גלייכען אז דער חאס וויל פאר קויפען האט ניט אויף יום טוב מעגין אלדינג בייא איהם קויפען . פון אגוי מעגין אויך אלדינג קויפען :

כג חשבונות וואס אז מען וועט ניט זייא אויף שרייבען וועט מען זייא פאר געסין מעגין אויף שרייבען חול המועד :

כד דעסט גלייכען אזעלכעס וואס מען דארף פון חול המועד וועגען מעגין אויך שריי[illegible]

אבער

אבער אנדערע זאכין טאר מען ניט שרייבען חול המועד:

כה אז מען דארף א בריוועל צו שרייבען זאלין שרייבען קרומע שורות צו טהן אנדערש ווי מען שרייבט אין דער וואכין:

כו צו די זאכין וואס מען מעג שרייבען מעגין די פעדע אויך מאכין:

כז אז איינער דארף צו אנטלייען זיך געלט און יענער וויל איהם ניט אנטלייען ציטען ער זאל איהם געבין א וועקסיל מעג ער שרייבען א וועקסיל חול המועד:

כח אז ער דארף הערשט דאס געלט נאך יום טוב טאר ער ניט שרייבען חול המועד דאס וועקסיל צייטען ער וועט נאך יום טוב ניט קריגען צו אנטלייען:

כט אז מען אנטלייעט איינעם חול המועד אויף פראצענט זאל מען אוים געבין אביסעל דער פון אויף יום טוב (ווען איין בסימן ל"ט אז מען טאר ניט אנטלייען א יוד אויף פראצענט נאר על פי היתר עיסקא). אויך זאל מען ציילין דאס געלט אנדערש פון אין דער וואכין:

ל מען טאר ניט חול המועד זיך אפ גאלען אדער אפ שערין אדער אפ שניידין די נעגיל:

לא אז איינער האט ניט געקענט פאר יום טוב דהיינו ער איז געוועזן אין א תפיסה אדער אין אבל ח"ו זאל ער פרעגין א שאלה:

לב איין אשה וואס דארף צו גיין טבילה מעג זיך אפ שניידען די נעגיל חיל המועד:

לג מען טאר ניט וואשין חול המועד קיין גרעט אדער אנדערי מלבושים אפילו פון חול המועד וועגען:

לד די זאכין וואס איז ניט מיגליך געוועזן בשום אופן צו וואשין פאר יום טוב דהיינו איין אשה האט געפונען א פלעק אום יום טוב. אדער איינער האט ח"ו געזעהן קרי אום יום טוב. אדער חול המועד. מעגין עס פאר וואשין חול המועד:

לה דעסט גלייכען די העמדליך מיט די פלאכמעליך פון די קינדער וואס רעכענין זיך איין אלע מאהל. מעגין אויך פאר וואשין חול המועד:

לו ביא דעם צלימען דארפין געווארינט צו זיין ניט צו וואשין נאר איינציג דיים וואס מען דארף און ניט עמליכע מיט א מאהל:

לז נאר די קינדער וואס זענין נאר קליין וואס מען חיקעלט די נאך מעגין וואשין פון די עמליכע ווינדעליך מיט א מאהל:

לח ביא דעם אלימען זאל מען וואשין שטילער הייט וועין קינדער זעהט ניט:

לט אלדינג וואס איז פון רפואה וועגען מעגין מוהן חול המועד. ביא צו א מענטש ביא צו א בהמה:

מ מען מעג חול המועד דינגען מענטשין זיא זאלין ארבייטען נאך יום טוב:

הלכות פסח

סימן עב. דינים פון חודש ניסן און פון מעהל וועגין די מצות פון פסח. ער האלט פינף סעיפים:

א דעם גאנצין חודש ניסן זאגט מען ניט קיין תחנון. און ניט קיין צדקתך צדק שבת פאר נאכט:

ב אז מען נעמט ווייץ אויף די מצות פון פסח דארפין איהם פאר דעם מאהלין צו ווייזען דעם רב אויב ער איז כשר. אזוי וויא דער מנהג איז:

ג אז ער איז עפים פאר נעצט געווארין. אדער דאס מעהל איז עפים פאר נעצט געווארין. אדער עכברים האבין געגעסין דער פון. דארפין צו פרעגין א שאלה:

ד מען זאל ניט באקן דיא מצות ציטן עס איז שוין האלבע פידר אונ צוואנציג שעה ווייל מען האט געמאכט דעם ווייץ :

ה מען זאל ניט לייגן עטליכע זעק מעהל איינס אויף דעם אנדערן . דען דאס מעהל ווערט דער וואריםט . קען עס ח"ו חמעצדיק ווערן בשעת דעם קנעטן :

סימן עג . דינים פון דעם וואסער וואס מען קנעט דער מיט דיא מצות . ער האלט זיבען סעיפים :

א דאס וואסער וואס מען קנעט דער מיט דיא מצות דארפין אן צו שעפין פון דער ברונען צווישען טאג אונ נאכט . נאך זוהן זעצין איידער עס שטייט שטערין :

ב אונ מען זאל עס לאזען שטיין איבער נאכט אויף א קאלט ארט . אונ ווען עס ווערט טאג מעגין הערשט דער מיט קנעטין אויב עס איז שוין צוועליף שעה זינט מען האט עס אן גישעפט :

ג דאס הייסט „מים שלנו" דען דאס האט גינעכטיגט איבער נאכט . מען דארף גיווארינט צו זיין אין דיא אלע זאכין . ניט אנדערש צו טוהן נאר אזוי וויא מיר שרייבען :

ד אויך זאל מען זאיען דאס וואסער . אונ האלטען עס צו גידעקט . ווער שטובט אז מען טראגט עס אין דער פריא אין דראסין . אבער קיינער דער זוהן . דארף עס בוודאי צוא זיין צוא גידעקט :

ה מען טאר ניט אריין נעמין דאס וואסער אין א חמעצדיגי כלי . עס איז דא טייל כלים וואס פעלט ניט ביא זייא אפילו צוא כשרין . דעריבער אז מען וויל אריין געבין אין א כלי וואס איז עפיס פריער גישטאנין אין אידר זאל מען פרעגין א שאלה :

ו מען דארף צווישען טאג אונ נאכט אן שעפין א סך וואסער מען זאל גינוג האבין דעם טאג דער נאך צו באקין וויא פיהל מען דארף . אז מען זעהט צו בארגענס אז דאס וואסער וועט ניט גינוג זיין מעגין צו גיסען אביסעל וואסער וואס מען שעפט צינדערט אן . נאר דיא גרעסטע העלפט וואסער מוז זיין פון דעם וואס מען האט אן גישעפט צווישען טאג אונ נאכט . דען אז ניט טאר מען ניט קנעטין דער מיט :

ז אז מען באקט זונטאג דארפין אן צו שעפין דאס וואסער דאנערשטיג צווישען טאג אונ נאכט . אונ האלטין עס אויף א קאלט ארט ביז צו דעם באקין :

סימן עד . דינים פון קנעטין אונ באקין דיא מצות . ער האלט זעקס אונ צוואנציג סעיפים :

א אז מען וויל באקין מצות אין א חמעצדיקען אויבען דארפין איהם פריער צו גליען עס זאל שפריצען פונקען פון דעם דנאי . מען דארף גיווארינט צו זיין צו צו שרייטען דיא קוילען אויף דעם גאנצען אויבען :

ב נאך דעם גליען איז גלייך צו לאזען איהם אביסעל אפ קילען אונ איבער נייס אונטער הייצען צו באקען דיא מצות :

ג אויך טארין ניט לייגען דיא מצות פון אויבען ארויס אויף דעם קיטען אין דער ציים צאפען מען האט דארט אויך גוט גגליעט :

ד מען טאר ניט קנעטין אדער וועלגערין קיינען אין אפען פענצטער :

ה אז דאס פענצטער איז פאר מאכט מעגין דארט קנעטין . אז דיא זון שיינט אריין דארפין צו פאר הענגין מיט עפיס :

ו אויך זאל ניט זיין אין דיזער שטוב [illegible] :

ז דיא כלי וואס מען קנעט אין איהר טאר ניט זיין אין איהר קיין שום שפאלט וואס עס קען דארט בלייבן עטוואס טייג :

ח אויך זאל מען נעמען אלע מאהל איין אנדערן בעקין צו קנעטין. אונ דער חייל זאל אנאנדער איבער שווענקען דעם בעקין אונ גוט אויס רייניקען איהם עס זאל ניט בלייבין אין איהם קיין טייג :

ט דעסט גלייכן דיא טישען וואס מען וועלגערט אויף זייא. אונ דיא וויילגער העלצער אונ רעדליך. אונ דאס מעסיר וואס מען שניידט דער מיט דאס טייג. דארפין אלעס צו זיין אן א שפאלט :

י אויך זאל מען זייא אפ כראמצין פון טייג אז מען רוהט זיך נאר עטוואס אפ פון טוען מיט זייא :

יא אז דאס טייג איז שיטער טארין ניט צו שיטען מעהל דער צו :

יב אז מען הערט נאר אביסעל אויף צו קנעטין אדער וועלגערין מוז מען תיכף אפ וואשין דיא הענט :

יג דעסט גלייכן אז מען פיהלט אז דיא הענט זענין דער ווארימט געווארין דארפין זייא תיכף אפ צו וואשין :

יד דיא לאפיטע דארף זיין גלאטיג אן א שום שפאלט :

טו אז מען באקט אפ דיא מצות אונ מען ברענגט איבער דעם אויבען דארף מען גוט אפ צו וואשין אונ אפ קראטצין אלע כלים עס זאל ניט בלייבען אויף זייא קיין שטיקעל טייג :

טז מען טאר ניט לאזין ליגען דאס טייג אדער דיא מצות פארין באקין קיין רגע לייידיק :

יז טייל מענטשין זענין זיך נוהג אז זייא קוועטשין מיט דער האנט דיא מצה וואס בלייבט ליגען. טוען זייא ניט גלייך. דען מיט דעם דער ווארימט מען נאך דאס טייג :

יח דאריבער איז ניט גלייך ארויף צו ליגען דיא האנט אויף דעם טייג ווען מען דארף ניט :

יט נאך דעם וועלגערין דיא מצות דארפין זייא גלייך צו רעדלין אונ באלד אריין געבין אין אויבען אריין :

כ מען דארף געווארינט צו זיין ניט צו האלטין דיא מצה קיגען אויבען אפילו איין רגע. דען דארף דער היטץ פון אויבען קען זיא חמצדיק ווערין :

כא דער וואס רוקט אריין דיא מצות דארף געווארינט צו זיין עס זאל ניט אן ריהרען איין מצה אן דער אנדערער :

כב אויך זאל זיך ניט פאר ליגען קיין שום מצה. אז עס האט זיך פאר לייגט א שטיקעל דארפין אפ צו ברעכין דאס פאר לייגטע אונ ארום דעם פאר לייגטין דיא ברייט פון גראבין פינגער :

כג אז עס איז גילעגין אין אויבען איין מצה אויף דער אנדערער דארפין אויך אפ צו ברעכין פון זייא דיא שטיקלעך וואס איז גילעגין איינס אויף דעם אנדערין. אונ ארום דעם דיא ברייט פון גראבין פינגער :

כד אויך דארפין געווארינט צו זיין עס זאל ניט אויף גיבלאזין ווערין קיין שום מצה. דען אז דיא מצה איז אויף גיבלאזין געווארין איז דיא גאנצע מצה חמצדיק. אפילו דאס שטיק וואס איז ניט אויף גיבלאזין געווארין :

כה מען דארף געווארינט צו זיין ניט ארויס צו נעמין קיין מצה פון אויבען איידער זיא ווערט געבאקין. אפילו מען וויל זיא באלד צוריק אריין רוקען טארין אויך ניט :

כו עס קער יעדער מענטש צו זיין בשעת מען באקט זיינע מצות אונ אכטונג געבין מען זאל געווארינט זיין אין דיא זאכין וואס מיר האבין גישריבען :

סימן עה . דינים פון בודק חמץ זיין . און פון חמץ פאר קויפען . ער האלט זעקס און צוואנציג סעיפים :

א דיא נאכט וואס קער צו ערב פסח דארפין בודק חמץ זיין . באלד תחילת הלילה . מען טאר ניט עסין אדער טוען א שום מלאכה פון א האלבע שעה פאר נאכט ביז נאך דער בדיקה :

ב מען זאל בודק זיין מיט איין איינציג לעכטיל אוים וואקס . אז מען האט ניט זאל מען בודק זיין מיט א לעכטיל אוים חלב :

ג מען דארף בודק זיין אויף אלע ערטער וואס איז נאר צו קלערין אז מען האט דארט אריין גיבראנגט חמץ :

ד אפילו דיא האלץ קאמער און דעם בודעם און דיא גיוועלבין און דיא קעלערס דארפין אלסין בודק צו זיין . אז עס איז נאר צו קלערין אז מען האט אין זייא אריין גבראנגט חמץ :

ה אפילו מען האט דארט וועלכין טאג פריער אוים גיקערט פון חמץ . און פון דעמאלט אן איז מען שוין גיווארינט גיוועזין ניט אריין צו ברענגין אין זייא קיין חמץ . דארפין אבער ניים בודק זיין דארט דיא נאכט וואס קער צו ערב פסח :

ו פאר דער בדיקה דארפין אוים קערין כדי מען זאל קענין גוט בודק זיין :

ז דאס בדיקת חמץ איז טייטש מען זאל זוכין דאס חמץ אויף אלע ערטער וואס קען זיין אז מען האט דארט גינוצט חמץ :

ח אויך דארפין זוכין אין אלע לעכיר וואס קען זיין אז עס ליגט דארט חמץ וויא ווייט מען קען נאר אריין שטעקין דיא האנט :

ט איידער מען הייבט אן בודק צו זיין זאל מען מאכין דיא ברכה ברוך אתה ה׳ אמ״ה אשר קדשנו במצותיו וצונו על ביעור חמץ . דער נאך זאל מען באלד אן הייבען בודק צו זיין :

י מען טאר ניט אוים רעדין נאך דער ברכה פאר דעם בודק זיין . אויך זאל מען ניט אוים רעדין אין מיטען בודק זיין מיט אנדערע זאכין :

יא אז מען דארף בודק זיין עטליכע שטובען זאל מען נור מאכין איין ברכה :

יב פאר דער בדיקה דארפין צו בהאלטען דאס חמץ וואס מען וויל עסין אדער גוט צ דעקין אז קיין עכברים אדער קינדער זאלין עס ניט קענין פאר שלעפין :

יג דער מנהג איז צו לייגין שטיקליך ברויט פאר דער בדיקה און בשעת דעם בודק זיין נעמט מען זייא צו . מען דארף אבער צו וויסען אז דאס איז ניט דער עיקר מצוה :

יד דען דיא פראסטע מענטשין וואס נעמין נור צו דיא שטיקליך און זוכין ניט קיין חמץ מאכין א ברכה לבטלה . און זענין גאר ניט מקיים דיא מצוה . דען דיא מצוה איז נור צו זוכען . אזוי וויא מיר האבין גישריבען :

טו אויך זאל מען לייגין הארטע שטיקליך עס זאל זיך ניט עפיס אפ ברעקלין פון זייא :

טז אויך זאל מען זייא לייגען אויף דעם ארט וואו קינדער אדער עכברים קענין ניט גרייכען צו זייא . כדי זייא זאלין עס ניט פאר שלעפין :

יז דעסט גלייכין דאס חמץ וואס מען גיפינט בשעת דעם בודק זיין דארפין צו פאר בינדען עס זאל גאר ניט פאר לוירען ווערין דער פון :

יח באלד נאך דעם בודק זיין דארף מען צו זאגין כל חמירא וואס שטייט אין סידור . דיא טייטש פון כל חמירא איז , יעדער זויער טייג און יעדער חמץ וואס איז דא אין מיין רשות וואס איך האב עס ניט גיזעהין און איך האב עס ניט אוים גירוימט און איך וייס ניט דער פון זאל זיין בטל און עס זאל זיין הפקר אזוי וויא דיא שטויב פון דער ערד :

יט אין דער פריא דארף ער צו פאר ברענגין דאס חמץ באלד ווען מען טאר עס שוין

ניט עסן. און באלד נאך דעם פאר ברענען זאל ער זאגן דעם אנדערן כל חמירא :

כ דיא טייטש פון דעם אנדערן כל חמירא איז. יעדער זויער טייג און יעדער חמץ וואס איז דא אין מיין רשות. סייא וואס איך האב יוא געזעהן. סייא וואס איך האב ניט געזעהן. סייא וואס איך האב יוא אויס גערוימט. סייא וואס איך האב ניט אויס גערוימט. זאל אלעמען זיין בטל און עס זאל זיין הפקר אזוי וויא דיא שטויב פון דער ערד :

כא מען דארף אין זינען האבין בייא יעדערין כל חמירא דיא טייטש :

כב דיא מענטשין וואס פאר שטייען ניט דיא טייטש און זייגען אז זייא זאגן וועלכען יהי רצון זענין גאר נישט יוצא :

כג דען דער עיקר פון דעם זאגין איז ער זאל זיך אפ פאסין מיט דעם גאנצין הארץ אז דאס חמין וואס געפינט זיך אין זיין רשות זאל זיין בטל און הפקר אזוי וויא דיא שטויב פון דער ערד :

כד האטשיי מען זאגט כל חמירא טאר מען ניט האבין פסח קיין חמץ. אז מען האט יוא איז א גרויסע עבירה. דער צו טאר מען שוין נישט קיינמאהל הנאה האבין פון דעם חמץ :

כה איבער דעם דארפין צו פאר קויפען דאס חמץ בייא דעם רב צו א גוי. דער רב ווייסט שוין צו פאר קויפען צו דעם גוי וויא עס קער צו זיין. נאר יעדער מענטש דארף אפ פאסין בייא זיך אז ער פאר קויפט מיט דעם גאנצין הארין :

כו אז דער יוד דארף אויך עפיס צו גיטצען פסח אין דעם שטיבעל וואס דאס חמץ ליגט דריגען דארף ער צו פרעגין דעם רב וויא אזוי צו טוהן :

סימן עו. דינים פון כשרין דיא כלים אויף פסח. ער האלט זיבען און צוואנציג סעיפים :

א כלים וואס זענין אויס האלץ אדער אייזין. צין. מעש. קופער. זילבער. גאלד. ביין. פועלט אלין צו כשרין זייא :

ב אבער צו ערדענע כלים אדער כלים פון הארען אדער גלעזערנע כלים פועלט נישט קיין כשרין :

ג א כלי וואס איז גיקלעפט אפילו עס איז נאר דיא שטיל צו גיקלעפט צו דער כלי פועלט ניט קיין כשרין :

ד פאר דעם כשרין דארפין גוט אפ צו פוטצען דיא כלי זיא זאל זיין ריין פון דזאווער און פון אנדערי זאכין :

ה אז עס איז דא גריבעלעך אין דער כלי דארפין זייא גוט אויס קראטצען זייא זאלין זיין גאר ריין. אז מען קען ניט גוט אויס קראטצען דארפין צו לייגען קוילען אויף דעם ארט עס זאל דארט גוט גיגליט ווערין וועלכעס א שטרויא וועט פאר ברענט ווערין אויף דער אנדערער זייט כלי. דער נאך מעגין הערשט כשרין דיא כלי. אז דיא כלי איז אויס האלץ וועלכעס מען קען ניט דאס טוהן טאר מען ניט כשרן זיא :

ו א כלי וואס איז פאר גאסין מיט צין אדער זילבער אזוי וויא דער שטייגער איז צוא פארעכטין א כלי וואס רינט מעגין זיא כשרין :

ז דיא פענדליך וואס מען ווייכט אויס מיט בלייא זאל מען אויך כשרין. אז א גוי האט זיא ניהייסט דארפין זיא טובלין אן א ברכה :

ח א כלי וואס איז אויף איהר דא א לאטע זאל מען פרעגין א שאלה :

ט מעכערס זאל מען ניט כשרין אויף פסח אזוי וויא דער מנהג איז :

י גיפארבטע כלים טאר מען ניט כשרין :

יא כלים וואס מען ניצט אין פייער טרוקעני היץ דהיינו בעקינס וואס מען באקט אין זייא חמץ דארפין צו גליען עס זאל פון זייא שפריצען פונקען. אבער בשרין אין הייס וואסער העלפט ניט צו זייא:

יב דיא פיסלעך וואס מען שטעלט ארויף אויף זייא אפענדיל דארפין צו גליען עס זאל שפריצען פונקען:

יג כלים וואס מען האלט אין זייא בראנפין דארף מען זייא גוט אויס קאכען אין לויג איידער מען כשרת זייא:

יד אז מען כשרת א פעסיל דארפין אריין צוא לייגען גגליטע שטיינער אונ ארויף גיסען קאכעדיג וואסער אונ קאלערין דאס פעסיל עס זאל אויף יעדערן ארט ווערין גיכשרת:

טו א פעסיל וואס מען האלט דרינען ביער אדער בראנפין אדער מעהל טאר מען ניט כשרין אויף פסח:

טז יעדערי כלי וואס מען קען זיא ניט גוט אויס ריניקען פון חמץ דהיינו א זיפ אדער א קויבער אדער אנדערי כלים אזא שטייגער פון דעם ניט צו זייא קיין כשרין:

יז קעסטליך אדער בענק אדער טישען וואס מען ניצט אויף זייא חמץ דארפין צו כשרין מיט קאכעדיק וואסער אונ גגליטע שטיינער אונ מען זאל פיהרען דיא שטיינער אויף דעם גאנצען ארט וואס מען דארף צו כשרין:

יח א מעת לעת פאר דעם כשרין דארפין זייא גוט אפ וואשין אונ אפ קראצין זייא זאלין זיין גאר ריין. דער נאך זאל מען ווארטין פיהר אונ צוואנציג שעה זייא זאלין זיך גוט אפ טריקענין. דער נאך זאל מען זייא כשרין:

יט מען זאל ניט כשרין אין קיין שום משקה אדער אין לויג. נאר אין בלוס וואסער:

כ אז מען האט גכשרת א סך כלים אין קעסיל ביז דאס וואסער איז געווארין גידעכט אזוי ווי זאפט זאל מען שוין ניט כשרין אין דעם וואסער:

כא דיא כלים וואס מען כשרת אין קעסיל דארפין אריין צוא לייגען איינציג ווייס אין א שיטשיץ אונ אריין לאזין אין קעסיל אריין כדי דאס קאכעדיגע וואסער זאל זיין ארום דער גאנצער כלי:

כב מען זאל ניט אריין לייגען עטליכע כלים בנאנט אין דער שיטשיץ. דען אז דיא כלים רירען אן איינס אין אנדערין קען ניט קאכען דאס וואסער ארום דער גאנצער כלי אזוי וויא עס דארף צו זיין:

כג מען זאל ניט כשרין קיין שום כלי צייטען מען ווארט פיהר אונ צוואנציג שעה ווען מען האט זיא גניצט:

כד דער קעסיל וואס מען כשרת אין איהם זאל אויך ניט זיין גניצט פון חמץ אין דיא פיהר אונ צוואנציג שעה פון כשרין:

כה ביא יעדערי כלי וואס מען כשרת אין קעסיל זאל דאס וואסער זידען. דהיינו עס זאל זיך בלעזלין. אזוי וויא דער שטייגער איז פון וואסער בשעת עס זידט:

כו ערב פסח זאל מען נאר כשרין כל זמן מען מעג נאך עסין חמץ. בשעת הדחק מעגן כשרין ביז אין האלבען טאג:

כז נאך דעם וואס דיא כלי ווערט גיכשרת דארפין זיא באלד אפ צוא שווענקען מיט קאלט וואסער:

סימן עז. דינים פון ערב פסח. ער האלט דרייצען סעיפים:

א ערב פסח וואנט מען ניט קיין מזמור לתודה אונ ניט קיין למנצח:

ב ערב פסח טאר מען ניט עסין קיין חמץ נאך דעם ערשטין דריטעל טאג. דער טאג

יעדי גירעכינט זינט עס הייבט אן צו טאגן ביז עס שטייט שטערן. למשל אז עס הייבט דענמאלט אן צוא טאגן זייגער פיהר אונ עס ווערט נאכט זייגער זיבען האלט דער טאג פופצען שעה מעגין עסין חמץ ביז זייגער ניין אבער ניט מעהר :

ג הנאה האבין פון חמץ דהיינו צו פאר קויפין עס צו אגוי אדער געבין דיא בהמות צוא עסין מעגין ביז א שעה נאך דעם דריטעל טאג. אונ פון דענמאלט אן ביז נאך פסח טאר מען שוין ניט קיין הנאה האבין פון קיין שום חמץ :

ד באלד ווען מען טאר שוין ניט עסין קיין חמץ דארפין צוא פאר ברענין דאס חמץ אונ זאגין דעם אנדערין כל חמירא וואס שטייט אין סידור אונ אין זינען האבין דיא טייטש אזוי וויא מיר האבין געשריבען בסימן ע"ה סעיף כ' זעה אין דארט :

ה אז עס איז שבת ערב פסח פאר ברענט מען פרייטיג אין דער פריא דאס חמץ וואס מען האט געפונען דאנערשטיג בנאכט בייא דער בדיקה. נאר דעם אנדערין כל חמירא זאגט מען ערשט שבת אין דער פריא ווען מען הערט אויף צו עסין חמץ :

ו מען דארף ערב פסח אין דער פריא אויס שאבלען דיא קעסטינעס אונ דיא קאמאדעס קעסטינעס פון חמץ :

ז אלע חמצדיגע כלים וואס מען כשר'ט ניט אויף פסח דארפין ערב פסח אין דער פריא גוט אפ קראצען אונ אפ וואשין עס זאל ניט קלעבין אין זיא קיין חמץ. אונ מען זאל זיא בהאלטין אויף אזא ארט וואס מען קומט ניט דארט אריין פסח :

ח דיא כלים וואס מען קען ניט אפ קראטצין פון חמץ היינו א מילטער א לאקשין ברעט אונ נאך אזא שטייגער דארפין צו פאר קויפען זיא צוא דעם גוי אין חמץ אריין בייא דעם רב

ט פון האלבין טאג אן טאר מען ניט טוהן קיין מלאכה. אז עס האט זיך איהם איין גריסען דאס מלבוש מעג ער עס אביסעל פארעכטין אז ער דארף יום טוב דרינען צוא גיין. אבער פון יענעמס וועגין טאר ער ניט פארעכטין אז ער נעמט דער פאר געצאלט :

י אויך טאר מען ניט טוהן קיין שום מלאכה נאר דאס וואס מען מעג טוהן חול המועד. אגוי מעגין הייסען טוהן א מלאכה ערב פסח :

יא מען דארף זיך אפ שערין אונ אפ שניידען דיא נעגיל פארין האלבין טאג אבער נאך דעם האלבין טאג טאר מען ניט זיך לאזען אפ שערין נאר דורך אגוי. אבער דיא נעגיל שאט ניט אפ צו שניידען דער נאך :

יב מען טאר ניט עסין ערב פסח קיין מצה. אפילו א קליין יונגיל אדער א מיידעל אז פאר שטייט נאר דאס ענין וואס מען וועט עס דער ציילען בנאכט אז דער איבערשטער האט אונז ארויס גיצויגען פון מצרים טארין עס שוין ניט געבין ערב פסח קיין מצה :

יג דיא גיקעכצין וואס מען מאכט פון צוא שטויסענע מצה מעגין עסין ביז דעם לעצטין פערטיל טאג. אבער פון דענמאלט אן טאר מען שוין ניט עסין נאר עטוואס פירות אדער א שטיקעל פלייש אדער פיש. אויך זאל מען ניט טרינקען פון דענמאלט אן [illegible] ביסעל וויין :

סימן עח. דינים פון דיא זאכין וואס מען דארף אן גרייטען צום סדר. עס האלט צעהן סעיפים :

א מען זאל האבין גוטען וויין אויף ארבע כוסות :

ב אויף כרפס זאלין אן גרייטען רעטיך אדער יונגע ציבעלע אדער א גיקאכטע קארטאפלע :

ג עס איז גלייך צו נעמען שלאטין אויף מרור. אז מען האט ניט זאל מען נעמען חריין.

אונ ווייל ער איז שטארק האַרב מעגין איהם רייבין אויף אַריב אייזן כען זאל קענען עסן
אזוי פיהל ווי מען דארף :

ד מען זאל ניט רייבין איהם אַלאַנגע צייט פאר דעם סדר דען ער ווערט דער ווייל
שטארק אויס גיוועפט ווערין . נאר מען זאל איהם הערשט רייבין בנאכט ווען מען
קומט פון דאוונען . נאר ניט אין אשיסעל אריין אזוי ווי אין דער וואכין . נאר אויף
א טישטוך . עס זאל זיין יום טוב אנדערש פון אין דער וואכין :

ה אז פסח גיפאלט אום שבת זאלין רייבין איהם פאר נאכט אונ צו דעקין ביז נאכט :

ו דיא חרוסת זאלין זיין גידעכט אונ בשעת מען דארף איין צו טונקען דעם מרור זאל
מען אריין גיסען וויין עס זאל זיין שיטער מען זאל קענען איין טונקען :

ז דיא חרוסת זאלין זיין אויס עפיל . מאנדלין . ניס . אויך דארפין אריין צו טוהן ציטרינג :

ח אז עס גיפאלט אום שבת זאל מען פריהער אריין גיסען דעם וויין אין דיא חרוסת .
דעמט גלייכען דאס זאלץ וואסער זאל מען אויך מאכין פריהער . אז מען האט פאר
געסין זאל מען בנאכט פארין סדר מאכין זאלטין וואסער נאנין ווייניג . דען מען טאר
גיט מאכין שבת קיין זאלצין וואסער נאר אביסעל ווי פיהל מען דארף צוגרייטט
צום עסין :

ט מען דארף צו בראטין דיא זרוע אונ קאכין דאס איי ערב יום טוב . אז מען האט
פאר געסין מעגין דאס טוהן יום טוב . נאר מען זאל זיי אויף עסין דעם ערשטין טאג
פסח אין דער פריא . אונ דיא אנדערי נאכט סדר זאל מען ווידער בראטין א זרוע אונ
קאכין איין איי צום סדר . אונ אויף עסין ווי דעם אנדערין טאג פסח :

* אבער אז מען גרייט ווי אן ערב יום טוב מעגין ווי האלטין אויף בייזע נעכט פסח :

סימן עט . דינים פון סדר . ער האט דריא אונ פערציג סעיפים :

א איידער מען גייט צום סדר זאל מען ארויף לייגען דריא מצות אויף א טעליר אונ צו
דעקין ווי מיט א שיין טישטעכעל :

ב דער נאך לייגט מען פון אויבען אויף אטעליר דיא זרוע אויף דער רעכטי זייט . דאס
איי אויף דער לינקע זייט . דעם מרור אביסעל אראפ צו ציער פון דער מיט אזוי
ווי א קגול :

ג דער נאך ווידער חרוסת אין דער רעכטע זייט . כרפס אין דער לינקער
זייט . מרור אויף כורך אקייגען דער מיט . נאך אמאל ווי א קגול
אזוי ווי דא שטייט אויס גימאלט :

זרוע ביצה
מרור
חרוסת כרפס
מרור

ד דיא כוסות דארפין זיין גאנץ אן שטשערבעס אונ גוט אויס גיוואשן :

ה יעדער כוס דארף האבין צו האלטין אזוי פיהל ווי עס קען אריין
אין צוויא שאהלין פון הינערנע איער . אפילו דיא כוסות פון דיא
גרעסער מוזען אויך האלטען אזוי פיהל ווי מיר שרייבין . אז ער האלט ניט אזוי פיהל
איז מען ניט יוצא :

ו א יונגעל אדער א מיידעל וואס ווייסען שוין פון דער קדושה פון יום טוב אונ פאר שטיין
דאס איין וואס נאט ברוך הוא האט אונז אויס גיצויגין פון מצרים וואס מען לערנט
דיא נאכט דארף דער פאטער צו געבין ווי א כוס ער זאל האלטין אזוי ווי מיר האבין
גישריבען אונ ווייא זאלין טרינקען דיא פיהר כוסות . אונ אוס טרינקען פון יעדען כוס
אזוי ווי א גרויסער מענטש :

ז אז זייא קענין ניט טרינקען אזוי פיהל וויין זאל מען ווייא געבין ראזינקיס וויין אויף דיא
פיהר כוסות :

ח בשעת מען טרינקט די פיער כוסות און בשעת מען עסט די מצה פון דער מוציא און די מצה פון כורך און בשעת מען עסט דעם אפיקומן דארפן אלעמען צו זיצען אן געלענט אויף דער לינקער זייט. אז ניט איז מען ניט יוצא:

ט אפילו א יונגעל דארף אויך צו זיצען אן געלענט. און דער פאטער זאל פאזוואלין:

י דער וואס איז איין אבל ר"ל זאל פרעגען א שאלה וויא אזוי ער זאל זיך נוהג זיין מיט דעם זיצען אן געלענט און מיט דעם קיטעל אן טוען:

יא פאר דעם קידוש זאל ער זאגין יעדערין וואס עסט ביי איהם ביי מאנצבול סייא חייבער זייא זאלין אוים טרינקען פון יעדערין כוס די גרעסטע העלפט מיט איין מאהל און דעם פערדין כוס זאלין זייא אוים טרינקען אין גאנטצען מיט אמאהל און מאכין דער נאך א ברכה אחרונה:

יב אויך זאלין זייא גוט אוים הערין די גאנצע הגדה אדער אליין זאגין. און אויך מקיים זיין די מצוה פון עסין מצה און מרור. דען ביי אלע מצות פון דער נאכט איז ניט קיין חילוק צווישען מאנצבול צווישען ווייבער. חוץ צו זיצען אן געלענט זענין די ווייבער ניט נוהג:

יג ער זאל מאכין קידוש אזוי וויא עס שטייט אין סידור און זאל זיך אן לענין אויף דער לינקער זייט און טרינקען די גרעסטע העלפט פון כוס:

יד אויך זאלין אלע טרינקען יעדערער פון זיין כוס די גרעסטע העלפט מיט אמאהל אזוי וויא מיר האבין געשריבען:

טו נאך דעם קידוש וואשט מען זיך אזוי וויא צו עסין. נור מען זאגט ניט די ברכה על נטילת ידים. און מען ווישט זיך אפ די הענט. און מען שנייט אפ כרפס יעדערין נאר א קליין שטיקעלע און מען טונקט איין אין זאלטין וואסער און מען מאכט א בורא פרי האדמה און מען עסט איהם:

טז דער נאך נעמט מען די מיטעלסטע מצה און מען צו ברעכט אויף צוויא העלפטין און די גרעסטע העלפט וויקעלט מען איין אין א טיכטוך און מען באהאלט אויף אפיקומן. און די קלענערע העלפט לייגט מען צוריק צווישען די צוויא מצות:

יז דער נאך דעקט מען אביסעל אויף די מצות און מען הייבט אויף דעם טעליר מיט די מצות און מען זאגט הא לחמא עניא די אכלו. ביז. לשנה הבאה בני חורין. דערנאך גיסט מען אן די כוסות. און דאס קינד פרעגט מה נשתנה:

יח דער פאטער זאל ענטפערין דעם קינד אויף דייטש דעם תירוץ. אז מיר זענין געוועזען קנעכט צו פרעה אין מצרים און גאט ברוך הוא האט אונז אויס געלייזט פון דארט און האט אונז געוויזן זיינע ניסים:

יט יעדער פאטער איז מחויב דאס אלעס צו געבין פאר שטיין דעם קינד. אויך נאך יעדערין שטיקעל הגדה דארף ער עס צו געבין פאר שטיין דעם קינד אויף דייטש וויא ווייט מיגליך איז:

כ אז עס איז ניט דא קיין קינד זאל אנאנדערער פרעגין די פיר קשיות. אדער די טאכטער אדער דאס ווייב:

כא דער נאך זאגט מען עבדים היינו. נאך יעדערין שטיקעל זאל ער געבין צו פאר שטיין דעם בני בית דעם פשט. אז ער אליין פאר שטייט ניט די הגדה זאל ער זאגין אין איין הגדה מיט עברי טייטש:

כב מען זאגט די הגדה ביז צענדיקע הייט אזוי וויא עס שטייט אין סידור. און בשעת מען האלט שוין גאל ישראל מאכט מען בורא פרי הגפן. און מען טרינקט דעם כוס אן געלענטע הייט:

כג דער נאך וואשט מען זיך צו עסין און מען מאכט על נטילת ידים:

בשעת

כד בשעת ער וויל מאכן דיא מוציא זאל ער נעמן אין דער האנט אריין דיא צוויא גאנצע מצות אונ דיא האלבע דער צווישן אונ מאכן דיא מוציא:

כה נאך דער מוציא זאל ער אפ לאזן דיא אונטערשטע מצה אונ האלטן דיא אייבערשטע מצה מיט דער מיטעלסטער אונ מאכן דיא ברכה על אכילת מצה:

כו אונ זאל אפ ברעכן אזוי גרויס וויא אהאלב איי פון דער אייבערשטער מצה אונ אזוי גרויס וויא אהאלב איי פון דער מיטעלסטער מצה אונ עסן אן גילעהנטע הייט. אונ ניט באלמיטשען דער צווישן:

כז איך זאל ער געבן יעדערן האטש אזוי גרויס וויא אהאלב איי מצה זייא זאלן יוצא זיין דיא מצוה פון מצה:

כח דער נאך זאל ער נעמן אזוי גרויס וויא אהאלב איי מרור אונ איין טונקען אין חרוסת. אונ באלד ארויס נעמן. אונ אפ שאקלן דיא חרוסת פון מרור. אונ זאל מאכן דיא ברכה על אכילת מרור אונ עסן זיצענדיגע הייט:

כט אויך זאל ער געבן יעדערן האטש אזוי גרויס וויא אדריטעל איי מרור:

ל דער נאך זאל ער נעמן צוויי גרויס וויא אהאלב איי פון דער אונטערשטער מצה אונ אזוי גרויס האטש וויא אדריטעל איי מרור. אונ איין טונקען דעם מרור אין חרוסת. אונ אפ שאקלען אזוי וויא מיר האבן פריער גישריבען. אונ אריין לייגען דעם מרור צווישען דער מצה אונ זאל זאגן זכר למקדש כהלל אזוי וויא עס שטייט אין סידור. אונ זאל עסן אן גילעהנטע הייט. אונ אזוי זאל ער געבן יעדערן בזונדער:

לא מען זאל ניט אויס רעדין אזעלכי רייד וואס קערין ניט צום עסן זינט מען מאכט דיא ברכה על אכילת מצה ביז מען עסט אפ דעם כורך פון מצה מיט מרור וואס מיר שרייבען:

לב דער נאך עסט מען דיא סעודה. מען טאר ניט עסן דיא נעכט פון סדר גבראטין פלייש:

לג אז מען עסט שוין אפ אלדינג זאל מען עסן דעם אפיקומן. עס איז גלייך יעדערער זאל עסן פון אפיקומן אזוי גרויס וויא איין איי. אז מען קען ניט כוז מען האטש עסן אזוי גרויס וויא אהאלב איי:

לד מען זאל איהם עסן אן גילעהנטע הייט. אונ ניט איבער דאנק. דען דאס איז איין טייערי מצוה. דאס איז אויף דעם ארט פון קרבן פסח וואס מען האט גיגעסן ווען דאס בית המקדש איז גישטאנין. גאט ברוך הוא זאל העלפען דאס בית המקדש זאל גיבויעט ווערין במהרה בימינו אמן:

לה נאך דעם אפיקומן טארין ניט עסן קיין שום זאך. אונ ניט טרינקען קיין שום משקה חוץ דיא צוויא כוסות וואס מען דארף נאך צו טרינקען. נור וואסער אדער לאקריץ מעגין טרינקען אזוי וויא מיר ווילן שרייבען בסעיף מ״א ועה איין דארט:

לו נאך דעם אפיקומן גיסט מען אן א כוס צום בענטשין. אונ יעדערער זאל דערמאנט אן גיסען זיין כוס. דען דאס איז דער דריטער כוס. אז עס ליגט אין איהם קרישעליך פון עסן דארפין איהם איבער שווענקין:

לז נאך דעם בענטשין מאכט מען א בורא פרי הגפן אונ מען טרינקט דעם כוס אן גילעהנטע הייט:

לח מען דארף גיווארינט צו זיין אפ צו רעכנען דעם גאנצען סדר פאר האלבער נאכט:

לט דער נאך גיסט מען אן דעם פערדין כוס. אונ א כוס פון אלי׳ הנביא וועגין. אונ מען עפינט דיא טיהר. אונ מען זאגט שפוך חמתך:

מ דער נאך זאגט מען לא לנו כסדר אזוי וויא עס שטייט אין סידור. דעם פערדין כוס זאל מען אויס טרינקען אין גאנצען מיט אמאהל אונ מאכן דער נאך דיא ברכה אחרונה על הגפן:

מא מען טאר ניט טרינקען נאך די פיר כוסות קיין וויין אדער אנדערע משקה. נאר וואסער אדער לאקריץ אדער בארענדליך יוך מעגין טרינקען. אז מען באדארף גייטיג מעגין טרינקען קאווע אדער טייא:

מב נאך דער הגדה אז עס שלעפערט ניט זאל מען זאגין שיר השירים. דען מען איז מחויב די נעכט פון סדר עוסק צו זיין אין דעם וואס גאט ברוך הוא האט אונז אויס געצויגן פון מצרים אונ אין די ניסים וואס גאט ברוך הוא האט געטוהן אונזערע עלטערן ביז עס וועט שטארק שלעפערן:

מג איטליכער מען לייגט זיך די נעכט פון סדר זאגט מען ניט די מזמורים וואס מען זאגט אלע נאכט פארן לייגן. נור די בלויזע קריאת שמע אונ די ברכת המפיל:

סימן פ. דינים פון ציילען ספירה. אונ וועלכע זאכען מען טאר ניט טוהן אין די טעג פון ספירה. ער האלט אכט סעיפים:

א די אנדערע נאכט פסח הייבט מען אן צו ציילען ספירה. ספירה ציילט מען נאך מעריב. שטייענדיגי הייט:

ב אז איינער האט פאר געסין בנאכט צו ציילען ספירה אונ ער דער מאנט זיך בטאג וואס קער צו דער נאכט זאל ער ציילין בטאג אן א ברכה. אז ער האט אבער בטאג אויך פאר געסין מוז ער שוין אלע נאכט ציילען אן א ברכה:

ג אז איינער פרעגט דעם אנדערין וויא פיהל איז היינט אין דער ספירה. אז ער האט נאך ניט געציילט זאל ער ענטפערין נעכטין איז אזוי פיהל געוועזן כמילא וועט יענער פאר שטיין וויא פיהל היינט איז:

ד אז ער ענטפערט אבער היינט איז אזוי פיהל טאר ער שוין ניט מאכען קיין ברכה בשעת דעם ציילין פון דער נאכט:

ה אין די טעג פון דער ספירה איז געוועזן ר"ל א שטארקע מגפה פון גרויסע לייט. דאריבער מאכט מען ניט חתונה אין די טעג. נאר ראש חודש אייר אדער ל"ג בעומר:

ו שרייבען תנאים אונ מאכין די סעודה מעגין גאנץ ספירה. נאר מען זאל ניט טאנצין:

ז אויך זאל מען ניט זיך שערין אדער גאלען אין דער ספירה ביז ערב שבועות. ל"ג בעומר שאט ניט צו גאלין אדער שערין:

ח אויף טייל ערטער זענין אנדערש די מנהגים. קיינען די זאכין דארפין דארט צו טוהן וויא דער מנהג איז:

הלכות תענית ובין המצרים.

סימן פא. דינים פון תעניתים. אונ די זאכין וואס מען טאר ניט טוהן פון שבעה עשר בתמוז ביז תשעה באב. ער האלט אכטצען סעיפים:

א דער ייד איז מחויב צו פאסטען די פיהר גיבאטענע תעניתים. דהיינו צום גדליה. עשרה בטבת. שבעה עשר בתמוז. תשעה באב. דען אין די טעג האבין יודען גיהאט פיהל צרות. אונ זייא זענין פאר טריבען געווארין פון ארץ ישראל אונ דאס בית המקדש איז חרוב געווארין:

ב דאריבער זענין מיר מחויב צו פאסטען אין די טעג כדי זאלין זיך דער מאנין ותשובה צו טוהן פון אונזערע שלעכטע מעשים. וואס די צרות קומען דורך די זינד:

ג יעדער מענטש איז מחויב דעם טאג פון תענית צו באטראכטען זיך זיינע מעשים און

השובה

תשובה טוהן אויף דיא עבירות. דען דער עיקר דאס פאסטען איז נאר מען זאל תשובה טוהן. אבער ניט וויא דיא מענטשען וואס באלמיטשען דעם טאג מיט שמועסין דברים בטלים. תענית אסתר וועלין מיר שרייבען בסימן צ״א:

ד פון שבעה עשר בתמוז ביז נאך תשעה באב מאכט מען ניט חתונה אונ מען שערט זיך ניט. אונ מען טוט ניט אן קיין נייעס מלבוש. אונ מען עסט ניט קיין נייע פרי וואס מען דארף צו מאכין שהחיינו:

ה נאר אז מען וועט ניט קריגען דיא פרי נאך תשעה באב מעגין זיא עסין שבת:

ו מען זאל ניט שלאגין דיא קינדער אין דיא טעג:

ז פון ראש חודש אב ביז נאך תשעה באב זאל מען ניט עסין קיין פלייש אונ ניט טרינקען קיין וויין:

ח שבת מעגין יא עסין פלייש אונ טרינקען וויין. אויף א סעודת מצוה היינו א ברית אדער א סיום מעגין אויך. נאר מען זאל פרעגין א שאלה וויא פיהל מענטשין מען מעג בעטין אויף דער סעודה:

ט א שלאפער מעג עסין פלייש:

י מען טאר ניט וואשין גרעט אין דיא ניין טעג. אויך טארין ניט געבין אגוי צו וואשין. אז מען דארף נייטיג זאל מען פרעגין א שאלה:

יא דיא ווינדעליך וואס מען וויקעלט דיא קינדער מעגין וואשין עמליכע:

יב מען טאר ניט קויפען אין דיא ניין טעג נייע מלבושים אדער נייע שיך. אויך טארין ניט וויא אן טוהן. אויך טארין ניט וויא געבין צו מאכין. אויך טארין ניט ארבייטען זאקין. אפילו דורך אגוי טאר מען אלטין ניט:

יג אז מען ניט צו מאכין פאר ראש חודש מעגין זייא ארבייטען אין דיא ניין טעג:

יד אז מען דארף געבין צו מאכין נאך ראש חודש וועגין א חתונה וואס וועט זיין נאך תשעה באב זאל מען פרעגין א שאלה:

טו מען טאר ניט זיך באדין אין דיא ניין טעג. אבער פון רפואה וועגין מעגין זיך באדין:

טז א נדה מעג גיין טבילה:

יז דער וואס איז געוואונט צוא גיין אלע פרייטיג אין מקוה אריין מעג ערב שבת חזון אויך גיין:

יח דער וואס איז געוואונט פרייטיג אפ צו וואשין דאס פנים מיט דיא הענט אונ צוואגין זיך מיט ווארים וואסער מעג דעם פרייטיג אויך. נאר ניט מיט זייף אדער לויג:

הלכות תשעה באב

סימן פב. דינים פון ערב תשעה באב. ער האלט זיבען סעיפים:

א ערב תשעה באב נאך דעם האלבין טאג זאל מען ניט לערנין נאר דאס וואס מען מעג לערנין תשעה באב (זעה איין בסימן פ״ג סעיף ח׳):

ב ערב תשעה באב פארין נאכט טאר מען ניט עסין מיין וויא איין געקעכטס. למשל פערפיל מיט בובלעך טאר מען ניט עסין ווייל עס איז צווייא געקעכטס. דאריבער עסט מען פערפיל אליין:

ג דער נאך זעצט מען זיך אויף א קליין בענקעלע אונ מען עסט דיא סעודה המפסקת ברויט מיט פוטער מען זאל זיין זאט. אונ א בייגעל מיט אש:

ד מען מעג דער נאך טרינקען קאווע כדי צו לעשין דעם דארשט

ה דיא וואס עסן איין איי מיט אש דארפן צו עסן דיא פערקיל פאר מנחה (זעה איין בסימן מ"ב סעיף ד' ה' ו') :

ו אז מען עסט אפ ווען עס איז נאך גרויסער טאג און מען וויל נאך דעם בענטשן עסן אדער טרינקען טאר מען ניט צייטען מען האט אין זינען גיהאט פאר דעם בענטשן צו טרינקען דער נאך :

ז א פערטיל שעה איידער עס שטייט שטערין טאר מען ניט עסן אדער טרינקען . און ניט גיין אין דיא שיך אזוי וויא תשעה באב זעלבסט . איבער דעם טוז מען דענסמאלט אויס טוהן דיא שיך . האטשי מען דאוויינט נאך ניט קיין מעריב (זעה אין בסימן ס"ג סעיף כ"ה קיגען שבת) :

סימן קכג . דינים פון תשעה באב . ער האלט דרייא און דרייסיג סעיפים :

א תשעה באב בנאכט דאוויינט מען שטילער הייט בייא איין לעכט :

ב נאך שמונה עשרה זאגט מען קדיש תתקבל . דער נאך זעצט מען זיך אויף דער ערד אדער אויף א קליין בענקאלע און מען זאגט איכה מיט קינות מיט גיוויין :

ג דער נאך זאגט מען ואתה קדוש . קדיש אן תתקבל :

ד אין דער פריא דאוויינט מען אן טלית ותפלין . און מען לייענט . דער נאך זאגט מען קינות :

ה בשעת דיא קינות טאר מען ניט שמועסן אדער אוועק גיין . ווער שמועסט דיא צייט ווען מען זאגט קינות . און נאך מער בייא דיא קינות אדער ווארפן שטיינער טוהן בוודאי א גרויסע עבירה :

ו נאך דיא קינות זאגט מען אשרי ובא לציון און ניט קיין למנצח . אויך פאר פעלט מען דעם פסוק ואני זאת בריתי . קדיש אן תתקבל . עלינו :

ז מען זאגט ניט דעם יום און ניט פיטום הקטורת און קיין מעמדות :

ח תשעה באב טאר מען ניט לערנין נאר איכה און מדרש פון איכה . און איוב . און דיא גמרא פון חורבן . און דיא גמרא פון אבילות ר"ל :

ט א שלאפער וואס קען ניט פארשטעהן זאל פרעגין א שאלה :

י מען טאר נישט תשעה באב זיך וואשין ביז נאכט דאס פנים און קיין שום אבר . נאר ווען מען הייבט זיך אויף פון שלאף אדער מען האט נקיות אדער פארין דאוויטען קען זיך וואשין דיא פינגער :

יא אז מען רעכט זיך אין דיא האנט מעגין אפ וואשין דאס ארט :

יב מען טאר ניט תשעה באב גיין ביז נאכט אין קיין שיך אדער שטיוועל אויס לעדער :

יג אז עס איז א בלאטע אדער מען דארף צו גיין אין בית הכסא אריין און מען קען זיך איין רעכטן מעגין גיין אין דיא שיך ביז מען קומט צו אריין ארט :

יד דיא וואס גייען צווישען דיא גוים אין שיך דארפין האטש אריין לייגען זאמד אין זייא . אבער דיא וואס זיצען אין גיוועלב טארין ניט גיין אין שיך :

טו דער וואס פארט אין וועג טאר ניט גיין אין שיך אויף דער פוהר . אבער דער וואס גייט אין וועג מעג גיין אין דיא שיך ביז דער שטאט :

טז תשמיש המטה איז אסור . מען זאל אפילו ניט אן רירען אין אידר בנאכט :

יז תשעה באב טאר מען ניט געבין קיין שלום און ניט זאגין גוט מארגען :

יח אפילו דיא וואס טוהן נאך דעם האלבען טאג א מלאכה אדער משא ומתן זאל מען ניט טוהן במהרה א גאנצע טאג נאר מען דארף זיך אפ רוען און דער מאנין זיך אין חורבן בית המקדש :

יט ביי מנחה לייגט מען טלית ותפילין און מען זאגט קריאת שמע און דעם יום אז וואס מען האט ניט געזאגט אין דער פריא. און מען דאווינט מנחה אונ מען לייענט אזוי וויא אנאנדערין תענית:

כ ביי שמונה עשרה זאגט מען נחם ביי ולירושלים עירך און עננו ביי שומע תפלה אזוי וויא עס שטייט אין סידור (זעה איין בסוף סימן י"ד):

כא ביי דער חזרת השץ שמונה עשרה זאגט דער חזן עננו נאך גואל ישראל. אונ ברכת כהנים פאר שים שלום. נאך שמונה עשרה קדיש תתקבל. און מען טוהט אויס טלית ותפילין און מען דאווינט מעריב:

כב מוצאי תשעה באב אונ צו מארגענס ביז דעם האלבען טאג. עסט מען ניט קיין פליישׁ אונ מען טרינקט ניט קיין וויין (צייטען ביי א סעודת מצוה). און מען מאכט ניט קיין שהחיינו אונ מען שערט זיך ניט און מען וואשט ניט קיין גרעט:

כג אז תשעה באב געפאלט דאנערשטיג קען מען פרייטיג אין דער פריא זיך שערין און גרעט וואשין לכבוד שבת:

כד אז תשעה באב געפאלט אום שבת און מען פאסט זונטאג מעגין מאנטיג אין דער פריא דאס אלדינג:

כה אז תשעה באב געפאלט אום שבת אדער זונטאג עסט מען שבת פלייש און מען טרינקט וויין. א פערטיל שעה פאר נאכט טאר מען שוין ניט עסין און טרינקען און וואשין זיך. נאר דיא זיך זאל מען ניט אויס טוהן ביז נאך ברכו חוץ דער חזן זאגט דיא ווערטער ברוך המבדיל בין קודש לחול. און טוהט אויס דיא שיך פאר והוא רחום:

כו אז תשעה באב געפאלט אום שבת טארין ניט פרייטיג צו נאכט משמש המטה זיין ציינטען עס איז אליל טבילה:

כז ביי מנחה זאגט מען ניט קיין צדקתך צדק און נישט קיין פרק. מען זאל נישט לערנין דעם שבת נאר דיא זאכין וואס מען מעג לערנין תשעה באב. מען מעג מעביר זיין דיא סדרה:

כח אפילו דא וויא מען מעג טראגין טאר מען ניט שבת טראגין דיא קינה צוא זאגין אין אידר בנאכט:

כט מוצאי שבת זאגט מען ברוך המבדיל בין קודש לחול אונ מען צינט אן א ליכט און מען מאכט בורא מאורי האש:

ל ביי דער שמונה עשרה זאגט מען אתה חוננתנו און מען זאגט ניט ויהי נועם ניט ויתן לך. און מען מאכט ניט קיין הבדלה:

לא נאר זונטאג בנאכט מאכט מען הבדלה איבער א כוס. און מען זאגט ניט דיא ברכת בורא מיני בשמים און ניט דיא ברכת בורא מאורי האש:

לב ווייל דאס בית המקדש איז חרוב געווארין טארין ניט זיין צו לוסטיג. אונ ניט לאכען אדער שטיפען. אונ ניט זינגען אדער שפילען. נאר ביי א מצוה זאך מעגין זיך אביסעל פרייען לשם שמים און זינגען אדער שפילען:

לג דאס וואס וועלכער מארשאליק אויף א חתונה זאגט גילעכטערין און מישט אריין פון דער גמרא אדער פסוקים איז אנרויכע עבירה. דען מען טאר ניט מאכין קיין גילעכטערין אוים דיא ווערטער פון דער היילגער גמרא. אדער פון היילינע פסוקים. און דער בעל שמחה מיט דיא מענטשין וואס זיצען דארט זענין מחויב ניט צו לאזין דאס:

דינים

סימן פד. דינים פון ראש השנה. ער האלט דרייסיג סעיפים:

א האטשי דער מענטש האט תמיד צייט תשובה צו טוהן אונ ווען ער טוט תשובה מיט דעם גאנצען הארצען איז אידם גאט ברוך הוא מוחל. דאצופארט איז דיא בעסטע צייט פון ראש חודש אלול ביז נאך יום כפור. ווען אין דיא טעג נעמט גאט ברוך הוא גיכער אן דיא תשובה:

ב אויך איז זייער גוט אין דיא טעג צו געבין צדקה. אונ צו בעטין גאט ברוך הוא ער זאל מוחל זיין דיא זינד פון ביז אהער. אונ זאל העלפין מען זאל שוין ניט זינדיגען. אונ מען זאל האבין וואס מען בדארף. מען זאל קענין אידם דינען באמת:

ג דער מנהג איז צו בלאזין שופר אנאנצין חודש אלול. אלע טאג נאך דעם דאווענען. חוץ ערב ראש השנה. דער טעם פון דעם בלאזין איז צו דער מאנין דיא מענטשען זייא זאלין תשובה טוהן:

ד אז איינער שרייבט א בריף צום אנדערין פון ראש חודש אלול ביז יום כפור זאל ער אידם שרייבען צום סוף ער זאל האבין א כתיבה וחתימה טובה:

ה ערב ראש השנה זאל מען זיך אפ שערין לכבוד יום טוב. עס איז גלייך זיך אפ צו שערין פאר דעם האלבען טאג. אונ פאר נאכט זאל מען גיין אין מקוה אריין:

ו דער מנהג איז צוא מאכין התרת נדרים ערב ראש השנה. מען מוז אבער פאר שטיין דיא טייטש פון דיא ווערטער בשעת מען זאגט:

ז דער וואס ווייסט ניט דארף צו בעטין דעם וואס ווייסט ער זאל אידם גוט אויס טייטשען דיא ווערטער פון התרת נדרים. אונ פון דער מסירת מודעה וואס מען זאגט דער נאך. כדי ער זאל קענין אין זינען האבין דעם פשט בשעת ער זאגט:

ח פון ראש השנה ביז נאך יום כפור זאגט מען אין דער שמונה עשרה המלך הקדוש. אז מען איז זיך טועה אונ מען זאגט האל הקדוש אונ מען דער מאנט זיך תיכף זאל מען זאגין דיא ווערטער המלך הקדוש אונ דאווענען ווייטער. אבער אז מען האט שוין אן גיהויבען אתה חונן דארפין איבער נייעם אן צו הייבען פון אן הייב שמונה עשרה:

ט אז מען איז מסופק צו מען האט גיזאגט המלך הקדוש דארפין אויך נאך אמאל צו דאווענען שמונה עשרה:

י פון ראש השנה ביז נאך יום כפור זאגט מען אין דער שמונה עשרה המלך המשפט. אז מען פאר געסט אונ מען זאגט מלך אוהב צדקה ומשפט אונ מען דער מאנט זיך תיכף זאל מען זאגין דיא ווערטער המלך המשפט. אבער אז מען האט שוין אן גיהויבען ולמלשינים דאווענט מען ווייטער. אונ מען דארף ניט נאך אמאהל אן צו הייבען

יא אז מען פאר געסט צו זאגין זכרנו לחיים אדער מי כמוך אדער וכתוב אדער בספר חיים אונ מען האט זיך הערשט דער מאנט בשעת מען האט שוין גיזאגט דעם שם פון ברוך אתה ה׳ זאל מען אויס זאגין דיא ברכה אונ ווייטער דאווענען ווא מען האלט:

יב דיא נאכט פון ראש השנה איז דער מנהג צוא מאכין בייא דער סעודה גוטע סימנים מען זאל האבין א גוט יאהר. מען טונקט איין דיא מוציא אין האניק אונ מען עסט א שטיקעל. דער נאך זאגט מען יהי רצון שתחדש עלינו שנה טובה ומתוקה:

יג דער נאך טונקט מען איין א שטיקעל זיסען עפעל אין האניק אונ מען מאכט א בורא פרי העץ אונ מען עסט א שטיקעל אונ מען זאגט דעם יהי רצון:

יד אויך זאל מען עסין קאפ פון א שעפסיל אדער פון א פיש אונ זאגען יהי רצון שנהיה לראש:

טו אויך זאל מען עסין מייערין אונ מען זאל זאגין יהי רצון שירבו זכיותינו:

טז קען עסט ניט ראש השנה קיין ווייערי זאכין אדער ביטערי זאכין. אויך זאל מען ניט עסין ראש השנה קיין ניס:

יז בשעת מען זאגט ראש השנה אבינו מלכנו זאל מען פאר פעלין דעם אבינו מלכנו חטאנו לפניך:

יח בשעת דער בעל תוקע מאכט דיא ברכות פאר שופר בלאזין זאל דער עולם ניט זאגין קיין ברוך הוא וברוך שמו. נאר זייא זאלין גוט אויס הערין דיא ברכות אונ ענטפערין אמן:

יט אויך זאל מען ניט אויס רעדין זינט דער בעל תוקע מאכט דיא ברכות ביז נאך אלע תקיעות פון דער הויכע שמונה עשרה:

כ אז מען דארף אויס רעדין פון דיא תקיעות וועגין אדער פון דאווינען וועגין מעגין מען אויס רעדין נאך דיא תקיעות פון פאר שמונה עשרה:

כא דער מנהג איז צו זאגין דיא יהי רצון צווישען דיא סדרים פון דיא תקיעות. נאר מען זאל ניט ארויס זאגין מיט דעם מויל דיא נעמין פון דיא מלאכים וואס שטייט דארט:

כב מען דארף גיווארנט צו זיין מען זאל ניט אן הייבען יעדערין יהי רצון צייטען דער בעל תוקע וועט אויס לאזין דיא גאנצע תקיעה וואס ער האלט צינדערט ביי איהר. דען יעדער מענטש דארף צו הערין דיא גאנצע תקיעה פון אן הייב ביז צום סוף. אפילו דער בעל תוקע ציהט זיא לאנג:

כג אונזערי חכמים שרייבען אז דער שופר איז אונז מרמז מיר זאלין תשובה טוהן. גלייך איינער וועקט אויף דעם אנדערין פון שלאף. אזוי דער וועקט דער שופר מען זאל זיך באדענקען דיא מעשים אונ תשובה טוהן אויף דיא עבירות. אונ שוין ניט אפ פירען דיא וועלט מיט נארישקייטען אונ עסקים פון דער וועלט וואס בלייבט גאר ניט דער פון אונ זייא קענין גאר ניט העלפין. דען עס איז אלדינג פון גאט ברוך הוא. דאריבער דארפין מיר אוועק צו ווארפין דיא שלעכטע מעשים. אונ טוהן גוטע מעשים. וועט גאט ברוך הוא העלפין אז עס וועט אונז זיין גוט אויף דער וועלט אונ אויף יענער וועלט:

כד מען זאל תשובה טהן אין דער מחשבה צווישען דיא סדרים. דען דענסמאלט ווערט דיא תשובה גיכער אן גינומען:

כה נאך מנחה גייט מען צו תשליך. אונ מען זאגט דיא פסוקים אזוי וויא עס שטייט אין סידור. דער נאך שאקעלט מען אויס דיא קליידער מרמז צוא זיין מיר זאלין זיך נעמין צום הארצין אוועק צו ווארפין דיא זינד אונ טוהן גוטץ פון היינט אן:

כו אז דער ערשטער טאג ראש השנה גיפאלט אום שבת גייט מען צוא תשליך דעם אנדערין טאג ראש השנה:

כז דיא אנדערי נאכט ראש השנה זאל מען אנידער לייגען פאר דעם קידוש אנייע פרי אדער מען זאל אן טוהן איין נייע מלבוש אונ מיט דער שהחיינו פון קידוש זאל מען יוצא זיין אויף דער פרי אדער אויף דעם מלבוש:

כח אז מען נעמט וויין טרויבען אויף א שהחיינו מוז מען זעהן זייא זאלין זיין שטארק גרוים אונ גוט צייטיג. דען אז ניט איז גלייבער ניט צו נעמין זייא (זעה איין בסימן ל״ב אות ו׳ סעיף א׳ ובאות ש׳ סעיף ז׳ ח׳):

כט אז מען האט ניט קיין פרי אונ ניט קיין מלבוש מעגין אזוי מאכין שהחיינו ביי דעם קידוש:

ל עשרה ימי תשובה זאל מען ניט אזוי פיהל האנדלין אונ טוהן מלאכות וויא אנאנדער. נאר מען זאל זיך קובע זיין עטליכע שעה אין טאג תשובה צו טוהן אונ חרטה האבין אויף יעדער זינד. אונ נעמין אויף זיך צוא זיין גוט פון היינט אן. אויך זאל מען געבין א סך צדקה אין דיא טעג אונ עוסק זיין בתורה ובמעשים טובים:

סימן פה. דינים פון ערב יום כפור. ער האט צוועלף סעיפים:

א ערב יום כפור זאגט מען ניט קיין מזמור לתודה אונ אויך קיין תחנון אונ קיין למנצח.
אויך זאגט מען ניט אבינו מלכנו. נור אז יום כפור גיפאלט אום שבת זאגט מען
ערב יום כפור אין דער פריה אבינו מלכנו:
ב ערב יום כפור איז א מצוה גוט צו עסין. אויך זאל מען עסין פיש אין דער סעודה
פון דער פריא:
ג אז א מענטש זינדיקט קיגען אנדערין איז תשובה טוען מיט יום כפור ניט מכפר צאטען ער
האט יענים איבער גיבעטין. דאריבער דארף מען זיך פאר יום כפור צו באריכטיגען
אויב מען האט גיזינדיגט אין געלט זאכין קיגען א מענטש זאל מען איהם אפ געבין אונ
איבער בעטין:
ד אז מען איז מסופק צו מען דארף יענים אפ געבין דארפין יענים צו זאגין אז מען וועט
נאך יום כפור האבין מיט איהם א דין תורה. אונ מען וועט מקיים זיין וואס דאס
ב"ד וועט פסקנין:
ה אז איינער האט גיזינדעלט דעם אנדערין דארף ער איהם איבער צו בעטין. אונ דער
אנדערער דארף איהם מוחל זיין מיט דעם גאנצען הארצין. דער וואס לאזט ניט יום כפור
אוועק דיא שנאה ווערט זיין תפלה ניט דער הערט ח"ו. אבער דער וואס איז מוחל דעם
אנדערין איז גאט ברוך הוא איהם מוחל אויף זיינע זינד:
ו יעדער מענטש זאל גיין אין מקוה צביין ערב יום כפור:
ביא מנחה ווען מען האלט המברך את עמו ישראל בשלום זאל מען זאגין דעם פסוק
יהיו לרצון אמרי פי. דער נאך זאל מען זאגין דיא ווידוי או"א תבא לפניך. ביז והתאים
רעים דער נאך זאגט מען אלהי נצור:
ח פארין נאכט עסט מען דיא סעודה המפסקת. אין דער סעודה זאל מען ניט עסין קיין
פיש אונ קיין רינדערין פלייש אונ קיין אייער
ט מען דארף אויף הערין צו עסין אונ טרינקען ווען דיא זון שטעהט נאך אביסעל:
י אז מען עסט אפ ווען עס איז גרויסער טאג דארף מען זאגין אדער האטש אין זינען
האבין פאר דעם בענטשין אז מען נעמט נאך ניט איף זיך דעם תענית. כדי מען
זאל מעגין טרינקען נאך דעם בענטשין:
יא איידער דיא זון גייט אונטער צינט מען לעכט אונ מען מאכט דיא ברכה להדליק נר
של יום הכפורים. אז יום כפור גיפאלט אום שבת מאכט מען להדליק נר של שבת
ושל יום הכיפורים:
יב דער מנהג איז צו בענטשין דיא קינדער איידער מען גייט אין שול אריין. אונ דיא
קינדער נעמען אויף זיך צו גיין אין גוטען וועג.

סימן פו. דינים פון יום כפור. ער האט אכטצען סעיפים:

א אלדינג וואס מען טאר ניט טוען אום שבת טאר מען ניט טוען אום יום כיפור.
אויך טארין ניט יום כיפור עסין אונ טרינקען. אונ ניט משמש המטה זיין. אונ ניט
שמירען זיך.
ב אויך טארין ניט יום כפור זיך וואשין דאס פנים אונ קיין שום אבר. נאר ווען מען
הייבט זיך אויף פון שלאף אדער מען האט נקיות אדער פארין דאווינען מעגין זיך
וואשין דיא פינגער.
ג אז מען רעקט זיך אויס דיא האנט מעגין אפ וואשין דאס ארט. ווען דיא כהנים גייען

חכינין זאלין זיא זיך וואשין דיא גאנצע הענט אזוי וויא תמיד.

ד מען טאר ניט גיין יום כפור אין שיך אדער שטיוועל.

ה אז עס איז א שטארקע בלאטע אדער מען דארף צו גיין אין בית הכסא אריין אזא מען קען זיך איין רעכטין מעגין אן טוען דיא שיך ביז מען קומט צוא א ריין ארט:

ו ווען מען מוז גיין אין דיא שיך זאל מען טוען דעם לינקען שוך אויף דעם רעכטין פוס אונ דעם רעכטין שוך אויף דעם לינקען פוס. אונ איידער מען קומט אריין אין של מוז מען זייא אויס טוען אונ טראגין זייא ביז דעם ארט וואו מען דאוונט אונ בהאלטין זייא:

ז ווען מען רירט אן מיט דיא פינגער אין דיא שיך דארפין זיך צוא וואשין דיא פינגער:

ח א שלאפער אדער א קימפעטארין אין דיא דרייסיג טאג פון קינד האבין מעגין גיין אין שיך:

ט מען טאר ניט יום כפור אן רירען אין ווייב אפילו בטאג. גלייך וויא איין נדה:

י א יונגעל אדער א מיידעל וואס זענין שוין אלט ניין יאהר אונ זייא זענין גיזונד. זאלין זייא יום כפור עסין עטליכע שעה שפעטער פון דער צייט וואס זייא עסין אנאנדערין טאג. לויט וויא זייא קענין זיך דערוויילין:

יא אז זייא ווערין שוין אלט עליף יאהר איז גלייך דיא זאלין פאסטען א גאנצע טאג אויב זייא זענין גיזונד אונ קענין פאסטען. אז זייא זענין אידילע קינדער אונ עס איז זייא שווער צו פאסטען מעגין זייא עסין:

יב אבער אז דאס מיידעל איז שוין אלט צוועליף יאהר אונ דאס יונגעל איז שוין אלט דרייצען יאהר מוזען זייא פאסטען א גאנצי טאג גלייך וויא אגרויסער מענטש:

יג קיינען אן טוען דיא שיך דארבין קינדער דעם דין פון אגרויסען מענטש:

יד א שלאפער אדער א קימפעטארין וואס דארפין צו עסין זאל מען פרעגין א שאלה:

טו תמיד ווען מען זאגט דיא ווידוי מוז מען אין זינען האבין דיא טייטש פון דיא ווערטער. אונ נעמין אויף זיך מען זאל שוין נישט טוען דיא עבירות. אונ בעטין גאט ברוך הוא ער זאל מוחל זיין פון ביז אהער. אויך טארין ניט זינדיגען קיינמאל אויף דער קאנטע וואס מען וועט יום כפור תשובה טוען:

טז איבער דעם זענין פאר נאכט דיא מענטשין וואס נאך נעילה האפין זייא באלד דעם מעריב אונ זענין שוין וויא פריער. אבער דער ערליכער יוד דארף צו גיין תמיד מיט דעם אמת. אונ אזוי וויא מען איז מקבל אויף זיך יום כפור צו זיין גוט דארפין צו וועלין נאך יום כפור אויך אזוי זיין. ממילא וועט גאט ברוך הוא העלפין אז מען וועט אלע מאל בעסיר ווערין. אונ מען וועט זוכה זיין צו דעם רעכטין גוטין:

יז בייא דער שמונה עשרה פון מעריב זאגט מען אתה חוננתנו:

יח בייא דער הבדלה זאל מען אן צינדען א לעכט בייא דעם לעכט וואס ברענט זיך פון נעכטין אונ מאכין איבער בידע בורא מאורי האש. אבער א בורא מיני בשמים מאכט מען ניט נאר צאמען יום כפור איז גיפאלין אום שבת:

הלכות סוכה.

סימן פז. דינים פון סוכה. ער האלט פיהר אונ צוואנציג סעיפים:

א עס איז א מצוה צו מאכין דיא סוכה באלד נאך יום כפור אויף א ריין ארט אונ אום העגין זיא מיט שיינע פארהאנגין:

ב מען טאר ניט מאכין דיא סוכה אויף דעם ארט וואס איז ניט ריין אייגינס נאר

צאמען

צאמין יעניר האט פאזוואלעט ׃

ג דער וואס האט א גיבויעטי סוכה מיט פליגעל איז בוודאי גלייך ׃

ד אויף דעם סכך זאל מען ניט לייגין קיין צו גיבונדענע בינטליך שטרוי. אונ ניט קיין כלים אפילו צו בראכעני כלים זאל מען אויך ניט לייגין ׃

ה מען זאל לייגין דעם סכך גידעכט. נאר ניט שטארק גידעכט אז מען וויל לייגין ברעטליך אויף טייל ערטער מען זאל ניט זיצען דארט זאל מען פרעגין א שאלה ׃

ו דיא סוכה וואס איז מיט א פליגעל דארפין צו עפינען דעם פליגעל איידער מען לייגט ארויף דעם סכך. אויך זאל מען עס עפינען ערב סוכות פארין נאכט עד זאל זיין אפען ביז אין דער נאכט אריין ׃

ז דעמאלט ווען מען זיצט אין סוכה מוז דער פליגעל זיין גוט גיעפינט אונ שטיין גלייך. אבער ניט גיבויגין ׃

ח ערב סוכות נאך דעם האלבין טאג זאל מען ניט עסין קיין ברויט אדער חלה. כדי מען זאל עסין בנאכט מיט תיאבון. (זעה איין בסימן ע״ז סעיף י״ג נאך דינים פון דעם) ׃

ט אויך זאל מען געבין צדקה ערב סוכות. ווער שטועסט צו שיקען דיא ארימע לייט אויף יום טוב איז בוודאי א גרויסע מצוה ׃

י דיא פראסטי מענטשין וואס מיינען אז דיא מצוה פון סוכה איז נאר אפ צו עסין אונ אוועק גיין זיינין זיך טועה. דען דיא מצוה פון סוכה איז מען זאל גאנצע זיבען טאג וואוינען אין דער סוכה גלייך מען וואוינט אין שטוב א גאנצין יאהר. דעריבער דארף מען דארט אריין שטעלין שיינע כלים. אונ עסין. אונ טרינקען. אונ שלאפין. אונ לערנין. אונ שמועסען וואס מען דארף. אונ אלדינג טוען אין סוכה ׃

יא דיא זאך וואס מען קען ניט טוען אין סוכה. למשל מענטשין שמועסען אין סוכה. קען ער ניט לערנין דארט. מעג ער לערנין אין שטוב ׃

יב אבער אז מען טוהט אין שטוב אזא זאך וואס מען קען טוען אין סוכה. אפילו מען דרייט זיך אזוי ארום אין שטוב. אונ מען טוהט גאר ניט. האט מען איין עבירה פאר וואס מען איז ניט צינדערט אין סוכה.

יג בשעת מען איז אין סוכה דארפין מיר זינען האבין אז מיר זענין מקיים דיא מצוה וואס גאט ברוך הוא האט אונז גיבאטען צו זיצען אין סוכה. צו דער מאנין זיך אז גאט ברוך הוא האט אויס גיצויגין אונזערי עלטערין פון מצרים אונ האט זייא ארום גירינגילט מיט וואלקענים פון אלע זייטין גלייך וויא איין סוכה. אונ ער האט צו שאפין איבער אלע וועלטין. אונ מיר דארפין איהם צו דינען ׃

יד מען דארף צו האלטין דיא סוכה בכבוד. דעריבער זאל מען ניט אריין נעמין קיין טעפיל אדער איין אנדערי גימיינע כלי אין סוכה אריין ׃

טו אויך זאל מען באלד נאך דעם עסין ארויס נעמין דיא טעליר. אויך זאל מען דארט ניט וואשין קיין גיפעס. ווער שטועסט אז מען טאר ניט דארטין משתין זיין אדער טוען אנדערי פאכגורנע זאכין ׃

טז פרייטיג צו נאכט מאכט מען אויך לישב בסוכה באלד נאך דעם קידוש. אבער יום טוב בטאג אונ גאנצין חול המועד מאכט מען לישב בסוכה נאך דער מוציא ׃

יז אז מען פאר געסט צו מאכין לישב בסוכה מאכט מען ווען מען דער מאנט זיך. אונ מען זיצט דער נאך אביסעל אין סוכה ׃

יח אז עס רעגינט שטארק מעגין עסין אין שטוב. אבער דיא ערשטע צוויא נעכט סוכות מז מען איבער ווארטען דעם רעגין אונ עסין אין סוכה ׃

יט דער וואס עסט אין סוכה בשעת עס רעגנט טאר ניט מאכן די ברכה לישב בסוכה :

כ אקליינקייט מעגן עסן הויז לסוכה. עס איז אבער דא אין דעם חילוק דינים. דאס גלייכסטע איז מען זאל ניט טוען אפילו אטרונק חוץ לסוכה :

כא נאר אז מען וויל טוען אטרונק אדער עסן וועלכי פרי און מען האט ניט דאלעגין קיין סוכה. מעגין דאס טוען וווא עס איז :

כב טייל מענטשין שלאפין ניט אין סוכה איבער דער קעלט און אנדערי תירוצים. אבער די ערליכע יודען זוכען ניט קיין תירוצים. און שלאפין אין סוכה אויף בעט געוואנט און מלבושים. און האבין נאך הנאה דער פון :

כג א שלאפער איז פטור פון סוכה. ווייבער זענין אויך פטור פון סוכה :

כד אקליין יונגעל וואס איז שוין אלט פינעף יאהר אדער מער דארף עם דער פאטער צו געוויינען ער זאל עסין אין סוכה :

הלכות לולב

סימן פח. דינים פון אתרוג בענטשין. ער האלט צעהן סעיפים:

א אויב מען קען איז א מצוה צו קויפען זיך א שיינעם אתרוג און אלע מינים שיינע. עס איז דא אין זייא פיהל דינים. דאריבער דארף מען צו ווייזען זייא דעם וואס קען לערנען אויב מען מעג א ברכה מאכען איבער זייא :

ב אויך זאל מען אן גרייטן א סך ערבות. דען דורך דעם בענטשין פאלין יום טוב אראפ פון זייא די בלעטליך מארין ניט בענטשין אתרוג ביז מען זעצט אריין פרישע ערבות :

ג דעם ערשטין טאג סוכות דארפין פריער בענטשין אתרוג די גרויסע מענטשין. און דער נאך די קינדער. אבער ניט פאר קערט :

ד אויך אז מען גיט וועלכין יוד צו בענטשין אתרוג זאל מען אין זיגען האבין אז מען גיט איהם ער זאל יוצא זיין אזוי וויא דער דין איז :

ה מען נעמט דעם לולב מיט די מינים אין דער רעכטע האנט. די שדרה פון לולב זאל זיין קיגען פנים. און דעם אתרוג אין דער לינקער האנט. דער אתרוג זאל זיין מיט דער שושנתא פון הונטען. און מען מאכט שטייענדיגע הייט די ברכה על נטילת לולב. דעם ערשטין טאג מאכט מען דער נאך א שהחיינו :

ו דער נאך פאר דרייט מען דעם אתרוג מיט דער שושנתא ארויף און מען נעמט די לינקע האנט מיט דעם אתרוג צו צום לולב. און מען מאכט די נענועים. דרום. צפון. מזרח. מעלה. מטה. מערב. אויף טייל ערטער איז אנדערש דער מנהג ביי די נענועים :

ז דער וואס איז ניט גילינקט נעמט דעם לולב אין דער לינקער האנט. און דעם אתרוג אין דער רעכטע האנט :

ח דער וואס האט זיין אתרוג מיט אלע מינים האלט ער זייא אין די הענט ביי הלל מיט הושענות און מאכט די נענועים ביי הלל אויך. היינו ביי הודו און ביי די צווייא מאל אנא ה׳ הושיעה נא און ביי דעם הודו פון פאר יהללוך. און אזוי טוהט דער חזן וואס דאוונט פארין עמוד

ט ביי הודו איז דא זעקס ווערטער חוץ דעם שם שאקעלט מען ביי יעדער ווארט (דרייא מאל) צו אנאנדערע זייט. ביי אנא איז דא דרייא ווערטער חוץ דעם שם שאקעלט מען ביי יעדער ווארט צו צווייא נאטין. ביי דעם שם זאל מען ניט שאקלען :

שבת

שבת בענטשט מען ניט קיין אתרוג. אונ מען טאר ניט שבת נעמען דעם לולב אין דער האנט אריין. אבער דעם אתרוג מעגין שבת נעמין אין דער האנט אריין אונ שמעקן צו איהם. נור איידער מען שמעקט דארף מען צו זאגין די ברכה אשר נתן ריח טוב בפירות. אלע טאג סוכות זאל מען ניט שמעקן צום אתרוג. אונ צום הדס טארין ניט שמעקן גאנץ סוכות אפילו אום שבת:

סימן פט. דינים פון הושענא רבה. שמיני עצרת. שמחת תורה. ער האלט צעהן סעיפים:

א דיא נאכט פון הושענא רבה איז מען איף. אונ מען זאגט משנה תורה. אונ די סדרה וזאת הברכה זאגט מען שנים מקרא ואחד תרגום. דער נאך זאגט מען גאנץ תהלים. אונ מען בעט מען זאל האבין א גוט יאהר:

ב אין דער פריא דאוינט דער חזן אין קיטעל אונ מען זאגט למנצח כי השמים מספרים אזוי וויא יום טוב. נאר מען זאגט מזמור לתודה. אונ אויך ניט קיין נשמת. די קדושה פון מוסף זאגט מען אזוי וויא יום טוב:

ג דיא הושענא דארף זיין לאנג דרייא פאהקמען. עס איז גליך עס זאל זיין אין איהר פינף ריטלעך אונ א סך בלעטליך. אונ ארום בינדען זייא מיט לולב:

ד ווען מען זאגט אפ הושענות איידער מען קלאפט דיא הושענא דארף מען שאקלין מיט איהר:

ה דער נאך קלאפט מען זיא אן דער ערד פינף מאהל. אונ ניט מעהר. אפילו די בלעטליך פאלין ניט אראפ דורך דעם קלאפין שאט ניט:

ו דער נאך זאל מען זיא בהאלטען אונ ניט טרעטין אויף איהר ח"ו. טייל פראסטע מענטשין ווארפין זיך דער נאך מיט די הושענות גליך עס איז איין גילעכטער ח"ו. איז דאס איין עבירה. דען עס איז דא אין דער מצוה גרויסע סודות:

ז שמיני עצרת בנאכט זאגט מען בייא קידוש את יום שמיני עצרת החג הזה אונ שהחיינו. אונ מען זאגט שוין ניט די ברכה לישב בסוכה. נאר מען עסט אזוי אין סוכה די סעודה פון בנאכט אונ פון בטאג:

ח שמחת תורה בנאכט עסט מען שוין אין שטוב. אונ מען מאכט בייא קידוש שהחיינו:

ט אין דער פריא נאך די הקפות לייענט מען וזאת הברכה. אונ בראשית ביז לעשות: אונ מפטיר. אונ מען דאוינט מוסף:

דער נאך פרייעט מען זיך אגאנצע טאג בשמחת תורה. השם יתברך זאל העלפין מיר זאלין זוכה זיין ללמוד וללמד לשמור ולעשות:

הלכות חנוכה

סימן צ. דינים פון חנוכה. ער האלט זיבען אונ דרייסיג סעיפים:

א ווען דאס בית המקדש איז גישטאנין אונ די אומה פון יונים האבין גיהאפט איבער יודען. האבין זייא גוזר גיוועזן אויף יודען שלעכטע גזירות. אונ האבין ניט גילאזט האלטען שבת אונ מילה. אונ זענין אריין גיגאנגען אין בית המקדש אונ האבין אלדינג מטמא גיוועזן:

ב האבין דיא יודען פון גרוים ענגשאפט גיבעטין צו גאט ברוך הוא. האט ער זיך דער צאריכט איבער זייא אונ האט זייא גיהאלפין אז די כהנים בני חשמונאי מיט זייני

משומשט

ספעטש האבין אויס גיהרגט פון דיא יונים וייער א סך ביז וויא האבין אלע גאר פריבען ד

ג אונ דיא יודען זענין אריין גיגאנגען אין בית המקדש אריין דעם ערשטין טאג חנוכה אונ האבין גיט גיהאט קיין כשרין בוימעל צו צינדען דיא מנורה פון בית המקדש. דען דיא יונים האבין אלטין מטמא גיוועזן:

ד האבין זייא גיפונען א קליינע כלי מיט בוימעל פאר חתימת כהן גדול מיט דער חתימה פון כהן גדול. נאר עס איז ניט גיוועזן דריגען צו ברענין נאר אויף איין טאג. האט גאט ברוך הוא צריין גישיקט דיא ברכה אונ מען האט דער פון גיברענט אכט טאג. ביז מען האט גיקריגען פרישען בוימעל כשרין:

ה איבער דעם האבין אונזערע חכמים מתקן גיוועזן מען זאל דיא אכט טעג בנאכט ברענין חנוכה לעכט. אונ בטאג זאגין הלל אונ לויבען גאט ברוך הוא בשמחה אויף דיא נסים וואס ער טוט מיט אונז. צו גידענקין אז דער בעסטער תכלית איז נאר צו בעטין גאט ברוך הוא אויף אלדינג. וועט מען גיהאלפין ווערין אין אלימען:

ו אויך זאל מען חנוכה געבין א סך צדקה. ווער שטועסט אז מען גיט דיא ארימע לייט וואס לערנין תורה איז דער שכר זייער גרויס:

ז חנוכה טאר מען ניט פאסטין. א מלאכה מעגין טוהן חנוכה. נאר דיא ווייבער זאלין ניט טוהן בנאכט קיין מלאכה ביז דיא חנוכה לעכט גייען אויס:

ח עס איז א מצוה צו האבין א שיין חנוכה לעמפיל אונ נעמין גוטען בוימעל אויף חנוכה לעכט. אז מען האט ניט מעגין נעמין לויטערין אייל. אדער וועקסינע לעכטלין. נאר עס זאל ניט זיין צו נאנט גידרייט. נאר יעדער לעכטיל באזונדער:

ט דיא לעכטליך דארפין זיך ברענין כאטש א האלבע שעה. אז ניט איז מען ניט יוצא:

י דיא חנוכה לעכט שטעלט מען אויף א בענקיל בייא דער טיהר. ביי דעם באשטידעל וואס קייגען דער מזוזה. אדער מען שטעלט זייא אויף דעם פענצטער וואס גייט אין מארק אריין. אויב עס איז ניט שטארק הויך פון מארק:

יא באלד ווען עס ווערט נאכט דארפין צו דאווינען מעריב אונ צינדען חנוכה לעכט. מען טאר ניט פריער טוהן קיין שום זאך. אפילו לערנין:

יב אז מען האט ניט גיצונדען באלד מוז מען זעהן כאטש צו צינדען כל זמן דאס בני בית זענין אויף. אבער מיט דיא חנוכה לעכט וואס מען צינט אין שול איז מען יוצא:

יג מען זאל אריין גיסען בוימעל עס זאל זיך ברענין כאטש א האלבע שעה. אז ניט איז מען ניט יוצא. כאטשי מען גיסט דער נאך צו בוימעל פועלט אויך ניט:

יד אויך זאל מען ניט צינדען וואו דער ווינט קען אויס לעשין:

טו דיא ערשטע נאכט מאכט מען פאר דעם אז צינדען דרייא ברכות. להדליק נר חנוכה. שעשה נסים. שהחיינו. דיא רעשט נעכט מאכט מען ניט קיין שהחיינו. נאר צוויא ברכות:

טז בשעת דעם צינדען זאל דאס גאנצע בני בית זיין דער בייא:

יז תיכף נאך דיא ברכות צינט מען דיא לעכטליך. אונ נאך דעם צינדען זאגט מען הנרות הללו כו':

יח מען דארף אכטונג צו געבין עס זאל ניט זיין גאר נאהנט איין לעכטיל פון אנדערין. דען אז עס האפט זיך צו נאנט דער פלאם איז מען ניט יוצא:

יט דיא ערשטע נאכט צינט מען אן דאס לעכטיל בייא דער רעכטי האנט. דיא אנדערע נאכט צינט מען אן פריער דאס אנדערע לעכטיל. דער נאך דאס ערשטע. אונ אזוי אלע נאכט צינט מען פריער אן דאס לעכטיל וואס איז היינט מער:

כ דיא אכטע נאכט הייבט מען אן ביא דעם אכטען לעכטל און קיין זינט
דעם ערשטען :

כא מען דארף זיך אלע נאכט צו שטעלן מיט דער רעכטע האנט ביא וועם לג.
וואס מען הייבט היינט אן צו צינדען :

כב מען טאר ניט ניטצען קיין שום זאך ביא דיא חנוכה לעכט. דאריבער לאזט
ברענען דעם שמש אז מען וועט וועלן עפיס ניטצען זאל מען זיך צוא בייגן
צום שמש :

כג אין צינדען אלעכט זאל מען אויך ביא דעם שמש. דער שמש זאל ניט שטיין אין
איין שורה מיט דיא לעכטליך :

כד אויך טאר מען ניט אוועק נעמען דיא חנוכה לעכט פון דעם ארט וואס מען האט
זיא געצונדען. אבער ווען זיא האבין שוין געברענט א האלבע שעה קענין זיא אוועק
געמין אז מען דארף נייטיג :

כה פרייטיג צינט מען פריער חנוכה לעכט דער נאך דיא לעכט פון שבת. מען מוז אריין
גיסען בוימעל דיא לעכטליך זאלין זיך ברענען ביז א האלבע שעה נאך דעם וואס
שטייט שוין דריא שטערין. אז ניט איז מען ניט יוצא :

כו מוצאי שבת מאכט מען הבדלה באלד ווען מען קומט אהיים פון מעריב. דער נאך
צינט מען חנוכה לעכט. דער נאך זאגט מען ויתן לך :

כז איין אשה וואס האט ניט קיין מאן דארף זיא אליין צינדען חנוכה לעכט. אז זיא
קען ניט זאל אנאנדערער מאכין דיא ברכות און צינדען. און זיא זאל שטיין דער
ביא. אבער אז זיא גייט אין אנאנדערע שטוב אריין הערין פון יענעם איז זיא ניט יוצא :

כח חנוכה לעכט דארפין צינדען דא וואו מען עסט שטענדיג. אבער אז איינער עסט
גראד א סעודה ביא יענעם מוז ער גיין אהיים צינדען חנוכה לעכט :

כט נאר דער וואס איז אין וועג צינט חנוכה לעכט וואו ער שטייט איין. און אין דער
היים צינט איינער פון בני בית פון ווייבס וועגין :

ל אונזערי חכמים שרייבען אז דיא מענטשין וואס שפילען אין קארטין חנוכה אדער ווען
עס איז. טוהן א גרויסע עבירה. אפילו אין קוויטליך טארין אויך ניט שפילען :

לא אויך דארפין מבטל צו זיין דעם שלעכטין מנהג וואס איז אויף מייל ערטער אז דיא
קינדער מאכין געלעכטערין און געשרייען בשעת מען צינט אין שול אדער אין בית
המדרש דיא חנוכה לעכט. גלייך דיא זאך איז איין געלעכטער הז. דארפין זיא וויסען אז
דאס איז א גרויסע עבירה. דער היילגער מלאך אליהו הנביא ז"ל שרייבט אין זיין ספר
(פרק י"ג) אז דיא עבירה פון לצנות איז זייער גרוים. מען ווערט ח"ו שטארק געשטראפט
דער פאר. בפרט אין שול אדער אין בית המדרש. בפרט בשעת מען טוהט דיא טייערע
מצוה פון חנוכה לעכט צינדען. דאריבער דארפין צוא זעהן וויא ווייט מעגליך איז מבטל
צוא זיין דעם שלעכטין מנהג פון דיא געלעכטערין. וועט מען בוודאי האבין א גרויסען שכר
פון דער מצוה :

לב אז מען פאר געסט חנוכה צו זאגין על הנסים אין דער שמונה עשרה און מען האט
זיך הערשט דער מאנט ווען מען האט שוין געזאגט דעם שם פון ברוך אתה ה' הטוב
שמך דאווינט מען ווייטער. און מען דארף ניט נאך אמאל איבער צו דאווענען :

לג אז מען פאר געסט צוא זאגין ביא דעם בענטשין על הנסים האבין מיר געשריבען
דיא דינים בסימן כ"ט סעיף כ"ה זעה איין דארט :

לד חנוכה זאגט מען גאנץ הלל און מען זאגט ניט קיין תחנון און אל ארך אפים און
קיין למנצח :

לה שבת חנוכה זאגט מען ניט קיין אב הרחמים און ניט קיין צדקתך צדק :

לד די אַרבע פּרשיות וואס מען לייענט פאר פורים און נאָך פורים דארפין נשים אויך הערין לייענין :

לה די מענטשען פון דארף וואס האבין ניט קיין מנין דארפין פּרשת זכור און פּרשת פּרה צו האלטען שבת ביי א מנין ווייא זאלין דארט הערין לייענין די פּרשיות. דען ווייא זענין גרויסע חיובים. אז עס איז ניט מעגליך. זאלין ווייא אליין לייענין די פּרשיות מיט דעם טראפ מיט גרויס כוונה :

הלכות פורים

סימן צא, דינים פון פורים. ער האלט צוויא און דרייסיג סעיפים :

א דרייצען טאג אין אדר האבען יודען געפאסט און געבעטין גאט ברוך הוא ער זאל זייא העלפין זייא זאלין זיך נוקם זיין פון זייערע פיינד. האט ער זייא געהאלפין אזוי ווייא זייא האבין געוואלט. אזוי ווייא עס שטייט אין דער מגלה קאפיטעל ט׳ :

ב דאריבער פאסט מען היינט אויך דעם טאג דאס איז תענית אסתר. כדי צו געדענקין אז גאט ברוך הוא הערט צו דיא תפלה פון יעדערין מענטש אין זיין ענגשאפט אז ער פאסט און טוט תשובה מיט דעם גאנצען הארץ :

ג אז פורים איז זונטאג פאסט מען דאנערשטיג :

ד אז איינער איז עפּיס ניט געזונד זאל ער פרעגין א שאלה :

ה דעם פערצעטען טאג אין אדר איז פורים און מען לייענט דיא מגלה. און מען זאגט על הניסים ביי דער שמונה עשרה און ביי דעם בענטשין :

ו אז מען פארגעסט צו זאגין על הניסים איז דער דין אזוי ווייא חנוכה וואס מיר האבין געשריבען בסימן צ׳ סעיף ל״ב ל״ג זעה אין דארט :

ז פאר דער מגלה גיט מען כמחצית השקל געלט און איידער מען הייבט אן צו לייענין בנאכט אדער אין דער פריא מאכט דער בעל קורא דרייא ברכות. על מקרא מגילה. שעשה נסים. שהחיינו. יעדער מענטש כוון נוט אויס הערין דיא ברכות און זאל ניט זאגין קיין ברוך הוא וברוך שמו. נאר אמן אליין :

ח אז מען לייענט פון ווייבער וועגין און מען האט שוין אליין געהערט לייענין זאל מען זאגין דיא ערשטע ברכה לשמוע מגילה :

ט אפילו ווייבער און בתולות דארפין אויך פורים צו הערין לייענין דיא מגילה. בנאכט און בטאג :

י דער בעל קורא דארף אין זינען האבין מוציא צו זיין דאס ציבור. און יעדער מענטש מוז אין זינען האבין יוצא צו זיין און הערין יעדער ווארט. אָבער אז מען פעלט גאר צו הערין איין ווארט איז מען ניט יוצא. בשעת מען קלאפט המן טאר ניט דער בעל קורא לייענין ווייטער ביז עס ווערט שטיל :

יא דאריבער דארפין צו האבין פאר זיך א מגילה בשעת מען הערט. אז מען קען האבין א כשרי מגילה. צו זאגין מיט יעדער ווארט שטילער הייט איז בודאי גלייכער. אז ניט זאל מען חאטש הערין אין וואספערי מגילה עס איז אדער אין א חומש וואס שטייט דרינען דיא מגילה (אז מען האט ניט קיין כשרי מגילה טארין ניט נאך זאגין יעדער ווארט נאר מען כוו הערין). און מען זאל געווארנט זיין אז ווען מען וועט וועלכים ווארט ניט דער הערין זאל מען תיכף זאגין דאס ווארט מיט דעם מויל פון דעם חומש. וועט מען שוין יוצא זיין

יב אז בשעת ער זאגט צו דאס ווארט לייענט דער בעל קורא ווייטער דארף ער גאך שטילער

שטילער הייט תייטער צו זאגן ביז ער וועט האלטען גלייך מיט דעם וואס ליינט. דענסמאלט זאל ער שוין שווייגען אונ הערין פון דעם בעל קורא:

יג אבער אז ער דער יאגט ניט דעם בעל קורא נאר ער זאגט צו דאס ווארט וואס ער האט ניט דער הערט ווען דער בעל קורא האט שוין ווייטער גילייענט איז ער ניט יוצא: סייא מאנטשבול סייא ווייבער כו'ען אלמין גיווארינט זיין אין דיא זאכען:

יד נאך דעם לייענין וויקעלט מען צו דיא מגילה. אונ יעדער מענטש מאכט דיא ברכה הרב את ריבנו וואס שטייט אין סידור. (אויב מען האט גילייענט מיט א מנין). דער נאך אשר הניא כו':

טו דער נאך זאגט מען ואתה קדוש. אז עס איז מוצאי שבת זאגט מען ויהי נועם ואתה קדוש. ויתן לך. עלינו. אונ מען מאכט הבדלה:

טז אין דער פריא זאגט מען אויך נאך דער מגילה דיא ברכה הרב את ריבנו אז מען האט גילייענט מיט א מנין. דער נאך שושנת יעקב כו'. דער נאך זאגט מען אשרי. ובא לציון:

יז יעדער מענטש איז מחויב פורים צו שיקען חאטש צוויא מתנות צו איין מענטש. אזוי איז ער מקיים דיא מצוה פון משלוח מנות. האט ער נאך חברים שיקט ער נאך:

יח דיא צוויא מתנות וואס ער שיקט דארפין צו זיין גיקאכט עסין ווארק אדער פירות עס זאל זיין כדאי מכבד צו זיין דער מיט. אדער גוטע משקה:

יט יעדער מענטש איז מחויב פורים צו געבין צוויא מתנות צו צוויא ארימע לייט. היינו יעדערין א מתנה. עטליכע קאפיק אדער עסין ווארק. אפילו דער ארימאן וואס נעמט אליין איז אויך מחויב אין דיא מצות:

כ דיא מצוה פון מתנות לאביונים איז זייער גרויס. וואס מער אביונים מען גיט האט מען א גרויסען שכר. דען דער ניטער ווילען פון איבערשטען אין דעם. דאריבער זאל מען אזוי טוען וויא ווייט מעגליך איז:

כא דער וואס איז אויף דעם ארט וואס איז ניט דא קיין ארימע לייט זאל ער האלטין דאס געלט ביז עס וועט קומען ארימע לייט. אדער ער זאל זייא שיקען:

כב דיא ווייבער דארפין אויך מקיים צו זיין משלוח מנות צו אנדערי ווייבער. אונ מתנות לאביונים צו ארימע לייט. אפילו דיא קינדער גיוויינט מען אויך אין מצות:

כג דער וואס איז ר"ל איין אבל מעג ער פורים אונ שושן פורים זיצען אויף א באנק אונ גיין אין דיא שיך. נאר דיא רעשט דינים פון אבילות איז ער נוהג. דאריבער טאר ער ניט זיין ביא דיא שמחות. אז ער האט ניט קיין מנין אין דער היים מעג ער גיין אין שול אביין הערין דיא מגילה:

כד דער אבל איז מחויב מקיים צו זיין משלוח מנות אונ מתנה לאביונים. נאר משלוח מנות זאל ער ניט שיקען קיין טייערי זאכען. אונ יעניר מאר ניט אפ שיקען דעם אבל אפילו ער איז שוין נאך דער שבעה נאר אין דיא שלשים. (אדער אין דיא צוועליף חדשים פון פאטער אונ מוטער ר"ל):

כה אז דער אבל איז איין ארימאן מעגין עם שיקען געלט אדער אנדערי פראסטע זאכען דעסט גלייבען אז יעניר האט ניט אויף דעם ארט קיין אנדערין צו שיקען זאל ער שיקען דעם אבל מקיים צו זיין משלוח מנות:

כו דיא מענטשין וואס וואשין זיך פורים צו דער סעודה שפעט פארין נאכט דארפין אין זינען האבין ביא דער סעודה פון דער פריא יוצא צו זיין דיא סעודת פורים. דען סעודת פורים איז מען ניט יוצא נאר בטאג. אויך ווען פורים איז פרייטיג מאכט מע אין דער פריה דיא סעודה:

כז משלוח מנות אונ מתנות לאביונים מוז אויך זיין פורים בטאג:

כח סעודת פורים זאלן עסן בנאנט דאס גאנצע בני בית. אונ חברים וועלכע טען קען. אונ פרייען זיך בנאנט. נאר גיט מיט קיין ליצנות ח"ו:

כט עס איז גלייך צו לערנין אביסעל פאר דער סעודה אונ אין מיטען דער סעודה. אונ מען זאל זיך פרייען וואס גאט ברוך הוא העלפט אונז תמיד:

ל פורים בטאג דארפין צו טרינקען משקה מער וויא זיין שטייגער איז. אונ דער נאך שלאפין אביסעל. נאר אלעמען לשם שמים:

לא שושן פורים זאגט מען אויך נישט קיין תחנון אונ אל ארך אפים אונ קיין למנצח. אונ מען פרייעט זיך אביסעל מיט עסין אונ טרינקען. אונ מען טאר ניט פאסטען. נאר מען זאגט ניט על הנסים:

לב קליין פורים דאס הייסט פערצען טאג אונ פופצען טאג פון אדר ראשון טארין אויך נים פאסטין אונ מען זאגט נים קיין תחנון אונ אל ארך אפים אונ קיין למנצח. דעם פערצעטין טאג עסט מען אביסעל בעסיר פון אנאנדערין טאג. השם יתברך זאל העלפין מיר זאלין תמיד האבין זיך צו פרייען מיט אלדים גוטין. אונ זוכה זיין צו דער גאולה שלמה במהרה בימינו אמן:

הלכות כיבוד אב ואם.

(דברים) סימן צב. דינים פון ערליך האלטען פאטער אונ מוטער. ער האלט צוויא אונ צוואנציג סעיפים:

א מען דארף שטארק גיווארינט צו זיין ערליך צו האלטען פאטער אונ מוטער:

ב דער הייליגער מלאך אליי הנביא ז"ל שרייבט אין זיין ספר אז דער וואס וויל האבין גוטס אויף דער וועלט אונ אויף יענער וועלט זאל ער ערליך האלטען פאטער אונ מוטער:

ג ערליך האלטען הייסט צו באדינען זייא מיט אלדינג. אז זייא וועלין ארעם אונ ער איז פאר מעגליך דארף ער זייא מפרנס זיין מיט א פריילעך פנים וויא ווייט מיגלעך איז:

ד אויך וועניג מיר גיבאטען גיווארען מורא צו האבען פאר פאטער אונ מוטער. היינו מען טאר נים שטיין אדער זיצען אויף דעם פאטערס ארט אין שול. אויך טארין נים זיצען אין דער היים אויף דעם פאטערס ארט אדער אויף דער מוטערס ארט:

ה אויך טארין נים אפ ווענדין זייערע רייד אפילו זייא וועגין נים דער בייא:

ו מען טאר נים אויף וועקין פאטער אונ מוטער פון שלאף. אפילו דער שליסעל פון זיין גיוועלב ליגט בייא זייא אונטערין קישען אונ ער ווערט דער וועיל היזק האבען א סאך פאר דינסט טארין אויך נים:

ז אבער אז עס טרעפט זיך דעם פאטער א פאר דינסט אונ אז ער וועט עס נים אויף וועקען וועט דער פאטער האבין עגמת נפש זאל ער עס אויף וועקין:

ח דעסט גלייכען פון א מצוה וועגען היינו צו גיין דאווינען זאל ער עם אויך אויף וועקין. דען ער מיט דעם פאטער אונ מוטער זענען מחויב אין אייבערשטענם כבוד:

ט מען איז מחויב זיך אויף צו שטעלין פאר דעם פאטער אונ פאר דער מוטער. ווען מען וועהט זייא אדער מען הערט זייא גיין ביז מען וועהט זייא שוין נים אדער ביז זייא קומען אויף זייער ארט;

י מען נידעגקט דעם פאטער אין דיא צוועליף חדשים נאך זיין טוים דארפין צו זאגין

זאגן ,הריני כפרת מ״שכבו״ דיא מיינט אז ,אויף מיר זאל קומען דאס שלעכטס וואס דארף אויף עם צו קומען״ אז מען גידענקט עס נאך דיא צוועלף חדשים זאלן זאגן זכרונו לברכה לחיי העולם הבא :

יא אז מען גידענקט דיא מוטער אין דיא צוועלף חדשים נאך איהר טויט זאל מען זאגן הריני כפרת משכבה. אז מען גידענקט זיא נאך דיא צוועלף חדשים זאל מען זאגן זכרונה לברכה לחיי העולם הבא :

יב אז מען גידענקט זייער נאמען אין שרייבן דארפין אויך צו שרייבן דיא ווערטער וואס מיר האבין גישריבען :

יג אז דער פאטער אדער דיא מוטער הייסען עס טוען איין עבירה אפילו גאר א קליינע עבירה טאר ער ניט פאלגין זייא :

יד איין אשה איז אזוי גוט כתיב ערליך צו האלטען דיא פאטער אונ מוטער אונ מורא האבין פאר זייא אזוי וויא א מאנצבול :

טו נאר דיא אשה וואס האט איין מאן אונ דער מאן לאזט זיא ניט איז זיא פטור פון דיא זאכען וואס ער לאזט ניט. אבער אין דיא זאכען וואס דער מאן איז ניט מקפיד איז זיא מחויב :

טז אז דער פאטער הייסט זיך בארינגען למ״ל ער הייסט זיך געבען א טרונק וואסער אונ דיא מוטער הייסט זיך אויך געבען א טרונק וואסער דארף ער פריער צו געבען דעם פאטער. דען דיא מוטער איז אויך מחויב צו בארינגען דעם פאטער :

יז דאריבער אז דער פאטער האט גיגעבען דער מוטער א גט אונ זיא איז שוין ניט מחויב עס צו בארינגען מעג דער זאהן געבען איהר פריער דעם טרונק וואסער :

יח מען טאר ניט מבזה זיין פאטער אונ מוטער אפילו נאר מיט רייד אדער אויף דעם ווינק. אפילו זייא שלאגין עם טאר ער ניט זייא אקיגען רעדין :

יט א מענטש טאר ניט שווער מאכען דעם עול אויף זיינע קינדער מדקדק זיין מיט זייא אין זיין כבוד. דען ער קען זייא ברענגען צוא איין עבירה. נאר ער דארף זייא מוחל זיין. אונ ניט מקפיד זיין אויף זיין כבוד :

כ אז דער פאטער ווייסט אז ווען ער וועט שלאגען דעם זאהן וועט ער איהם מבזה זיין אדער שעלטען טאר ער איהם ניט שלאגען. כדי ער זאל איהם ניט ברענגען צוא קיין עבירה. נאר ער זאל איהם שטראפען מיט רייד :

כא א שטיף מוטער אדער א שטיף פאטער. איין עלטערין ברודער. א זיידען. שווער אונ שוויגער. כוז מען אויך ערליך האלטען :

כב דער וואס וויל כבוד ערליך האלטען פאטער אונ מוטער דארף צוא לערנין את כוין גוטע מעשים. דאס איז א כבוד פאר דיא פאטער אונ מוטער אויף דער וועלט. אויך זעגען זייא זוכה צוא פיהל גוטס אויף יענער וועלט אז זייא לאזען איבער גוטע קינדער :

סימן צג. דינים פון ערליך האלטען א רבי אדער א תלמיד חכם. אדער איין אלטין מאן. אדער א כהן. ער האט צעהן סעיפים :

א דעם רבי וואס מען לערינט ביא עם דארף מען שטארק ערליך צוא האלטען. אונ גרויס הכה ארין האבין פאר איהם. אפילו מען לערינט צינדערט ניט בייא איהם :

ב מען איז מחויב זיך אויך צוא שטעלן פאר א מענטש וואס קען גוט לערנין אפילו מען האט ניט בייא איהם גילערינט אפילו ער איז נאך גאר יונג :

ג אויך איז מען מחויב זיך אויף צוא שטעלין פאר איין אלטען מאן וואס איז עלטער פון

דבעציג

שפעציג יאהר. אפילו ער קען גאר ניט לערנען. נאר ער איז ניט קיין רשע:

ד פאר די וואס סיר האבען געשריבען דארפען זיך צוא אויף שטעלען אז זיא קומען אריין אין זייערע פירד איילען. ביז זיא זעצען זיך אדער זיא גייען אוועק פיר איילען:

ה אבער פאר א גרויסען רב דארפען זיך אויף שטעלען ווען מען דער זעהט איהם ווייא ווייט עס איז. ביז ער זעצט זיך. אדער ביז מען זעהט איהם שוין ניט:

ו עס איז א גרויסע עבירה מבזה צוא זיין תלמידי חכמים. דער וואס איז זייא מבזה האט ניט קיין חלק לעולם הבא:

ז די פראסטע מענטשען וואס רעדען שלעכטען אויף די רבנים בארעבענען זיך ניט אז זיא אליין זענען פול מיט עבירות. נאר רעדען אויף די רבנים וואס זענען מיטגאל פון זייא א ואך וואס דאכט זיך אז עס איז שלעכט. מען דארף אבער זייא ווייט מרחיק זיין צוא זוכען א זכות אויף דעם וואס קען לערנען:

ח אבער אז מען זעהט אז דער וואס קען לערנען טוהט פיהל עבירות. און האט ניט קיין שום יראת שמים. דארפען ניט פאר איהם קיין דרך ארץ צוא האבען. גלייך ער האט געזען א פראסטער פראסטער יונג. אפילו ער קען גוט לערנען. מען טאר ניט זיך אפ לערנען פון איהם קיין שום שלעכטע מדה:

ט מען איז מחויב ערליך צוא האלטען דעם כהן. ביא א סעודה דארפען איהם היסען צום ערשטען וואשען און מאכען המוציא. אויך זאל מען איהם געבען דאס בענטשען. און אויך ביא יעדער זאך דארף זיין דער כהן צום ערשטען:

י נאר אז עס איז דא א ישראל וואס קען לערנען איז ער מעהר חשוב פון כהן. און ער דארף זיין ביא די זאכען צום ערשטען:

(וואהלען) סימן צד. דינים פון מאן און ווייב. ער האלט אכטצען סעיפים:

א יעדער מענטש איז מחויב צוא נעמען איין ווייב צוא האבען קינדער. די מצוה ווערט דער מענטש מחויב ווען ער איז אלט אין אכצעהן יאהר. און אז ער האט ניט חתונה ביז ער ווערט עלטער פון צוואנציג יאהר האט ער א גרויסע עבירה:

ב מען זאל נעמען אין ארינעליכע ווייב פון א שיינע משפחה. דריא סימנים געפינט זיך ביא יודען. זיא זענען שעמעדיג. און דער בארמן זיך איינער אויף דעם אנדערין. און זענען גומל חסד איינער דעם אנדערין. דער וואס האט ניט דאטש איינס פון די סימנים איז ניט רעכט זיך מיט איהם משדך צוא זיין:

ג די גמרא זאגט אז א מענטש זאל פאר קויפען וואס ער פאר מאגט און זאל נעמען א ווייב וואס איהר פאטער איז א תלמיד חכם. דען אז איהר פאטער איז איין ערליכער יוד און קען לערנען האט מען גוטע קינדער:

ד עס איז א מצוה אויף א מענטש ער זאל חתונה מאכען זיינע קינדער ווען זיא זענען נאך יונג. כדי זיא זאלין ניט קומען צו קיין זנות אדער צו הרהור עבירה ח"ו:

ה אויך דארף מען תמיד אכטונג צו געבען אויף זיין דהוז גיזינד זייא זאלין ניט זינדיגען. נאר גיין אין גוטען וועג:

ו א מענטש דארף שטארק ערליך צוא האלטען זיין ווייב. און זאל רעדען צו איהר מיט ווייכע רייד און ניט זיך בייזערן. די ברכה איז נאר דא אין מענטשם הויז איבער דעם ווייב. (זעה איין בסימן ל"ח סעיף ד'):

ז דאס ווייב דארף שטארק ערליך צוא האלטען דעם מאן. און זאל מורא האבען פאר איהם. און זאל טוהן אלדינג אזוי ווי ער הייסט:

ח דער גרויסער מלאך אליהו הנביא ז"ל שרייבט אין זיין ספר אז די בעסטע אשה

צווישען

קוויקען די ווייבער אין די וואס פעלט איהר מאן. נאר ניכט ווען זיא טוהן אין עבירה:

ט די ווייבער וואס ווייערע מאנען קענען לערנען. אונ קענען ניט געבען די ווייבער פרנסה ווייא עס קער צו זיין, אונ די ווייבער מוזען זיא אן גרויסע צרות. אונ זענען זייא מבטל פון לערנען אונ פון דאווינען. דארפען זייא וויסען אז זייא פאר וועדינען זיך שטארק דער מיט:

י דען די גמרא זאגט אז ווייבער זענען זוכה צוא עולם הבא פאר דעם וואס זייא פירען די קינדער זאלען לערנען תורה אונ די מאנען זאלען לערנען תורה. אונ װארטען אויף די מאנען ביז זייא קומען פון לערנען:

יא אונ קיינען פרנסה דארפען צו וויסען אז גאט ברוך הוא גיט יעדען מענטש פרנסה. נאר דער מענטש דארף עפיס טוהן. קען איהם גאט ברוך הוא העלפען ער זאל האבען מעהר פון דעם וואס ארבייט שטענדיג:

יב מען טאר ניט זיין מיט דעם ווייב אפילו איין שעה אן א כתובה. אז עס ווערט פאר לוירען די כתובה מוז מען תיכף גיין צום רב ער זאל איהר שרייבען איין אנדערע כתובה:

יג מען טאר ניכט משמש המטה זיין ביא איין ליכט. אונ ניכט בטאג. נאר אין א פינצטערע שטיבעל:

יד אז מען וויל משמש המטה זיין אין דעם שטיבעל וואס ליגט דרינען תפלין אדער ספרים אדער כתבים פון דברי תורה דארפען זייא צוא דעקען מיט צוויא לייבער אדער צוויא מלבושים איינס אויף דעם אנדערן. אדער מען זאל זייא אריין ליגען אין צוויא כלים היינו איין כלי אין דער אנדערע. דאס פועלט נאר אז עס איז ניכט דער שטייגער פון די תפלין אדער ספרים צוא ליגען אין איינס פון די צוויא כלים:

טו אז מען דעקט צוא מיט עפיס דאס קעסטיל וואס די ספרים ליגען דרינען איז אויך גוט:

טז אז דיא אלמער פון ספרים האלט איין איל די לענג אונ איין איל די ברייט אונ דרייא איילען די הויך דארפען זייא גאר ניט צו דעקען אז זיא איז פאר מאכט אונ מען זעהט ניט די ספרים פון דרויסען:

יז די מזוזה וואס איז אין דעם שטיבעל דארפען אויך צו דעקען מיט צוויא זאכען איינס אויף דעם אנדערען. אונ אויך נאר אז חאטש איינס פון זייא איז ניט דער שטייגער די מזוזה זאל ליגען תמיד דרינען. אזוי וויא מיר האבען גישריבען בסעיף יד:

יח א שטיבעל וואס איז דא דרינען א ספר תורה טאר מען ניט דארט משמש זיין:

סימן צה. דינים פון תענית וואס חתן וכלה פאסטען דעם טאג פון דער חופה. ער האלט זעקס סעיפים:

א דעם טאג פון דער חופה פאסט דער חתן אונ די כלה. דען טען איז זייא דעם טאג מוחל די זינד:

ב ביא מנחה זאלען זייא זאגען עננו ביא שמע קולנו. אזוי וויא אנאנדערער תענית. אונ פאר אלהי נצור זאלען זייא זאגען דעם פסוק יהיו לרצון אמרי פי והגיון לבי לפניך ה׳ צורי וגואלי. דער נאך זאגען זייא ווידוי א״א תבוא לפניך. ביז והחלאים רעים. ער נאך אלהי נצור. פונקט אזוי וויא ערב יום כפור:

ג. דער חופה טאג איז ראש חודש (חוץ ראש חודש ניסן) אדער אסרו חג. אדער

חנכה

חמשה עשר באב. אדער חמשה עשר בשבט. אדער חנוכה אדער שושן פורים. דארפין זיא ניט צו פאסטען:

ד אין דיא טעג וואס זיא פאסטען ניט זאלין זיא ווייניג עסין. אונ ניט טרינקען קיין שום משקה וואס מאכט שיכור:

ה דיא חתן וכלה דארפין תשובה טוהן דעם טאג פון דער חופה. אונ חרטה האבין אויף דיא עבירות וואס זיא האבין געטוהן ביז אהער. אונ זאלין בעטין גאט ברוך הוא ער זאל זיא מוחל זיין. אונ זאלין נעמין אויף זיך זיא זאלין שוין דינען גאט ברוך הוא פון היינט אן מיט דעם גאנצין הארץ. אונ זאלין בעטין עס זאל זיא גוט זיין:

ו דיא דינים פון דיא קידושין מיט דער חופה אונ דיא שבע ברכות דארפין מיר ניט צוא שרייבען אויף דייטש. ווען דאס ווייסט שוין דער מסדר קידושין אונ דער וואס זאגט שבע ברכות. אונ זיא זענין שוין מודיע אלע דינים פון דיא זאכין:

סימן צו. דינים אז מען טאר ניט טראכטין קיין הרהור עבירה. אונ מען מוז זיך היטען פון הוצאת זרע לבטלה. ער האלט ניין סעיפים:

א מען טאר ניט מוציא זיין קיין זרע לבטלה. דיא זינד איז הארבער פון אלע עבירות:

ב דיא מענטשין וואס זענין מנאף מיט דער האנט אונ זענין מוציא זרע לבטלה איז אזוי גוט גלייך זיא הרגין מענטשין. איבער דעם שטארבין טייטאל דעם מענטשס קינדער יונגע הייט ח"ו אונ דיא עבירה ברענגט דעם מענטשין צוא ארעמקייט ח"ו:

ג מען טאר ניט טראכטין קיין הרהור פון ניאוף אדער אזעלכע מחשבות וועלכעס דאס אבר ווערט בקושי ח"ו. דיא עבירה פון דעם איז זייער גרויס. סיי א הרהור פון איין אשה סיי א הרהור פון א זכר סיי באנשטעבול סיא ווייבער טאר מען אלמין ניט טראכטין קיין שום הרהור פון דיא זאכין:

ד אז עס פאלט איין אין דער מחשבה עפיס פון דיא זאכין איז מען מחויב עס תיכף אוועק צו שלאגין. אז מען קען באלד טראכטין מחשבות פון דברי תורה איז בודאי גוט. ווען דברי תורה זענין זייער גוט אוועק צו שלאגין דיא שלעכטע מחשבות. אז ניט זאל מען זיך געבין אין זינען אריין מחשבות פון וועלט זאכין פון וואס עס איז. כדי מען זאל אויף הערין צו טראכטין דיא שלעכטע מחשבות:

ה מען דארף זיך גוט צו היטען מען זאל גאר ניט אריין קלערין אין דיא שלעכטע מחשבות. ווען אז מען קלערט גאר אריין דרינען אפילו מען וויל עס מבטל זיין מיט דיא קלערין מאכט עס שוין קאליע דעם מענטש. אונ עס קען אידם ברענגין צו א זינד ח"ו. דאריבער זאל מען זיא גאר אוועק שלאגין פון דיא געדאנקין ניט צו קוקין אין זיא אונ גאר ניט אריין קלערין אין זיא:

ו מען טאר ניט שלאפין אויף דעם רוקען מיט דעם פנים ארויף. נאר מען זאל ליגען אביסעל אויף דער זייט. כדי דאס אבר זאל ניט ווערין בקושי:

ז אויך זאל מען ניט קוקין אויף בהמות אדער חיות אדער ע׳. בשעת זיא זענין איינער ביא דעם אנדערין:

ח אויך טאר מען ניט רייטען אויף א בהמה אן א זאטעל:

ט דער יוד בדארף זיך היטען וויא ווייט מעגליך איז עס זאל זיך אידם ניט טרעפין קיין מקרה לילה ח"ו. דאריבער זאל מען ניט עסין בנאכט קיין סך. אונ איידער מען לייגט שלאפין זאל מען לערנין תורה. נאר דער עיקר איז מען זאל ניט טראכטין בייטאג קיין הרהור עבירה ח"ו. אזוי וויא מיר האבין געשריבען:

(עקב) סימן צז. דינים אז מען טאר ניט זיין אליין מיט א פרעמדי אשה. ער האט צוועלף סעיפים:

א מען טאר ניט זיין אליין מיט קיין שום נקבה. סיי זיא איז יונג סיי זיא איז אלט. סיי א יודישע סיי א גויה. סיי זיא איז זיין קרובה סיי ניט:

ב חוץ דער מאן מיט דעם ווייב אונ דער פאטער מיט דער טאכטער אונ דיא מוטער מיט דעם זוהן מעגין זיין אליין. מיט דער שוועסטער מעגין אויך טיינמאל זיין אליין:

ג דא ווא זיין ווייב איז מיט ער זיין חאטשי עס איז דארט דא אנאנדערע נקבה אויך. אבער א נקבה טאר גיט זיין מיט א גוי חאטשי דעם גוים ווייב איז אויך דארט דא:

ד אפילו עס איז דא א סך גוים מיט זייערע ווייבער זאל אויך ניט זיין קיין יודישע נקבה מיט זייא אליין צאמען עס איז דא דארט איין יוד:

ה א נקבה מעג זיין אליין מיט צוויא יודען בנאנט. דאס איז נאר אז חאטש איינער פון זייא איז איין ערליכער יוד. אבער אז זייא זענין ניט ערליך מאר זיא ניט זיין מיט זייא אליין אפילו זייא זענין אסך נאר ציימען איינעמס ווייב איז דארט דא:

ו אויף דעם פעלד אדער אויף דעם וועג אדער בנאכט אין שטאט טאר מען ניט אפילו צוויא ערליכע יודען זענין אליין מיט א נקבה נאר ציימען עס איז דא מיט זייא א דריטער. אפילו דער דריטער איז א גוי שאט אויך ניט:

ז איין יוד מיט צוויא ווייבער טאר ניט זיין אליין אפילו בטאג אין שטאט. אבער אז איין אשה איז בנאנט מיט א קליין מיידעל וואס קען שוין גוט רעדין אונ איז נאך ניט אלט קיין ניין יאהר מעג א יוד זיין מיט זייא אליין:

ח אבער צוא פאהרין אין וועג מיט איין אשה זיא זאל זיך מיט נעמין א יונגעל אדער א קליין מיידעל פאר א שומר טאר מען ניט נאר ציימען מען דארף א מאהל גאנץ גייטיג אונ מען האט ניט נאך א באנטצבול ער זאל מיט פאהרין:

ט דאס שפיעטסט אלמין אז עס איז דא א גרויסע אשה מיט דער מיידעל. אבער צוא זיין אליין מיט א קליין מיידעל טאר מען ניט אז דאס מיידעל איז שוין אלט דרייא יאהר אדער מעהר:

י א יונגעל וואס איז שוין אלט ניין יאהר טאר ניט זיין א נקבה מיט איהם אליין:

יא א שטוב וואס דיא טיהר איז אפען אין מארק אריין מעגין דארט זיין אליין מיט א נקבה בטאג אונ התחלת נאכט כל זמן מענטשין דרייען זיך אין מארק:

יב דער מענטש וואס איז מיט איהר שטארק באקענט איז ניט גליך ער זאל זיין מיט איהר אליין אפילו דיא טיהר איז אפען אין מארק אריין:

סימן צח. דינים אז מען דארף זיך צו דער וואהרען פון א פרעמדי אשה. ער האט צעהן סעיפים:

א דער יוד מוז זיך שטארק דער וואהרין פון דיא ווייבער. ער טאר גילט שפיעלן אדער לאכען מיט א פרעמדע אשה. אויך טאר ער ניט קוקען אויף איהר צוא זעהן איהר שיינקייט:

ב אז מען קוקט אפילו אויף דעם פינגער פון א פרעמדי אשה הנאה צו האבין דער פון האט מען א גרויסע עבירה. נאר דיא וואס מען וויל נעמין פאר איין ווייב זאל מען זעהן פריער אויב זיא געפעלט:

ג אז מען באגעגינט איין אשה אין מארק טאר מען ניט גיין אינטער איהר נאר מען דארף

געה צו גיין ביז זיא זאל זיין אן דער זייט אדער אינטער איהם :

ד אויך טאר מען ניט הערין זינגען פון איין אשה אדער זעהן איהרע האר :

ה מען זאל ניט רעדין א סך מיט קיין שום אשה. אפילו מיט זיין אייגען ווייב. נאר וואס וויניגער עס איז מיגליך :

ו מען טאר ניט שיקען קיין גרוס צוא איין אשה. אבער דעם אז מען שרייבט צוא איינעם א בריף טאר מען ניט שרייבען צוא לאזען גריסען זיין ווייב :

ז נאר מען מעג פרעגען דעם מאן וואס זיין ווייב טוט אדער ער זאל שרייבען וואס זיין ווייב טוהט :

ח מען טאר ניט אן רירען אין קיין שום נקבה פון הרהור עבירה וועגען :

ט ביא דיא אלע זאכען איז ניט קיין חילוק צווישען איין אשה צווישען א בתולה. אפילו זיא איז זיין כלה כל זמן זיא האט ניט מיט איהם חתונה געהאט האט זיא דיא אייגענע דינים פון א פרעמדע אשה :

י מען דארף אין דיא זאכען שטארק געווארינט צוא זיין. און אנדערע צוא ווארינען ווייא ווייט עס איז מיגליך :

הלכות נדה

סימן צט. דינים וויא אזוי דער מאן דארף זיך אפ צוא היטען פון ווייב ווען זיא איז א נדה. ער האלט צוויא און צוואנציג סעיפים :

א דער יוד איז מחויב זיך אפ צו שיידען פון זיין ווייב ווען זיא איז א נדה ביז זיא ציילט אפ שבעה נקיים און איז זיך טובל :

ב אבער כל זמן זיא גייט ניט קיין טבילה אפילו עס דויערט וויא פיהל יאהרין הייסט זיא אלץ א רעכטע נדה :

ג ער טאר ניט שטיפען אדער לאכין מיט זיין ווייב אין דער נדה. און זאל ניט זיצען מיט איהר קיין רייד וואס ברענגען חשק :

ד ער טאר ניט אן רירען אין איהר אפילו מיט דעם קליינעם פינגער :

ה אויך זאל ער ניט דער לאנגען צוא איהר אפילו איין לאנגע זאך. און זאל ניט ארייך ווארפין אין איהר האנט ארין קיין שום זאך. דעסט גלייכען זיא צוא איהם טאר אויך ניט דאס :

ו ער זאל ניט אן רירען אין איהרע קליידער ווען זיא גייט אין זייא. אבער ווען זיא גייט ניט אין זייא מעג ער אן רירען אין זייא :

ז ער טאר ניט עסין מיט איהר אויף איין טיש. צאטין עס שטייט עפיס צווישען זיין שיסעלע צווישען איהר שיסעלע צו ווייזען אז זיא איז א נדה. היינו עס שטייט דער צווישען א קריגעל וואס מען טרינקט ניט דער פון. אבער אז מען טרינקט פון דעם קריגעל פועלט עס ניט. און ער בדארף עפיס אנדערש אנידער צוא ליינען דער צווישען :

ח ער טאר ניט עסין אדער טרינקען פון דעם וואס זיא לאזט איבער נאר אז מען האט איבער גיגאסען אין איין אנדערע כלי אביין מעג ער שוין דער פון עסין אדער טרינקען :

ט זיא מעג עסין און טרינקען פון דעם וואס ער לאזט איבער :

י ער טאר ניט זיצען אדער ליגען אויף איהר אדער אויף איהר בעט ניהאנט. אפילו ווען זיא איז ניט דא. אבער אן רירען מעג ער אין זייא :

יא זיא מעג זיצען אויף זיין בעט. אבער ליגען דארוף טאר זיא ניט. אפילו אין דיא קליידער :

יב זיין בעט אדער זיין בעט געוואנט טאר זיך ניט אן רירען אן איהר בעט אדער אן איהר בעט געוואנט:

יג זיא טארין ניט פארין שפאצירען אויף איין וואגען אבער פון האנדעל וועגין אדער אנאנדער עסק מעגין זיא פארין אויף איין וואגען. נאר זיא זאלען אזוי זיצען אז זיא זאלען ניט זיך אן רירען:

יד ער טאר ניט קוקען אויף קיין שום ארט פון איהר ליב וואו דער שטייגער איז אז זיא גייט דארט צוא גידעקט מיט מלבושים. אויך טאר ער ניט הערין זיא זינגען:

טו אז זיא ברענגט איהם איין כוס צוא טרינקען זאל זיא אנדערש מאכין פון דעמאלט ווען זיא איז ריין. היינו זיא זאל איהם צנידער שטעלין מיט דער לינקער האנט אז עס איז איהר שטייגער תמיד אנידער צוא שטעלין מיט דער רעכטי האנט. אדער זיא זאל איהם אנידער שטעלין אויף דער באנק. כדי עס זאל זיין אנדערש פון דעמאלט ווען זיא איז ריין:

טז אז עס איז דא מענטשין אונ זיא שעמט זיך אזויא צוא טוהן זאל זיא אן גיסען דעם כוס דער מאן זאל ניט זעהן. וועט שוין ניט שאטען אז זיא וועט איהם אנידער שטעלין אויף דעם טיש גלייך וויא תמיד:

יז אז זיא ברענגט איהם איין שיסעלע אדער איין טעליר מיט עסין האט עס דיא אייגענע דינים. קיינען ארויף שטעלין אויף דעם טיש אזויא וויא דער כוס וואס מיר האבען געשריבען:

יח זיא טאר ניט לייגען דאס ליילעך אדער דאס איבער בעט אויף זיין בעט ווען ער זעהט. אבער ווען ער זעהט ניט מעג זיא בעטין חאטשע ער ווייסט אז זיא האט געבעט:

יט זיא טאר ניט שטעלין פאר איהם וואסער צוא וואשען:

כ ער טאר אויך ניט איהר אנידער שטעלין א כוס. אונ ניט שיקען קיין כוס אפילו א כוס של ברכה:

כא דיא אלע דינים וואס איז געשטאנען אין דעם סימן דארפין געהיטין צוא זיין זינט זיא איז טמא געווארען ביז נאך דער טבילה:

כב אפילו זיא געפינט נאר א פלעק אונ דער רב פסקנת אז זיא איז טמא דארפין זייא שוין געווארנט צוא זיין אין דעם אלעמען. ביז נאך דער טבילה:

(ראה) סימן ק. דינים אז מען דארף זיך אפ שיידין פון ווייב נאהענט פון איהר וסת. אונ דיא דינים פון דיא בדיקות פון דער אשה את דיא ריינע טעג. ער האלט צוויא אונ פופציג סעיפים:

א דער שטייגער איז פון ווייבער אז זיא האבען איין געזעצטע צייט צוא זעהן דם נדה. א טייל איז זייער צייט צוא זעהן אלע צוואנציג טאג. טייל זעהן אלע דרייסיג טאג. טייל האבען איין אוים געזעצטע צייט אין חודש היינו ראש חודש אדער פינעף טאג אין חודש. אונ נאך אזא שטייגער:

ב ביא דיא אלע דארף זיך דער מאן אפ צוא שיידען פון איהר דיא נאכט פריהער פון דעם טאג וואס קומט אוים זיא זאל ווערין א נדה טאמער וועט זיא בשעת בעשה טמא ווערין ח״ו:

ג מען דארף אין דעם שטארק געווארנט צוא זיין. דען אז ער שייד זיך ניט אפ אין דער צייט אונ זיא ווערט טמא בשעת מעשה את גלייך וויא ער האלט געוועזען ביא איהר ח״ו במזיד ווען זיא איז א נדה:

ד און דער זיתר וואס מען שייד זיך ניט אפ אין דער צייט שטארבין דיא קינדער ח״ו.

אבער

אבער דער וואס שייד זיך יא אפ אין דער צייט האט קיינער וואס קענן גוט לערנען:

ה די אשה וואס האט א וסת קבוע דאס הייסט אין געזעצטע צייט. היינו זיא זעהט תמיד צעהן טאג אין חודש. אדער זיא זעהט תמיד גלייך וועלכן טאג אין חודש דארף זיך דער מאן אפ שיידען פון איהר דעם טאג אין חודש אונ די נאכט פריער. אז איהר שטייגער איז צוא זעהן בנאכט דארף ער זיך אפ שיידען די נאכט אונ אויך דעם טאג פריער (זעה אין בסימן צ"ד סעיף י"ב):

ו איך דארף זיא זיך גוט בודק צוא זיין דעם טאג אדער די נאכט פון דער וסת מיט א ווייס טיכעל פון אלטע לאווינט אדער באוויל. אונ דאס טיכעל זאל דארט ליגען דעם גאנצען טאג פון דער וסת. אז עס קען ניט אזוי לאנג ליגען זאל זיא זיך גוט בודק זיין די נאכט אדער דעם טאג פון יעדער וסת. אונ די נאכט נאך דער וסת זאל זיא זיך נאך א מאהל גוט בודק זיין

ז אונ אז דאס טיכעל וועט זיין ריין אונ עס וועט ניט זיין באריהרט קיין טראפן רויט אדער שווארץ וועט זיא שוין מותר זיין צום מאן דעם טאג נאך דער וסת. נאר דער מאן דארף זיא פרעגין אויב זיא האט זיך בודק געוועזן אונ האט ניט געזעהן קיין דם אזוי וויא מיר האבען געשריבען:

ח די אשה וואס איהר שטייגער איז אז עס געדויערט תמיד פון דעם לעצטין טאג פון דעם מאהל זעהן ביז דעם ערשטען טאג פון דעם מאהל זעהן א גלייכען חשבון למשל פינעף אונ צוואנציג טאג. ניט וויניגער אונ ניט מעהר הייסט דאס אז זיא האט א געזעצטי צייט צוא זעהן. אונ זיא איז נאר אסור דעם טאג פון דער וסת אונ די נאכט פריער. אדער די נאכט פון דער וסת אונ דעם טאג פריער. אונ איך דארף זיא זיך בודק זיין דעם טאג אדער די נאכט פון דער וסת. אזוי וויא מיר האבען געשריבען בסעיף ו':

ט דאס שטימעט אלעמין אז די אשה וואס מיר האבען געשריבען בסעיף ה' האט שוין געזעהן אין א גלייכען טאג אין חודש דריי מאהל בנאכט אדער דריי מאהל בטאג אונ פיהרט תמיד אזוי. אונ קיינמאהל ניט אנדערש. אדער די אשה וואס מיר האבען געשריבען בסעיף ח' האט שוין געזעהן דריי מאהל בנאכט אדער דריי מאהל בטאג אין גלייכע צייטען. אז פון לעצטין טאג פון דעם מאהל זעהן ביז דעם ערשטען טא. פון דעם מאהל זעהן איז געוועזן פונקט אזוי פיהל טעג דריי מאהל דאך אנאנד. ניט מינציגער אונ ניט מעהר. אונ פיהרט תמיד אזוי. אונ קיינמאהל ניט אנדערש:

י אבער די ווייבער וואס רוקען זייער וסת טיינמאהל עטליכע טעג פריער אונ טיינמאהל שפעטער איז דא אין דעם פיהל חילוקי דינים. אויך קען זיא האבען גאר אין אנדערי וסת. בספר מסגרת השולחן סימן קנ"ה האבין מיר געשריבען אלע דינים פון דעם אונ אלע חשבונות וואס קער צוא דעם. יעדער זאל אקראט על פי דין. וועלכיס קען קען ניט אויף עברי דייטש שרייבען אזוי פיהל קען זאל פאר שטיין:

יא איבער דעם שרייבט הרב הגאון הצדיק ר' משה זלה"ה בספר מען טהור סימן ב' וסימן ו' אז זיא כוז האבין שאלת חכם וויא אזוי זיך נוהג צוא זיין מיט דעם אפ שיידען נאהנט פון דער וסת:

יב נאר וויל דאס איז היינט שכיח מחמת דיא שלאפי דורות אונ דער מאן שיידט זיך דיא זאבין צוא פרעגין וועלין מיר דא אביסעל פארעכטין אונ שרייבין וויא אזוא דיא זאלין זיך נוהג זיין:

יג אין אשה וואס איהר שטייגער איז צוא זעהן דם נדה אלע פיהר וואכן אונ ניט תמיד דעם איינעם טאג נאר טיינמאהל עטליכע טעג פריער אדער שפעטער

יאר

דארף זיך דער מאן פון איהר אפ שיידען ווען עס קומט דיא צייט פון איהר ווסת דיא עטליכע טעג פריהער אדער שפעטער :

יד אויך דארף ער זיך אפ שיידען פון איהר דעם דרייסיגסטען טאג פון יענים מאהל ווען אונ דעם איין־אונד־דרייסיגסטען טאג . דאס דארף ער ניט ציילען אויף טעג . נאר ער זאל וויסען א כלל למשל זיא איז געווארין בחודש אדר א נדה זונטאג בנאכט וואס קער צוא מאנטיג אדער מאנטיג בטאג דארף ער זיך אפ שיידען איבער פיהר וואכען בחודש ניסן מאנטיג בנאכט וואס קער צוא דינסטאג אונ דינסטאג בטאג אונ בנאכט אונ מיטוואך בטאג :

טו אונ אזויא איז תמיד א כלל ווען טאג זיא איז געווארין א נדה זאל ער זיך אלכץ אפ שיידען איבער פיהר וואכען צווייא מעת לעת דער נאך :

טז דעסט גלייכען דיא אשה וואס זעהט אלע פינעף וואכען אונ ניט תמיד גלייך האט אויך דיא איינינע דינים וואס מיר האבין געשריבען בסעיף י"ג . אונ ער דארף זיך אויך אפ שיידען פון איהר צווייא מעת לעת נאך דיא פיהר וואכען פון יענים מאהל ווען אזויא וויא מיר האבין געשריבען בסעיף י"ד :

יז דען דאס איז א כלל ביא יעדערי אשה וואס האט ניט תמיד א געזעצטי צייט וואס מיר האבין געשריבען בסעיף ה' ובסעיף ח' . דארף זיך דער מאן אפ שיידען פון איהר אין דיא טעג וואס מיר שרייבען אין דיא סעיפים :

יח דער שטייגער איז פון דיא נשים אז ווען זיא ווערט א נדה זעהט זיא לעדיך פינעף טאג בנאנד . איז דיא טעג וואס גייט טט אזויא שטארק פון איהר נאר עס הערט מיינטמאהל אויף . אדער זיא איז זיך בודק אונ געפינט רויט אדער שווארץ דארף ער זיך אפ שיידען פון איהר דעם אנדערין חודש אויך אין דיא איינינע טעג פון חודש :

יט דעסט גלייכען דעם חשבון וואס מיר האבין געשריבען בסעיף י"ג . אז מען דארף זיך אפ שיידען ווען עס קומט דיא צייט פון דער ווסת איז פון סוף ווען ביז דעם אן הייב ווען . דהיינו זיא זעהט איינמאהל פינעף טאג דאריך אנאנד . דער נאך גייט אוועק צוואנציג טאג וואס זיא זעט ניט . אונ דעם איינונצוואנציגסטין טאג ווערט זיא דרייא טאג דאריך אנאנד . אונ ניט מעהר . דארף ער ווייטער אפ ציילען צוואנציג טאג וואס זיא זעהט ניט אונ דעם איינונצוואנציגסטען מעת לעת דארף ער זיך אפ שיידין פון איהר :

כ ממילא פאר שטייט מען שוין אז זיא קען ווערין א נדה אלע פינעף אונ צוואנציג טאג אונ דאצופארט דארף ער זיך פון איהר אפ שיידען מיינטמאהל צווייא טאג פריהער . לויט וויא פיהל עס האט געדויערט פון דעם לעצטין טאג פון יענים מאהל ווען פאר יענים חודש ביז דעם ערשטין טאג פון דעם מאהל ווען וואס איז געוועזען אין יענים חודש :

כא אז עס געדויערט מיינטמאהל עטליכע טאג מעהר אונ מיינטמאהל ווינציגער דארף ער זיך אפ שיידען עטליכע טעג פריהער אדער שפעטער אזויא וויא מיר האבין געשריבען בסעיף י"ג :

כב דאס וואס מיר שרייבען אלץ פון ווען דם נדה מיינט מען דם וואס איז רויט אדער שווארץ . אדער זיא איז זיך בודק מיט א טיכעל וואס זיא האט עס פריהער בקוקט אז עס איז שיין . אונ נאך דער בדיקה געפינט זיא דארויף א טראפין רויט אדער שווארץ :

כג אבער איין אשה וואס געפינט א פלעק . אדער זיא איז זיך בודק מיט א טיכעל וואס זיא האט עס נאר ניט פריהער בקוקט אונ געפינט דארויף עפיס . דארף זיא פרעגין שאלה אויב זיא איז טמא . אונ אפילו דער רב פסקנת אז זיא איז טמא דערפאר קען ניט דעם אנדערין חודש קיין ווסת פון דעם :

כד דעסט גלייכען דאס וואס טרעפט זיך מיינטמאהל פאר דעם אפ ציען גייט פון איהר

נשל

גאל אדער אנדערי סראות דארף זיא פרעגן א שאלה אויב זיא קען שוין מאכן דאס אפ ציען. אונ אז זיא וויל ניט פרעגן נאר זיא ווארט אויף באדן זאל מען ניט רעכנען דעם אנדערן חודש פון דעם טאג:

כה דען דיא וסת רעכענט מען נאר פון זעהן דם רויט אדער שווארץ. אדער זיא איז זיך בודק מיט א טיכעל וואס זיא האט עס פריער בקוקט אונ געפונט דאריין אך דער בדיקה א פלעק פון רויט אדער שווארץ. אפילו עס איז נאר טונקעל הייסט דאס אויך רעכט דם:

כו אלע טעג וואס מיר שרייבן אז ער דארף זיך אין זיא אפ שיידען דארף זיא זיך אין יעדערן טאג גוט בודק זיין. אזוי וויא מיר האבן געשריבן בסעיף ו':

כז נאר דער חילוק איז אז דארט ביא דער אשה וואס האט א געזעצטי צייט איז זיא טהרה היכה בנאכט נאך דעם טאג פון דער וסת אז זיא האט ניט געפונען קיין דם אין דער בדיקה. אבער דא ביא דער אשה וואס האט ניט קיין געזעצטי צייט טוו ער זיך אפ שיידען דיא אלע טעג וואס מיר שרייבן. אונ זיא טוו זיך בודק זיין יעדערן טאג:

כח זיא זאל ניט זיך וואשין אויף דעם ארט אין דיא טעג פון דער וסת דען נאך דעם וואשין פיעלט ניט קיין בדיקה:

כט אז עס גייט פאר ביא דיא טעג וואס מיר האבן געשריבן (פון סעיף י"ג ביז סעיף כ"ב) אונ זיא זעהט נאך ניט קיין דם מעג ער שוין זיין ביא איהר. נאר דיא זאל זיך תמיד בודק זיין פאר דעם תשמיש אונ דער נאך (זעה איין בסעיף מ"ה):

ל אפילו עס קומט דער אנדערער חודש אין דיא איינינע טעג דארף ער זיך ניט אפ שיידען אז זיא האט ניט געזעהן אין דיא טעג דריא מאהל אין דריא חדשים דארף אבאנט. מכל שכן אז עס איז נאר איינמאהל פאר ביא געגאנגען דיא טעג אונ זיא האט ניט געזעהן אין זיא דארף ער שוין ניט איבער קלערין:

לא נאר איידער דיא טעג גייען פאר ביא דארף ער זיך אפ שיידען אין דיא צאמער ווען זיא זעהן אין זיא אזוי וויא מיר האבן פריער געשריבן:

לב אבער איין אשה וואס זעהט לכתחלה צעהן טאג אין ניסן. אונ צוועלף טאג אין אייר. אונ צעהן טאג אין סיון. אדער זיא זעהט אין אנדערן טאג אין חודש דריא מאהל אין דריא חדשים. איז אפילו עס גייט פאר ביא דער פערדער חודש אונ זיא זעהט ניט דאצופוירט דארף ער זיך אפ שיידען דעם פיפטען חודש דעם איינינעם טאג:

לג אונ אפילו זיא זעהט ניט דעם פיפטען חודש אויך אונ עס קומט דער זעכסטער חודש דארף ער זיך אויך אפ שיידען דעם איינינעם טאג:

לד אבער אז עס גייט פאר ביא דריא חדשים אונ זיא האט זיך בודק געוועזן אין דעם טאג דיא דריא חדשים אונ האט ניט געזעהן אין עהם דארף ער שוין ניט דעם חודש דער נאך זיך אפ שיידען אין דעם טאג:

לה צאמען זיא זעהט ווידער איינמאהל דעם טאג דארף ער זיך ווייטער אפ שיידען דריא חדשים דער נאך אין דעם טאג אזוי וויא פריער:

לו דאסט גלייכען וואס מיר האבן גישריבן בסעיף י"ט כ' אז מען דארף זיך אפ שיידען דעם טאג ווען עס איז פון כ"ף זעהן פון יענים חודש ביז היינט אזוי פיהל טעג ויא עס איז געוועזן א חודש פריער פון סוף זעהן ביז דעם אן הייב זעהן. דאס דאס אויך דיא איינינע דינים וואס מיר האבן געשריבן:

לז בספר מסגרת השולחן האבין מיר געשריבן א סאך פון דיא דינים. נאר דער וואס קען ניט דארט לערנען זאל לערנען דא דעם סדר עבליכע מאהל ביז ער וועט גוט פאר שטין:

לח פיל גרויסע לייט האבין אויף געשריבען דעם טאג פון דעם ווען בדי זיא זאלין געדענקין צוא רעכינען חיא עס קער צוא זיין. און אזויא קער זיך צוא פידערן יעדער מענטש וואס דאס ווייב האט ניט קיין געזעצטי צייט:

לט אויך זאל מען וויסען אז דעמאלט ווען ראש חודש איז צוויא טאג קער דער ערשטער טאג צוא יענים חודש. ער איז דרייסיגסטער טאג פון יענים חודש, און דער אנדערער טאג ראש חודש איז דער ערשטער טאג פון דעם חודש. און דעמאלט ווען ראש חודש איז נאר איין טאג איז ער דער ערשטער טאג פון דעם חודש:

מ דאס וואס מיר שרייבען אלטץ דיא דינים פון דער אשה וואס האט ניט קיין געזעצטי צייט מיינט מען נאר ביא סתם נשים וואס זעהן אלע פידר וואכין עטליכע טאג פריער אדער שפעטיר. אדער אלע פינעף וואכין עטליכע טאג פריער אדער שפעטיר. און נאך אזא שטייגער וואס איז שכיח:

מא אבער ווען עס טרעפט זיך איין אשה וואס זעהט דם נדה נאר אן א צייט. היינו ווען זיא גייט טבילה זעהט זיא אין עטליכע טעג דער נאך. אדער זיא געפינט דם באלד דעם אנדערין טאג. אדער דיא אשה וואס זעהט דאך אנאנט עטליכע וואכין. און נאך אזא שטייגער. דארף אלטץ דער מאן צוא פרעגין דעם וואס קען לערנין וויא אזויא ער זאל זיך נוהג זיין קיגען דעם אפ שיידען נאהנט פון דער וסת. דען עס איז דא אין דעם אסאך דינים און חשבונות. יעדערער לויט זיין חשבון. אויך זאל יעניר עס זאגין דעם דין אז זיא ווערט ח״ו טמא בשעת מעשה וויא אזויא מען דארף זיך נוהג זיין. און דיא אשה מוז עוסק זיין אין רפואות זיא זאל האבין א סדר נשים. דען עס טויג ניט צום יודעשקייט אזא פירעכטין. אויך זאל זיא זיך תמיד בודק זיין פאר דעם תשמיש און נאך דעם תשמיש:

מב אבער איין אשה וואס האט איין געזעצטע צייט אין דעם טאג צוא זעהן דם נדה דארף זיא זיך ניט בודק זיין פאר דעם תשמיש און דער נאך ווען עס איז ניט אירי צייט צוא זעהן:

מג אויך זאל זיא ניט מחמיר זיין בודק זיא זיין פאר דעם תשמיש און דער נאך ווען דער מאן זעהט. אבער ווען ער זעהט ניט אין וואס זיא איז זיך מטהר בודק ווערט זיא מטהר שבר האבין:

מד דערשט געבליבען דיא אשה וואס זעהט אלע פידר וואכין. נאר טיינמאל עטליכע טעג פריער אדער שפעטיר. אין דיא טעג וואס זיא זעהט קיינמאל ניט למשל זיא ווייסט זיא זעהט קיינמאל ניט ביז צוועלף טאג נאך דער טבילה דארף זיא ניט אין דיא טעג קיין בדיקה פאר דעם תשמיש און דער נאך:

מה אבער נאך דיא טעג חאטשי עס גייט פאר ביא דיא צייט פון דער וסת און זיא זעהט ניט ווערבים זיא איז שוין כותר צום מאן אזוי וויא מיר האבין געשריבען בסעיף כ״ט ל׳ דאצופארט זאל זיא זיך בודק זיין פאר דעם תשמיש און נאך דעם תשמיש. ביז חו ווערט זעהן דם נדה דאס צווייטע מאהל. אדער עס ווערט פאר ביא גיין דריא חדשים און זיא ווערט גאר ניט זעהן מחמת זיא איז מעוברת:

מו אלע בדיקות וואס זיא דארף זיך בודק זיין זאל זיא זיך בודק זיין בשעת זיא שטייט. אדער בשעת זיא זיצט. דען בשעת זיא ליגט איז ניט קיין גוטע בדיקה:

מז ווען זיא איז שוין דריא חדשים מעוברת דארף זיא ניט זיך בודק זיין פאר דעם תשמיש און דער נאך:

מח אויך דארף ער ניט זיך אפ שיידען דעם טאג פון דער וסת וואס זיא האט געהאט איידער זיא איז געווארין מעוברת. חאטשי זיא האט דעמאלט שוין געזעהן דריי מאהל אין דעם טאג (ועה איין בסעיף ל״ב ול״ג ובסעיף ל״ו):

גמר

יט נאר אז זיא ועהט היינט דם דארף ער זיך אפ שיידען צוויא טאג נאך דיא פיר וואכען אונ אלטץ אזוי וויא מיר האבין אויבען געשריבען :

כ אונ אז עס גיט פאר ביי דיא צייט פון דער וסת אונ זיא זעהט ניט איז זיא שוין טהור . אפילו עס גידויערט דער נאך וויא פיהל חדשים וואס זיא זעהט ניט :

כא איין אשה וואס האט גיהאט א קינד . איז ביז פיר אונ צוואנציג חדשים נאך דעם קינד האבין האט זיא דעם דין פון מעוברת וואס מיר האבין געשריבען . אפילו ווען זיא זייגט ניט דאס קינד :

כב אונ נאך דיא פיר אונ צוואנציג חדשים דארף ער זיך אפ שיידען אין דער וסת וואס זיא האט גיהאט איידער זיא איז גיוועזן מעוברת אויב זיא האט דענסמאלט גיזעהן דריי חדשים אין דעם אייגענעם טאג :

(שופטים) סימן קא . דינים פון איין נדה אונ פון לבישת לבנים וספירת נקיים . ער האלט צוויא אונ צוואנציג סעיפים :

א איין אשה וואס גיפינט א פלעק פון רויט אדער שווארץ (אדער געל) דארף זיא פרעגן א שאלה . אונ אז דער רב פסק'נט אז זיא איז טמא האט זיא דעם אייגענעם דין פון א רעכטי נדה :

ב אז איין אשה דער פילט אז עס עפינט זיך דער מקור צוא גיין דם מוז זיא באלד זיך בודק זיין . אז זיא איז זיך באלד בודק אונ גיפינט וויים אזוי וויא שלאם אן שום רויטליך אן שום שווארץ איז זיא טהור . אבער אז זיא גיפינט גאר ניט איז זיא טמא וויא איין נדה וויל זיא האט פריער גיפילט אזוי וויא מיר האבין געשריבען דערסט גלייבען אז זיא איז זיך דער נאך ניט בודק איז זיא אויך טמא :

ג איין אשה וואס איז שוין מעוברת דריי חדשים אדער זיא האט גיהאט א קינד ביז פיר אונ צוואנציג חדשים נאך דעם קינד האבין וועלכים דער שוועגער איז אז זיא זעהן ניט אזוי קיין דם . דאריבער אז זיא האט דער פילט אז עס עפינט זיך דער מקור אונ האט זיך בודק גיוועזן אונ האט גאר ניט גיפונען איז זיא טהור :

ד דיא נשים וואס זענין גיוואונט אז אין דיא ריינע טעג גייט תמיד פון זייא ווייס אזוי וויא שלאם אונ זיא איז זיך תמיד בודק אונ זעהט אז עס איז בלויז וויים אן שום רויטליך אונ אן שום שווארץ . איז אפילו זיא איז זיך מייניסמאל ניט בודק בשעת זיא פיהלט דעם ווייסען שלאם גיין פון איהר שאט איהר ניט . נאר זיא ווייס ביגלעך איז מה זיא זיך תמיד בודק זיין :

ה יעדעס אשה וואס זעהט דם אפילו נאר איין טראפין אדער זיא גיפינט א פלעק וואס איז טמא דארף זיא ווארטין פינף טאג פון אן הייב זעהן . אדער זינט זיא האט גיפונען דעם פלעק :

ו דיא פינפטין טאג לעהך א שעה פאר נאכט זאל זיא זיך גוט בודק זיין . (בסעיף יוד ועט שטיין וויא אזוי יעדעס בדיקה דארף זיין) . אונ אז זיא גיפינט ניט אויף דעם שטיבעל קיין שום נישטאלט פון רויט אדער שווארץ זאל זיא מאכין לבישת לבנים . דיא ווייבער רופען דאס אן אפ ציהען :

ז אז זיא גיפינט געל זאל זיא פרעגן א שאלה אויב זיא מעג מאכען היינט דאס אפ ציהען :

ח בשעת דעם אפ ציהען זאל זיא זיך גוט פאר וואשין אויף דעם ארט אונ אן טוהן א קלאר העמד . אז זיא האט ניט זאל זיא אן טוהן אזוי א ריין העמד פון פלעקן . אויך אלע קליידער זאלין זיין ריין פון פלעקין :

ט דער נאך דארף זיא באלד נאך אמאהל אריין ליגען א טיבעל עס זאל ליגען דארט אנק ביז עס וועט ווערין גוט נאכט. אונ בנאכט זאל זיא עס ארויס נעמין אונ ווידער באקוקען אויב עס איז ריין :

י דער נאך זאל זיא זיך אונטער לייגען א ריין שלאף ליילעך אונ דאס בעט גיוואנט זאל אויך זיין ריין און א פלעק. אונ פון דער נאכט וואס קער צום מארגענדיגען טאג הייבט זיא אן צו ציילען דיא זיבען ריינע טעג :

יא דיא זיבען ריינע טעג דארפין זיין זיבען מעת לעת גאר ריין. אונ דיא ערשטע נאכט וואס מיר האבין גישריבען זיא זאל אונטער לייגען א ריין שלאף ליילעך ווערט גירעכנט צוא דעם מארגענדיגען טאג. אונ דיא נאכט דארף אויך זיין ריין פון תחילת אן :

יב דאריבער דארף זיא זיך בודק זיין אונ מאכען דאס אפ ציען פאר נאכט איידער דיא זון זעצט זיך אדער כאטש א האלבע שעה פאר נאכט. אונ באלד דער נאך אריין לייגען א טיבעל עס זאל דארט ליגען ביז נאכט אזוי וויא מיר האבין גישריבען :

יג אבער דיא אשה וואס איז זיך הערשט בודק צווישען טאג אונ נאכט אונ זעהט אז עס איז ריין קען זיא שוין ניט ציגערט מאכין דאס אפ ציען צו רעכינען דעם מארגענדיגען טאג צוא דיא ריינע טעג. ווייל זיא האט ניט גיזעהן א האלבע שעה פאר נאכט אז זיא איז ריין :

יד אז זיא מאכט דאס אפ ציען פרייטיג פאר נאכט זאל זיא מאכין איידער זיא צינט ליכט. אבער ניט דער נאך. זעה איין בסימן מ״ח ביז וואנט מען מעג ליכט צינדען :

טו אויף דיא ערטער וואו מען מאכט שבת פאר נאכט דאס אפ ציען זאל זיא זיך דענסמאלט וואשין מיט קאלט וואסער. אונ זאל גיווארינט זיין ניט צוא גיסען קיין וואסער אויף דעם העמד אדער אויף וועלכין מלבוש. דען דאס טאר מען ניט טוהן אום שבת. אזוי וויא מיר האבין גישריבען בסימן נ״ג :

טז אז זיא מאכט יום טוב אדער יום כפור דאס אפ ציען דארף זיא אויך גיווארינט צוא זיין אין דעם וואס מיר שרייבען ביא שבת. אויך זאל זיא יום כפור נאר ארום וואשין אויף דעם ארט. אונ ניט דעם גוף :

יז אז זיא מאכט תשעה באב דאס אפ ציען אדער ווען זיא זיצט שבעה ר״ל זאל זיא זיך אויך נאר ארום וואשין אויף דעם ארט. אונ ניט דעם גוף. אויך זאל זיא גישט אן טוהן קיין קלאר העמד נאר אנאנדער העמד וואס איז ריין פון פלעקין :

יח יעדערין טאג פון דיא זיבען ריינע טעג דארף זיא זיך בודק צוא זיין צווייא מאהל. איינמאהל אין דער פריא אונ איינמאהל פאר נאכט. אויך זאל זיא באקוקען דאס העמד ווען זיא איז זיך בודק :

יט אלע בדיקות דארפין זיין מיט א טיבעל פון אלטע לאווינט וואסע אדער באנוועל. אונ זיא זאל עס אריין טוהן אינעווייניג גאנץ טיף וויא ווייט מיגלעך איז. און עס איז איהר שווער זאל זיא כאטש ביא דעם אפ ציען אונ אויך דעם ערשטין טאג אין דעם זיבעטין טאג טיף אריין טוהן וויא ווייט מיגלעך איז :

כ אבער דיא נשים וואס טוהן נאר א ביסעל אריין אפ צוא ווישען הייסט דאס ניט קיין בדיקה. אונ דיא טבילה איז ניט קיין טבילה :

כא דיא בדיקות זאלין זיין ביא דער ליכט פון דעם טאג. אונ ניט ביא קיין ליכט :

כב אז זיא גיפינט וועלכען טאג אויף דעם טיבעל רויט אדער שווארץ אפילו עס איז גאר מינקעל. אדער זיא גיפינט אין העמד א פלעק חיים איז טמא. דארף זיא פאר נאכט איבער נייעס מאכען דאס אפ ציען. אונ איבער נייעס אן הייבען צוא ציילען זיבען

ריינע טעג אזוי ווי מיר האבן אויבען געשריבען. און זיא דארף ניט ווארטן קיין פינף טאג ביז דעם אפ ציען (אזוי ווי עס שטייט בסעיף ה׳ ביי דער אשה וואס האט געהערשט איין נדה). נאר זיא מעג מאכן דאס אפ ציען באלד פאר נאכט. אדער ווען זיא קען :

(תצא) סימן קב. דינים פון איין כלה אונ פון איין אשה וואס איז מפיל חוו. ער האלט צוועלף סעיפים :

א א כלה מוז ציילען זיבען ריינע טעג פאר דער טבילה. אזוי ווי מיר האבן געשריבען בסימן ק״א. ווערט איין דארט אלע דינים פון דעם. אפילו זיא איז נאך גאר יונג אונ זעהט נאך ניט קיין דם :

ב אויך דארף זיא זיך בודק זיין אלע טאג ביז דער חתונה. ווערט איין בסימן ק״א סעיף י״ט ווי אזוי דיא בדיקות דארפין זיין :

ג זיא זאל הערשט אן הייבען ציילען דיא זיבען ריינע טעג נאהנט פון דער חתונה. ווען זיא ווייסט שוין זיכער ווען דיא חתונה וועט זיין :

ד אז אין מיטן דעם ציילען האט זיך געמאכט איין עיכוב אז דיא חתונה וועט ניט קענין זיין אין דעם טאג וואס מען האט פריער אפ געשטעקט דארף מען פרעגין א שאלה אויב זיא וועט דארפין איבער נייעס צוא ציילען דיא זיבען ריינע טעג ווען זיא ווייסט שוין זיכער ווען דיא חתונה וועט זיין :

ה בסימן ק״א סעיף ה׳ ו׳ האבין מיר געשריבען אז איין אשה וואס זעהט דם דארף צוא ווארטען פינף טאג פון אן הייב זעהן ביז דעם אפ ציען. (ווערט איין דארט וואס מען מיינט אפ ציען) :

ו אבער א כלה וואס זעהט דם פאר דער חתונה. און עס איז שוין ניט קיין צייט זיא זאל ווארטין פינף טאג ביז דעם אפ ציען און דער נאך ציילען זיבען ריינע טעג צוא גיין טבילה פאר דער חתונה. אונ עס איז שווער אפ צוא שלעפין דיא חתונה נאך עטליכע טאג. מעג זיא מאכין דאס אפ ציען וועלכען טאג זיא קען אונ דער נאך ציילען זיבען ריינע טעג אונ גיין טבילה פאר דער חתונה. און דאס איז גלייכער איידער צוא מאכין א חופת נדה :

ז אבער קיינען דעם אפ ציען און ציילען זיבען ריינע טעג האט דיא כלה דעם דין אזוי ווי אנאנדערע אשה וואס מיר האבין געשריבען בסימן ק״א. זיא טאר ניט מקיל זיין דרינען ח״ו אויף קיין שום פאל :

ח ווען איינער נעמט א בתולה מוז ער תיכף נאך דער ערשטער ביאה זיך אפ שיידען אונ אוועק גיין. דען נאך דער ערשטער ביאה איז זיא טמא אזוי ווי איין נדה. חאטשי זיא זעהט ניט קיין בלוט :

ט דאריבער מוז זיא דער נאך ווארטען פיר טאג אונ מאכין דאס אפ ציען אונ ציילען זיבען ריינע טעג אונ גיין טבילה :

י אויך דארף דער מאן זיך צוא דער וואכירען פון איהר מיט דיא זאכין וואס מיר האבין געשריבען בסימן צ״ט ביי א רעכטע נדה :

יא אז איין אשה איז מפיל ח״ו זאל זיא פרעגין א שאלה ווען זיא זאל מאכין דאס אפ ציען :

יב אז זיא וויל ווארטען צוויא וואכין ביז דעם אפ ציען און דער נאך ציילען זיבען ריינע טעג אונ גיין טבילה דארף זיא ניט פרעגין קיין שאלה :

סימן קג. דינים וועגן צוא גיין טבילה. ער האלט צוועלף סעיפים:

א אויב דער מאן איז אין דער היים איז א מצוה זיא זאל זיך טובל זיין אין דער צייט ווען עס קומט איהר אוים. היינו ווען זיא האט שוין אפ גיציילט דיא זיבען ריינע טעג:

ב דיא אשה וואס האלט אויף דיא טבילה כדי צוא זיין דעם מאן האט אגרויסע עבירה ח״ו:

ג זיא מעג זיך טובל זיין פרייטיג צוא נאכט אויב זיא האט ניט גיקענט פריער זיך טובל זיין אונ דווקא אז דער מאן איז אין דער היים:

ד אבער אז דער מאן איז ניט אין דער היים טאר זיא זיך ניט טובל זיין פראטיג צו נאכט:

ה דעסט גלייכין אז זיא האט זיך גיקענט טובל זיין פריער טאר זיא ניט זיך טובל זיין פראטיג צוא נאכט:

ו אז זיא האט גיקענט זיך טובל זיין פריער נאר דער מאן איז ניט גיוועזין אונ איז הערשט פראטיג גיקומען צוא פארין מעג זיא אויך גיין טבילה פראטיג צוא נאכט. צאטין דעה, מנהג איז אויף דעם ארט מהמיר צוא זיין זאל זיא מוזען אזויא וויא דער מנהג איז:

ז אז זיא האט זיך טובל גיוועזן דאנערשטיג בנאכט. אונ פראטיג אין דער פריא איז זיא גיוואר גיווארין אז דיא טבילה איז ניט גוט. היינו זיא האט גיפונען איין חציצה אדער וועלכיר ספק אז זיא האט ניט גוט זיך טובל גיוועזן מעג זיא פראטיג צוא נאכט נאך אמאל זיך טובל זיין:

ח אז איינער נעמט איין אלמנה טאר זיא ניט גיין דיא ערשטע טבילה פראטיג צוא נאכט. האטשי זיא האט ניט גיקענט פריער גיין. נאר זיא זאל גיין מוצאי שבת אדער אנאנדערי נאכט:

ט אפילו אויף דעם ארט וואס מען גייט ניט מוצאי שבת טבילה צאטין מען האט ניט גיקענט פריער גיין מעג זיא אויך גיין מוצאי שבת. דען זיא האט דאך ניט גיטארט גיין פראטיג צוא נאכט:

י איין אשה טאר ניט זיך טובל זיין בטאג. נאר בנאכט ווען עס שטייט שוין שטערין:

יא אז זיא קען ניט זיך טובל זיין בנאכט איבער וועלכין אונס איז דער דין אזויא. דעם זיבעטין טאג טאר זיא ניט זיך טובל זיין בטאג. נאר זיא זאל ווארטען ביז דעם אכטען טאג אונ זאל פרעגין א שאלה. קען שוין דער רב איהר מתיר זיין טובל צוא זיין דעם אכטען טאג בטאג:

יב איין כלה וואס איז זיך טובל פאר דער חופה מעג זיך טובל זיין דעם אכטען טאג בטאג:

סימן קד. דינים פון דיא זאכען וואס טארין ניט קלעבין אויף דעם גוף בשעת דער טבילה. ער האלט צוויא אונ צוואנציג סעיפים:

א דיא אשה דארף גיווארינט צוא זיין עס זאל ניט קלעבין אויף איהר קיין שום זאך בשעת דער טבילה:

ב אפילו דיא פאר בארגעני ערטער וואס דאס וואסער קומט ניט דארט אריין דארפין אויך צוא זיין ריין אן א שום זאך. למשל דיא ציין האטשי עס קומט ניט אין מיל אריין קיין וואסער דאצופארט טאר ניט שטעקין עפים צווישען דיא ציין:

ג איבער דעם מוז זיא גוט אוים מאכין דיא ציין פאר דער טבילה. אויך זאל זיא ניט

עסין

עסן גיין פלייש דעם טאג פון דער טבילה. נאר אז זיא איז זיך טובל מוצאי שבת מעג זיא שבת עסן פלייש. אונ זאל זיך גוט אויס שטעכן צווישען דיא ציין פאר דער טבילה. דען אז עס איז עפּיס דא צווישען דיא ציין אדער אויף דיא ציין איז דיא טבילה ניט קיין טבילה:

ד זיא מוז ריין מאכן צווישען דיא פינגער פון דיא פיס עס זאל דארט ניט זיין קיין בלאטע אונ קיין שום זאך. אויך זאל זיא גוט אפּ וואשין דעם שטויב פון דיא פיס:

ה עס טאר ניט זיין איין האר פאר קניפּט. אז זיא האט קאלטענים אונ זיא קען ניט זייא אראפּ נעמין זאל זיא פרעגין א שאלה:

ו זיא מוז גיווארינט זיין גוט אפּ צו שניידען דיא נעגיל פון דיא הענט אונ פון דיא פיס:

ז אז זיא האט פאר געסין איין נאגיל אפּ צו שניידען זאל זיא איהם אפּ שניידען אונ נאך אמאהל גיין טבילה. אז זיא דער וועהט הערשט אין דער פריא זאל זיא פרעגין א שאלה:

ח זיא זאל פאר ברענין דיא נעגיל. דען עס איז א כוונה אז א מענטש ברעם אויף זייא:

ט אז איין נאגיל איז גישוואלין אונ זיא קען ניט איהם אפּ שניידען אונ ניט אפער נעמין דאס אום ריינקייט זאל זיא פרעגין א שאלה.

י זיא מוז גידענקין אראפּ צו נעמין פאר דער טבילה דיא פינגערליך. אונ אויס טוען דיא אוירינג:

יא זיא מוז גוט אפּ וואשין דאס אום פלאט פון דיא אויגין. אויך זאלין ניט זיין צו זיא נאנט גיקלעבט דיא האר פון דיא ברעמין:

יב פאר טריקענט בלוט וואס איז אויף דער מכה מוז זיא אפּ וואשין פאר דער טבילה. אבער דיא ליחה אין דער מכה איז ניט קיין חציצה:

יג אז דיא ליחה איז ארויס אויס דער מכה אונ איז פאר טריקענט גיווארין מוז זיא עס גוט אפּ וואשין:

יד איין אשה וואס איז קרעצית מוז ווייקען דיא קרעץ אין ווארעם וואסער ביז זייא ווערין צו ווייקט אונ ווייך. אונ דיא באדע קרעץ מוז זיא אראפּ נעמין. האטש עס טוהט איהר שטארק וויא:

טו דעם פלאסטער פון דער מכה מוז זיא אראפּ נעמין פאר דער טבילה:

טז עס איז שכיח אזעלכי כנים וואס זענין שטארק באהעפּט אין גוף צווישען דיא האר. מען רופט זייא מידעוויסקים. דארפין פאר דער טבילה זייא אראפּ נעמין מיט ווארים וואסער אונ אפּ קראצין מיט דיא נעגיל. אדער מען זאל מיט עטליכע טאג פריער טוען א רפואה מען זאל זייא ניט האבין:

יז אויך זאל זיא פאר דער טבילה אראפּ נעמין דיא קליינע כנים וואס זענין בהעפּט אין דיא האר:

יח יעדערי אשה מוז אכטונג געבין פאר דער טבילה עס זאל ניט קלעבין אויף דעם גוף אונ אויף דיא הענט קיין שום זאך. אונ זייא זאלין ניט זיין אין גירעכט פון קיין שום זאך. נאר אלדינג זאל זיין ריין:

יט אויך זאל זיא פאר דער טבילה ריין מאכין דיא נאז מיט דיא אויערין אין עק וויא מען זעהט אביסעל. אבער טיף אינעווייניג דארף זיא ניט אריין שטעקין דעם פינגער:

כ אויך זאל זיא פאר דער טבילה כשתין זיין אונ נקיות האבין אויב זיא בארף. אונ אויך ריין מאכין אלע ערטער פון אומריינקייט:

כא דעם טאג פון דער טבילה זאל זיא ניט קנעטין קיין טייג אונ ניט טוען קיין אנדערע זאך וואס קלעבט זיך אן:

כב אז זיא דארף צו טוען לכבוד שבת מעג זיא טוען . נור זיא זאל באלד דער נאך זיך גוט אפ וואשין :

(תבא) סימן קה, דינים פון דעם קעמין אונ אנדערי זאכען וואס מען דארף טוען פאר דער טבילה. ער האלט דרייסיג סעיפים:

א דעם זיבעטין טאג וואס איהר קומט אויס בנאכט צוא גיין טבילה זאל זיא פארין נאכט גיין לבית המרחץ אונ זאל זיך אין גאנצין אפ וואשין אין א וואנע מיט ווארים וואסער :

ב אונ אלע קנייטשין פון גוף אונ אלע פאר בארגינע ערטער זאל זיא גוט אפ וואשין מיט ווארים וואסער. אונ זאל זיך ריין מאכין פון אלע זאכין וואס מיר האבין גישריבען בסימן ק״ד :

ג אויך דארף זיא גוט אויס קעמין די האר פון קאפ אונ פון אלע ערטער עס זאל גאר ניט קלעבין אויף זייא :

ד אויף דיא שווייסיגי ערטער מוז זיא גוט צוא שיידען דיא האר . זייא זאלין ניט זיין צוא נאנט גיקלעבט :

ה אויך דארף זיא גוט באקוקען דעם גאנצין גוף. אויב עס קלעבט עפיס אויף איהר :

ו אויף דעם ארט וואס זיא קען ניט זעהן . זאל זיא אכטונג געבין מיט דיא הענט עס זאל דארט גאר ניט קלעבין. אונ ניט זיין אין גירעכט פון קיין שום זאך :

ז זיא טאר ניט וואשין דעם קאפ אונ וויא עס איז דא האר מיט קאלט וואסער נאר מיט ווארים אזווא וויא מיר האבין גישריבען. אונ אויך נאר מיט וואסער. אונ ניט מיט משקה אדער אנדערי זאכין :

ח דאס צוואגין מיט דעם וואשין דארף זיין פארין נאכט אונ אויך נאהנט צוא דער טבילה :

ט איבער דעם זאל זיא אן הייבען דאס וואשין ווען עס איז נאך טאג. אונ עס זאל גידויערין ביז עס איז שוין נאכט. דער נאך זאל זיא זיך תיכף טובל זיין. אונ זאל ניט עסין אדער טוען עפיס אנדערש דער צווישען. כדי זיא זאל זיך ניט איין רעכבין :

י בשעת הדחק אז זיא האט ניט גיקענט טוען פארין נאכט זאל זיא זיך וואשין אונ צוואגין בנאכט. נאר זיא זאל ניט טוען גיך נאר וואלגע קעמין אונ וואשין זיך. אונ אלדינג גוט בקוקען אזויא וויא מיר האבין גישריבען :

יא אז איין אשה האט זיך טובל גיוועזן אונ האט ניט פריער בקוקט דעם גוף אויב ער איז ריין איז דיא טבילה ניט קיין טבילה :

יב דעסט גלייכין אז זיא האט ניט זיך צוא קעמט העלפט איך ניט דיא טבילה

יג אז דיא טבילה קומט אויס מוצאי שבת דארף זיא פרייטיג זיך צוואגין אונ וואשין, אונ מוצאי שבת פאר דער טבילה דארף זיא נאך אמאהל זיך צוואגין אונ וואשין אונ אלדינג גוט בקוקען אזויא וויא עס קער צוא זיין :

יד דעסט גלייכין אז דיא טבילה קומט אויס מוצאי יום טוב דארף זיא ערב יום טוב זיך צוואגין אונ וואשין. אונ מוצאי יום טוב פאר דער טבילה דארף זיא נאך אמאהל זיך צוואגין אונ וואשין. אונ אלדינג גוט בקוקען. אזויא וויא מיר האבין גישריבען :

טו אז דיא טבילה קומט אויס פרייטיג צוא נאכט זאל זיא זיך צוואגין אונ וואשין ווען עס איז נאך גרויסער טאג. כדי זיא זאל ניט ח״ו מחלל שבת זיין. דער נאך זאל אהיים גיין צינדען ליכט. דער נאך זאל זיא צוריק גיין לבית הטבילה אונ זאל זיך בקוקען דעם גאנצין גוף אונ דיא הענט אויב עס קלעבט עפיס. אונ ווען עס וועט זיין גוט נאכט זאל זיא זיך טובל זיין :

טז אויף דיא ערטער איז דער מנהג אַז עס קומט אוים פרייטיג צוא נאכט דיא טבילה גייט זיא אין מיטען טאג לבית הטבילה אונ מאכט דאס צוואגין אונ וואשין. דער נאך גייט זיא אהיים אונ מאכט שבת. אונ בנאכט גייט זיא לבית הטבילה אונ איז זיך טובל:

יז מוז זיא גיוואָרנט זיין נאך דעם צוואגין זיא זאל ניט נעמין אין דער האנט אַריין קיין טייג אונ אַנדערי זאכין וואס קלעבין זיך אָן. נאר זיא זאל דערנאָך געבין אנאנדערי אשה דיא זאכין צוא טוען:

יח אַז זיא האט ניט וועמין צוא הייסען טוען מעג זיא אליין טוען נאר זיא זאל אַלע מאהל אָפּ וואשין דיא הענט כדי עס זאל גאר ניט קלעבין אויף זייא:

יט אונ פרייטיג צוא נאכט פאר דער טבילה דארף יעדערי אשה גוט בקוקען דעם גאנצין גוף אונ דיא הענט אויב עס קלעבט עפּים:

כ אַז דיא טבילה קומט אוים מוצאי שבת אונ דערנאָך איז יום טוב דארף זיא פרייטיג זיך קעמין אונ וואשין אונ בקוקען דעם גוף אויב עס קלעבט עפּים. דער נאך זאל זיא זיך אַרום בינדען דיא האר ביז דער טבילה:

כא אונ פון דעם צוואגין ביז דער טבילה זאל זיא זיך היטען ניט איין צוא רעכטין זיך מיט קיין שום זאך. אונ זאל ניט נעמין אין דער האנט אַריין קיין טייג אונ קיין שום זאך וואס קלעבט:

כב אַז זיא האט ניט וועמ עס זאל טוען מעג זיא אליין טוען. נאר זיא זאל אַלע מאהל אָפּ וואשין דיא הענט. כדי עס זאל גאר ניט קלעבין אויף זייא:

כג אונ מוצאי שבת פאר דער טבילה וועלכים זיא קען ניט נאך אַמאהל זיך צוואגין וויל עס איז יום טוב מוז זיא גוט באקוקען דעם גאנצען גוף מיט דיא האר פון קאפּ אויב עס קלעבט עפּים (זעה איין בסעיף ה׳ ו׳):

כד אויך זאל זיא אָפּ וואשין אין דער היים דיא פאר בארגיגע ערטער מיט וואַרים וואסער. אונ זאל זיך גוט אוים שטעכין צווישען דיא ציין עס זאל גאר ניט דארט שטעקין:

כה אויך זאל זיא פאר דער טבילה ריין מאכין דיא אויערין מיט דער נאז אונ אַלע זאכין וויא וויט מיגליך איז:

כו דיא איינענע דינים גייען אויך אָן אַז עס איז יום טוב דאנערשטיג אונ פרייטיג אונ איהר קומט אים צוא גיין טבילה דאנערשטיג בנאכט אָדער פרייטיג צו נאכט דארף זיא מיטוואך זיך קעמין אונ וואשין אונ באקוקען דעם גוף:

כז אונ פאר דער טבילה דארף זיא ווידער באקוקען דעם גאנצען גוף מיט דיא האר פון קאפּ. אונ אויך גיוואָרנט זיין אין אַלע זאכין וואס מיר האבין פריער גישריבען:

כח דאס האבין מיר אַלץ גישריבען קיגען דיא ערטער וואס מען גייט טבילה מוצאי שבת אונ יום טוב כוז מען טוהן אזוי וויא דא שטייט:

כט אַז מען האט ניט אַזוי גיטוהן זאל מען פרעגין אַ שאלה אויב מען דארף נאך אַמאהל צו גיין טבילה:

ל ווער שמועכט אַז זיא האט נאך דעם צוואגין אונ ריין מאכין גינוצט מיט זאכין וואס קענין זיך אָן קלעבין. אונ האט ניט פאר דער טבילה באקוקט איהר גוף אויב עס קלעבט עפּים. איז דיא טבילה בוודאי ניט ווערט. אונ זיא דארף נאך אַמאהל צוא גיין טבילה:

נצבים) סימן קו. דינים פון דער טבילה. ער האט זעקס און צוואנציג סעיפים:

א זיא דארף זיך טובל זיין דעם גאנצען גוף און אלע האר מיט איינמאהל. אבער ניט שטיקלעך ווייס:

ב בשעת זיא איז זיך טובל דארף שטיין איין אשה אדער א מיידעל וואס איז אלט מעהר פון צוועליף יאהר. צו זעהן עס זאל ניט ארויס שטארין קיין שום האר פון וואסער. דען אז עס שטארט ארויס איין האר פון וואסער איז דיא טבילה קיין טבילה ניט:

ג בשעת דעם טובלין זאל זיא קיינער ניט צוא האלטען:

ד אז מען מוז זיא צוא האלטען זאל אנאנדערי אשה אריין שטעקין דיא האנט אין וואסער. און אונטער דעם וואסער זאל זיא אן נעמין זיא און צוא האלטען לעמני אר ניט שטארק צו קוועטשין:

ה זיא זאל זיך ניט טובל זיין גאר אויף גישטעלט אדער שטארק איין גיבויגען. דען עס איז דא ערטער אין גוף וואס ווערין פאר בארגען דורך דעם. און דאס וואסער קומט ניט אויף זייא:

ו דאריבער זאל זיא זיך טובל זיין אביסעל איינגיבויגען אזוי וויא זיא ווערט טייג. און דאס וואסער זאל אויך קומען אונטער דיא בריסטען:

ז דיא הענט און דיא פיס זאל זיא האלטען אין וואסער גלייך זיא גייט אויף דער גאס:

ח אבער אז זיא האט זייא צוא נאנט גישטעלט. אדער זיא האט צו גימאכט דיא האנט וועלכעס דאס וואסער קען ניט אריין קומען. איז דיא טבילה ניט קיין טבילה:

ט זיא דארף ניט צוא עפינען דאס מויל עס זאל אריין גיין וואסער. אויך זאל זיא ניט שטארק צו מאכן דיא ליפין. נאר זיא זאל זייא אביסעל צוא האלטין אזוי וויא עס איז גיוויינטליך:

י דעסט גלייכען דיא אויגען זאל זיא ניט שטארק עפינען און אויך ניט שטארק צוא האלטין. נאר אביסעל צוא גימאכט:

יא זיא מוז גיווארינט זיין אין דעם אלימען. דען אז ניט איז דיא טבילה ניט ווערט:

יב איבער דעם זאל זיא ניט מאכין דיא טבילה אלינדיג נאר מיט ישוב הדעת. זיא זאל אין זינען האבין אלעמין וואס זיא דארף גיווארינט זיין:

יג זיא זאל זיך גאר ניט שרעקין. דען בזכות דער גרויסער מצוה וועט ניט קומען צוא איהר קיין שום שלעכטעץ ח"ו. און אז זיא וועט טהון וויא דער דין איז וועט איהר גוט זיין אויף דער וועלט און אויף יענער וועלט:

יד דיא מקוה וואס זיא איז זיך טובל דארף זיין כשר על פי הרב. ער דארף אכטונג צוא געבין זיא זאל זיין בכשרות. אויך זאל ניט זיין אונטען קיין ליים און קיין בלאטע:

טו אבער צו טובל זיין אין טייך איז דא חילוקי דינים. דאריבער זאל זיא ניט זיך טובל זיין אין טייך ציימען דער רב וועט זאגין אז מען מעג זיך טובל זיין אויף דעם ארט:

טז דאס וואסער פון דער מקוה דארף זיין הויך דרייא פאסטין העכער פון נאפיל. דאס רעכינט מען ביא יעדערע אשה וועדליג איהר גרייס:

יז אז דאס וואסער איז ניט אזוי הויך און עס איז ניט דא קיין אנדערי מקוה מעג זיא זיך טובל זיין אין דער מקוה. נאר זיא זאל זיך אויס ציען אונטער דעם וואסער אזוי ווייא א פיש אויף דער לענג פון דער מקוה:

יח אבער עס פועלט ניט זיך טובל צו זיין דארט שטייענדיגע הייט. וויל דאס וואסער איז ניט אזוי הויך וויא מיר האבין גישריבען:

יט בשעת דער טבילה נאך דעם וואס זיא האט שון זיך איינמאל טובל גיוועזן זאל זיא

מאכן די ברכה ברוך אתה ה' אמ"ה אשר קדשנו במצותיו וצונו על הטבילה :

כ בשעת דער ברכה זאל זיא ניט אריין קוקען אין וואסער אריין . עס איז גלייך דיא זאל לייגען דיא הענט אונטער דעם הארצען בשעת דער ברכה :

כא דער נאך זאל זיא אראפ נעמען דיא הענט . און דאלטען געווייניגטליך אזוי ווי דיא גייט . און טובל זיין זיך נאך צמאהל וויא עס קער צו זיין :

כב נאך דער טבילה פאר זיא ניט זיך באדין אדער וואשין :

כג איין אשה דארף זיין א צנועה . און זאל גיין טבילה בצינעה . מענטשין זאלין ניט וויסען :

כד בשעת זיא גייט אהיים פון דער טבילה זאל באגעגנען אין איהר איין אנדערע אשה :

כה דען אז זיא באגעגנט פריער א רשע אדער א כלב אדער א חזיר איז גלייך זיא זאל זיך נאך אמאהל טובל זיין אן א ברכה :

כו דעם כלל דארפין וויסען . אז ווען זיא קומט אהיים און דער מאנט זיך אז זיא האט פאר געסען צו טוהן וועלכע זאך און גייט נאך אמאהל טבילה . דארף זיא זיך טובל זיין וויא עס קער צו זיין אזוי וויא מיר האבין געשריבען . נאר קיין ברכה זאל זיא ניט מאכין נאך אמאהל . דען צו מאכין נאך אמאהל א ברכה איז דא פיהל תולנקים :

סימן קז . דינים פון מילה . ער האלט ניין סעיפים :

א דיא מצוה פון מילה איז איין טייערע מצוה . דער פאטער וואס איז זוכה דער צו דארף זיך פרייען דעם טאג און מאכין א סעודה :

ב אפילו ער איז ארעם און האט שוין א סך קינדער זאל ער ניט זארגען . דען דאס קינד ברענגט זיך מיט דיא פרנסה :

ג אז דער פאטער קען ניט אליין מלה זיין זאל ער נעמין א מוהל וואס איז איין ערליכער יוד . און ווייסט אלע דינים פון דעם :

ד א טאג פאר דער מילה זאל דער מוהל גיין זעהן דאס קינד אויב עס איז געזונד :

ה דער פאטער זאל מאכען דעם מוהל איין שליח מלה צו זיין דאס קינד . און ער זאל אליין ארויף לייגין דאס קינד אויף דער שוים פון סנדק . און זאל דער לאנגען דעם מוהל דאס מעסער . און זאל שטיין ביא דעם מלה זיין :

ו דער מוהל מאכט דיא ברכה אשר קדשנו במצותיו וצונו על המילה און הייבט אן מלה צו זיין און דער פאטער זאל מאכין דיא ברכה אשר קדשנו במצותיו וצונו להכניסו בבריתו של אברהם אבינו . און דער עולם זאל ענטפערין אמן און זאגין כשם שנכנס לברית כו' :

ז נאך דעם מלה זיין זאל איינער זאגין דיא ברכה אשר קדש ידיד כו' אזוי וויא עס שטייט אין סידור :

ח אז א קינד איז געשטארבין ח"ו פאר דעם מלה זיין זאל מען עס מלה זיין ביא דעם קבר אן א ברכה . און עס געבין דארט איין נאמען :

ט א קינד וואס ווערט געבוירן צווישען טאג און נאכט . זאל מען פרעגין א שאלה ווען מען זאל עס מלה זיין :

(ילד) סימן קח . דינים פון פדיון הבן . ער האלט ניין סעיפים :

א א ישראל וואס האט א יונגעל וואס ער איז א בכור צו דער מוטער היינו דיא מוטער האט נאך ניט געהאט פאר איהם קיין קינד . איז דער פאטער מחויב צו מאכין א פדיון

הבן. היינו ער זאל געבן א כהן פינף זילבערנע רובעל אויס לייזנק פאר דעם זהן:

ב דעם פדיון הבן מאכט מען ווען דאס קינד איז שוין אלט מער פון דרייסיג טאג. היינט דעם איינ־דרייסיגסטען טאג. אז ער גיפאלט אום שבת מאכט מען זונטאג:

ג אז מען האט ניט קיין זילבערין געלט מעגין געבן וועלכע זאך וואס איז ווערט פינף רוסישע זילבערנע רובעל. נור וועקסלין אדער באנקעצעטיל זאל מען ניט געבן. דען מען איז ניט יוצא מיט זייא:

ד דער וואס וויל טוען דיא מצוה וויא עס קער צו זיין זאל נעמין א כהן וואס קען לערנען. אונ זאל איהם געבן דיא פינף רובעל מיט דעם גאנצין הארץ. אונ ניט אפ צו נעמין דער נאך:

ה ער זאל ניט טוען אזוי וויא דיא מענטשין וואס נעמען דער נאך אפ אונ גיבען ניט מיט דעם גאנטצין הארטץ. דען אזא מצוה וואס מרעפט זיך נור א מאל דארף מען ניט צו מאכין קיין ערמות. נור צו נייטין זיך אונ געבן ערינצט דאס געלט. אונ מקיים זיין דיא מצוה וויא עס קער צו זיין. ובזכות זה וועט מען מגדל זיין דאס קינד צו אלדיס גוטס:

ו אז דער פאטער איז איין ארימאן. אונ קען ניט געבן בשום אופן דאס געלט עס זאל בלייבען בייא דעם כהן. זאל ער פרעגין א שאלה וויא אזוי ער זאל טוען יוצא צו זיין דעם פדיון הבן:

ז אז עס איז ניט דא קיין וויין מאכט מען דעם פדיון הבן פאר דער סעודה. ועה איין בסידור וואס דער כהן בארף זאגין אונ וואס דער פאטער בארף זאגין בשעת דעם פדיון הבן:

ח אז דיא מוטער פון קינד האט פריער עפעס מפיל גיוועזן ח״ו זאל מען פרעגין א שאלה אויב מען דארף צו מאכין א פדיון הבן:

ט א כהן אדער א לוי דארף ניט צו מאכין קיין פדיון הבן. דעסט גלייכען אז דיא מוטער פון דעם קינד האט א פאטער א כהן אונ זיא האט ניט פריער מנה גיוועזן אדער איהר פאטער איז א לוי בארפין אויך ניט צו מאכין קיין פדיון הבן:

סימן קט, דינים פון בכור בהמה טהורה. ער האלט צעהן סעיפים:

א אז א קוא אדער א ציגע אדער א שעפעל האבין א בכור. דאס הייסט דאס ערשטע וולד איז א זכר. אונ זייא ווענין דעם יודס. איז דער בכור היילג:

ב בייא דער יוד איז א כהן אדער א לוי אדער א ישראל איז אלעמען היילג דער בכור פון זיין בהמה:

ג היינו ווען דאס בית המקדש איז גיוועזן האט מען דעם בכור מקריב גיוועזן אין בית המקדש. דאס בלוט מיט דעם חלב. אונ דאס פלייש האבין כהנים גיגעסין:

ד אונ אפילו היינט וועלכים דאס בית המקדש איז ניט דא טאר מען ניט שעכטין דעם בכור ציימען ער קריגט א מום. אונ דער רב איז איהם מתיר:

ה אויך טאר מען נישט קיינמאהל ארבייטען מיט איהם. אונ נישט שערין פון איהם דיא וואהל:

ו אויך דארפין איהם צו געבן דעם כהן. עס איז דא אין איהם נאך דינים. דאריבער זאל מען פרעגין א שאלה וויא אזוי מען זאל זיך מיט איהם נוהג זיין:

ז איבער דעם וייל עס איז שווער היינט גיוואָרינט צוא זיין אין אלע דינים פון דעם בכור איז א מצוה צו פאר קויפען דיא בהמה צו א גוי איידער זיא גיווינט דעם בכור:

ח ממילא אז דיא בהמה איז דעם גוים בשעה זיא גיווינט דאס וולד איז עס ניט היילג. גלייך מיט אנאנדער וולד וואס דיא בהמה גיווינט:

ט נאר מען דארף צוא פרעגן דעם רב וויא אזוי דאס פאר קויפען זאל זיין על פי דין תורה. מען זאל מעגין דער נאך שעכטין אונ עסין דאס ולד:

י דעסט גלייבען אז מען קויפט פון א גוי א בהמה אונ מען ווייסט ניט צו זיא האט שוין גיהאט א ולד צוא ניט חאטשי דער גוי זאגט אז זיא האט שוין גיהאט איז ער ניט באגלייבט. אויך פועלט ניט קיין סימנים. נאר ווען זיא ווערט קעלביג דארף מען זיא פאר קויפען צוא אגוי על פי הרב. אזוי וויא מיר האבין גישריבען:

סימן קי. דינים פון דיא זאכין וואס מען דארף גיווארינט זיין בייא בהמות וחיות ועופות. ער האלט ניין סעיפים:

א מען טאר ניט איין שפאנין אין א וואגין צווייא מינים היינו איין אקס מיט א פערד אדער אנדערע צווייא מינים. אויך טאר מען ניט אקערין אדער טוהן וועלכע מלאכה מיט זייא בנאנט:

ב אפילו א גוי האט זייא איין גישפאנט טאר מען ניט טוהן מיט זייא אדער שרייען זייא זאלין גיין:

ג א וואגין וואס איז אין איהם איין גישפאנט צווייא מינים טאר מען ניט זיצען אויף דעם וואגין. אפילו דער בעל עגלה איז אגוי:

ד אויך טאר מען ניט ארויף לייגען קיין סחורה אז מען גייט דאלעבין:

ה א וואגין וואס איז אין איהם איין גישפאנט איין מין טאר מען ניט אן בינדען אין וואגין קיין אנדער מין אפילו אין דער זייט אדער פון הינטען:

ו מען טאר ניט צוא נאנט בינדען קיין צווייא מינים. אפילו נאר זייא זאלין ניט אנטלויפען. דאריבער טאר מען ניט צוא נאנט בינדען קיין גענדז מיט הינער זייא זאלין ניט אנטלויפען:

ז מען טאר ניט מצער זיין קיין שום לעבידיגע זאך. נאר אז עס איז מצער דעם מענטש אדער מען דארף דיא פעהל מעגין עס אפילו הרגנין:

ח אז פערד שלעפין א וואגין אונ קומען צוא א בארג אונ קענין ניט ארויף שלעפין. איז א מצוה צו העלפין. אפילו דער בעל עגלה איז אגוי (אז עס איז ניט דארט איין גישפאנט קיין צווייא מינים). כדי מען זאל ניט שלאגין דיא פערד צו פיהל:

ט מען טאר ניט מסרס זיין קיין שום לעבידיגע זאך. אויך טאר מען ניט זאגין קיין גוי ער זאל מסרס זיין דעם יודס בהמה אדער וועלכע לעבידיגע זאך:

(האזינו) סימן קיא. דינים פון שעטנז. ער האלט צעהן סעיפים:

א מען טאר ניט באהעפטין קיין וואהל מיט פאדים צו גיין דרינען. היינו מען טאר ניט נייען איין יודיש מלבוש פון וואהל מיט פאדים אדער א מלבוש פון פאדים מיט וואהל. אדער דאס אייבער צייג איז וואהל אונ דיא פאטשעווקע איז פון פאדים אדער פאר קערט טאר מען אלטץ ניט:

ב דעסט גלייבען אז מען דרייט צו נאנט וואהל מיט פלאקס. אדער מען קניפט זייא צו נאנט. אדער מען שפילעהיט צו נאנט צווייא מלבושים איינס פון וואהל אונ איינס פון פלאקס טאר מען אלטץ ניט גיין דרינען:

ג דיא וואהל וואס מיר שרייבען אין דעם סימן מיינט מען וואהל פון שעפסין. אונ דעם פאדים מיינט מען פאדים פון פלאקס. אבער אנדערע צווייא מינים היינו. באוויל. קנבוס. זייד. מעגין נייען מיט וואהל אדער מיט פאדים:

ד דיא שניידערס מוזען זייער געווארינט זיין אין דעם. דען אז זייא טוהן אריין חדו ערין פאדים פון פלאקס אין א וועלין מלבוש אדער פאר קערט טוט דער יוד וואס גייט דיינען יעדעס רגע איין עבירה אונ דיא עבירה איז אויף דעם שניידער. דען דער מענטש ווייסט דאך ניט:

ה איבער דעם וואס דיא שניידערס לייגען אריין כשרי לאווינט אין דיא וועהלינע מלבושים אונ זאגין אז דיא כשרי לאווינט איז פון קנבוס אדער באנוויל. מוזען זייא וויסען זיכער אז עס איז ניט קיין פאדים:

ו דעסט גלייבען דיא וואס מאכין היטלען דארפין אויך געווארינט צו זיין זייא זאלין ניט מכשיל זיין ח״ו קיין יוד מיט שעטנז. אז זייא לייגען אריין סעראטע אדער אייזינגאל אין א היטעל פון וואהל מוזען זייא וויסען זיכער אז דאס איז ניט קיין פאדים:

ז דעסט גלייבען איז דא טייל קנעפ וואס פון אויבען איז וואהל. אונ אויף דער אנדערער זייט וויא מען נייעט צוא צום מלבוש איז לאווינט. מוז מען זיך היטען ניט צוא ניטצען זייא:

ח אז דער שניידער נייט שעטנז פון אגוים וועגען מעג ער עס אביסעל אן שפארין אויף דיא קניען. נאר ער זאל ניט וועלין מ״ה דער ווארימען דער מיט:

ט אפילו זיצען אויף שעטנז טאר מען אויך ניט. אפילו מען זיצט אויף א כשר מלבוש אונ דאס שעטנז ליגט פון הונטען טאר מען אויך ניט:

י טישטיכער. האנטיכער. פאר האנגין. טארין אלעמאל ניט זיין פון שעטנז:

סימן קיב. דינים אז מען טאר ניט גלייבין אין זאכין וואס זעהן אויס וויא כישוף. ער האלט דרייא סעיפים:

א טייל מענטשין גלייבען אין אזעלכע זאכען וואס זעהן אויס וויא כישוף. דהיינו זייא זאגין דאס ברויט איז מיר ארויס גיפאלין פון מויל. אדער דער שטעקין איז מיר ארויס גיפאלין אויס דער האנט. אדער אנדערע זאכען אזא שטייגער וואס טרעפט זיך זייא. אונ דורך דעם באטין זייא זיך אפ זייא זאלין ציגעהערט ניט גיין אין וועג אריין אדער ניט אן הייבען צוא טוהן א מלאכה:

ב דעסט גלייבען איז דא טייל מענטשין וואס זאגין אז זייא ווילען ציגעהערט נישט אן הייבין קיין חוב ווייל עס איז גאנין פריא. אדער עס איז תיכף נאך שבת צוא דער פוהלער וואך. אדער עס איז ראש חודש. ווילען זייא ניט אן הייבען ציגעהערט אפ צוא געבין א רוב:

ג בדארפין צוא וויסען אז דיא אלע זאכין איז אגרויסע עבירה. דען א יוד דארף נאר צוא גלייבען אין גאט ברוך הוא אז ער פיהרט דיא וועלט. אונ עס איז אלעמין ביא איהם אין דער האנט. דאריבער דארפין נאר זיך צוא פאר זעכערין אין גאט ברוך הוא. אונ בעטין צוא איהם. אבער ניט אין זיינען האבין דיא אלע נארישקייט פון דיא מענטשין וואס מיר האבין גישריבען:

סימן קיג. דינים פון געלט אנטלייען. ער האלט זעקס סעיפים:

א עס איז א גרויסע מצוה צוא אנטלייען געלט דיא ארימע לייט. אז איין עושר האט גראט איז אויך א מצוה צוא אנטלייען איהם:

ב נאר אז דער לוה איז ניט קיין ערליכער מאן דארפין ניט צו אנטלייען איהם מען זאל זיך דער נאך מיט איהם ארום יאגען:

ג אז איינער אנטלייעט דעם אנדערן געלט אן א משכון. דער נאך וויל ער פון איהם נעמען א משכון ער זאל זיין בטוח אז יענער וועט איהם אפ געבען. אדער ער וויל זיך אפ נעמען דעם חוב פון דעם משכון. טאר ער ניט אליין נעמען פון איהם קיין משכון אז יענער גיט איהם ניט מיט זיין ווילען:
ד סייא ער גייט צוא איהם אהיים אונ נעמט זיך אליין א משכון. סייא ער כאפט פון איהם אין גאס. אדער וואו עס איז. האט ער [illegible] א גרויסע עבירה:
ה נאר ער זאל גיין צום בית דין זייא זאלין שיקען זייער שליח. דער שליח זאל נעמען בייא יענעם א משכון אזוי וויא דער דין איז:
• דיא דינים אז מען טאר ניט נעמען קיין פראצענט צייטען עס אין בהיתר עיסקא דאגין סד גישריבען סימן ל"ט. זעה איין דארט:

סימן קיד. דינים אז מען טאר ניט גנבנען אדער גזלין. אונ מען טאר ג"כ ניט קויפען קיין גניבה. ער האלט אכט סעיפים:

א מען טאר ניט גנבנען אדער גזלין אפילו אקליינינקייט. סייא פון א יוד סייא פון א גוי:
ב דעסט גלייכען טאר מען ניט מאכען קיין שום שווינדל אין האנדיל אפילו מיט א גוי:
ג אז עס איז דא א פעלער אין דער זאך וואס מען פאר קויפט דארפין יענעם צו זאגין. אפילו ער איז א גוי:
ד אפילו מען וויל אפ געבען דאס וואס מען גנבית נאר מען וויל דער חייל יענעם א ביסעל מצער זיין אדער צו מאכין א גילעכטער טאר מען אויך ניט:
ה מען טאר ניט קויפען פון דעם גנב דיא זאך וואס ער האט גיגנבית אפילו דאס וואס איין גוי גנבית בייא דעם אנדערן. דאס איז אויך א גרויסע עבירה. דער אייניגער דין איז אויך בייא דער זאך וואס איז גיגזלת:
ו אז איינער וויל פאר קויפען א זאך וואס ווייזט אויס אז עס איז גיגנבית. היינו דיא וואס היטען פרעמדי פירות פאר קויפען פירות אויף א פאר בארגין ארט טארין ניט בייא זייא קויפען:
ז דעסט גלייכען אז א שניידער אדער אנאנדערער בעל מלאכה פאר קויפט א וועלכי שטיקלעך וואס ער דארף זייא אפ צוא געבין דעם וואס האט גיגעבין דיא זאך צוא מאכין. טארין ניט קויפען בייא איהם:
ח מען טאר ניט גנבנין אדער גזלין פאלש האנדלין אונ זאגין אז מען וועט געבין פון דעם צדקה וועט דאס מכפר זיין אויף דער עבירה. ווען דער אייבערשטער האט פיינט אזא מצוה וואס קומט פון איין עבירה. נאר מען זאל האנדלין ערליך אונ געבין צדקה וויא ווייט מען קען. וועט דער אייבערשטער העלפין אז מען וועט האבין אלדים גוטין:

(ברכה) סימן קטו. דינים אז מען טאר ניט יענים א שאדין טוען אין גוף אדער אין געלט. ער האלט צעהן סעיפים:

א מען טאר ניט שלאגין קיין מענטשין. אז מען הייבט נאר אויף דיא האנט אויף א מענטשין צוא שלאגין איהם הייסט מען שוין א רשע:
ב אז איינער שלאגט איהם אדער אנאנדערין אונ מען קען ניט מציל זיין [illegible] מען נעמט איהם צוריק שלאגין מעג מען איהם צוריק שלאגין:
ג אפילו א משרת וואס פאלגט ניט טארין אויך ניט שלאגין. אבער דיא קליינע קינדער

מענט יא שלאגן צוא לערנען זייא דעם גוטען וועג :

ד מען טאר ניט ווארפען קיין גלאז אדער שטיינער אויף דעם ארט וואו מען קען דא א שאדען טוען דער מיט :

ה מען טאר ניט האבען בייא זיך אין דער היים א זאך וואס מען קען זיך א שאדען טוען. למשל א צוא בראכעני לייטער וועלכים מען קען ח״ו אראפ פאלען פון איהר. אדער אנאנגעריי זאך אזא שטייגער :

ו מען טאר ניט א שאדען טוען יענעמס געלט. אויך טארין ניט נוהם זיין קיין שאדען צוא יענים :

ז אויך טארין ניט קוקען אויף יענעמס תבואה וועלכים מען קען געבען איין עין הרע :

ח ווער שמועסט אז מען טאר ניט קוקען אויף יענים זעלבסט מיט שלעכטי אויגן וועלכים מען קען איהם געבען איין עין הרע ה״ו :

ט אז מען טוהט יענים א שאדען דארפען איהם צוא בצאלין. אדער האבען מיט איהם א דין תורה :

י דעסט גלייכין אז עס טרעפט זיך איינער האט גיגנבית אדער גיגזלת דארף ער אם צוא געבען אונ יענעם איבער בעטין :

סימן קטז. דינים אז מען דינגט א מענטש צוא ארבייטין דארפין איהם צוא בצאהלין אין דער צייט ער האלט זעכצין סעיפים :

א אז מען דינגט איינעם צוא ארבייטען אדער מען דינגט פון איינעם א בהמה אדער כלים איז א גרויסע מצוה צוא בצאלין דעם שכר אין דער צייט. אז ניט האט מען א גרויסע עבירה :

ב דיא צייט הייסט אז עס ענדיגט זיך דיא ארבייט בטאג איז צאט צוא צאלען א גאנצי טאג. אז עס ווערט נאכט אונ ער האט נאך ניט בצאלט האט ער איין עבירה :

ג ענדיגט זיך דיא ארבייט בנאכט איז צייט צוא צאלין א גאנצי נאכט. אבער אז דיא נאכט איז אוועק גיגאנגין אונ ער האט ניט בצאלט האט ער איין עבירה :

ד דער איינגער דין איז אז דיא ארבייט איז אויף א וואך אדער אויף א חודש אדער אויף א יאהר אונ דיא ארבייט ענדיגט זיך בטאג האט ער צאט א גאנצע טאג. ענדיגט זיך דיא ארבייט בנאכט האט ער צאט א גאנצע נאכט :

ה דעסט גלייכין אז מען גיט צוא א בעל מלאכה עפיס צוא מאכין אדער מען גיט עפיס צוא נייען אונ ער ברענגט עס אם בטאג איז מען מחויב צוא בצאהלין דעם טאג. אז ער ברענגט עס אם בנאכט איז מען מחויב צוא בצאהלין דיא נאכט. אז ניט האט מען א גרויסע עבירה :

ו אבער ווייא לאנג דיא זאך ליגט בייא דעם בעל מלאכה חאטשי דער בעל מלאכה האט איהם גיזאגט אז עס איז שוין פארטיג ער זאל עס שוין אם נעמען האט ער ניט קיין עבירה וואס ער בצאלט איהם ניט איידער ער נעמט עס אם :

ז דאס וואס מיר שרייבין אלמיץ אז מען האט איין עבירה אז מען בצאלט ניט אין דער צייט שמועסט נאר אז דער ארבעטאער מאנט איהם אונ ער האט געלט אונ בצאלט איהם ניט :

ח אבער אז יענער מאנט איהם ניט אדער ער האט ניט קיין געלט פונקט ווען דיא צייט איז. האט ער ניט קיין עבירה

ט עס איז אבער גלייך צוא אנטלייען זיך אונ בצאלין אין דער צייט. דען יעניר לעבט דאך פון דעם:

י דיא מענטשין וואס זייער שטייגער איז ניט צוא בצאהלין דיא ארבעטארערס ביז זייא רעכינען זיך אפ מיט זייא האבין ניט קיין עבירה אז זייא גיבען ניט קיין געלט אין דער צייט איידער זייא רעכינען זיך אפ. דען ווייל דיא ארבעטארערס ווייסין אז זייער שטייגער איז אזויא האבין זייא זיך אויף דער דעה פאר דונגען:

יא אז ער געט איבער דעם ארבעטארער צוא איינעם ער זאל איהם בצאלין אונ יענער נעמט אויף זיך צוא בצאהלין איהם האט ער שוין ניט קיין עבירה וואס ער בצאהלט ניט אין דער צייט:

יב דעסט גלייכין אז ער געט א משכון דעם ארבעטארער האט ער אויך שוין ניט קיין עבירה:

יג אז עס איז פאר ביא גיגאנגין דיא צייט וואס מיר האבין פריער גישריבען אונ ער האט איהם נאך ניט בצאהלט דארף ער צוא בצאהלין וויא אין גיכסטין:

יד אז ער שלעפט איהם אפ דער נאך אלע מאהל אונ געט איהם ניט האט ער איין עבירה:

טו דעסט גלייכין אז עס קומט איין יוד ביא דעם אנדערין געלט אונ דער וואס איז שולדיג שלעפט אפ דעם אנדערין אלע מאהל אונ געט איהם ניט האט ער איין עבירה:

טז דער מענטש וואס פאר דינגט זיך צוא איין ארבייט איז מחויב צוא ארבייטען ערליך. אונ ניט באלטומטען. נאר ארבייטען מיט דעם גאנצין כח. וויא ווייט מיגלעך איז:

סימן קיז. דינים פון א שלאפין. אונ פון ביקור חולים. אונ פון וידוי זאגען. ער האלט צוועליף סעיפים:

א אז איינער איז שלאף ח"ו זאל ער בעטין אין ערליכען יוד ער זאל מתפלל זיין פון זיינעט וועגין. אויך זאל ער געבין צדקה אונ תשובה טוען. אונ זאל רופען איין גוטען דאקטער. אונ זאל בעטין גאט ברוך הוא ער זאל איהם שיקען א גוטע רפואה דורך דעם דאקטער. (זעה איין בסימן ל"ב אות ר') וואסערי ברכה מען מאכט איבער א רפואה:

ב דיא מצוה פון ביקור חולים איז זייער גרויס. אונ דער עיקר מצוה איז אז מען קומט אריין צוא דעם שלאפין זאל מען אכטונג געבין וואס ער דארף. אונ זעהן ער זאל האבין. אונ אויך צוא בעטין דעם אייבערשטין אז דער שלאפער זאל גיזונד ווערין. אבער אז מען בעט ניט אויף איהם איז מען ניט מקיים דיא מצוה:

ג אז מען איז שבת מבקר חולה זאל מען זאגין דיא ווערטער. שבת היא מלזעק ורפואה קרובה לבוא':

ד אז איינער איז שלאף אויף א שלאפקייט וואס ער שעמט זיך פאר מענטשין אדער דער וואס איז שלאף אויף א שלאפקייט וואס שאט איהם דאס רעדין. גייט מען ניט מבקר חולה זיין ווא ער ליגט. נאר מען גייט אריין אין דער פארינדיקע שטוב אונ מען נעמט אכטונג ער זאל האבין וואס ער דארף. אונ מען איז מתפלל ער זאל גיזונד ווערין:

ה עס איז א גרויסע מצוה צוא זאגין ווידוי ערינצט איידער מען שטארבט חז. אויך איבער צוא בעטין יעדערין מענטש וואס מען האט גיזינדיקט קיגען איהם אין געלט זאכין אדער מיט רייד:

ו אונ ווייל דער מענטש איז ניט פאר זעכערט אז ער וועט זיין ביא דעם שכל פאר דעם טויט. אונ אזאך מענטשין זענען שוין דאך דים גישטארבין אן ווידוי.

בּאַרינגער איז גלייך אז יעדער מענטש וואס איז שלאף זאל זאגן דיא ווידוי פון יום כיפור. אונ אינגער בעטין יעדערין :

ז מען מעג בעטין ער זאל געזונד ווערין. דען דיא ווידוי איז ניט ח״ו קיין ראיה אויף דעם שטארבין. אדרבה ער קען געביר געזונד ווערין בזכות וואס ער טוהט תשובה אויף דיא זינד. דיא ערליכע יודען טוען תמיד תשובה אונ לעבין וויא לאנג :

ח דער עיקר ווידוי איז ער זאל האבין חרטה אויף דיא זינד אונ זאגן דיא ווידוי פון יום כיפור. או״א תבוא לפניך תפלתינו כו׳ ביז על כל פשעינו. אז מען קען זאל מען זאגן על חטא ביז סוף. דאס קען דער מענטש זאגן תמיד ווען ער איז שלאף ח״ו אונ ווען ער איז געזונד. נאר דער עיקר איז אין זינען צוא האבין דיא טייטש אונ חרטה האבין אויף דיא זינד. אונ נעמין אויף זיך מען זאל שוין ניט זינדיקען אונ ווען מען זאגט דאס ערינצט האט מען א גרויסע מצוה. דער וואס פאר שטייט ניט דיא טייטש פון אשמנו זאל פרעגין דעם וואס פאר שטייט :

ט דער מענטש וואס זעהט ער איז ח״ו גוט שלאף זאל זאגן דעם נוסח אויך „מודה אני לפניך ה׳ אלהי ואלהי אבותי שרפואתי בידך ומיתתי בידך. יהי רצון מלפניך שתרפאני רפואה שלימה. ואם אמות תהא מיתתי כפרה על כל חטאים ועונות ופשעים שחטאתי ושעויתי ושפשעתי לפניך. ותן חלקי בגן עדן. וזכני לעולם הבא הצפון לצדיקים״ :

י אז ער קען זאל ער אויך זאגן דיא ווידוי וואס שטייט בספר חכמת אדם כלל קנ״א סימן י״ב. נאר דער עיקר איז אין זינען צוא האבין דיא טייטש פון דיא ווערטער בשעת מען זאגט. אז ער שטייט ניט זאל ער פרעגין אנאנדערין דעם פשט :

יא א שלאפער וואס וויל זאגן ידוי אונ קען שוין ניט רעדין ח״ו זאל ער אין זינען האבין אין הארצין מיט כוונה. וויא ווייט מיגליך איז :

יב מען קער צוא דער מאנין שטילער הייט דעם וואס איז גוט שלאף ער זאל זאגן וידוי. אונ זאגין איהם ער זאל זיך גאר ניט שרעקין. אזויא וויא מיר האבין געשריבען בסעיף ז׳ :

(עד כאן לסדר ברכה)

הלכות אבילות

סימן קיח. דינים פון א גוסס ח״ו. אונ פון קריעה שניידין. אונ פון וואסער אויס גיסען. ער האלט זעבעצען סעיפים :

א איידער דער מענטש שטארבט איז ער א גוסס ר״ל. אונ דעמאלט ווען ער איז א גוסס טארין גיט אן רירען אין איהם. דען דארף דעם אן רירען. קען ער ח״ו געביר שטארבין. איז אזויא גוט גלייך מען הרגית איהם. אפילו אפער שלעפין דאס קישען פון איהם טארין אויך ניט :

ב פאר יציאת נשמה זאל מען רופען יודען זייא זאלין זאגן תהילים אונ אזלכינג וואס שטייט בספר מעבר יבוק

ג נאך יציאת נשמה דארף יעדער מענטש וואס איז דארט קורע צוא זיין. היינו איין צוא רייסין עטוואס דאס מלבוש אין דער זאט אדער פון הינטען. דען יעדער יוד אונ יעדערי אשה האבין אין זיך מצות. כמילא דער וואס איז ביא זייער שטארבין דארף זיך אביסעל קורע זיין אויף זייא. חאטשי ער איז ניט קיין קרוב :

ד דיא קרובים פון מת וואס זיצען שבעה דארפין קורע זיין חאטשי זייא זענען ניט דא ביא דעם שטארבין. זייא מוזען איין רייסין אין מלבוש פארינט פאר דעם הארצין אזויא ווייט וויא א פאסט :

ה דער ריס דארף זיין פון אויבען אראפ. אבער ניט אין דער ברייט. אונ אויך נאר ווייא עס מלבוש איז גאנטץ. אבער ניט אין דער נאיט:

ו דעם וואס שטארבט דער פאטער אדער דיא מוטער ח"ו דארף ער זיך קורע זיין אלע מלבושים אזויא וויא מיר האבין גישריבען. חוץ דאס העמד אונ דאס אייבער מלבוש וואס ער גייט אויף דער גאס. דארף ער ניט קורע זיין:

ז איין אשה איז מחויב זיך קורע זיין גלייך וויא א מאנצבול. נאר אז איין אשה איז זיך קורע אויף פאטער אונ מוטער זאל זיא ניט קורע זיין פונקט אין מלבוש קיגען אנדערין. כדי מען זאל ניט ארויס זעהן איהר העמד:

ח אויף פאטער אונ מוטער דארפין זיך קורע זיין אין מלבוש בייא דער לינקער בריסט. אונ אויך נאר מיט דער האנט. (נאר עטוואס שנייט מען איין). אונ פאר יעדערין מענטש:

ט אבער אויף אנדערי מתים וואס מען זיצט נאך זייא שבעה איז מען זיך קורע בייא דער רעכטער ברוסט. אונ מען קען קורע זיין מיט א מעסער. אונ עס איז גלייך מענטשין זאלין ניט זעהן דאס קורע זיין:

י אלע קריעות דארפין זיין שטייענדיג הייס:

יא דיא אבלים זאלין זאגין צדוק הדין באלד נאך יציאת נשמה. אונ דער נאך זיך קורע זיין אזויא וויא מיר האבין גישריבען:

יב מען טאר ניט צוא נייען דעם ריס ביז נאך דרייסיג טאג. אז מען איז קורע אויף פאטער אונ מוטער טארין ניט אפילו נאך דרייסיג טאג גוט צוא נייען. נאר מען זאל שיטער צוא נייען אבי עס זאל זיין בהעפט:

יג אז איין אשה איז זיך קורע זאל זיא שיטער צוא נייען אין דרייסיג טאג

יד אז מען ווערט הערשט גיוואר נאך דרייסיג טאג אז דער קרוב איז גישטארבין דארפין שוין ניט קורע זיין. אבער אויף פאטער אונ מוטער אפילו מען ווערט גיוואר א יאהר דער נאך דארפין אויך קורע זיין:

טו מען דארף אויס גיסען דאס וואסער פון דעם גאנצין הויז וואס דער מת איז דארט גישטארבין. אונ אויך פון צווייא הייזער דאלעבין:

טז אבער אז ער איז גישטארבין אום שבת דארפין ניט אויס גיסען דאס וואסער. אז עס איז גיבליבען אביסעל ביז מוצאי שבת איז גלייך עס אויס צוא גיסען:

סימן קיט. דינים פון איין אונן. ער האט נייינצין סעיפים:

א אז עס שטארבט איינעם א מת וואס ער דארף נאך איהם זיצען שבעה הייסט ער איין אונן. ביז מען בגראבט דעם מת. ער טאר ניט דאווינען. אונ ניט מאכין קיין שום ברכה אונ ניט נאך זאגין קיין אמן אונ ניט עוסק זיין אין וועלכי מצוה. נאר ער זאל עוסק זיין פון מת וועגין:

ב אפילו ער האט אנדערי וואס זענין עוסק דאצופארט זאל ער אויך צוא העלפין אביסעל. מען זאל זעהן אז ער איז טרוד פון מת וועגין. אונ איז זיך מצער אויף איהם:

ג איין אונן טאר ניט עסין קיין פלייש אונ טרינקען וויין. אויך טאר ער ניט עסין ויצענדיג הייט נאר תאפענדיק. אונ ער זאל ניט מאכין קיין ברכה אייבער דעם עסין:

ד אז ער עסט ברויט אדער גיבעקטץ זאל ער זיך וואשין אונ ניט זאגין על נטילת ידים. אונ ניט מאכין קיין מוציא. אונ ניט בענטשין:

ה ער זאל ניט עסין אין דעם שטיבעל וואס דער מת ליגט. נאר ערגיץ אנדערש:

ו אז ער האט ניט וואו צוא עסין זאל ער פאר הענגין פאר דעם מת מיט א פארהאנג.

יאס איז הויך צעהן פאכטין. אונ עס זאל ניט זיין האנטען אקען. אונ עס זאל זיין צוא גיבונדען אויבען אונ הונטען:

ז אז ער קען דאס אויך ניט טוהן זאל ער האטש פאר דרייען זיין פנים פון מת בשעת דעם עסין:

ח אפילו א פריטמעדער מיזנטש טאר אויך ניט עסין אונ ניט טרינקען אפילו קיין וואסער אין דעם שטיבעל וואס דער מת ליגט. צייטען ער מאכט א פארהאנג אזוי וויא מיר האבין געשריבען:

ט איהר טאר קען ניט דארט מאכין קיין ברכה אונ נישט דאווינען. אונ מען טאר נישט דארט לערנין אחוץ תהלים זאגין נאר וואס מען זאגט לכבוד דעם מת:

• ווא עס איז דא א חברה קדישה אונ דער מנהג איז אז דיא קרובים גיבען זייא אויף אלדינג אונ דיא חברה קדושה טוט שוין אלעץ אונ דיא קרובים טוהן גאר ניט. איז נאך דעם וואס דער קרוב האט שוין איבער גיגעבין אלעץ צו דער חברה קדושה הייסט ער ניט קיין אונן. אונ קען שוין דאווינען אונ מאכין א ברכה איבער דעם עסין אונ בענטשין אונ מאכין אלע ברכות אזוי וויא יעדער מענטש. נאר ניט אין דעם שטיבעל וואס דער מת ליגט אזוי וויא מיר האבין פריער געשריבען:

יא דער אונן טאר ניט זיצען אויף א באנק. אונ איז אסור אין אלע זאכען וואס דער אבל איז אסור. נאר דיא זאך דארף ער ניט אויס טוהן ביז נאך דער קבורה. אויך מעג ער גיין ווא ער דארף פון מת וועגען:

יב נאך דער קבורה אז עס איז נאך פאר דעם האלבין טאג זאל ער דאווינען אן תפילין:

יג ביא דיא ברכות פון דעם פארינט דאווינען זאל ער נאר זאגין ברכת התורה. אונ דיא דרייא ברכות. שלא עשני גוי. שלא עשני עבד. שלא עשני אשה. אבער דיא איבעריגע ברכות פון דעם פארינט דאווינען זאל ער ניט זאגין. וייל אין דער פריא ווען ער איז אויך גיטמאנק איז ער פטור גיוועזן פון זייא:

יד אז דער אונן האט גיגעסין פאר דער קבורה אונ האט ניט גיבענטשט אזוי וויא מיר האבין געשריבען בסעיף ד זאל ער בענטשין נאך דער קבורה. אבער אז עס האט לאנג גידארט וועלכעס ער איז שוין ווידער הונגעריג זאל ער שוין נישט בענטשין אויף יענעם עסין:

טו אז ער האט גיהאט נקיות פאר דער קבורה זאל ער מאכין דיא ברכת אשר יצר נאך דער קבורה

טז אז דער מת איז געשטארבין אום שבת הייסט ניט דער קרוב קיין אונן. ער מעג עסין פלייש אונ טרינקען וויין. אונ דארף דאווינען אונ מאכין אלע ברכות אונ בענטשין גלייך וויא אנאנדערער. נאר ער טאר ניט לערנין (חוץ הלכות אבילות) אונ איז אסור בתשמיש המטה:

יז שבת נאך פאר נאכט זאל ער זאגין דיא בלויזע קריאת שמע. אונ בנאכט הייסט ער שוין אין אונן אונ דאווינט ניט קיין מעריב אונ מאכט ניט קיין הבדלה ביז נאך דער קבורה. אזוי וויא מיר האבין געשריבען בסעיף א. ב׳. ג׳. ד׳:

יח אז דיא קבורה איז הערשט זונטאג זאל ער זונטאג נאך דער קבורה מאכין הבדלה איבער א כוס. אונ זאל ניט מער זאגין נאר דעם בורא פרי הגפן אדער שהכל אונ דיא ברכה המבדיל:

יט אז דער מת איז געשטארבין יום טוב אדער פורים זאל מען פרעגן א שאלה וויא אזוי מען זאל זיך נוהג זיין:

סימן קב. דינים אז איין כהן טאר נים זיך מטמא זיין צו א מת. אונ פאר וועלכין קרוב ער זאל זיך יא מטמא זיין. ער האלט פערציג סעיפים:

א א כהן טאר נים אן רירען אין קיין מת. אפילו א נפל וואס איין אשה האט מפיל גיוועזין טאר ער אויך נים אן רירען דר'צוא. אונ נים זיין אין דעם הויז אזוי וויא מיר וועלין שרייבען:

ב א כהן טאר נים זיין אין דעם הויז ווא עס ליגט א מת. אז עס רירט אן אנאנדער הויז אין דעם טאר ער נים זיין אין אנדערין אויך. אונ גישט אונטערין דאך וואס שטארט ארויס:

ג אפילו וויא פיהל הייזער רירען אן איינס אין אנדערין אפילו וויא רירען נים ועסט אן נאר דורך א בעליק אדער א דרענגיל וואס ליגט פון איינעם צום אנדערין טאר ער נים זיין אין אלע הייזער. אדער ער זאל פרעגין א שאלה:

ד א כהן טאר נים אריין גיין אין דעם הויז וואס ליגט איין גוסס. אז ער איז דארט פון פריער זאל ער ארויס גיין בשעת דער גסיסה:

ה בשעת מען טראגט דעם מת אין דרויסען דארף דער כהן צו גיין ווייט פון איהם האלטש צוויא דריטעל פון איין אייל:

ו דער כהן מעג זיך מטמא זיין צוא זיין פאטער. אונ צו זיין מוטער. אונ צו זיין חייב. אונ צו זיינע קינדער. אונ צוא זיין ברודער. אונ צוא זיין שוועסטער וואס זענין פון איין פאטער אונ דיא שוועסטער האט נאך נים חתונה גיהאט. דען נאך איהר חתונה טאר ער שוין נים זיך מטמא זיין צוא איהר:

ז צו זיינע קינדער אונ שוועסטער אונ ברידער וואס זענין נאך נים אלט גיוועזין קיין דרייסיג טאג טאר ער נים זיך מטמא זיין:

ח צו דיא קרובים וואס מיר האבין גישריבען בסעיף ו איז א מצוה זיך מטמא צו זיין. אונ צוא העלפין וואס מען דארף טוהן. אבער שבת וואס מען טוהט גאר נים זאל ער נים זיין אין דעם הויז:

ט אז דער קרוב האט זיך אליין אוועק גינומען דאס לעבען. אדער ער איז גיוועזין א רשע אונ האט נים גיזאגט קיין ווידוי פאר דעם טוט דארף דער כהן צו פרעגין א שאלה אויב ער מעג זיך צו איהם מטמא זיין:

י אז דער קרוב איז גיהרגעט גיווארין איז נים גלייך דער כהן זאל זיך מטמא זיין צוא איהם. ווער שטייעט אז עס איז אפ גישניטען גיווארין א שטיקעל פון מת טאר ער זיך נים מטמא זיין צו איהם:

יא דאס וואס מיר האבין גישריבען בסעיף ו אז דער כהן מעג זיך מטמא זיין צוא דיא קרובים איז גאר ביז מען באגראבט זייא. אבער דער נאך טאר ער שוין נישט זיך מטמא זיין צוא זייא:

יב מען טאר נים אריין נעמין א קליין יונגעל א כהן אין דעם הויז וואס א מת איז דארט. אפילו גאר א קליין קינד:

יג אז דאס יונגעל קען שוין גיין אונ איז אליין אריין גיגאנגען דארף דער פאטער צוא זעהן ער זאל ארויס גיין אויב דאס יונגעל פאר שטייט שוין וואס מען זאגט איהם אז מען טאר נים זיין דארט:

יד דיא נקבות פון דיא כהנים מעגין זיך מטמא זיין:

סימן קכא. דינים פון דער לויה. אונ פון דעם ערשטין עסין וואס דער אבל עסט נאך דער לויה. ער האלט זיבען סעיפים:

א עס איז א מצוה מלוה צוא זיין דעם מת. דער וואס זעהט טראגין דעם מת אונ גייט נית צו דער לוית האט איין עבירה:

ב אז איין ערליכער יוד איז גישטארבין איז א מצוה צוא וויינען נאך איהם עס איז א סגולה צוא דעם מענטש וואס וויינט נאך איהם אז זיינע היינע קינדער זאלין נית שטארבין:

ג ווען מען שטארק גיווארינט זיין דיא מאנסבל זאלין זיך נית מישען מיט דיא ווייבער ביא דער לויה. ווער שיקעט צוריק ווע"ס. ווען עס איז א סכנה אז דיא מאנסצבול טרעפין זיך דערנאכאלט מיט דיא ווייבער:

ד נאך דער קבורה טאר נית דער אבל עסין פון זיינעם. נאר פון דעם וואס מען שיקט איהם. אונ עס איז א מצוה דיא שכנים זאלין איהם שיקען עסין:

ה דאס מאכל זאל זיין אייער אדער ארבים מיט בייגיל. דער נאך טעג ער שוין עסין אפילו פלייש:

ו אז מען שיקט איהם נית איז גלייך ער זאל פאסטין ביז נאכט. אז ער קען נייט פאסטין טעג ער עסין פון זיינעם:

ז דיא אשה וואס זיצט שבעה זאלין ווייבער שיקען איהר צוא עסין נאך דער קבורה אזוי וויא מיר האבין גישריבען:

סימן קכב. דינים נאך וועמען מען דארף זיצען שבעה. אונ פון דעם קרוב וואס ווערט הערשט גיוואר אין א צייט ארום. ער האלט פינף סעיפים:

א נאך דיא קרובים דארפין זיצען שבעה. נאך פאטער אונ מוטער. נאך זיינע קינדער. נאך שוועסטער אונ ברודער. מאן אונ ווייב איינער נאך דעם אנדערין:

ב נאך א קינד וואס איז נית אלט גיוועזין קיין דרייסיג טאג דארפין נית זיצען קיין שבעה. אונ נית קורע זיין נאך איהם. עס איז פאר האנין טייטנאהל וואס מען דארף יוא. דאריבער זאל מען פרעגין א שאלה:

ג א יונגעל וואס איז נאך נית אלט קיין דרייצעהן יאהר דארף נית זיצען קיין שבעה אז עס שטארבט איהם ווילכער קרוב. אבער קורע זיין דארף ער יוא וויא מיר האבין גישריבען בסימן ק"ח:

ד אז איינער ווערט גיוואר אז עס איז איהם גישטארבין א קרוב וואס ער דארף נאך איהם זיצען שבעה אונ עס איז נאך נית קיין דרייסיג טאג דארף ער קורע צוא זיין אונ זיצען שבעה אונ נוהג זיין שלשים. גלייך דיא קבורה וואלט גיוועזין דעם טאג וואס ער איז גיוואר גיווארין. אז ער ווערט גיוואר פארין דאווינען זאל ער דעם טאג נית לייגין קיין תפילין. אזויא וויא אנאנדערער אבל דעם טאג פון דער קבורה:

ה אז ער ווערט הערשט גיוואר נאך דרייסיג טאג זיצט ער נאר איין שעה. דהיינו ער טוהט אויס דיא שיך אונ זיצט א שעה אויף דער ערד. דער נאך הייבט ער זיך אויף אונ דארף שוין נית נוהג זיין קיין שבעה אונ קיין שלשים. בסימן ק"ח סעיף יוד האבין מיר גישריבען דיא דינים פון קורע זיין ביא דעם מענטש

סימן קכג. דינים וואס דער אבל מאר ניט טוען אין דער שבעה. עס האלט צוואנציג סעיפים:

א דעם טאג פון דער קבורה טאר ניט דער אבל לייגען קיין תפילין:

ב דער אבל טאר ניט אין דער שבעה זיצן אויף א באנק אדער אויף בעט נייערט אויף דער ערד אדער אויף א קליין בענקעלי:

ג צו שלאפין אין א בעט איז דיא וועלט מקיל. אבער ווען ער וויל ניט שלאפין טאר ער ניט ליגען אויף דעם בעט אונ ניט אויף א באנק:

ד דער אבל מאר ניט טוען קיין מלאכה אונ אויך ניט האנדלין. אפילו אנדערע מארין ניט טוען פון זיינעט וועגין. אז ער דארף גייטיג געלט ווייל ער וועט האבין א היזק, זאל ער פרעגין א שאלה:

ה דיא מענטשין וואס גיבין איבער דאס געוועלב צוא אנאנדערין, אידער דער מת שטארבט מארין ניט טוען דאס נאר על פי הרב. ער זאל זיא זאגין אויף א וואסער אופן מען מעג דאס טוען:

ו קאכען אדער באקין אונ אנדערע זאכין וואס מען טוהט וועגין דיא זעלבע מענטשין מעג דער אבל טוען אין שטוב:

ז דער אבל טאר ניט זיך וואשין מיט קיין ווארים וואסער. אויך טאר ער ניט זיך באדין אין קאלט וואסער. נאר דאס פנים מיט דיא הענט מעג ער זיך אפ וואשין מיט קאלט וואסער:

ח ער טאר ניט זיך שמירען פאר תענוג. אבער פון רפואה וועגין מעג ער יא:

ט ער טאר ניט גיין אין קיין שיך אדער שטיוועל פון לעדיר:

י אז ער איז קראנק אדער ער האט א מכה אויף דעם פוס מעג ער גיין אין שיך:

יא דעסט גלייכין איין אשה וואס זיצט שבעה אונ זיא איז הערשט אין דיא דרייסיג טאג וואס זיא האט געהאט א קינד מעג זיא גיין אין שיך. דען עס איז א סכנה פאר איהר אז זיא וועט זיך ח"ו פאר קילען:

יב אז ער דארף צוא גיין אין בית הכסא אריין אונ ער קען זיך אין רעכטין דיא פיס פיט ער אן טוען שיך. נאר ער זאל אריין לייגין ערד אין זיא. דעסט גלייכין אז ער גייט וועגין אנייטיגע זאך וואס דער רב האט איהם בתיר געוועזן צוא גיין זאל ער אריין לייגין ערד אין דיא שיך:

יג ער איז אסור בתשמיש המטה. אונ חיבוק ונישוק:

יד ער טאר ניט לערנין נאר הלכות אבילות אונ פסוקי איוב אונ קינות:

טו א מלמד מעג לערנין מיט דיא יונגליך נאך דרייא טאג פון דער שבעה. אונ אז זייא זענין קליינע קינדער מעג ער שוין דעם דריטען טאג לערנין מיט זייא:

טז ביא דעם דאווינען זאל ער ניט זאגין ביא אזהו יהי רצון כאילו הקרבתי. אויך זאל ער ניט זאגין קיין מעמדות:

יז ער טאר ניט לאכין אדער שפילען. אויך טאר ער ניט צוא פיהל רעדין מיט מענשין. זעה איין בסימן קכ"ה נאך זאכין וואס דער אבל איז אסור. בסימן קכ"ז וועלין מיר שרייבען דיא דינים פון שבת:

יח דער אבל דארף זיך צוא בארעכינען דיא שלעכטי מעשים אונ תשובה טוען. דען יעדער זאך איז פון אייבערשטין. כדי מען זאל תשובה טוען אונ גוט גיין פון היינט אן:

יט אזוי וויא מען דארף זיצען שבעה אונ מקיים זיין וואס מיר שרייבין אזוי טארין ניט וויינען צוא פיהל אויף א מת. כדי עס זאל ניט נייעד ציאבין ח"ו:

דער

כ דער ערשטער טאג פון דער שבעה איז דער טאג פון דער קבורה. און דעם זיבעטן טאג פון דער שבעה דארפן ניט זיצן א גאנצי טאג. נאר אין דער פריא ווען מען גיט אהיים פון שול זאל ער זיך אויף הייבן פון דער שבעה און אן טוען דיא שיך. און מעג שוין טוען וואס ער האט ניט געטארט אין דער שבעה:

סימן קכד. דינים פון מנחם אבל זיין. און פון דאווענען ביא דעם אבל. ער האלט זיבען סעיפים:

א עס איז א מצוה מנחם אבל צוא זיין:

ב דיא זאלין ניט אן הייבען צוא רעדין (פון דער זאך) ביז דער אבל הייבט אן:

ג זיא זאלין ניט זאגין צום אבל וואס קענסטו טוען דער איבערשטער האט אזוי גיטאן. נאר מען דארף איהם זאגין ער זאל פאר ליב נעמין וואס דער איבערשטער טוהט. דען אזעלכע ווארט דער איבערשטער טוהט דארפן צוא צוא נעמען מיט ליבשאפט. אזויא וויא מיר האבין גישריבען בסימן י"ט. זעה איין דארט:

ד דיא אבלים זאלין זיצען שבעה אויף דעם ארט וואו דער מת איז גישטארבין. און עס איז א מצוה עס זאל דארט דאווענען א מנין אין דער פריא און אוף דער נאכט אפילו עס איז ניט דא קיין אבל. דען דאס איז א נחת רוח פאר דער נשמה:

ה אז מען דאווענט דארט זאל מען ניט זאגין דעם או"א ברכנו בברכה ביא דער חזרת שמונה עשרה. און קיין תחנון און אל ארך אפים. און קיין למנצח:

ו נאך דעם דאווענען זאל מען זאגין דאס קאפיטעל (תהלים מ"ט). עס איז א מצוה צוא לערנין דארט משניות:

ז אז מען דאווענט דארט ראש חודש זאל מען ניט זאגין קיין הלל. אז עס איז דא איין אנדער שטיבעל זאל דער אבל דארט ארויס גיין און דער עולם זאל זאגין הלל. אבער חנוכה אדער שבת ראש חודש זאל מען יוא זאגין דארט הלל:

סימן קכה. דינים פון שלשים. און פון צוועלף חדשים נאך פאטער און מוטער און קדיש זאגין. ער האלט צוועלף סעיפים:

א גאנץ שלושים דאס הייסט פון דער קבורה ביז דעם דרייסיגסטען טאג אין דער פריא טאר ניט דער אבל זיך שערין אדער גאלין דיא האר. און ניט אפ שניידין דיא נעגיל מיט א מעסעריל אדער מיט אנאנדערי כלי. און ניט זיך וואשין מיט ווארים וואסער. און ניט זיך באדין אין קאלט וואסער פאר תענוג און ניט אן טוהן קיין נייעם מלבוש:

ב אז ער וויל אן טוען א גיוואשין העמד נאך דער שבעה זאל ער עס געבין אנאנדערין אן צוא טוען אביסעל. און דער נאך מעג ער עס אן טוען:

ג אויך טאר ער ניט זיין גאנץ שלושים אויף א חתונה. און ניט גיין צוא א סעודת ברית מילה אדער א פדיון הבן אדער א סיום. צוא עסין אויף דער סעודה. אבער גיין באדינען דארט מעג ער יוא נאך דער שבעת. און ער זאל דארט ניט עסין נאר אהיים נעמין זיך זיין חלק:

ד אויך איז דער מנהג אז דער אבל שטייט ניט אויף זיין ארט אין שול גאנץ שלשים. נאר ער זאל שטיין ווייטער פון זיין ארט פיר איילען:

ה דער וואס איז איין אבל ח"ו נאך דעם פאטער אדער נאך דער מוטער זאל ער זיך ניט שערין אדער גאלין ביז דריא חדשים נאך דער קבורה. אז ער האט גרויסע האר און איז זיך שטארק מצער זאל ער קרעגין א שאלה:

ו אויך זאל ער ניט אן טוהן קיין נייעס מלבוש ביז צוועלף חדשים נאך דער קבורה. אז ער דארף נייטיג זאל ער עס געבן איין אנדערן אן צו טון, אויף עטליכע טאג. אונ דער נאך מעג ער עס אן טוהן:

ז אויך טאר ער ניט זיין אין די צוועלף חדשים אויף א חתונה אדער גיין צוא א סעודה ברית מילה אדער א פדיון הבן אדער א סיום:

ח אז ער איז סנדק אדער מוהל מעג ער זיין אויף דער סעודה נאך שלשים. אויך מעג ער נאך שלשים זיין אין שול בייא דער חופה. נאר ניט אויף דער סעודה. אז ער מאכט חתונה א יתומה אונ אז ער וועט ניט זיין וועט ווערין די חתונה אפגעלעגט מעג ער זיין אפילו אויף דער סעודה:

ט צוועלף חדשים נאך דער קבורה זאל ער זאגין קדיש נאך זיין פאטער אדער נאך דער מוטער:

י אז ער קען די צוועלף חדשים דאווענען פארן עמוד איז זייער גוט בפרט מעריב. נאר שבת אונ יום טוב זאל ער ניט דאווענען פארן עמוד צייטין עס איז ניטא קיין אנדערער. אז ער איז געוואונט געוועזן פון פריער צוא דאווענען שבת אונ יום טוב זאל ער פרעגען א שאלה:

יא אז ער קען לערנען מאך זייא משניות איז אויך זייער גוט. דאס איז אללערגרעסטע טובות פאר די פאטער אונ מוטער מציל צו זיין זייא פון גיהנם:

יב ווער שמועסט אז די קינדער טוהן גוטע מעשים זענען די פאטער אונ מוטער בודאי זוכה צוא פיהל גוטס אויף יענער וועלט. עס איז זייער וואול די פאטער אונ מוטער דאס לאזען איבער גוטע קינדער:

סימן קכו. דינים פון אבילות אום שבת אדער יום טוב. ער האלט זיבען סעיפים:

א איין אבל וואס זיצט שבעה אונ עס קומט פרייטיג פאר נאכט זאל ער נאך ליכט צינדען אן טוהן די שיך. אונ מעג שוין גיין אין שול. אונ זיצן אויף א בענקיל ביז מוצאי שבת. נאר ער טאר ניט גיין אין מקוה צאיין. אונ אויך ניט אן טוהן קיין קלאר העמד אפילו אום שבת:

ב אז ער איז זיך מצער פון דעם ברודיקן העמד זאל ער געבן דאס קלארע העמד איינעם אביסעל אן צו טוהן יעצט ער עס מעגין דער נאך אן טוהן:

ג ער טאר ניט משמש המטה זיין אפילו אום שבת. אונ אויך ניט לערנען נאר דאס וואס ער מעג לערנען אין דער שבעה. אונ ער מעג שבת מעביר זיין די סדרה שנים מקרא ואחד תרגום:

ד אז די קבורה איז געוועזן אום יום טוב אדער חול המועד איז ער אסור יום טוב אין די זאכין וואס מיר האבין געשריבען בייא שבת. אונ נאך יום טוב דארף ער זיצען שבעה. דער לעצטער טאג יום טוב ווערט גערעכנט פאר איין טאג. דאריבער זיצט ער צוא זעקס טאג. אונ די שלשים רעכנט ער פון דער קבורה אן. (זעה איין בסימן קכ"ה וואס מען מיינט שלשים):

ה אז די קבורה איז געוועזן ערב יום טוב אדער ער איז געווארין געוואר ערב יום טוב פון א שלעכטע בשורה ח"ו אונ ער איז געזעסן א שעה שבעה ערב יום טוב. איבער נעמט יום טוב די שבעה אונ עס איז גלייך ער איז שוין געזעסן גאנץ שבעה אונ דארף שוין ניט זיצען שבעה נאך יום טוב. אויך ווערט די שעה גערעכנט פאר זיבען טאג פון די שלשים. אזו דער לעצטער טאג יום טוב הייסט דער אכטער טאג פון די שלשים

ט אז דיא קבורה איז געווען זיבען טאג פאר יום טוב אדער מער אונ ער איז אם געווען דיא גאנצע שבעה פאר יום טוב נעמט יום טוב איבער דיא שלשים. אונ ער דארף ניט נוהג זיין פון יום טוב אן קיין שלשים. ראש השנה אונ יום כפור הייסען אויך יום טוב קיגען דיא זאכען:

י דיא זאכען וואס מיר האבען געשריבען בסימן קכ״ה פון סעיף ה׳ אן אז מען איז אבל אין דיא מער פון דרייסיג טאג איבער דעם אבילות פון פאטער אונ מוטער העלפען ניט צו דיא קיין יום טוב:

סימן קכז. דינים פון דער יאהר צייט. ער האלט צעהן סעיפים:

א עס איז א מצוה צו פאסטען אלע יאהר אין דער יאהר צייט. כדי מען זאל זיך דערמאנען דיא שלעכטע מעשים אונ תשובה טוהן. אונ דורך דעם וועלין דיא פאטער אונ מוטער דער הייכט ווערין בגן עדן:

ב בשעת ער הייבט אן צו פאסטען דיא יאהר צייט זאל ער איהם נעמען אז דאס פאסטען זאל אויף איהם ניט זיין קיין נדר. איזה זאל ער זאגען אז ער וויל ניט זיך אזוי נוהג זיין נאר צייטענווייז אדער ווען ער וועט וועלין, אבער ניט תמיד. דען אז ער וועט ניט אזוי זאגען. אונ ער וועט אייגמאהל ניט וועלין פאסטען וועט ער זיך דארפען מתיר נדר זיין. אזוי ווי מיר האבען געשריבען בסימן ס״ז סעיף ו׳ ז׳:

ג דיא יאהר צייט פאסט מען שטענדיג דעם טאג וואס דער מת איז געשטארבען. חאטשע דיא קבורה איז געווען א טאג שפעטער:

ד נאר אז דיא קבורה איז געווען מיט עטליכע טאג שפעטער אונ דאס יאהר איז ניט קיין עיבור זאל ער דאס ערשטע יאהר מאכען דיא יאהר צייט דעם טאג פון דער קבורה:

ה אז ער איז געשטארבען בחודש אדר אונ עס איז דעמאלט געווען עיבור איז תמיד דיא יאהר צייט דעם אייגענעם חודש. איז ער געשטארבען באדר ראשון איז דיא יאהר צייט באדר ראשון. איז ער געשטארבען באדר שני איז דיא יאהר צייט אויך באדר שני. אונ דעמאלט ווען עס איז ניט קיין עיבור איז דיא יאהר צייט אויך בחודש אדר:

ו אבער אז דעמאלט ווען ער איז געשטארבען בחודש אדר איז ניט געווען קיין עיבור. איז דיא יאהר צייט ווען עס איז עיבור אין ביידע אדרין. נאר דער ערשטער איז מער חוב פון אנדערין:

ז אז דיא יאהר צייט קומט אויס אין אזא טאג וואס מען זאגט ניט קיין תחנון פאסט מען ניט (עיין בסימן ט״ז סעיף ד׳):

ח דאס זעלביגע אז ער מאכט דעם טאג א ברית מילה אדער א פדיון הבן אדער ער איז סנדק אדער מוהל אדער ער איז א כהן ביי דעם פדיון הבן פאסט ער אלבין ניט. א חתן אין דיא שבעת ימי משתה פאסט אויך ניט קיין יאהר צייט:

ט דיא טעג וואס ער פאסט ניט דארף ער האטשע צו לערנען אונ צדקה געבען. ער זאל מטיבה זיין דיא פאטער אונ מוטער:

י דיא נאכט פון דער יאהר צייט זאל ער ניט עסן אויף קיין חתונה. אבער אויף ברית מילה אונ צו קיין פדיון הבן אונ א סיום מעג ער יא עסן אז עס איז ניט דיא ערשטע יאהר צייט:

בלע המות לנצח ומחה ה׳ אלהים דמעה מעל כל פנים,
ברוך הנותן ליעף כח, ולאין אונים עצמה ירבה,

לזכרון שמות אשר נשרפו ונהרגו על קידוש השם
ע"י הרוצחים הנאצים שר"י באושוויענבע.
פיגא בת אליעזר, בחודש סיון תש"ה.
חי' דרעזיע בת הה"ק מרן יהוסף לייקיא אדמו"ר מקסמסן,
שרה יוטל בת הה"ל ר' יהודה וילדיה ילדים שעשועים;
שמואל צבי-נפתלי בן חיים נחום ג' סיון תש"ה.
יהודית בת יהודא ובניה רבקה-ברכה יוטא-רייזל
בת משה ה' סיון תש"ה ד' ינקם דמם

וישקוטו קול נהי תמרורים - הבוקע
רקיעים - וישלח מליון ישועת ישראל-
וירחם על עמו האומרים שמע ישראל-
ויעלה אותנו לציון עיר קדשו - בביאת
משיח צדקינו בב"א

המדפיסים